

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az eddig tanultak áttekintése, rendszerezése és fokozatos bővítése az osztály képességeit figyelembe véve

- az igeszemlélet alakjai
- feltételes mód

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat
- jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset

8. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszereznek a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret: 108 óra**Előzetes tudás**

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédet hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- főnév ragozás táblázata
- tagadás, tagadó szerkezetek
- rendhagyó esetek az orosz nyelvben
- az eddig tanultak összefoglaló áttekintése

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő

Bevezetés 9-12. osztály

A kilencedik osztálytól kezdve a nyelvtanár fokozatosan segíti a diákot a számára legmegfelelőbb tanulási módszerek megtalálásában. Továbbra is lényeges, hogy a nyelvtanár a tananyag összeállításánál figyeljen az életkori sajátosságokra. Ettől az osztályfoktól már támogató lehet az életkor-nak megfelelő, szakszerűen felépített tankönyv rendszeres használata. A tanár maga dönti el, hogy csoportjának, osztályának, tudásuknak megfelelően melyik tankönyvcsaládot részesíti előnyben. A kizárólagosan tankönyvre épített tanítás azonban kerülendő.

A kilencedik osztály középpontjában elsősorban a nyelvtani ismeretek rendszerezése, elmélyítése, a szókincs bővítése, a kommunikációs készségek fejlesztése áll. A nyelvtani témák, szerkezetek tanításának sorrendje a felső tagozatban felcserélhető, egyes tankönyvekhez, a csoport tempójához, igényeihez is igazodhat.

Ettől az osztályfoktól kezdve a diákok egyre hosszabb szövegeket, könnyített olvasmányokat, később irodalmi szövegeket, újságcikkeket, interjúkat olvasnak, feldolgozhatnak dalszövegeket.

Folyamatosan bővítik szókincsüket, nyelvtani tudásukat, közben egyre többet, egyre önállóbban szólnak meg az adott nyelven. Kezdetben rövidebb, később hosszabb fogalmazások írásával gyakorolják az írásbeli kifejezést. A rendszeres csoport- és pármunka, az egyéni megnyilvánulások egyre nagyobb szerepet kapnak. Olvasnak és beszélnek a tanult idegen nyelvet anyanyelvként használó országok, népek kultúrájáról, irodalmáról, történelméről, földrajzáról, művészeti életéről, szokásairól. Változatosan és folyamatosan gyakorolják az olvasott és hallott szövegek értését, az egyéni beszédmegnyilvánulást, az íráskészséget, így a diákok egyre közelebb kerülnek a középszintű nyelvtudáshoz. A tizenkettedik osztály végén a tanulók egy része elérheti a B1 szintet legalább az egyik nyelvből, számukra a tizenharmadik osztály célja lehet a B2 szint vagy a másik nyelvből a B1 szint elérése.

Ebben az időszakban nagyon jó, ha az osztály kapcsolatot vesz fel más országbeli Waldorf-iskolák azonos korú diákjaival (levelezés, diákcserék, osztálykirándulások, közös projektek). Az élő nyelvvél való találkozás minden formája rendkívül fontos ebben az életkorban.

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ezt az osztályfokot éber intellektus jellemzi, a diákok igénylik a tudatosabb tanulást. Az eddig tanult nyelvtani ismeretek egy magasabb, tudatosabb szintre helyezése az egyik cél. Az ismétléseknek továbbra is nagy szerepe van a megszerzett tudás folyamatos bővítése mellett.

Az olvasandó szövegek között szerepelhetnek újságcikkek, tudósítások közeli, őket is foglalkoztató eseményekről. Ezekről a diákok véleményt formálnak. Foglalkozhatunk rövidebb irodalmi szövegekkel, jelenetekkel, melyekben – akárcsak a társalgásban és a nyelvi játékokban – összekapcsolódik a feldolgozott nyelvtan használata a gyakorolni kívánt szókincssel.

A társalgás az órák egyre fontosabb eleme. Sokszor aktuális témákról beszélgetünk idegen nyelven.

Órakeret: 104 óra

Előzetes tudás

Az előző nyolc évben tanultak ismerete (szókincs, nyelvtan).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az írásbeli és szóbeli kifejezőkészség bátorítása, nyelvtani és szókincsbeli ismeretek ismétlése, bővítése kerül előtérbe.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A kommunikációs készségek fejlesztése mind írásban, mind szóban nagy hangsúlyt kap. Az olvasmányok önálló feldolgozása, az alapvető beszédhelyzetekben való jártasság, az íráskészség fejlesztése kiemelten fontossá válnak.

Kapcsolódási pontok

Egyes olvasott szövegek témája továbbra is kapcsolódhat egyes epochákhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan, valamint az eddig tanultak teljes áttekintése.

Nyelvtan:

- alaktan
- főnév -és melléknév ragozás teljes paradigma
- melléknév rövid alakja
- melléknév fokozása
- számnevek: tőszámnév, sorszámnév
- névmások (személyes és birtokos)
- igeragozás E/I -soros (jelen, múlt, jövő)

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- tudnak mind szóban, mind írásban rövid összefoglalókat adni a feldolgozott szövegrészekből, témákból
- képesek hosszabb szöveget (könnyített olvasmányt) önállóan feldolgozni
- ismerik és alkalmazzák az egyszerűbb levélformát, képesek rövid levelek, fogalmazások megírására
- hétköznapi szituációkban könnyen megszólalnak
- szókincsük, nyelvtani tudásuk, beszédképességük közelíti, és várhatóan a 10. osztály végére eléri az A2 szintet

10. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A nyelvi csoport szintjének, tudásának megfelelően tovább tágítjuk nyelvtani ismereteiket, bővítjük szókincsüket. Írásban és szóban egyaránt a kommunikációs feladatok kerülnek előtérbe. Egyre több az írásbeli és szóbeli szövegértést gyakoroltató feladat. Az önálló, a páros és a csoportmunka továbbra is váltják egymást. A tizedik évfolyamon a magyartanárral együttműködve el lehet merülni nyelvészeti témákban. A társalgásban megjelennek a viták, közösen tanulmányozott irodalmi mű alapján egyéni gondolatok jelenhetnek meg. Szerepet kaphatnak újra a versek, színpadi művek, jelenetek, drámarészletek.

Órakeret: 104 óra

Előzetes tudás

Az előző kilenc év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok nyelvi ismeretei tovább bővülnek: szókincsük, nyelvtanulásuk, beszédképességük, szövegértésük és írásképességük erősödik. Közben szövegeken keresztül tovább ismerkednek a tanult nyelv hazájának kultúrájával, az ott élők szokásaival, nyelvészeti alapkérdésekkel.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az önállóság kap nagy hangsúlyt: a témákról önálló vélemények megfogalmazása, egyre hosszabb önálló fogalmazások írása, nyelvtani szabályok önálló alkalmazása kerül előtérbe.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan, kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- igenevek: melléknévi igenév, határozói igenév
- mozgást jelentő igék

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- társalgási szintje, szóbeli kifejezőképessége tovább fejlődik, a 10. osztály végére a többség várhatóan eléri az A2 szintű nyelvtudást
- tudatosabb, magasabb szintű megértéssel és figyelemmel fordulnak a nyelvtani kérdések felé
- képesek irodalmi szövegek vagy újságcikkek önálló feldolgozására

11. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Folytatódik a nyelvtani jelenségek tanulmányozása és gyakorlása; tudatosabb, magasabb szintre emelése, árnyalása.

A felsős osztályokban igen hangsúlyos az önálló tanulás, az önálló munka: ebben a folyamatban a tanár segít megtalálni a diákoknak az egyéni utakat és eszközöket a kitűzött célok elérése érdekében. Sor kerülhet egyéni projektmunkákra, kiselőadásokra is.

Újra előtérbe kerül a nyelv szépsége. A diákok esztétikai véleményalkotási képességét gyakorolhatják klasszikus és modern szövegek feldolgozásával. Az irodalmi szövegek olvasása részben az órán, részben otthon történik.

Órakeret: 104 óra

Előzetes tudás

Az előző 10 év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az egyes nyelvtani formák, kifejezések tudatos gyakorlása szóban és írásban egyaránt előtérbe kerül. A diákok egyre többet beszélnek egyre több témáról idegen nyelven. Hosszabb szövegek, írások önálló feldolgozása sem jelent gondot számukra.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden diák egyre céltudatosabban tanul. Az írásbeli és szóbeli rendszeres számonkérések segítséget nyújtanak ebben. Képesek egy-egy témáról önállóan kifejteni véleményüket, a társalgásban egyre választékosabban vesznek részt. Írásban a hosszabb levelek, fogalmazások írása erősíti kifejezőkészségüket. Figyelmet fordítunk a nyelvi kifejezőeszközökre, a stilisztikára.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni. az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan. Kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- határozószók
- elöljárószók
- kötőszók
- számnév ragozása

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- képesek hosszabb szövegek, olvasmányok önálló feldolgozása után azokról véleményt alkotni
- ismerik és alkalmazzák a különböző levélformákat, képesek hosszabb levelek, fogalmazások megírására
- képesek bármilyen társalgási témához hozzászólni, állást foglalni, esetleg vitatkozni, magabiztosan dolgoznak pármunkában
- tarthatnak órákat, órarészleteket, kiselőadásokat meghatározott témákban

12. évfolyam***Tematikai egység / fejlesztési cél***

A beszédgyakorlatok témái az érettségi témaköröket készítik elő, az írásbeli feladatok a levélírás, a fogalmazás területén mélyítik, pontosítják a diákok tudását. A 12. osztály második felében összefoglaljuk és lezárjuk az eddig tanultakat, optimális esetben B1 szintű nyelvtudásra tehetnek szert az ügyesebb, motiváltabb diákok.

Órakeret: 108 óra***Előzetes tudás***

Az előző évek tananyaga (szókincs, nyelvtan, készségek).

Tantárgyi fejlesztési célok

A B1 szinthez közeli nyelvtudás megszerzése a cél.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A középszintű érettségi elvárásaihoz hasonló írásbeli és szóbeli feladatok önálló megoldása.

Kapcsolódási pontok

Nincs.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs középszintű érettséginek megfelelő ismételése, bővítése.

Nyelvtan:

- hangsúly, hangtan, alaktan összefoglalása, a tanultak finomítása, ragozások ismételése

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok egy része már ennek az évnek a végén képes előrehozott középszintű érettségit tenni orosz nyelvből

SZLOVÁK

1. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel – és nem intellektuálisan – kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohással kezdődik az óra és egy másik fohással fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzás-világ érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevésoedését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókinckészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklük az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: osztályterem, színek, család, főbb irányok (hore, dole, vpredu, vzadu) testrészek, egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba. Továbbá: köszönések, számok 1-20.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét
- az osztállyal együtt kívülről tudnak mondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat
- nem idegenkednek a szlovák nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól

2. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret: 72 óra**Előzetes tudás**

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egyéni megszólalás.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, napszakok, a számok 1-100, bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönet és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket fejből tudják, értik, együtt mondják
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt
- az órákon használt szlovák nyelvű utasításokat könnyedén megértik
- egyszerű, begyakorolt kérdésekre tudnak reagálni, válaszolni

3. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az szlovák írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszéddek, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: abc, tőszámok (1-100), gyümölcsök, állatok, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, foglalkozások, napszakok, napi cselekvések szókincse. Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre (pl.:Hol laksz? Hány éves vagy? Van-e állatod? Hogy hívják anyukádat, apukádat?)
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat
- ismeri az abc-t (szóban, „versszerűen”)

4. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési célok**

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok szlovákul írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szöve-

gek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszéd és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövid párbeszéd, rövid történetek, hozzájuk kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- egyes szám – többes szám
- személyes és mutató névmások
- felszólító mód szóban és írásban (szövegkörnyezetben)
- mondat szerkezet, igék, főnevek, melléknevek gyűjtése, gyakorlása
- egyszerű kijelentő, kérdő, tagadó mondatok
- egyszerű kérdőszavak használata

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót
- pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat
- önállóan alkotnak egyszerű mondatokat
- otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás
- eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni
- alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben
- képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életéről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására)
- képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására
- képes alapfokú szinten történetek lényegének megértésére

- képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés)
- képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értéken túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idioma jellegű szókinccset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókinccs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókinccs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetők egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- szófajok (főnevek, melléknevek, igék)
- szórendek
- újabb kérdőszavak
- kijelentő mondatok jelen időben
- jelen idő felismerése kérdésben, tagadásban
- birtoklás kifejezése
- melléknévfokozás
- elöljárószók folytatása
- óra, idő kifejezése, dátum

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- kívülről önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédeket
- a tanult nyelvtani formákat felismerik
- egyszerű, rövid szövegeket meg tudnak érteni
- az ismert szavakat tollbamondás után le tudják írni
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni
- a tanult szókincsset fel tudják idézni : ház, helységek, foglalkozások

6. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókincsset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell

erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókincs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szöveggörnyezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szöveggörnyezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincsbővítés az olvasmányokra, párbeszédre alapozva. A gyakoribb igék három alakja.

Nyelvtan:

- jelen idő (kérdés, tagadás)
- személyes névmások birtokos esete
- egyszerű, összetett mondatok
- múlt idő

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találhatnak rájuk egy adott szövegben
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás
- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról
- ismernek szlovák vonatkozású kulturális értékeket
- használják a kibővült szókinccset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás

7. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresebb a tudáspróbák, szódolgozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal – a tanár segítségével – következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédképesség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek fontos szavai.

Nyelvtan:

- múlt idő
- jelen idő
- megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek
- jelzős szerkezetek

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat
- jártasak az egyszerű szövegek önálló olvasásában, megértésében
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset

8. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresen a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret: 108 óra**Előzetes tudás**

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismételése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédet hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegekhez, olvasmányokhoz, párbeszédhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- kijelentő-kérdő-tagadó mondatok a tanult igeidőkben

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő

Bevezetés 9-12. osztály

A kilencedik osztálytól kezdve a nyelvtanár fokozatosan segíti a diákot a számára legmegfelelőbb tanulási módszerek megtalálásában. Továbbra is lényeges, hogy a nyelvtanár a tananyag összeállításánál figyeljen az életkori sajátosságokra. Ettől az osztályfoktól már támogató lehet az életkor-nak megfelelő, szakszerűen felépített tankönyv rendszeres használata. A tanár maga dönti el, hogy csoportjának, osztályának, tudásuknak megfelelően melyik tankönyvcsaládot részesíti előnyben. A kizárólagosan tankönyvre épített tanítás azonban kerülendő.

A kilencedik osztály középpontjában elsősorban a nyelvtani ismeretek rendszerezése, elmélyítése, a szókincs bővítése, a kommunikációs készségek fejlesztése áll. A nyelvtani témák, szerkezetek tanításának sorrendje a felső tagozatban felcserélhető, egyes tankönyvekhez, a csoport tempójához, igényeihez is igazodhat.

Ettől az osztályfoktól kezdve a diákok egyre hosszabb szövegeket, könnyített olvasmányokat, később irodalmi szövegeket, újságcikkeket, interjúkat olvasnak, feldolgozhatnak dalszövegeket. Folyamatosan bővítik szókincsüket, nyelvtani tudásukat, közben egyre többet, egyre önállóbban

szólalnak meg az adott nyelven. Kezdetben rövidebb, később hosszabb fogalmazások írásával gyakorolják az írásbeli kifejezést. A rendszeres csoport- és pármunka, az egyéni megnyilvánulások egyre nagyobb szerepet kapnak. Olvasnak és beszélnek a tanult idegen nyelvet anyanyelvként használó országok, népek kultúrájáról, irodalmáról, történelméről, földrajzáról, művészeti életéről, szokásairól. Változatosan és folyamatosan gyakorolják az olvasott és hallott szövegek értését, az egyéni beszédmegnyilvánulást, az íráskészséget, így a diákok egyre közelebb kerülnek a középszintű nyelvtudáshoz. A tizenkettedik osztály végén a tanulók egy része elérheti a B1 szintet legalább az egyik nyelvből, számukra a tizenharmadik osztály célja lehet a B2 szint vagy a másik nyelvből a B1 szint elérése.

Ebben az időszakban nagyon jó, ha az osztály kapcsolatot vesz fel más országbeli Waldorf-iskolák azonos korú diákjaival (levelezés, diákcserék, osztálykirándulások, közös projektek). Az élő nyelvvel való találkozás minden formája rendkívül fontos ebben az életkorban.

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ezt az osztályfokot éber intellektus jellemzi, a diákok igénylik a tudatosabb tanulást. Az eddig tanult nyelvtani ismeretek egy magasabb, tudatosabb szintre helyezése az egyik cél. Az ismétléseknek továbbra is nagy szerepe van a megszerzett tudás folyamatos bővítése mellett.

Az olvasandó szövegek között szerepelhetnek újságcikkek, tudósítások közeli, őket is foglalkoztató eseményekről. Ezekről a diákok véleményt formálnak. Foglalkozhatunk rövidebb irodalmi szövegekkel, jelenetekkel, melyekben – akárcsak a társalgásban és a nyelvi játékokban – összekapcsolódik a feldolgozott nyelvtan használata a gyakorolni kívánt szókinccsel.

A társalgás az órák egyre fontosabb eleme. Sokszor aktuális témákról beszélgetünk idegen nyelven.

Órakeret: 104 óra

Előzetes tudás

Az előző nyolc évben tanultak ismerete (szókincs, nyelvtan).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az írásbeli és szóbeli kifejezőkészség bátorítása, nyelvtani és szókincsbeli ismeretek ismétlése, bővítése kerül előtérbe.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A kommunikációs készségek fejlesztése mind írásban, mind szóban nagy hangsúlyt kap. Az olvasmányok önálló feldolgozása, az alapvető beszédhelyzetekben való jártasság, az íráskészség fejlesztése kiemelten fontossá válnak.

Kapcsolódási pontok

Egyes olvasott szövegek témája továbbra is kapcsolódhat egyes epochákhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan.

Nyelvtan:

- tanult igeidők, igék, névelők, névmások ismételése, rendszerezése
- befejezett, folyamatos igék
- visszaható igék
- feltételes mód, felszólító mód
- jelen idők jövő idejű használata
- határozók és határozószók
- melléknév fokozása
- határozói igenév

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- tudnak mind szóban, mind írásban rövid összefoglalókat adni a feldolgozott szövegrészekből, témákból
- képesek hosszabb szöveget (könnyített olvasmányt) önállóan feldolgozni
- ismerik és alkalmazzák az egyszerűbb levélformát, képesek rövid levelek, fogalmazások megírására
- hétköznapi szituációkban könnyen megszólalnak
- szókincsük, nyelvtani tudásuk, beszédképességük közelíti, és várhatóan a 10. osztály végére eléri az A2 szintet

10. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A nyelvi csoport szintjének, tudásának megfelelően tovább tágítjuk nyelvtani ismereteiket, bővítjük szókincsüket. Írásban és szóban egyaránt a kommunikációs feladatok kerülnek előtérbe. Egyre több az írásbeli és szóbeli szövegértést gyakoroltató feladat. Az önálló, a páros és a csoportmunka továbbra is váltják egymást. A tizedik évfolyamon a magyartanárral együttműködve el lehet merülni nyelvészeti témákban. A társalgásban megjelennek a viták, közösen tanulmányozott irodalmi mű alapján egyéni gondolatok jelenhetnek meg. Szerepet kaphatnak újra a versek, színpadi művek, jelenetek, drámarészletek.

Órakeret: 104 óra

Előzetes tudás

Az előző kilenc év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok nyelvi ismeretei tovább bővülnek: szókincsük, nyelvtantudásuk, beszédképességük, szövegértésük és írásképességük erősödik. Közben szövegeken keresztül tovább ismerkednek a tanult nyelv hazájának kultúrájával, az ott élők szokásaival, nyelvészeti alapkérdésekkel.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az önállóság kap nagy hangsúlyt: a témákról önálló vélemények megfogalmazása, egyre hosszabb önálló fogalmazások írása, nyelvtani szabályok önálló alkalmazása kerül előtérbe.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan, kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- összetett igealakok
- határozott, határozatlan igealakok
- segédigék, módbeli segédigék rendszerezése
- nem ragozható szavak
- egyszerű, összetett mondatok
- bővítmények

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- társalgási szintje, szóbeli kifejezőképessége tovább fejlődik, a 10. osztály végére a többség várhatóan eléri az A2 szintű nyelvtudást
- tudatosabb, magasabb szintű megértéssel és figyelemmel fordulnak a nyelvtani kérdések felé
- képesek irodalmi szövegek vagy újságcikkek önálló feldolgozására

11. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Folytatódik a nyelvtani jelenségek tanulmányozása és gyakorlása; tudatosabb, magasabb szintre emelése, árnyalása.

A felsős osztályokban igen hangsúlyos az önálló tanulás, az önálló munka: ebben a folyamatban a tanár segít megtalálni a diákoknak az egyéni utakat és eszközöket a kitűzött célok elérése érdekében. Sor kerülhet egyéni projektmunkákra, kiselőadásokra is.

Újra előtérbe kerül a nyelv szépsége. A diákok esztétikai véleményalkotási képességét gyakorolhatják klasszikus és modern szövegek feldolgozásával. Az irodalmi szövegek olvasása részben az órán, részben otthon történik.

Órakeret: 104 óra

Előzetes tudás

Az előző 10 év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az egyes nyelvtani formák, kifejezések tudatos gyakorlása szóban és írásban egyaránt előtérbe kerül. A diákok egyre többet beszélnek egyre több témáról idegen nyelven. Hosszabb szövegek, írások önálló feldolgozása sem jelent gondot számukra.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden diák egyre céltudatosabban tanul. Az írásbeli és szóbeli rendszeres számonkérések segítséget nyújtanak ebben. Képesek egy-egy témáról önállóan kifejtetni véleményüket, a társalgásban egyre választékosabban vesznek részt. Írásban a hosszabb levelek, fogalmazások írása erősíti kifejezőkészségüket. Figyelmet fordítunk a nyelvi kifejezőeszközökre, a stilisztikára.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni. az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan. Kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- jelen idejű cselekvő melléknévi igenév
- múlt idejű cselekvő melléknévi igenév
- mellérendelő, alárendelő összetett mondatok
- igeidők összehasonlítása, használatának tudatosítása

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- képesek hosszabb szövegek, olvasmányok önálló feldolgozása után azokról véleményt alkotni
- ismerik és alkalmazzák a különböző levélformákat, képesek hosszabb levelek, fogalmazások megírására
- képesek bármilyen társalgási témához hozzászólni, állást foglalni, esetleg vitatkozni, magabiztosan dolgoznak pármunkában
- tarthatnak órákat, órarészleteket, kiselőadásokat meghatározott témákban

12. évfolyam***Tematikai egység / fejlesztési cél***

A beszédgyakorlatok témái az érettségi témaköröket készítik elő, az írásbeli feladatok a levélírás, a fogalmazás területén mélyítik, pontosítják a diákok tudását. A 12. osztály második felében összefoglaljuk és lezárjuk az eddig tanultakat, optimális esetben B1 szintű nyelvtudásra tehetnek szert az ügyesebb, motiváltabb diákok.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző évek tananyaga (szókincs, nyelvtan, készségek).

Tantárgyi fejlesztési célok

A B1 szinthez közeli nyelvtudás megszerzése a cél.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A középszintű érettségi elvárásaihoz hasonló írásbeli és szóbeli feladatok önálló megoldása.

Kapcsolódási pontok

Művészettörténet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az eddig tanult nyelvtani szabályok mélyebb ismerete, a szókincs középszintű érettséginek megfelelő ismételése, bővítése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok egy része már ennek az évnak a végén képes előrehozott középszintű érettségit tenni szlovák nyelvből.

DIGITÁLIS KULTÚRA

A megújult Informatika tantárgyról

*A Digitális kultúra a korábbi felső tagozatos Informatika tárgy új szemléletű és az alsóbb osztályokra is kiterjesztett utóda. Elsőtől hatodik osztályig tartó, más tárgyakba, tevékenységekbe integrált szakasza biztos alapokat teremt ahhoz, hogy a diákok hetedik osztálytól megfelelő felkészültséggel és tudatossággal kezdhessék meg a digitális eszközök használatát. A tantárgy ezért csak 7. osztálytól kap önálló órakeretet, ekkortól van lehetőség a különböző eszközök használatának megkezdésére. A megújult tantárgy **bevezetésének további feltételeiről alább, a tantervi rész után található információ.***

Elöljáróban

Korunk egyik nagy kihívása a helyes digitális eszközhasználat és a megfelelő médiatudatosság kialakítása. A technológia napi szinten óriási ugrásokkal fejlődik. A szülők, óvodapedagógusok, tanárok folyamatosan szembesülnek azzal a ténnyel, hogy a rájuk bízott gyermekek és fiatalok természetes módon használják a technológia újdonságait és olyan virtuális világokban mozognak, melyeket az értük felelős felnőttek el sem tudnak képzelni. Ezért ezek a felnőttek sokszor bizonytalanok válnak, félelmet és tehetetlenséget éreznek.

A Waldorf-pedagógia elkötelezett a gyermekek valós életre nevelésében. Rudolf Steiner 1919-ben kiemelte annak fontosságát, hogy ne lépjen ki a világba Waldorf-iskolából olyan diák, aki a villamos működésének legalább az alapjait nem ismeri. Ami az ő idejében a villamos és a telegráf volt, az ma az internet, számítógépek, okostelefonok és a mesterséges intelligencia. A cél ma is az, hogy az iskolából kilépve a fiatalok megfelelő módon és etikusan tudják használni ezeket az eszközöket. Ennek előfeltétele, hogy szülők és tanárok egyaránt megértsék és megfelelő módon kezeljék a médiával és az eszközhasználattal kapcsolatos problémakört. A szülői ház és az iskola erős egymásra támaszkodása jegyében ez a tanterv úgy íródott, hogy szülők és tanárok egyaránt segítséget meríthessenek belőle, valamint, hogy alapja lehessen közös beszélgetéseiknek is.

A teljeskörű média-kompetenciába nem csak a média-hordozók gyakorlott használata tartozik bele, hanem a médiaszövegek, hangok és képek helyes értelmezése is. A fejlesztés nem csak azokra a képességekre irányul, amelyekre azért van szükségünk, hogy kiválasszuk a tartalmat, működtessük az eszközöket és boldoguljunk a különböző média típusokkal, hanem figyelembe kell vennie a gyermek értelmi és érzelmi fejlődését is. Nélkülözhetetlen tehát, hogy a médiaoktatásról való gondolkodást megelőzze a fejlődéslélektani szempontok figyelembevétele. A felnövekvő emberi lényre kell rátekintenünk, amikor meghatározzuk, mikor van értelme bizonyos készségeket megtanítani a gyermeknek a média-kompetencia területén. Ezért ebben a tantervben nem csak a digitális eszközök iskolai használatáról lesz szó, hanem arról, hogyan érhetjük el azt, hogy gyermekeink tudatos felhasználókká váljanak. Így a kerettantervben a Digitális kultúra tárgy nem csak egy önálló tantárgyként jelenik meg, hanem tanítása az iskolai évek során sokféle tantárgy témaköreibe integrálódik.

A bevezetés időbeli kérdései

A Waldorf-pedagógia, ahogy minden más területen, úgy itt is a gyermek fizikai, érzelmi, társas és intellektuális fejlődési szintjét veszi alapul akkor, amikor bizonyos témaköröket, tevékenységeket bevezet. A helyes egyensúly megtalálása – hogy valamit ne túl korán vagy ne túl későn tegyünk meg – szükségessé teszi, hogy a tanár folyamatosan érzékelje a diákok egyéni fejlődését és az osztály, mint közösség állapotát. Ahogy a gyermeknek folyamatos fejlődésre van szüksége a járás képességének elsajátításához, ugyanezt elmondhatjuk a technológiára is. Természetesen lehetséges, hogy valamilyen járássegítő eszközzel támogatjuk abban, hogy korábban kezdjen el járni,

mint ahogy arra megérett volna, de ezzel megfosztjuk attól a – későbbi életében fontossá váló – tapasztalattól, hogy képes saját erejéből függőleges testhelyzetet elérni, ezen keresztül pedig újfajta kapcsolatba kerülni a környezetével. Ugyanakkor az is erőltetett beavatkozás lenne, ha megakadályoznánk, hogy a gyermek járjon, amikor már eljutott a fejlődésben oda, hogy ezt képes lenne megtenni. Nevelőként a feladatunk az, hogy *megteremtsük azt a környezetet, melyben a gyermek egészségesen fejlődni tud, de ne erőltessük a fejlődését.*

A technológia oktatása során is elsődleges szempont a médiatudatosság és digitális eszközhasználat életkornak megfelelő kialakítása. Attól, hogy előbb – vagy esetleg később – adjuk a gyerekek kezébe az eszközöket, nem válnak tudatosabb, egészségesebb felhasználókká. A gyerekeknek joguk van időre a fejlődéshez, joguk van ahhoz, hogy minden érzékszervükkel, mozgással, kreatív, szabad játékkal a valós környezetüket meghódíthassák.

A digitális eszközök használata során jellemző csekély testmozgás, a szemek fixáltsága, az intellektualitás túlsúlya, az ellenállás nélküli tapasztalás idegrendszeri félrestimulációhoz vezet, tehát az agy egészséges fejlődése ellen hat. Egyúttal olyan negatív hatások jönnek létre, mint az ékszervi túltelítettség, a függőségvesztés, elidegenedés a természettől, valamint az impulzuskontroll és a reflexív gondolkodás károsodása.

A társadalom digitális átalakulásához olyan felnőttekre van szükség, akik önálló gondolkodásra, döntésre és cselekvésre képesek. Ezt a gyerekek elsődlegesen az osztályterem szociális közegében tanulják meg a párbeszéd, a közvetlen együttlét által. A tanulás a fej, a szív és a kéz harmonikus együttműködése által következik be. Az agy a kapcsolatok szerve, fejlődéséhez szükséges a testi aktivitás és a minket körülvevő környezet saját, valós megtapasztalása. Csak ez vezethet el oda, hogy a fiatalok az életkoruknak megfelelően fejlődve képesek lesznek magabiztosan lehorgonyozni térben és időben. Ez az egyik legfontosabb előfeltétele annak, hogy később a digitális eszközöket egészségesen tudják használni.

A média fogalma a tantervben; a közvetett és közvetlen médiaoktatás

Ebben a tantervben három fogalomkört különböztetünk meg a médiával kapcsolatban:

- a média-tartalom, amelyet tartalomnak veszünk (például egy regény tartalma)
- a média típusa, a folyamat, amely által valamit kommunikálunk vagy bemutatunk (szöveg, kép, vagy hang)
- a média hordozója, az anyag, amelyen keresztül a kommunikációs, vagy bemutatási folyamat megtörténik (könyv, újság, e-könyv, okostelefon, számítógép stb.)

A médiaérettséget egészen kisgyermekkorától kezdve, a gyermek életkori sajátosságai és szükségletei alapján, lépésenként építjük fel. Ezek a lépések – amint a mozgásfejlődésnél sem – nem hagyhatók ki, nem cserélhetők fel. Attól kezdve, hogy a gyerekek az ujjukkal kötnek és más kézműves munkákat végeznek az alsóbb osztályokban, az elektronikáig és a programozásig a felső tagozaton, a diákok folyamatosan fejlesztik technológiai jártasságukat. (A kötés azért is érdekes és fontos, mert ez a programozott technológia legkorábbi formája – a sima/fordított sorrendje a bináris kód utasításaival egyezik.)

A Waldorf-pedagógia arra törekszik, hogy a diákok etikus és magabiztos felhasználói legyenek a technológia széles skálájának, miközben felismerik a technológia történelmi és társadalmi aspektusait is. A cél az, hogy képessé tegyük a gyermekeket és fiatalokat annak a technológiának a teljes körű alkalmazására, amely körülveszi őket. Annak érdekében, hogy ez megvalósuljon, a tanulóknak szükségük van segítségre, hogy a technológiát legbensőbb lényegében megértsék, figyelembe véve a benne jelenlévő emberi tényezőt. Ahhoz, hogy a technológia használatával járó etikai, kulturális és szociális kérdéseket is kezelni tudják, a gyerekeknek először egészséges én-

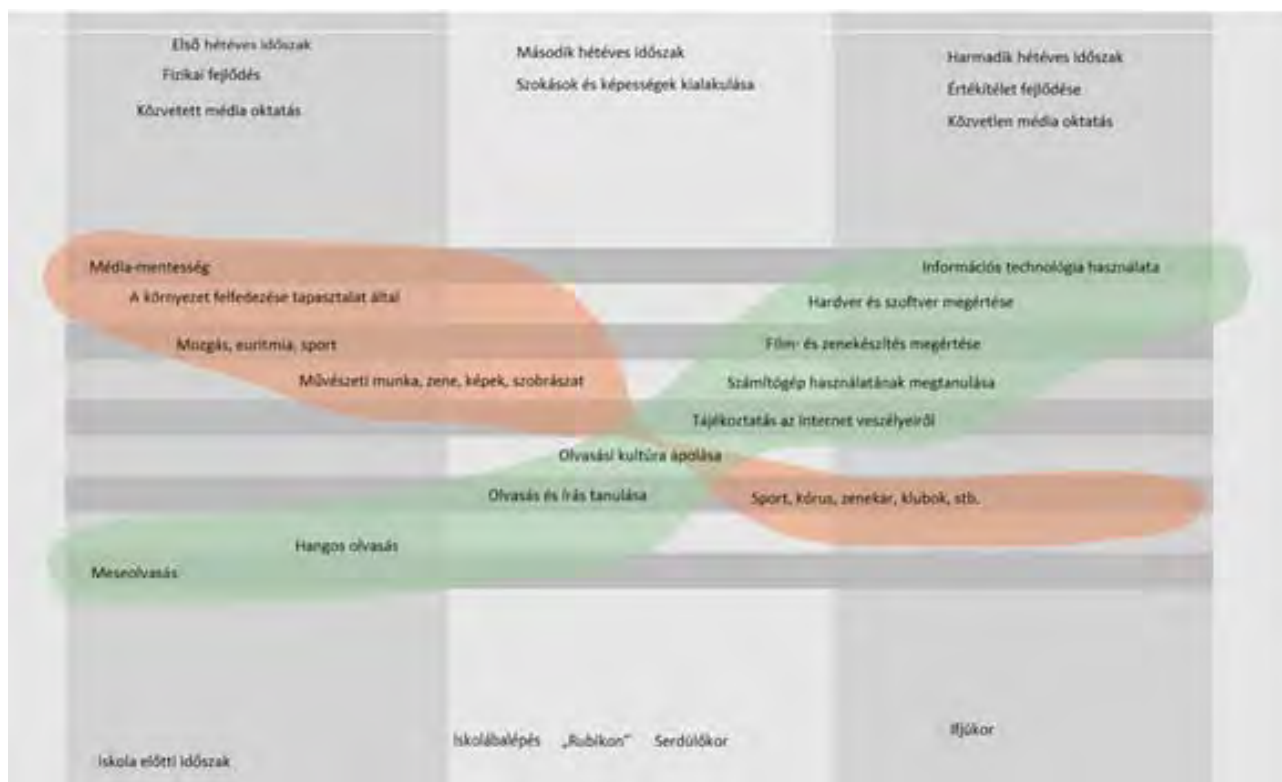
képet kell kialakítaniuk magukról, valamint – valós kapcsolatokon keresztül – meg kell tanulniuk mások szükségleteit megérezni.

A médiaoktatás tehát két kérdésen alapul:

1. Mire van egy gyermeknek szüksége ahhoz, hogy korunk technika és média által befolyásolt világában fizikailag és mentálisan is erős felnőtt váljék belőle?
2. Hogyan tanulja meg egy gyermek a média világának megértését és az eszközök észszerű használatát?

A médiapedagógia ezért két nagy területet foglal magába: közvetett és közvetlen médiaoktatást. A *közvetett médiaoktatás* arra összpontosít, hogy a fiatalok olyan nevelésben részesüljenek, melynek során magabiztos, erős és független személyiség válik belőlük. A *közvetlen médiaoktatás* feladata pedig abban áll, hogy a fiatalok teljes egészében megértsék a média világát és tudatos felhasználókká váljanak.

A közvetett médiahasználatra nevelést a korai gyermekkorban kell elkezdni. Ezzel párhuzamosan a közvetlen médiahasználat az egyes médiumoktól függően különböző időpontokban kezdődik. A digitális média tekintetében a hangsúly a pubertáskorra helyeződik. Az iskola elkezdésével kezdetét veszi egy fokozatos átmenet, melyet az alábbi ábra szemléltet:

A médiaérettség piramisa

Hány felnőtt mondhatja el magáról, hogy digitálisan médiaérett, hogy praktikus, felelősen használja a digitális világ adta lehetőségeket anélkül, hogy hagyná magát (ki)használni? Ahhoz, hogy a gyermekeinket eljuttassuk erre a szintre, komoly munkára van szükség. Nézzük meg ezt a hasonlatot: Egy kis vitorlás hajó úszik a végtelen tengeren. Az áramlatok, a szelek próbálják ide-oda terelgetni, sodorni, de ha a tőkesúly a helyén van és megfelelő, a hajó irányítható marad, hogy a kitűzött irányt tartva haladjon célja felé. Ahogy a hajózásban a tőkesúly biztosítja a stabilitást és csökkenti a sodródást, a médiaérettség éppen ilyen stabilitást adhat és megóvhat attól, hogy az ember ide-oda sodródjon az információk és lehetőségek végtelen tengerén.

Az alap egy erős **szenzomotoros integráció** az első években, amit a sok mozgás, a világban való önálló tevékenység fejleszt: a kúszás, mászás, később a hintázás, szaladgálás, fáramászás, a szabad játék, a régi gyerekjátékok (ugróiskola, kötélpörgetés, „gumizás”...). Fontos, hogy minél több érzék stimulálva legyen (vö. a médiával, amely akár analóg, akár digitális, legfeljebb csak a szemet és a fület stimulálja).

A második lépcsőfok a **kommunikációs képesség** kialakulása. Ezt a közvetlen (vagyis közvetítő, médium nélküli) emberi kommunikáció fejleszti leginkább, amihez az élő beszédén kívül hozzátartozik az arcmimika, a gesztikuláció, testbeszéd is. Itt fontos, hogy kialakuljon az a képesség, hogy a másik embert komolyan vegyük és meg tudjuk vele értetni magunkat.

Jól látható, hogy az első két lépcsőfok kompetenciáinak fejlődését a képernyő, a videójátékok egyértelműen hátráltatják. Ez nem csak úgy igaz, ha azt a gyermek kezébe adjuk, hanem akkor is, ha a szülő, a pedagógus a telefonon „lóg”, miközben a gyermek közelében van, vagy ha a háttérben valamilyen digitális eszköz működik. Születéstől hároméves korig mindenféle képernyőtől távol kellene tartani a gyermekeket. A későbbi években a „minél kevesebb, annál jobb, minél később, annál jobb” alapelvet kell szem előtt tartanunk a képernyőhasználatnál kapcsolatban. Ebben a szakaszban még a hagyományos média jelenléte is felesleges, illetve korlátozandó – a képeskönyv, hangoskönyv, diafilm, „konzerv zene” helyett a fejből mesélés, az élő ének és zene javasolt.

A harmadik lépcsőfok az **alkotás képességének kialakulása**. Tudjuk jól, hogy ha teret adunk nekik, a gyermekek maguktól is szívesen alkotnak, készítenek dolgokat. A játékok kiválasztásánál érdemes erre figyelni: a jó játék 90% gyermek és 10% játék – vagyis egyszerű és sokoldalúan használható, a gyermek részéről aktivitást és kreativitást igénylő. Ami a médiaoktatást illeti, ma már rengeteg eszköz áll rendelkezésünkre, amelyeket alkotó módon, kreatívan lehet használni, mégis fontos, hogy először itt is az analóg eszközökhöz nyúljunk. Nem kell egyből elővenni a kamerákat, hanem eszünkbe juthatnak azok a különféle technikával készült papíralapú mozgóképek, amiket gyermekkorunkban készítettünk. 9-10 éves kor környékén nagyon hasznos, ha a gyermek elkezd zenélni, ami az alkotás egyik – egész életen át tartó – lehetőségét hozza el számára.

A negyedik lépcsőfok a **befogadás képessége**. Itt megint csak fontos, hogy az analóg eszközökkel kezdjünk. Először olvassunk a gyermekkel hagyományos újságot, menjünk el a könyvtárba és tanítsuk meg neki, hogyan lehet egy könyvet, egy információt megtalálni. Ezzel segítünk neki kifejleszteni az összpontosítás, elmélyült olvasás, kreatív gondolkodás képességét. Ez a képesség, hiába alakul ki, elveszíthető, folyamatos gyakorlást igényel.

A médiaérettség piramisának csúcsán a **kritikus reflexió** képessége áll. Mit kezdek azzal az információval, amit olvastam, hallottam? Ide tartozik az is, hogy egy reklám, álhír, „propaganda szöveg” üzenetén átlássak és a manipulációjának ellen tudjak állni.

Ha megnézzük az ábrát, még egy összefüggést találunk, ami tulajdonképpen összetartja ezeket a lépcsőfokokat: a piramison felfelé haladva növekszik a **választási képesség**. A választás képessége elengedhetetlen ahhoz, hogy megfelelő döntést tudjunk hozni a médiahasználatunkkal kapcsolatban. Ez alatt nem azt értjük, hogy tudunk választani két tévéműsor vagy videójáték közül, hanem hogy a gyermek választani tud, hogy elmegy a barátaival „bandázni” vagy moziba, megnéz egy YouTube videót, vagy inkább könyvet olvas. Figyelembe véve, hogy egyre több és több választási lehetőség van az életünkben, ez mindannyiunknak értékes képesség, melyre e pillanatban, a megfelelő alapok nélkül, a felnőttek közt sem képes mindenki.

Bár a szülő és tanár közötti egészséges és egyenrangú párbeszéd a Waldorf-pedagógia minden területén magától értetődő és fontos, a médiatudatosság és a digitális eszközhasználat felépítéséhez gyermekeink érdekében nélkülözhetetlen. Mivel az osztálytanítónak igen nagy felelőssége van abban, hogy a fentieket a szülőkkel megossza, velük ezen a téren (is) folyamatosan párbeszédben legyen, ezért a vertikális tantervben évfolyamonként külön ajánlásokkal is támogatjuk munkájukat, melyeket elsősorban a szülői estek során tudnak felhasználni.

Konklúzió: Nem véletlen, hogy mi és gyermekeink ebben a korban születtünk. Ezekkel a technikai vívmányokkal dolgozunk, nem zárkozzunk el tőlük, hanem használnunk kell őket és természetes, hogy a gyermekeinket is meg kell tanítani a helyes, tudatos használatra. De fontos, hogy ne sietessünk semmit, hanem adjunk szilárd alapokat nekik, adjunk teret és időt, hogy a magok kicsírázzanak.

Ahogy a tanterv többi részében, itt is azon az úton, azokon a fejlődési fokokon szeretnénk végigvezetni a gyermeket, amelyet az emberiség bejárt. Az szóbeliségtől az írásbeliség felé, az analógtól a digitális felé, a közvetettől a közvetlen felé haladunk, szem előtt tartva a gyermek fejlődését és életkori sajátosságait.

A tanár és a szülő részéről is fontos, hogy ismerje a rendelkezésre álló technológiát, ne féljen tőle, ugyanakkor ismerje minden hasznát és veszélyét. Fontos, hogy ne csak lépést tartsunk a gyermekekkel, de – legalább – egy lépéssel előttük is járjunk.

A tantárgy előzményei

A Waldorf-iskola egységes iskola, amely legtöbbször a szerves intézményfejlődést követve Waldorf-óvodapedagógiai előzményekre épül. Így lehetőség nyílik a fejlődési szakaszok egymásra épülő, egymással összefüggő tartalmainak előkészítésére, összehangolására, pedagógiai szempontból tudatos kezelésére. Ennek értelmében látjuk fontosnak a 7. és 8. évfolyamok konkrét tantárgyi tartalmait előkészítő, életszakaszokhoz kötött tanítási-tanulási előzmények bemutatását.

0 – 3 éves kor

Ebben az időszakban nincs lehetősége a Waldorf-pedagógiának a közvetlen segítségre, tájékoztatásra, viszont mindenképpen fontos mégis súlyt helyezni rá. Mivel az új belépőkkel valószínűleg nincs kapcsolatunk óvodás kor előtt, fontos a médiatudatosságra nevelő kiadványok, tájékoztatók könnyű hozzáférését lehetővé tenni (nyomtatott, online, előadások szervezése stb.). A szülők sokszor már a gyermek születése után elkezdnek tájékozódni, érdeklődni az óvodák, iskolák iránt. Megfelelő tájékoztatás esetén nem érik majd őket meglepetésként a Waldorf-pedagógia által képviselt alapelvek ezen a téren sem, így a későbbi együttműködés is sokkal könnyebb lehet.

Óvodáskor

Pedagógiai tevékenység a szülőkkel

Tájékoztatás szülői esteken felvilágosítás, beszélgetés, vita formájában, amennyiben az óvodapedagógus úgy dönt, esetleg külső szakember bevonásával.

Mivel a gyermek ebben az életszakaszban elsősorban az utánpótlás révén tanul, fontos az önreflexió, a jó példa hangsúlyozása.

Pedagógiai tevékenység a gyerekekkel

Nem szabad elbagatellizálni érintettségüket. Bármennyire próbáljuk elzárni őket a különböző médiákkal való találkozástól, mindenképp járnak az utcán, áruházban stb., így folyamatosan éri őket a mediaszennyezés. Ezt sokszor nem értik, nem feltétlenül tudják befogadni, feldolgozni. A szóbeliségnek, a beszélgetésnek, a fejből mondott meséknek kiemelt szerepet kell tulajdonítani ebben az életkorban.

1-4. évfolyam

Pedagógiai tevékenység a szülőkkel

Tájékoztatás szülői esteken – hasonló módon, mint az óvodában, az életkori sajátosságok és az új pedagógiai környezet figyelembevételével. A Waldorf-kerettanterv pedagógiai íveinek és a közvetett pedagógiai eszközöknek (ld. fent) a bemutatása annak érdekében, hogy a szülők megértsék és elfogadják az iskola digitális eszközhasználattal kapcsolatos koncepcióját. Lássák, hogy a koncepció mögött pedagógiai tudatosság van és azt, hogy honnan hova szeretnénk így eljutni. A mélyebb megértéssel várhatóan nagyobb együttműködési hajlandóság is jár. Szükséges az analóg média használatának és a szülői tudatosság fontosságának hangsúlyozása (képi elemek, életkorhoz illeszkedő tartalom, mennyiség helyett minőség). Ennek alátámasztására néhány közismert tény:

- A gyermek belső képalkotásának és gondolkodásának határtalanságát és nyitottságát erősen korlátozzák a készen kapott képek és sablonok.
- A képernyőből özönlő információáradat meghaladja a gyermek befogadó- és önálló feldolgozóképeségét – egyszer ezt, máskor azt veszi fel belőle, és sok esetben nem tudja összefüggésbe hozni a látottakat a hallottakkal. Az agy ennek eredményeképpen töredékszerű, sablonosan asszociatív fejlődéshez, gondolkodáshoz szokik, és ez irányban fejlődik tovább. A látottak valóságértékét ráadásul nem tudja a gyermek önállóan ellenőrizni.
- Ebben a korban a gyermek könnyen befolyásolható, mindenre nyitott és befogadó, szűrő nélkül fogadja be az információt.
- A képernyő vibrálásra készlet és megakadályoz a tartós koncentrálásban. A képernyő előtt töltött természetellenes, passzív mozdulatlanságot, nyugalmat ugyanannyira természetellenes mozgásos nyugtalanság követi.
- Amikor a gyermek találkozik a virtuális világgal, szinte megszűnnek számára a fizikai korlátok, melynek következtében a valós természetet ingerszegényebb környezetnek látja. A határok átlépése iránti vágya egyre erősebbé válik, kíváncsisága űzi-hajtja. Hozzászokik, hogy vágyai és kívánságai különösebb erőfeszítés nélkül – mintegy „gombnyomásra” – teljesülnek.
- A passzív időtöltés korlátozza a személyes kapcsolatok kialakításának készségét. A korai években túlzásba vitt „képernyőbámulást” összefüggésbe hozzák a későbbi figyelemzavarokkal, hiperaktivitással, rossz szociális készségekkel és az empátia hiányával.

Pedagógiai tevékenység a gyerekekkel

Tevékenységek: Kinti és benti játékok, melyek együttműködést igényelnek. Egyensúly, mászás, karikák, labdák, stb. Kerti eszközök használata, többek között lapát, ásó, talicska.

Papírfonás, nemezelés, „körmöcskézés” és kötés, varrás, szövés többféle anyag használatával, majd a kézimunka tárgy további tevékenységei.

Egyszerű eszközök készítése (pl. kötőtű, egyszerű szövőkeret, stb.) Az iskolában használt eszközök története (pl. zsírkréta, ceruza, hangszerek).

A kreatív munkák és kifejezési formák sokszínűsége.

A szóbeliség után itt megjelenik az írásbeliség: kezdve a szimbólumoktól, képektől, ahogy az emberiség fejlődése során haladt, eljutva a konvencionális jelrendszerhez, az íráshoz. A kommunikációs technikák megjelenése a képektől az íráson keresztül az olvasás felé haladva.

Harmadik osztályban a *mesterségek, házépítés, mérés* epochák keretein belül bőven találunk alkalmat az eszközökkel való ismerkedésre és az alkotás élményének megélésére.

Az alsó tagozat vége felé mindenképp felmerül a telefonhasználat általában és az okostelefonok megjelenése. Erről az iskolán belül egységes álláspontot érdemes kialakítani és közvetíteni a szülők felé. A szülői esteken egyértelművé kell tenni az egyes családok felelősségét az iskola által meghatározott, vagy a szülőkkel közösen kialakított szabályok betartásában. Ehhez fontos, hogy már korábban megtörténjenek a fent említett tájékoztató beszélgetések.

Feladat lehet a gyerekekkel: a média és kommunikációs eszközök elvi (tehát nem fizikai) működésének megértéséhez vezető beszélgetések. A kritikus szemlélet alapjainak építése. Ellenőrzés, valóságtartalmak. Hogyan mondjunk nemet, hogyan kerülünk el számunkra veszélyes, vagy kellemetlen helyzeteket, tartalmakat.

A technológia megértése és használata

- A gyermekek felfedezik, hogyan segíti a technológia bizonyos feladatok elvégzésében. Például a kötőtű használata megkönnyíti és tökéletesíti azt, ami az ujjukkal lehetséges, az olló pontosabban vágja a papírt, mint az eltépés.
- A gyermekek felfedezik az eszközök és anyagok közötti kapcsolatot, pl. megpróbálnak filcet vágni papírvágó ollóval.
- A gyermekek megtanulják a feladatnak megfelelő eszközt kiválasztani. Megtapasztalják például a különbséget a fa- és fémkalapács között, a szög és a csavar között stb.
- A gyermekek visszatekintenek arra, hogy az általuk választott és használt technológia hogyan érte el célját.
- A gyermekek megtanulják az éles és más „veszélyes” eszközök használatát, és a valós veszélyhelyzetek kezelését.

5-6. évfolyam

Ekkorra már szinte biztosan minden gyermek kapcsolatba került különböző médiatartalmakkal és eszközökkel akár a közvetlen (családi) környezetében, akár a kortárs vagy idősebb gyermekcsoportokon keresztül.

Feladat lehet a gyerekekkel: Azon kívül, hogy a korábbi tartalom továbbra is érvényes, el lehet indulni a konkrétabb témák felé. Az eszközök használatának etikettje, különös tekintettel a mobil eszközökre. Amennyiben releváns: a cyberbullying jelenségének körüljárása, elemzése. Hogyan mozogjunk virtuális közösségekben. A virtuális együttélés szabályai. Fontos a szociális vonatkozásokról is beszélni. Ebben az életkorban ismét visszatérhetünk a médiaszennyezés feldolgozására (ld. fentebb).

Maga az oktatás még mindig analóg.

Mint ahogy arra a bevezetőben kitértünk, a fenti tartalmak a 7-8. osztály tanulási folyamatát előkészítve az osztálytanító pedagógiai tevékenységének részeként az egyes tantárgyak, epochák megfelelő tartalmaiba integráltan jelennek meg.

7. osztálytól kezdődően a Digitális kultúra tantárgy külön órakeretet kap.

7. osztály

A fiatalok egyre intenzívebben érdeklődnek az őket körülvevő világ iránt. Megerősödik bennük a felnőttektől való függetlenedés vágya. Előtérbe kerülnek a szexualitással kapcsolatos témák. Elkezdődik az a hosszú folyamat, melynek során felfedezik saját magukat: „ki vagyok én?”

A diákok ebben az életkorban már akarva-akaratlanul kapcsolatba kerülnek az egyik legerősebb médiummal, az internettel. Az ott található tartalmakat különböző eszközökön keresztül fogyasztják is. Kiemelt szerepet kapnak ezen belül is a közösségi oldalak, melyeken megjeleníthetik életüknek minden részletét, beleértve a fent említett nagy változásokat is. A fiatalok környezetében lévő felnőttek közös felelőssége egyik oldalról, hogy szabályokat dolgozzanak ki, határokat állítsanak fel ezekkel a tevékenységekkel kapcsolatban, ugyanakkor az is, hogy segítőként, támogatóként beszélgetőtársként is jelen tudjanak lenni.

Tematikai egység / fejlesztési cél

Készségfejlesztés területén itt elkezdődhet a 10 ujjas gépírás tanítása, gyakorlása, kiegészítve az alapvető szövegszerkesztési ismeretekkel (kisbetű- nagybetű, elválasztás, térköz, helyesírás ellenőrzése stb.). A témák között megjelenik az adatgyűjtés, források keresése és a megbízhatóság ellenőrzése. Internetes biztonság, közösségi oldalak használata. Viselkedési szabályok az interneten, különös tekintettel a közösségi magatartásra. A hagyományos könyvtár megismerése és használata.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az órák az összes, az alsóbb osztályokban megjelenő anyagokra, kézművességre, szociális, történelmi és gazdasági alapokra építenek. A kulcstevékenységek közé tartozik a *gabona-epocha*, a *mesterségek*, a *mérés*, a *házépítés a 3. osztályban*, illetve a *honismeret és földrajz a 4. osztálytól*, melynek keretében megvizsgálják a helyi környezethez kapcsolódó emberi és gazdasági kapcsolatokat, valamint ezek természeti forrásait.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a QWERTZ billentyűzet ismerete. A tíz ujjas gépelés tanulásának elkezdése
- digitális és analóg eszközök és munkafolyamatok megismerése és összevetése
- a szövegszerkesztés alapjainak elsajátítása
- ismerkedés az Internettel. Ismeretek a közösségi oldalakkal kapcsolatban
- online források ismerete, kritikus használata (pl. Wikipédia)
- biztonságos internet és közösségi oldal használat

- technikák ismerete a médiafüggőség megelőzésére, leküzdésére
- analóg médiaismeret. Könyvtárhasználati ismeretek
- kalligráfia gyakorlatok

A pedagógusnak a szülőkkel és a diákokkal folytatott beszélgetések során folyamatosan teret kell biztosítani a digitális világ okozta problémák megbeszélésére. Segítenie kell a fiatalokat abban, hogy kérdéseikre választ találjanak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- sajátítsa el a tízujjas gépelést
- ismerjen több kalligrafikus írásmódot, az írásbeli munkáihoz alkalmazza azokat
- ismerje az analóg és digitális eszközök közötti különbséget
- tudjon alap szövegszerkesztési feladatokat megoldani, legyenek tipográfiai ismeretei és legyen képes egy egyszerű dokumentum megtervezésére és kivitelezésére
- legyen tájékozott az online források vonatkozásában, ismerje azok esetleges hátrányait
- ismerje és tudja használni az Internetet. Legyen tájékozott a közösségi oldalak használatával kapcsolatban
- tudja használni az analóg médiákat, ismerje a könyvtárhasználat szabályait
- ismerje a médiafüggőség leküzdését segítő technikákat

Kapcsolódási pontok

A digitális kultúra minden tantárgyhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

szövegbevitel, megnyitás, mentés, kijelölés, másolás, törlés, áthelyezés, szövegegységek, karakter, karakter formázása, karakter típusa, karakter stílusa, karakter mérete, bekezdés, bekezdés formázása, behúzás, margó, lapméret, helyesírás-ellenőrző, elválasztás, kép beillesztése, képméret változtatása, információforrások etikus felhasználása, idézés szabályai, adat, információ, hír, digitalizálás, minőség, ergonómia, be- és kiviteli periféria, háttértár, kommunikációs eszközök, fájl, fájlműveletek, mappa, mappaműveletek, mobil eszközök operációs rendszere, helyi hálózat, jogosultságok, etikus információkezelés, rajz, rastergrafika létrehozása, rastergrafika szerkesztése, rajzeszközök.

A fejlesztés várt eredményei

A digitális eszközhasználat során a tanulók készség szinten kezdik elsajátítani a digitális ismeretszerzést és az információk továbbítását. Ez biztos alapokat képez számukra az információs társadalomba való későbbi sikeres beilleszkedéshez. A tevékenységek biztosítják a digitális kompetenciák megszerzését és alkalmazását. Lehetővé válik az elsajátított tudás aktív, önálló bővítése digitális kommunikációs csatornák és eszközök igénybe vételével.

A fejlesztés eredményeként a diákok:

- tíz ujjal használják a klaviatúrát
- egyszerű szerkesztési feladatokat biztosan kiviteleznek
- biztonságosan és etikusan használják az Internetet
- megfelelően használnak analóg és digitális eszközöket

8. évfolyam

Tovább lehet mélyíteni a tízujjas gépelést. Írógépen vagy számítógépen önálló munkát is készíthetnek, amiben már az egyéniségük is megjelenhet. A diákok elmélyítik a 7. osztályban tanult ismereteket, gyakorlatra tesznek szert a digitális technológia használatában, alkalmazásában. Segíteni kell a tanulókat abban, hogy a média eszközei hasznukra legyenek előadásaik megtartása során, az otthoni tanulásban, felkészülésben, a 8. osztályos éves munka elkészítése során. Kiemelt fontosságú ebben az életkori szakaszban a hiteles és folyamatos tájékoztatás és felkészítés, melynek eredményeként a fiatalok tudatosan és felelősen lesznek képesek használni a közösségi és szórakoztató médiát.

Tematikai egység / fejlesztési cél

A készségfejlesztés területén folytatódik a 10 ujjas gépírás tanítása, gyakorlása, kiegészítve alapvető szövegszerkesztési ismeretekkel. Folytatódik az adatgyűjtés, immár szélesebb körben a források keresése, megismerése és a megbízhatóság ellenőrzése. Viselkedési szabályok az interneten, különös tekintettel a közösségi magatartásra. Internetes biztonság, közösségi oldalak használata. Az analóg médiaismeret jegyében a tanulók bővülő könyvtárhasználati ismeretekre tesznek szert, mely hasznos támaszuk lesz a nyolcadikos éves munkájuk elkészítésekor. Az írásbeli dolgozatok készítéséhez szükséges „analóg” kutatási módszertan megismertetése, elmélyítése.

Elkezdődik a multimédiás anyagok készítésének tanulása. Lehet komolyabb eszközökkel is dolgozni, például „stop motion” filmet készíteni (agyagból, gyurmából vagy más anyagból készített beállított jelenetek, állóképsorozatok lefényképezése és mozgóképpé szerkesztése). Ezzel a diákok kudarcűrő és késleltetési képességét is fejlesztjük, ami a mai világban – ahol a gyors eredményekre törekvés jellemző – nagy kincs.

Az osztálytanítónak törekednie kell arra, hogy a különböző forrásokat ismerje, az eszközöket pedig készség szinten használja. Enélkül nem fog tudni segíteni diákjainak mindezek elsajátításában. Törekednie kell olyan bizalmi légkör kialakítására, melyben az online térben esetleg bajba került diákjai mernek hozzá fordulni segítségért.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A 7. osztályban tanult ismeretekre építünk.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a tízujjas gépelés tökéletesítése
- a szövegszerkesztés fejlesztése, egyszerűbb szövegek szerkesztése, kiadványszerkesztő használata, a tipográfiai ismereteknek bővítése
- alapszintű képszerkesztés
- prezentáció készítés elsajátítása, helyes prezentáció készítés szabályai, helyes előadás módjának elsajátítása (kiemelten fontos a 8-os és később a 12-es éves munkához)
- alap multimédiás ismeretek, vetítés és bemutató készítése, hang, kép és videók önálló szerkesztése, készítése
- az Internettel kapcsolatos ismeretek bővítése (online programok, felhő stb.)
- biztonságos internet és közösségi oldal használat
- analóg médiaismeret, könyvtárhasználati ismeretek, az írásbeli dolgozatok készítéséhez szükséges „analóg” kutatási módszertan megismertetése, elmélyítése
- technikák ismerete a médiafüggőség megelőzésére, leküzdésére

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- tudjon egyszerű szövegszerkesztési feladatokat megoldani, legyenek biztos tipográfiai ismeretei és legyen képes egy egyszerű kiadvány megtervezésére, kivitelezésére
- legyen képes segítség nélkül egyszerű multimédiás tartalmakat elkészíteni
- tudjon biztonságosan tájékozódni az online források megbízhatóságának vonatkozásában, ismerje azok esetleges hátrányait
- ismerje és tudja sokrétűen használni az Internetet és a közösségi oldalakat
- tudja használni az analóg médiákat, ismerje a könyvtárhasználati szabályokat
- ismerje a médiafüggőség leküzdését segítő technikákat

Kapcsolódási pontok

A digitális kultúra ezen az osztályfokon is minden tantárgyhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

szövegszerkesztési alapelvek, tipográfia, dokumentumok szerkezete, objektumok, élőfej, élőláb, táblázat szövegben, táblázat tulajdonságai, dokumentumformátumok, csoportmunka eszközei, webes dokumentumkészítés, információforrások etikus felhasználása

prezentáció, animáció, dokumentumformátum, csoportmunka eszközei, lényegkiemelés, információforrások etikus felhasználása

e-Világ, e-kereskedelem, e-bank, e-állampolgárság, virtuális személyiség, információs társadalom, adatvédelem, internetes bűnözés, digitális eszközöktől való függőség

képek szkennelése, digitális fotózás, videofelvétel-készítés, fotó, hang, video készítése, szerkesztése, felhasználása, rastergrafika, vektorgrafika, görbék, csomópontok, csomópontműveletek

adat, információ, hír, digitalizálás, digitalizálás minősége, kódolás, kódolási problémák, ergonómia, be- és kikapcsolás folyamata, be- és kiviteli periféria, háttértár, kommunikációs eszközök, működési elv, működési paraméterek, hálózatok felhasználási területei, mobil eszközök operációs rendszere, operációs rendszerek eszközkészlete, operációs rendszer segédprogramjai, állományok és könyvtárak tömörítése, helyi hálózat, jogosultságok, etikus információkezelés

A fejlesztés várt eredményei

A digitális eszközhasználat során a tanulók készségszinten kezdik elsajátítani a digitális ismeret-szerzést és az információk továbbítását. Ez biztos alapokat képez számukra az információs társadalomba való későbbi sikeres beilleszkedéshez. A tevékenységek biztosítják a digitális kompetenciák megszerzését és alkalmazását. Lehetővé válik az elsajátított tudás aktív, önálló bővítése digitális kommunikációs csatornák és eszközök igénybevételével.

A fejlesztés eredményeként a diákok:

- saját ritmusban, tíz ujjal gépelnek
- összetettebb szerkesztési feladatokat is képesek kivitelezni
- biztonságosan és etikusan használják az Internetet
- megfelelően használnak analóg és digitális eszközöket

Ajánlott témakörök a 7-8. osztály számára

- megérteni azokat a lépcsőfokokat, melyeken keresztül a nyugati civilizáció eljutott a modern-izmusig: reneszánsz, reformáció, felvilágosodás, a materializmus fejlődése, mezőgazdasági és ipari forradalom, bankrendszerek az olasz városállamoktól a német pénzügyi házakig, gép-esítés és az ipari központok, az első világháború, mint az első igazán ipari háború (ezeket a témákat alaposabban kifejteni a felső tagozaton)
- a személyes kreativitás fejlődése
- jogi és etikai kérdések, ideértve szellemi tulajdonjogot is; plagizálás/kalózkodás; egy koncert vagy más előadás páratlan élménye; ennek összevetése egy felvétellel; mit fizetünk meg, amikor zeneletöltésért fizetünk vagy streaming-elünk; az ingyen kapott zene gondolata)
- tervek készíteni: szándék és végrehajtás – mi az a sablon (template)? gondolattérkép (mind mapping).
- szerszámok és gépek kapcsolata az emberi lénnel; kibővített kapacitások (pl. végtagok és emelőrudak); puskapor; Jethro Tull és a vetőgép; gépi fonás; gőzpumpák stb.
- feltalálók, fejlesztők életrajzai
- tevékenységi és baráti körök – együttműködés, kompromisszum, közösség – a szociális hálók (networking) természete; megfelelő védelem és cyber-bullying
- poszttereket, képregényeket készíteni azzal a céllal, hogy „meggyőzzön” valamiről; reklám, propaganda
- adatok bemutatása; diagramok
- számítások: az ujjaktól és a kavicsoktól a számokig; a golyós számológép; Napier „csontjai” (készíteni és használni); Blaise Pascal 1642-es számológépe (fogaskerekek és emelő karok); Lord Byron, Lady Lovelace és William Babbage (az analitikus gép/differenciálgép; a logarléc stb.)
- Kempelen Farkas, Neumann János
- az áramkörök és a be/ki kapcsoló; a geometria, hálók, méretarány és algebra; bináris logika (pl. számítógép-tudomány analóg eszközökkel: www.csunplugged.org)

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A diákok 7-8. évfolyamon szerzett felhasználói ismereteire alapozva, annak mélységi kiterjesztésére törekszünk. Az év során az operációs rendszer használatával, szövegszerkesztéssel, a prezentáció-készítéssel, valamint a levelezéssel és az internetes kereséssel kapcsolatos ismereteik bővítése történik, elsősorban tapasztalati úton. Ugyanakkor fontos, hogy egyre nagyobb hangsúlyt kapjon az elméleti háttér és a tudatos számítógép-használat is.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A tanulók által 7-8. évfolyamon megszerzett felhasználói tapasztalat.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok a 7-8. évfolyamban tanultakra építve mélyebbre hatóan megismerkednek az operációs rendszer használatával és képesek lesznek a tetszés szerinti tárolási szerkezet kialakítására. A szövegekben és a prezentációkban képesek lesznek táblázatokat, képeket, videókat elhelyezni és beállítani az egyes elemek időbeni viselkedését, ahol az szükséges. Elmélyítik a levelezés alapszolgáltatásaival kapcsolatos tudásukat és képesek lesznek a kiválasztott témában keresést végrehajtani.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A számítógép fő részei. Számítástechnikai eszközök kezelése. Billentyűzet, egér, lemezmeghajtók, nyomtató, szkennel (mikrofon, hangszóró, fülhallgató), digitális fényképezőgép. Hordozható számítógép. Mobil kommunikációs eszközök.

Az operációs rendszer alapszolgáltatásainak használata. Könyvtárszerkezet kialakítása háttértáron és adathordozón. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Tömörítés és kibontás. hálózat használatának alapszabályai. A hálózatok felépítése. A helyi számítógépes hálózat kezelése és szolgáltatásai.

Szöveg begépelése, javítása, módosítása. Karakterek formázása: a betűtípus, a betűméret beállítása, dőlt, aláhúzott, félkövér betűstílus. Mentés és nyomtatás. Szövegek, képek másolása, beillesztése a dokumentumba. A szövegegységek. Karakter-, bekezdés- és oldalformázás. Műveletek vágólappal. Ábrák, rajzok, képek, szimbólumok, objektumok beszúrása. Kisebb méretű dokumentum tervezése, szerkesztése (például levél, újságoldal készítése). Tabulátorok használata. Szövegátrendezeése, keresés, csere, helyesírás. Táblázat beszúrása szöveges dokumentumba.

Prezentációs dokumentumok felépítése, sablonok. Szövegbevitel. Képek, mozgóképek. Rajzok. Animációk. Táblázatok, diagramok. Vetítés, interaktivitás.

Az elektronikus levelezés szolgáltatásai. Levelezőlisták. Közhasznú adatbázisok az interneten. Hasznos webhelyek. Céltudatos információkeresés az interneten, részletes keresés logikai kapcsolatokkal, kereső kifejezések, szűrők. Térképek az interneten. Multimédiás anyagok keresése és alkalmazása. Csoportos kommunikációs formák az interneten.

A jelek sokfélesége. Az információ és az adat fogalma. Titkosítás és a kód. Kettes számrendszer. Számok és karakterek kódolása. Kép- és hangkódolás. Logikai műveletek. Információátvitel (telefon).

Az informatikai eszközhasználat veszélyei. Az IKT eszközhasználat és az emberi kapcsolatok, viselkedési szabályok.

Kapcsolódási pontok

A megismert szövegszerkesztési és prezentációs technikák jól alkalmazhatók egyéni kiselőadások készítésekor bármelyik tantárgy tanulása során. Ugyanez vonatkozik az internetes keresőszolgáltatások alkalmazására. A számrendszerek alkalmazása a matematikához, a kép- és hangkódolás a biológiához és a fizikához kapcsolódik szervesen.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- a számítógép részei, felhasználói azonosítás, hálózati meghajtó, mappák, fájlok, mentés, megnyitás, keresés
- szövegegységek, karakter- és bekezdésformázás, táblázatok, képek, keresés, csere
- prezentáció, animáció, interaktivitás
- levelezés, levelezési lista
- keresés, kereső-kifejezések, szűrők
- jelek, információ, adat, kódolás, számrendszerek

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- legyenek képesek az operációs rendszer alapszolgáltatásainak használatára, az adataik rendszerezett tárolását segítő mappaszerkezet kialakítására
- ismerjék a szövegszerkesztő szolgáltatásait és legyenek képesek jól formázott, szöveget, táblázatot, képeket tartalmazó dokumentumok létrehozására
- ismerjék a prezentációkészítés alapjait és legyenek képesek legyenek azt tetszőleges témájú előadás során alkalmazni
- legyenek képesek használni az elektronikus levelezés és az internetes keresés szolgáltatásait
- ismerjék a számok, karakterek, képek, hangok digitalizálásának alapjait és ezek kapcsolatát az ember kép- és hangérzékelésével

10. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A diákok a 9. évfolyamban tanultakat megismételve, rendszerezve és általánosítva megismerkednek a szövegszerkesztő emelt szintű szolgáltatásaival. A tapasztalattól a fizikai és matematikai háttér megismerésének irányában folytatjuk a számítógép felépítésének és működésének tanul-

mányozását. A szövegszerkesztés és a böngészés során szerzett tapasztalatokra alapozva megismerkednek a HTML dokumentumok felépítésével. Megszerzik első tapasztalataikat a táblázatkezelésben, majd erre támaszkodva megismerkednek az adatbáziskezelés alapjaival.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

Az előző év során megszerzett hálózataalkalmazási tudás és tapasztalat, szövegszerkesztési és elméleti alapismeretek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 10. évfolyam a tapasztalatok rendszerezésének és általánosításának éve. Az egyik fontos cél annak megtapasztalása, hogy az ismereteink rendszerezése és általánosítása hogyan vezethet új meglátásokhoz, új ismeretek megszerzéséhez. Ezt elsősorban a szövegszerkesztés emelt szintű szolgáltatásainak megismerése során tapasztalják meg, ami megérthetetlen és használhatatlan az előző év tapasztalati anyaga nélkül. A dokumentumok szerkezetére vonatkozó tapasztalatokat később a HTML dokumentumok felépítése során is hasznosítjuk. Ebben az évfolyamban ismerkednek meg a táblázatkezelő alapszolgáltatásaival, majd erre alapozva az adatbáziskezelés alapjaival is.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A Neumann-elvű és más számítógépek felépítése. A számítógép és különféle perifériái. Egyes informatikai eszközök működésének fizikai, elektronikai alapjai. A TCP/IP hálózat működése. IP cím, alhálózati maszk. DNS és névfeloldás.

Stílusok, sablonok, körlevél. Tartalomjegyzék, ábrajegyzék, lábjegyzet, végjegyzet.

Hipertext dokumentumok létrehozása és használata. Weblapok tulajdonságai. Szövegformázás. Képek tulajdonságai és formázásuk. Abszolút és relatív hivatkozások létrehozása. Táblázatok tulajdonságai. Táblázatok készítése, formázása. Rétegek tulajdonságai és szerkesztése. Adatbevitel. Dinamikus információk. Adatok, dokumentumok elhelyezése megfelelő formátumban az interneten.

Táblázatok használata a hétköznapi és az iskolai életben. Cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet. Adatok formátuma, típusai (szöveg, szám, pénznem). Az adatok szemléltetését segítőeszközök megismerése. Az adatok csoportosítása értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. Diagramok, grafikonok készítése táblázatból.

Adatbázismodellek, alapfogalmak. Adatbázis tervezése. Adattáblák közötti kapcsolatok Adattípusok, táblák létrehozása. Űrlapok, interaktív adatkezelés. Egyszerű lekérdezések. Jelentés készítése, nyomtatása. Többtáblás lekérdezések. Szűrés, keresés, rendezés, összesítés. Az SQL használata.

A számítástechnika történetéből. Magyar tudósok szerepe az informatikai kultúra fejlődésében. A hálózati szolgáltatások kialakulásának rövid története. A számítógépek alkalmazási területei a társadalomban. Különböző számítógéppel ellátott eszközök, rendszerek (például gépkocsi, lakás, robot). Az informatika fejlődési irányai. Az információ hitelessége. Szerzői jog. Szabad felhasználás körébe tartozó adatok, dokumentumok bemutatása példákkal. Felhasználói etika.

Kapcsolódási pontok

- a számítógép felépítésének és működésének alapja a fizika és az elektrotechnika
- a stílusok és a sablonok nagyobb terjedelmű írott munkák (éves munkák, iskolaújság, stb.) készítése során alkalmazhatók
- a táblázatkezelő szolgáltatásai táblázatok és diagramok készítése és feldolgozása során alkalmazhatók gazdasági jellegű tárgyak (földrajz) tanulása során
- az adatbáziskezelés alapja a matematika, azon belül a halmazelmélet. A tanultak jól alkalmazhatók az internetes ügyintézés (vásárlás, jegyrendelés, stb.) során

Kulcsfogalmak / fogalmak

- hálózat, hálózati eszköz, TCP/IP hálózat, DNS
- stílus, sablon, körlevél
- HTML nyelv, dokumentum
- adattípus, adatformátum, csoportosítás, szűrés, diagram
- relációs adatbázis, táblák, adatok, kapcsolatok, kulcs. lekérdezések, űrlapok. Szűrés, keresés, összesítés. SQL

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- ismerjék a számítógép felépítésének és működésének alapjait
- ismerjék a számítógép-hálózatok és az Internet működésének alapjait
- ismerjék a HTML dokumentumok felépítését és működését
- ismerjék a stílus és a sablon fogalmát és legyenek képesek a körlevél, tartalomjegyzék, láb- és végjegyzetek létrehozására
- ismerjék és alkalmazzák a táblázatkezelő alapszolgáltatásait
- ismerjék az adatbázisok alkalmazását, legyenek képesek táblák, lekérdezések, űrlapok és jelentések létrehozására

11. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A 11. évfolyamban folytatódik a táblázatkezelő tanulmányozása, az előző év tapasztalatait ismételve, összegezve erre ráépülnek a táblázatkezelő függvényei. Ez szorosan kapcsolódik az évfolyam matematika-epocháihoz is.

Erre az évfolyamra esik az informatika-oktatás egyik csúcspontja, az algoritmizálás és a programozás. A diákok az előző két évfolyamban is rengeteg algoritmust hajtanak végre, de ennek tudatosítása erre az évfolyamra esik.

Az évfolyam harmadik egysége a képszerkesztés. Itt a képek elkészítésére, különböző célú feldolgozására, manipulálására kerül a hangsúly.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

Az előző két év során megszerzett felhasználói tapasztalat és a számítógép felépítésére és működésére vonatkozó alapismeretek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok megismerkednek az adatok rendezésével, csoportosításával, a táblázatkezelő függvényeivel. Megismerkednek az algoritmus fogalmával és leírásának módjával, megtanulnak elemi algoritmusokat programozni valamely programozási nyelven. Megismerik a digitális képek formáit, azok rendeltetését, megismerkednek a legfontosabb képszerkesztési műveletekkel.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A táblázatkezelők szolgáltatásai. A táblázatok felépítése, alapfogalmak (ismétlés). Adattípusok és formátumok. Hivatkozások, műveletek, képletek. Képletek és adatok másolása. Hivatkozás más munkalapra. Rendezés. Függvények használata. Logikai műveletek és függvények. Keresőfüggvények.

Algoritmusok leírása általános eszközökkel. Programozási nyelvek és a programok. Egy fejlesztő rendszer használata. Elemi adattípusok. Konstansok és változók. Adatok bevitele, tárolása és megjelenítése, közlése. Képletek és függvények használata. Feltételes elágazások. Ciklusok típusai. Összetett adattípusok, tömbök. Típusalgoritmusok. Rekurzió. A programkészítés lépései.

Képszerkesztők fontosabb szolgáltatásai. A digitális színes képek felépítése és formátumai, típusai. A rajzolás eszközei. Képek vágása és retusálása. Fények és színek módosítása. Rétegek használata. Transzformálás. Feliratok. Képek nyomtatása.

Kapcsolódási pontok

A táblázatkezelő emelt szintű szolgáltatásai jól beépíthetők a matematika tanításába (függvények, grafikonok, grafikus egyenletmegoldás).

A képszerkesztés szervesen kapcsolódik a színérzékelés biológiájához és fizikájához.

Az algoritmuskészítés és programozás lényegében az emberi szellemi tevékenység számítógépes modellje.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- képletek, függvények, statisztika, keresés
- algoritmus, program, adatbevitel, manipuláció, kivitel, összetett adattípus
- rajzeszközök, vágás, retusálás, színmódosítás, réteg, rétegmaszk

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- ismerjék és alkalmazzák a táblázatkezelő emelt szintű szolgáltatásait
- ismerjék és alkalmazzák a képszerkesztők szolgáltatásait, valamint ezek fizikai és biológiai alapjait
- ismerjék az algoritmus és a program fogalmát, legyenek képesek alapszintű programok kódolására egy programozási nyelven

12. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A 12. évfolyamban az előző három évfolyamban tanultak összegző ismétlése történik. A diákok az előző évfolyamban megismert szoftvereket ismétlik és alkalmazzák tantárgyi, iskolai feladatok elvégzése során. A hangsúly a szoftverek tudatos kiválasztására és alkalmazására kerül. Amennyiben lehetséges, a szoftverek köre kibővíthető hangszerkesztő, videóvágó, látványtervező programokkal. Az éves munkákkal kapcsolatban célszerű visszatérni az internetes keresésre, az elektronikus könyvtári szolgáltatásokra. Ugyanezzel kapcsolatban kitérünk a szellemi termékek felhasználására, védelmére, a szerzői jogra, valamint az adatvédelem kérdéseire.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

Az előző évek során megszerzett felhasználói tapasztalat.

Tantárgyi fejlesztési célok

Visszatekintve és kibővítve az előző három évben tanultakat el kell érni, hogy a diákok az adott feladathoz kiválasszák a megfelelő szoftvereszközöket és azok segítségével meg tudják valósítani elképzeléseiket. Tudatosan és célszerűen használják a különböző információforrásokat, kritikusan viszonyulnak a megtalált információkhoz. Tisztában vannak a szerzői jog alapfogalmaival, munkáikban korrektül hivatkoznak az információforrásokra. Tisztában vannak a szoftverjog és az adatvédelem alapfogalmaival.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Informatikai eszközök és módszerek kiválasztása és komplex alkalmazása. Tantárgyi és iskolai problémák, feladatok megoldása. Számítógéppel irányított és/vagy intelligens rendszerek.

Könyvtárak típusai és szolgáltatásaik. A könyvtári médiumok, dokumentumok csoportosítása. Katalógusok és tájékoztató eszközök. Forrás- és információkeresés. Könyvtári médiumok használata a tanulásban.

Az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban, a közhasznú tájékozódásban.

A szoftverek csoportosítása a felhasználói jog szerint. A szellemi termékek védelme, felhasználása és a szerzői jog. Alapvető viselkedési, publikálási szabályok. A szabad felhasználás köre.

Adataink védelme. Az adatok hitelessége. Az információ és a tudás megbízhatósága. Az internetes források megbízhatósága.

Vásárlás, rendelés, ügyintézés az interneten és/vagy mobilon, telefonon banki ügyintézés. Hivatalos ügyek intézése.

Kapcsolódási pontok

A szoftverek jogállás szerinti csoportosítása és az adatvédelem a XXI. században az alapvető jogi kultúra része.

Az internetes vásárlás és ügyintézés lassan napi rutintevékenységgé válik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- könyvtári szolgáltatások, elektronikus könyvtárak
- szellemi termékek védelme, adatvédelem, megbízhatóság
- internetes ügyintézés

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- legyenek képesek a tanulás során a megfelelő szoftver- és hardvereszköz kiválasztására, annak alkalmazására
- ismerje a szerzői jog alapfogalmait
- ismerjék az adatvédelem alapfogalmait, ezek alkalmazását a mindennapi tevékenységeik során

A MEGÚJULT TANTERV BEVEZETÉSÉRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK ÉS RENDELKEZÉSEK

A tanterv figyelembe veszi az ebben a témakörben megfogalmazott nemzetközi ajánlásokat a Waldorf-iskolák munkájával kapcsolatban. E témában kiadott legfrissebb állásfoglalás a Hágai Kör 2019-es chartája, amely a grémium honlapján németül és angolul is olvasható:

<https://www.waldorf-international.org/medienpaedagogik/charta/> vagy <https://www.waldorf-international.org/en/media-education/a-charter/>.

A Digitális kultúra tárgyat **7. osztálytól vezetik be a Waldorf-iskolák és 12. osztályig** taníthatják (az állami kerettantervben csak 11. osztályig szerepel, mint tantárgy).

A Waldorf-kerettantervben a tantárgyra fordítható időkeret évi 36, tehát **heti 1 tanóra**. Ez 7-8. osztályban megvalósítható a főoktatás keretein belül, vagy heti egy szakórán, valamint tömbösítve, témahetek, vagy epochák formájában is. Felső tagozaton megvalósítható szakórán, illetve tömbösített formában egyaránt.

A Digitális kultúra tárgy céljai, témakörei, megközelítései a tantervben szereplő módon, 12 évfolyamon keresztül, az adott életkornak megfelelő szinten jelennek meg a többi tantárgy anyagában is.

Az ajánlott tantervi célok és témakörök az egyes évfolyamok között átcsoportosíthatók. A javasolt időkeretek tanévek közötti átcsoportosítása, valamint a tantárgyi óraszámok növelése a jogszabályok adta keretek között szintén lehetséges.

A megadott időkeretet 7-8. osztályban az iskolák saját döntésük szerint felhasználhatják a tantervi anyag analóg, vagy digitális eszközökkel történő feldolgozására is. Ahogy az iskolában egyéltelműen felnőtt jelenlétéhez kötött az eszközhasználat, a tanterv ebben az életkorban a digitális eszközök otthoni használata esetén is szoros felnőtt felügyeletet és támogatást javasol. Különös jelentősége van itt az interneteléréssel rendelkező okoseszközök tudatos használatára történő felkészítésnek.

Mivel a Waldorf-pedagógia pont az ehhez hasonló, erős és többoldalú szemléletformálást és támogatást igénylő területek miatt fogalmazza meg az osztálytanító kiemelt szerepét az osztályok életében, ezen a műveltségterületen az első 6 évfolyamon alapvetően az osztálytanító dolgozik a gyerekekkel, majd ezt szerves módon folytatva a Digitális kultúra tárgyat is ő tanítja 7-8. osztályban. Ehhez szükség szerint bevonhat szaktanári segítséget is. 9-12. osztályig a tantárgyat megfelelő végzettséggel rendelkező szaktanár tanítja.

A Nat rendeletnek megfelelően a tantervet 5. osztálytól felmenő rendszerben kell bevezetni, így az iskoláknak két évük van arra, hogy felkészüljenek a Digitális kultúra tárgy 7. osztályban történő bevezetésére, addig csak a tantervben szereplő, az osztályfoknak megfelelő tartalmak általános megjelenítése a feladatuk.

A bevezetésre rendelkezésre álló 2 év során szükség lesz a tanterv ezen részének folyamatos fejlesztésére és a szükséges feltételek fokozatos megteremtésére (tanárképzés, eszközellátottság bővítése stb.).

MOZGÁS ÉS TESTNEVELÉS

Bevezetés

A mozgástanterv általános célkitűzése annak az alapvető folyamatnak a támogatása, melynek során a gyermek lelki-szellemi lényé a mozgáson keresztül összekapcsolódik testi organizmusával. Így a tanmenet hozzájárul a mozgásérzék, a térbeli tudatosság, az egyensúlyérzék, a belső ki-egyensúlyozottság, valamint a testi jólét érzésének fejlődéséhez a finom- és nagymotoros mozgások által.

A mozgástanterv célja, hogy segítse a gyermeket mozgásrendszere fölötti kontrolljának és tudatosságának formálásában és differenciálásában, hogy energiáit a megfelelő helyen és időben mozgósíthassa, és értelmesen irányíthassa.

A tanterv igyekszik a gyermek segítségére lenni mozgásrendszere átalakításában, hogy belső mozgékonytá válasszon gondolkodásába, érzésébe és akaratába, ezáltal is lehetővé téve az egyéni szándék teljesebb kifejeződését.

A tanterv a gyermek fejlődési útját korának megfelelő módon támogatja.

A gyermek fejlődő mozgásrendszerének támogatása során kialakul a közösségi élet alapja, és azon keresztül, hogy a gyermek ráébred az önmaga és az őt körülvevők között fennálló kapcsolatra, valós szociális rátermettség fejlődhet ki.

A mozgás tanterve igyekszik támogatni és kiegészíteni az átfogó tanterv egészét.

A mozgás tanterve azzal a középpontban álló fejlődési folyamattal foglalkozik, melynek minden ember részese: a fizikai testbe való megérkezés, a test irányítása és a test által történő önkifejezés. A mozgáson keresztül az individuum fizikailag lép a világba, ennek pedig elsődleges eszköze a fizikai test.

A mozgástanterv az ember mozgásrendszerével dolgozik, és segít az ahhoz vezető egyéni út megformálásában. Így az individuum megtalálhatja azt a biztonságos középpontot, ahonnan el tud indulni a világ felé.

Ezt a folyamatot támogatja a következő három tényező:

1. a gyermekfejlődés archetipikus természetének bensőséges ismerete,
2. magának a mozgás természetének bensőséges ismerete,
3. a külső körülmények, erőforrások és lehetőségek.

A következőkben a tanterv elemei és kulcsfontosságú gyakorlatai körvonalazódnak. A példaként említett gyakorlatok, játékok és azok variációinak részletes leírása megtalálható az ajánlott irodalomban. Ahol külön nem említjük, az általános szempontokat és célokat kifejtő részben az idézőjelek között szereplő szövegrészek, és a tartalomra vonatkozó részben szereplő játékok Kim Payne: *Gyermekeink játéka* c. könyvében találhatók meg. A Bothmer-gimnasztikai gyakorlatok Gróf Fritz von Bothmer, az első Waldorf-iskola testnevelője által kidolgozott gyakorlatokra utalnak. Ezeket Bothmer *Gymnastische Erziehung* című könyvében írja le.

1. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A legfontosabb célkitűzés, hogy a gyermekek lelkesen vegyenek részt az órai tevékenységekben, szívesen mozogjanak. Figyelmeseleg legyenek a tanár utasításai felé. Az osztályteremnél nagyobb térben képesek legyenek a tanár köré gyűlni, őt figyelmesen meghallgatni, a játék hevéből lecsendesedni. Elfogadják egymás különbözőségeit, a megbeszélte szabályokat betartsák. A számukra kínált képekbe, történetekbe bele tudjanak helyezkedni, ez által megértsék a feladatokat, szabályokat, utasításokat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Dalok, mondókák ismerete. Az óvodai foglalkozások alkalmával elsajátított tevékenységek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az együtt játszás öröme, egymás tiszteletben tartása, játékszabályok betartása.

A finommozgások minél szélesebb körű ismerete. A mozgás könnyedségének megőrzése, dalokkal, mondókákkal kísért mozdulatsorok elsajátítása. A koordináció, a mozgékonyág, a térbeli orientáció fejlesztése, a ritmus, az utasítások követésének képessége és a növekvő magabiztosság erősítése. Testkép és a tanulás testi alapjainak (saját mozgás érzék, tapintó és egyensúly érzék) erősítése, megszilárdítása. (Mindezeket vízi környezetben is célszerű megerősíteni: Vízi tájékozódás, vízes játékok /amennyiben a körülmények adottak/.)

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények.

Az együtt játszás öröme, egymás tiszteletbentartása, játékszabályok betartása. Ujj- és fonaljátékok, tapsos játékok, szökkenések, hosszú ugrókötel és babzsák használata, tárgyakkal végzett manipuláció. Dalokkal, mondókákkal kísért körjátékok, népi játékok. A tevékenységek kapcsolódnak a Főoktatás tevékenységeihez.

Kapcsolódási pontok

Az finommotorikus tevékenységek, a szem-kéz koordinációt segítő gyakorlatok az írás előkészítését segítik, valamint kapcsolódnak a kézimunka órák tevékenységeihez. A nagymotoros tevékenységek a tanítás-tanulási folyamat egészét támogatják. A játékok, tevékenységek bevezetéséhez használt képek, történetek a korosztályra jellemző mesevilág hangulatához, a dalokkal kísért körjátékok az ének-zene órákhoz kapcsolódnak. Öltözködési és higiéniai szokások kialakítása az egészséges életmódra való nevelés részeként.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Biztonságérzet, elfogadás, tapintat, örömteli játék, szökkenések, ujj-, kézkoordináció, sok mozgást, futást kívánó körjátékok, dalok, mondókák. Szokások, szabályok kialakítása.

Babzsákgyakorlatok, labdagyakorlat, karikagyakorlat, ugrókötel-gyakorlat, utasítás, szóban közlés, bemutatás, bemutattatás. Járás, utánzó járás, futás, mozgásirány, ritmus. Időjárás, öltözködés, szabadtéri foglalkozások, téli játékok, nyári játékok, természetvédelem. Helyes testtartás, testséma.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyerekek örömmel vesznek részt a játékokban, tevékenységekben
- kialakulnak a közösség szabályai, melyek lehetővé teszik, a mozgásos játékok, feladatok biztonságos végre hajtását
- képesek a képi megközelítésben való tájékozódásra, értik a képekbe, történetekbe ágyazott feladatokat, játékokat, fejlődik képzelőerejük
- javulnak a nagy- és finom – motorikus képességek, a mozgás-koordináció, az egyensúly és ritmusérzék
- ujj-, tapsos-, és fonaljátékokat ismernek meg
- képességeik szerint futnak, szökdelnek az ugrálókötél alatt, felett
- ismerik a dalokkal, mondókákkal kísért mozgássorokat, körjátékokat

2. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Célkitűzésünk az első évek során a játékokban lehetőséget nyújtani a gyermeknek, hogy a csoport biztonságát fokozatosan elhagyhassa, hogy kergethessék, és elválaszthassa magát a többiektől. Az izgalom és a megnyugvás megfelelő aránya. A játékszabályok elegendő segítséget nyújtsanak ahhoz, hogy kereteiken belül a gyermekek annyit kockáztassanak, amennyire készen állnak és vállalkoznak. Mindezek a tevékenységek szoros kapcsolatot alkotnak mindazzal, ami a Főoktatások alatt történik.

Órakeret: 72 óra**Előzetes tudás**

Az előző év tevékenységeinek ismerete. A játékokban való lelkes részvétel, szabályaik ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek veleszületett mozgásszeretetének megőrzése a számukra kínált csoportos játékok, feladatok (pl.dzsungeljátékok, állatok mozgásait utánozó játékok) által. Korábbi képességek (kis-és nagymotoros mozgások, mozgás-koordináció, téri orientáció, testséma, egyensúly, ritmusérzék) további fejlesztése.

Önállóságuk növekedjen. Utasításokat képesek legyenek követni, tartsák be a játékszabályokat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Fokozódjon a gyermek biztonságérzete a csoportban. Önállósága növekedjen. Utasításokat képes legyen követni, tartsa be a játékszabályokat. Fejlődjön a gyermekek koordinációja, mozgékonyasága, térbeli orientációja, ritmusérzéke. További ujj- és fonaljátékok és szökdeléssel játékok. Korának megfelelő fogók, állatokat utánozó mozgássorok. Dalokkal, versekkel kísért játékok, mozgások.

Kapcsolódási pontok

A mozgás a tanítás-tanulás minden elemét áthatja a kisisikolás korban. A játékok során megélt minőségek (pl.: kitartás, igazságosság, tappintat, együttműködés) közvetve hatással vannak más órákon folytatott tevékenységekre is. Az állatok mozgásait utánzó mozdulatok a Főoktatás története-
 teihez is kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Biztonság, önállóság, szabálykövetés, ritmus, koordináció, mozgékonyság, térbeli orientáció.

Utánzó gyakorlatok, kúszások-mászások kifejezései (pl.: medvejárás, rákjárás, pókjárás, fókakúszás, katonakúszás), irányváltoztatás, szabály, sebesség. Dobás, gurítás, hajítás, ütés. Egyensúly, gurulás, tarkóállás, „csikórugdalózás”, pókjárás, rákjárás, fókajárás, medvejárás, sántaróka-járás, nyúlugrás, térdelés. Labdaelkapás, gurítás. Szabályjátékok, népi és körjátékok, utánzó játékok, fogójátékok statikus és dinamikus akadályokkal, ugróiskola. Túrázás, tájékozódás, közlekedési szabályok.

A fejlesztés várt eredményei

A mozgások által fejleszthető képességek javulása. A csoport nyújtotta biztonság által az önbizalom erősödése. Szociális érzékenység fejlődése. Önállósága növekszik. Utasításokat képes követni, betartja szabályokat. Fejlődik a gyermekek koordinációja, mozgékonyága, térbeli orientációja, ritmusérzéke. Újabb fonaljátékokat, fogókat, dalokkal, versekkel kísért mozgássorokat tanulnak meg. Mindazoknak a testi alapoknak a további fejlesztése amik az első osztályban elkezdődtek.

3. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A mozgás tanítása kötöttebb formát kap, fokozatosan elválík a beszéd-től és az énekléstől. A tornaterem új eszközöket biztosít a gyerekek számára, ismerkednek a speciális eszközökkel, a biztonsági szempontokkal, a viselkedés közösségi szabályaival, valamint a megfelelő öltözkéssel és higiéniaiával. A foglalkoztatási módok kialakítása, a szabályok elmélyítése, betartása, változtatásuk lehetősége. A játékok és különböző mozgásformák bevezetésében továbbra is támaszkodunk a gyermek képzelő erejére, ezeket képekben közvetítjük feléjük. Fontos a szabályok pontos ismerete és betartatása, ezek alakítása a csoport és a tárgyi feltételek figyelembe vételével. A kritikai érzék, a rálátó képesség megjelenésével elengedhetetlen az egymás iránti türelem és elfogadás fejlesztése. Úszás (amennyiben a körülmények adottak).

Órakeret: 72 óra**Előzetes tudás**

Az előző években tanult körjátékok, ritmusok, mondókák.

Tantárgyi fejlesztési célok

Tornatermi, öltözői rend kialakítása. Öltözők tisztázása, tanórai fegyelem kialakítása. Tornatermi felszerelések gyermek közeli bevezetése (torna zsámoly, szőnyeg, ugródeszka, svédsekrény...) Alapelv, hogy minden mozgást a hő hasson át, minden mozgásformát történet, kép készítsen elő. Ünnepkörnek, időszaknak, évszaknak megfelelő játékok választása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer első körjátéka. A gyerekek körben futnak, és a mondóka szerint galoppoznak, dobognak, ritmusra lépnek és egyhelyben állnak. Különböző tevékenységeket utánzó, imitáló mozdulatokat végeznek.
- A tanár köré gyűlni a feladat meghallgatására, bemutatására, majd annak elvégzése után újra egybegyűlni.
- Fogók, ahol egy gyermek áll szemben a csoporttal, pl.: Sárkányfogócska, Elefántfogó, Bolhás fogó, Madárijesztők.
- „Dzsungel”-jellegű játékok, tornaeszközökből és a torna mozgáselemeiből épített akadálypályák.
- Ugrókötel használata: átfutások, ugrások, egyéni és páros gyakorlatok.
- Állatok mozgását utánzó járások, szökdelések, mászások.
- Fonaljátékok.
- Egyszerű, végtelenített fogójátékok. Egyensúlyozós játékok. Torna: gurulóátfordulás előre – hátra. Korcsolyázás. Úszás.

Kapcsolódási pontok

A megfelelő autoritás felismerése, az együttműködés fontos eleme a harmadik osztály sok epochájának. A különböző mesterségekhez kapcsolódva utánzó mozdulatokkal, versekkel mélyítjük el ezeket az élményeket.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Állóképesség; fegyelem; egyensúly; koordináció; képi gondolkodás. Őszinteség, tapintat, elkötelezettség, autoritás. Bátorítás, nagyvonalúság, szimpátia.

Sasszé, galopp, oldalazó szökdelés, méter. Támasz, függés, függőállás, gurulás, gurulóátfordulás, mérlegállás, tarkóállás, vándormászás, felguggolás, alaplendület, madárfogás. Síelés, korcsolyázás. Csúszásveszély, lebegés, merülés, siklás, mélyvíz, levegővétel, vízbe fújás, talpas ugrás, kartempó, lábtempó, hátúszás, gyorsúszás, mellúszás, segítségnyújtás, úszódeszka, súlypont-emelő bója, polifoam rúd. Függőleges, vízszintes, akadálypálya, páros feladatok, csapatfeladatok, mászás fel-le, függés. Ugrókötelhajtás, ütem.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek egyre inkább képesek csak a mozgásra koncentrálni
- elsajátítják a tornatermi viselkedés szabályait
- megtanulnak csoportként dolgozni, összegyűlni a tanár köré a feladatok meghallgatására, majd azok elvégzése után újra visszatérni oda

- a mozgásformák által nyújtott kihívások révén javulnak képességeik, növekszik önbizalmuk
- a tornaeszközökön biztonsággal mozognak
- képesek szabályok szerint együtt játszani
- a játékokban örömmel vesznek részt

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A „mi”-ről az „én”-re helyeződik át a hangsúly: *Itt vagyok én, ott vagytok ti.* Ezen belül a gyerekek olyan polarításokat tapasztalnak meg, mint álom és ébrenlét, gyengeség és erő, biztonság és veszély, vagy alkotás és rombolás. Megerősödik a különválás elve az olyan játékokban, ahol egy ember áll az egész csoporttal szemben. Egyre több feszültség és izgalom és kihívás jelenik meg azokban a játékokban, ahol a gyerekeknek fel kell ébredniük a képekből, melyekbe a tanár a játékot ágyazta, és azokat, akik még mindig álmodoznak, elkapják. „Levegő”, ritmus hatja át a mozgásokat, tevékenységeket. Úszás (amennyiben a körülmények adottak).

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A gyerekek már megszokták a tanórai rendet, az eszközöket biztonságosan, képességeik szerint használják, a játékszabályokat betartják, tisztelettel, tapintattal fordulnak egymás és a tanár felé.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig tanultak elmélyítése. Egyre összetettebb játékok elsajátítása, egyének szembenállása egy csoporttal. Gyors szerepcserén, váltáson alapuló fogójátékok segítségével az éberség, a jelenlét iskolázása. A tornatermi eszközök egyre biztonságosabb használata.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer második körjátéka (Állok, sétálok, futok...)
- A gimnasztikában, a tornában a gyermekek nehezebb, formáltabb elemekkel találkoznak. A tanár bemutatja a gyakorlatot, például a guruló átfordulást előre és hátra, melyet (le)utánoznak, de részelemeit a gyakorlás során továbbra is képeken keresztül írja le.
- Fogók, amelyekben a szerepek gyorsan cserélődnek. Átfutós fogójátékok, a fogójátékokban tudatosan megjelenik az egyenes és görbe minőség.
- Olyan játékok, amelyekben valamilyen negatív erővel kell szembeszállni, például Folyami banditák és Cápaszáj.
- Figyelemre és figyelmes hallgatásra épülő játékok, mint például az Iromba, mely egyéni bátorságot, kiállást, csoport előtti végrehajtást igényel.
- Egyszerű, elkapásra és dobásra épülő játékok egyre bonyolultabb helyzetekben, pl. padon egyensúlyozva.

- Tevékenységek, melyek az ütős (Méta-jellegű) labdajátékokra és alapelveire felkészítő játékok felé vezetnek, pl. Óra; Vasútvonal; Kisiklatós.
- Játsszótéri játékokkal is megismertethetjük a gyermekeket, ha nem ismernék azokat, például a faltenisszel, tengóval, ugróiskolával, a golyózással és különféle reflex játékokkal, például Öklözös; Krokodilszáj; Jancsika; Amőba; Bakugrás.
- Bonyolultabb dzsungel játékok (akadálypályák).
- Talajon és tornapadon végrehajtott támaszgyakorlatok a későbbi tornaelemek megalapozására. Új talajgyakorlati elem: Fejállás
- Sor – és váltóversenyek, kötélhajtás: egyéni és páros gyakorlatok. Korcsolyázás. Úszás.

Kapcsolódási pontok

A gyermekek fizikai testének ügyesebbé válása lelki, szociális, gondolkodási képességeik finomodását is magával hozza. Éberségük, felelősség vállalásuk, összedolgozásuk az iskolai tevékenységeiket általánosságban támogatja. A játékokat bevezető történetek, a tevékenységeket kísérő képek mind a korosztály kultúrtörténeti tartalmaihoz kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rálátás, éberség-álmódosítás, játszótárs tisztelete, egyéni felelősség vállalás, összedolgozás.

Statikus gyakorlatelemek elnevezései, sorverseny, váltóverseny, állórajt, rajtjel, kartartás, lendítés, hajlítás. Hajítás, dobásirány. Oldalazó futás, keresztlépés. Egykezes dobás. Tarkóállás, kézállás, zsugorfejállás, kézenátfordulás oldalra, hajlékonyság, harántspárga, oldalspárga, híd, bakugrás, függőleges repülés, kéztámasz, segítségadás, akarat. Görkorcsolyázás, sportöltözet, ütős játékok, lovaglás. Felfekvés, csípőemelés, váltóverseny, levegővétel hátra fordulással, fejesugrás. Légzőgyakorlatok, korrekciós gyakorlatok, gerincmobilizáló gyakorlatok, testtudat.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek képesek egyéni feladatokat végrehajtani, akár a csoporttal szemben állva is
- egyaránt megtanulják elfogadni a vesztes és a győztes szerepét
- egyre inkább képesek végtagjaikat egymástól függetlenül használni
- egyre nagyobb biztonsággal mozognak a tornaszereken
- a gyors szerepcserét követelő játékokban szívesen vesznek részt
- egyre több játszótéri játékkal ismerkednek meg
- a tanult játékokban és tornamozgásokban aktívan vesznek részt
- életkorának és testi adottságának megfelelően fejlődött motoros teljesítőképessége a hozzá kapcsolódó ismeretekkel olyan mérvű, hogy képes a saját teljesítménye tudatos befolyásolására
- mozgáskultúrája olyan szintre fejlődött, hogy képes a hatékony mozgásos cselekvéstanulásra, testedzésre
- képes azonnali segítséget kérni
- önismerete, érzelmi-akaratl készségei és képességei a testmozgás, a testnevelés és a játékok eszközei által megfelelően fejlődtek

- a tanult mozgásformákat összefüggő cselekvéssorokban, jól koordináltan kivitelezi
- a tanult mozgásforma könnyed és pontos kivitelezésének elsajátításáig fenntartja érzelmi-akaratit erőfeszítéseit
- a testnevelési és népi játékok művelése során egyaránt törekszik a szabályok betartására
- nyitott az alapvető mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő alkalmazására, végrehajtására
- megfelelő motoros képességszinttel rendelkezik az alapvető mozgásformák viszonylag önálló és tudatos végrehajtásához
- olyan szintű relatív erővel rendelkezik, amely lehetővé teszi összefüggő cselekvéssorok kidolgozását, az elemek közötti összhang megteremtését
- megfelelő általános állóképesség-fejlődést mutat
- az alapvető mozgásformákat külsőleg meghatározott ritmushoz, a társak mozgásához igazított sebességgel és dinamikával képes végrehajtani
- futását összerendezettség, lépésszabályozottság, ritmusosság jellemzi
- különböző mozgásai jól koordináltak, a hasonló mozgások szimultán és egymást követő végrehajtása jól tagolt
- az egyszerűbb mozgásformákat jól koordináltan hajtja végre, a hasonló mozgások szimultán és egymást követő végrehajtásában megfelelő szintű tagoltságot mutat
- a támasz- és függésgyakorlatok végrehajtásában a testtömegéhez igazodó erő- és egyensúlyozási képességgel rendelkezik
- a funkcionális hely- és helyzetváltoztató mozgásformáinak kombinációit változó feltételek között koordináltan hajtja végre
- ellenőrzött tevékenység keretében mozog a szabad levegőn, egyúttal tudatosan felkészül az időjárás kellemetlen hatásainak elviselésére sportolás közben
- a testnevelési és népi játékokban tudatosan, célszerűen alkalmazza az alapvető mozgásformákat
- játék közben az egyszerű alaptaktikai elemek tudatos alkalmazására törekszik, játék- és együttműködési készsége megmutatkozik
- célszerűen alkalmaz sportági jellegű mozgásformákat sportjáték-előkészítő kisjátékokban
- játéktevékenysége közben a tanult szabályokat betartja
- felismeri a különböző veszély- és baleseti forrásokat, elkerülésükhöz tanári segítséget kér
- tanári segítséggel megvalósít a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását elősegítő gyakorlatokat
- tanári irányítással, ellenőrzött formában végzi a testnevelés – számára nem ellenjavallt – mozgásanyagát
- aktívan vesz részt az uszodában végzett mozgásformák elsajátításában, gyakorlásában
- a családi háttere és a közvetlen környezete adta lehetőségeihez mérten rendszeresen végez testmozgást
- az öltözködés és a higiéniai szokások terén teljesen önálló, adott esetben segíti társait

- megismeri az életkorának megfelelő táplálkozás alapelveit, képes különbséget tenni egészséges és egészségtelen tápanyagforrások között
- a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezet tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is
- ismeri a helyes testtartás egészségre gyakorolt pozitív hatásait

Bevezetés

Az 5-8. osztályokban folytatódik az a munka, amelyet az alsó négy osztályban megkezdtünk. Jól elkülöníthetően két részre bontható az elkövetkező négy iskolai év.

Az 5. és 6. osztályokba az órai tevékenységek azt az átmeneti időszakot támogatják, amely a gyermekkor a serdülőkor felé vezet. A játékosság, könnyedség mellett az egyéni erejüket, felelősségüket, lehetőségeiket élik át a gyerekek egyre inkább. A 7. és 8. osztályokban egyre szembetűnőbbek lesznek az egyéni különbségek testi, lelki, gondolkodásbeli területeken egyaránt. A másik fejlődésének segítése, másságának elfogadása egyenlő súllyal esik latba a gyerekek egyéni képességeinek fejlesztése közben. Önmaguk határainak folyamatos szélesítéséhez, képességeik folyamatos kimunkálásához próbálunk segítséget adni.

Az a célunk, hogy az órákon megjelenő feladatokkal, gimnasztikai és más mozgásformákkal, játékokkal, sportokkal is segítsük a felnövekvő gyermek világ- és önmegismerő képességét.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ez a fizikai serdülést megelőző utolsó év; a gyermekkor szíve. A gyermek erőteljesen él a vér folyamataiban, a szívdobogás és a lélegzés üteme közti dinamikában. Szeretnek zabolátlanul szaladgálni, ám ugyanakkor keresik a ritmusos mozgás kimért fegyelmét is. Vágynak a kihívásra. Ebben az életkorban nagyra értékelik a bátorságot és az óvatosságot is, a kockázatot és a körütekintést. Ilyenkor különösen fontos a mozgásban a ritmus. Legyen egyensúly a könnyűség és a nehézkedés, a képzelet és az intellektus, valamint az egyéni és csapat kihívások között. A gyermek öntevékenysége erősödik azzal, hogy a ritmusok gyors váltakozása közepette is képes a középpontot megtartani. Ez egy fontos átmeneti lépcsőfok a csapatjátékok bevezetése előtt.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A foglalkoztatási formák alapos ismerete. Az alsóbb osztályok játékainak, tevékenységeinek biztos ismerete, jártasság elsajátítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A Bothmer-gimnasztika gyakorlatain keresztül a harmonikus mozgásra törekvés. A torna mozgás-anyagán keresztül az önálló, szép, erőteljes feladat végzés. A népi játékokon keresztül az éberség, a körültekintő, becsületes játék megteremtése. Az atlétikában az állóképesség továbbfejlesztése, az igazság-szépség-erő ideáljának megélése a mozdulatokban, mozgássorokban. Sportjáték előkészítő játékok egyre inkább fokozzák az egy időben több dologra való figyelem erősödését, mobilizálják a hatékony döntési képességet. Az időjárásnak és a főoktatásnak megfelelő alternatív környezetben üzhető a mozgásformákkal való ismerkedés.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: a Könnyű ütem – Nehéz ütem gyakorlatok, melyekben a könnyűség és nehézség ritmikusan váltakoznak egymással.
- Torna: haladás az egyéni gyakorlatok felé; egyszerűbb szekrényugrások: guggoló felugrás különböző leugrási fajtákkal; repülő gurulóátfordulás (tigrisbukfenc); cigánykerék; egyensúlyozás, lengés és ugrás egyre nagyobb kihívásokkal (pl. csukott szemmel). Az öt klasszikus görög gyakorlat.
- Részvétel a korosztályuknak megfelelő sportprogramban. Például: magyarországi Waldorf-iskolák „ókori görög olimpiáján”.
- Játékok: Ez az életkor átmenet a játék és a sportok között. Macska-egér ház; Hajók, cápák, part, Színek háborúja, Várostrom. Stratégiai fogójátékok. Üstökös. Kéztenisz.
- Atlétika: Tartós futás, sprint futás, váltó futás, magas – távol ugrás, diszkoszvetés, gerelyhajítás.
- „Görög” birkózás; Ugrós fogójátékok; Kötélhajtás: egyéni és páros gyakorlatok; Dobások-elkapások; Korcsolyázás; Úszás; Lazító-nyújtó gyakorlatok.
- Gúlatorna alapjai.

Kapcsolódási pontok

A görög kultúrkorszakhoz kapcsolódunk a görög gyakorlatokkal, az ókori ideált idéző Olimpiai játékokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Könnyűség-nehézség közti váltakozás, harmónia, vérkeringés, görög gyakorlatok, állóképesség, kitartás, önuralom, igazság-szépség-erő ideálja.

Váltás, lépéshossz, perc, távtartás, térdemeléssel futás, saroklendítéssel futás, indiánszökdelés, elugrási hely, leérkező hely. Mászás, mászókulcsolás. Futó ritmus, futó tempó, tempótartás, vezényszó, célvonal, futósáv, sprint – vágta futás. Lendületszerzés, ismétlésszám, elugró sáv, centiméter, talajra érkezés, elugró láb, lendítő láb, átlépő technika, optimális sebesség, kísérlet-szám. Lendületszerzés. Kitolás.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek a ritmusok gyors váltakozása közepette is képesek a középpontot megtartani
- arra törekszenek, hogy mozgásuk tükrözze az ókori görög olimpia igazság-szépség-erő ideálját

- ismerik az öt klasszikus görög gyakorlatot, és részt vesznek az Olimpián
- a korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokban alapvető jártasságot szereznek
- képesek a tanult tornamozgások végrehajtására
- aktívan bekapcsolódnak a tanult játékokba
- különféle labdákat képesek biztosan és pontosan dobni és elkapni
- sokoldalú mozgásműveltségének birtokában eredményesen tanul összetett mozgásformákat
- ismeri a testnevelés életkorához igazodó elméleti ismeretanyagát
- a tanult alapvető mozgásformák kombinációiból álló cselekvéssorokat változó térbeli, időbeli, dinamikai feltételek mellett kivitelez
- nyitott az alapvető mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő végrehajtására
- a motoros képességeinek fejlődési szintje révén képes az összhang megteremtésére a cselekvéssorainak elemei között
- futótechnikája – összefüggő cselekvéssor részeként – eltérést mutat a vágta- és a tartós futás közben
- segítségadással képes egy-egy általa kiválasztott tornaelem bemutatására
- a torna és a táncos jellegű mozgásformákon keresztül tanári irányítás mellett fejleszti esztétikai-művészeti kifejezőképességét
- a versengések és versenyek közben toleráns a csapattársaival és az ellenfeleivel szemben, és ezt tőlük is elvárja
- tanári segítséggel, egyéni képességeihez mérten, tervezetten, rendezetten és rendszeresen fejleszti keringési, légzési és mozgatórendszerét
- a családi háttere és a közvetlen környezete adta lehetőségekhez mérten tervezetten, rendezetten és rendszeresen végez testmozgást
- a higiéniai szokások terén teljesen önálló, adott esetben segíti társait
- a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezete tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Míg az előző év az ógörög kultúrához, a 6. osztály kultúrtörténetileg a római korhoz és annak értékeihez kapcsolódik. Jellemző fogalmai: a rend, a forma, a pontosság. A gyermekek ebben az életkorban lelkükben azt az egyensúlyt tapasztalják meg, amelynek fizikai képe a folyékony és a szilárd közti egyensúlyt megtartó izomrendszer.

Az egyenesség fontos minőség ilyenkor, és ez megkívánja a belső erők egyensúlyát.

A gyakorlatok végzésekor a játékosság mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a pontosság és a formák tisztasága, a rendre való törekvés. Taktikai elemek hangsúlyos jelenléte.

Méréseken és a játékok pontozásán keresztül, valamint a tanár bíróként, vezetőként való elfogadásával a tárgyilagosság alapelve kerül előtérbe.

A gyakorlatok végzésekor a tanulók magasság szerint állnak sorba, a legmagasabb leghátul.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok alapos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A rend, a következetesség, a pontosság kialakítása az órai tevékenységekben. Az állóképesség, az izomzat fejlesztése. Csoportmunka. Mérések (alapképességek, ügyesség). Kevés bevezetés a feladatok előtt és nagyon sok munka. Eltűnnek a történetek, helyettük szabályok lesznek. Edzés jellegű órák megalapozása, kialakítása. Szigorú szabályokhoz való alkalmazkodás képességének kialakítása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: Könnyű, Nehéz, Nagyon nehéz háromszög; Fő elemük a függőlegesből való kizuhanás a vízszintesen keresztül és az éber egyenességbe való átváltozás. A botgyakorlatok: a gördülő bot, a négyszög, a háromszög gyakorlat bottal, a rendgyakorlatok, vívások, egyensúlygyakorlatok, mind az egyenesség élményét és a határok megélését erősítik. Felfelé nyújtózás közben is biztosan meg kell állniuk a földön.
- Testnevelés: Jól meghatározható fokozatok a gyakorlatok felépítésében: kézállás, kézállásból átfordulás, fejállás, egyszerűbb elemek (statikus és dinamikus) a korlátokon a gyűrűn és a gerendán, az egészségre és a biztonságra mind több figyelmet fordítva. Kötél- és rúdmaszás. Ugrókötél gyakorlatok nagyobb ismétlésszámmal. Szekrényugrás: kismacska, guruló átfordulás ugrószekrényen, terpeszfelugrás, zsugorkanyar, huszárugrás. Nyújtógyakorlatok (stretching).
- Atlétika: rövid és hosszú távú futások (60 m, 600 m, 12 perces futás), magasugrás, távolugrás, kislabdahajítás, sprint- és rajtgyakorlatok, váltófutás, hosszútávfutás akadályokkal. Év végén felmérés keretében az elért eredményeket rögzítjük.
- Cirkuszművészetek: Akrobatikus elemek, gúlaépítés. Zsonglörködés: diaboló, zsonglörlabda, buzogány stb.
- Játékok: Átmenet a sportjátékok felé. Ez a következők előkészítését igényli: pontozás, vannak győztesek és vesztesek, az ellenfelet ki lehet cselezni, előfordulhat fizikai kontaktus. A kidobós játékok jó felkészülést jelentenek. Jellemző játékok: Fal labda, Ütős (méta jellegű) labdajátékok, Röplabdára előkészítő labdajátékok Kidobósok. Tollaslabda. Saját súllyal dolgozó fogóljátékok. (pl.: Elsősegély, Testvér segíts!) Légiós játékok. Labdás ügyességfejlesztés – sportjáték előkészítő játékok.
- Menet-, rend- és formagyakorlatok.
- Életkoruknak megfelelő csapatversenyeken való részvétel. Például: Waldorf Partizán Bajnokság.
- Általános erő, állóképesség és koordinációt fejlesztő gyakorlatok saját test-, vagy minimális (Edzettségi állapottól függően 1-5 kg.) túlsúllyal.

Kapcsolódási pontok

Kultúrtörténetileg a római korhoz kapcsolódunk. Ezen kívül a geometriához a pontossággal, a történelemhez az ok-okozat megtagasztalásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rend, forma, pontosság, következetesség, mérés, pontozás, tárgyilagosság, erő, izommunka, állóképesség, labdás ügyesség, stratégia.

Menet- és futásgyakorlatok; oszlop-, sor-, kör-, szétszórt alakzat; botgyakorlat. Dobás, gurítás, lökés, hajítás, terelés, ütés, célfelület, dobásirány, ütőfogás, tenyeres oldal, fonák oldal. Mellső átadás, felső átadás, alsó átadás, egy- és kétkezes átadás, labdavezetés, labdakezelés, labdaív, pattintó érintés, bekísérés, görgetés. Húzások, tolások, önkontroll, sportszerű küzdelem, esések, lábérintések, kézérintések, asszertivitás, közvetlen kontakt, pillanatnyi kontakt. Másodperc. Vetés, röppálya, kirepülési szög, távolságmérés, távolságbecslés, tenyeres ütés, fonák ütés, csapóütés. Támadó és védő szerep, pontszerző játék, célzó játék, kisjátékok, célfelület, szélességi mozgás, elszakadás a védőtől, passzsáv, együttműködés, csapatszellem, érintő távolság. Ellenfél tisztelete, felelősség, tompítás, esések, gördülések, grundbirkózás, mögé kerülés, kitolás, asszertivitás, önvédelem, menekülés, önuralom, kitartás. Menet- és futásgyakorlatok; oszlop-, sor-, kör-, szétszórt alakzat; utasítás, szóban közlés, bemutatás, bemutattatás, relaxáció, stresszkezelés. Függeszakadás, támlázás, fejállás, talajgyakorlat, terpeszleugrás, lefuggás, lebegőfuggás, hátsó függés, zsugorlefuggás, homorított leugrás, érintőjárás, hármaslépés, fellendülés, ellendülés, billenés, átfordulás, zsugorkanyarlati átugrás, huszárugrás, guggoló átugrás. Floorball – ütőfogás, labdahúzás és -lövés, kapuelőtér. Környezetvédelem. vázizomzat, izomérzékelés, önállóan végzett otthoni gyakorlatok, kontraindikált gyakorlatok, légzőizmok.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek az órai munka során a pontosságra, a formák tisztaságára és a rendre törek-szenek
- ismerik a korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat, és azok pontos vég-rehajtására törekszenek
- a tanult akrobatikai, atlétikai és tornagyakorlatokat biztonságosan, összerendezetten végzik
- a tanult csapatjátékok technikai alapelemeit ismerik, szabályaikat alkalmazzák
- életkoruknak megfelelő csapatversenyeken vesznek részt
- életkorának és testi adottságának megfelelően fejlődött motoros teljesítőképessége olyan mérvű, hogy képes saját teljesítménye és fittségi szintje tudatos befolyásolására
- ismeri és használja a testnevelés életkorához igazodó elméleti ismeretanyagát
- a tanult mozgásforma készségszintű kivitelezése közben fenntartja érzelmi-akarat-erőfeszíté-
éseit
- minden sporttevékenységben forma- és szabálykövető attitűddel rendelkezik
- relatív erejének birtokában képes az elsajátított mozgástechnikák koordinált, kivitelezésére
- magabiztosan alkalmazza a távolugrás és a kislabdahajítás – számára megfelelő – technikáit
- testnevelési játékok közben célszerű, hatékony játék- és együttműködési készséget mutat

- ellenőrzött tevékenység keretében rendszeresen mozog, edz, sportol a szabad levegőn, egyúttal tudatosan felkészül az időjárás kellemetlen hatásainak elviselésére sportolás közben
- a sportjátékok előkészítő kisjátékaiban tudatosan és célszerűen alkalmazza a technikai és taktikai elemeket
- A versengések és a versenyek közben csapatkohéziót kialakító játékosként viselkedik;

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A diákokban most már megvan az a fajta erő és finom mozgékonyosság, amely képessé teszi őket az egyik tevékenységből a másikba való gyors áttérésre. Ez a mobilitás annak kifejeződése, hogy a gyermekek izomrendszere szépen fejlődik, ám a csontváz statikus tulajdonságai még nem kötik meg őket. A gyermekek mozgásfejlődésüket ebben az életkorban az ínszalagokon és az inakon keresztül fejezik ki.

Képesek önmagukat a csoporttól elválasztani, és egyenként is elég erősek ahhoz, hogy megállják helyüket a versenysportok kihívásaival szemben. Egyéni álláspontot tudnak formálni, amely nemcsak azt teszi lehetővé, hogy képesek legyenek helyezkedni, és helyüket megtartani a játék ideje alatt, hanem lassan az egész játszma és taktikájának átlátása is lehetővé válik.

Ahhoz, hogy a csapat sportokban valóban részt tudjanak venni, a tanulóknak világos képet kell alkotniuk saját helyükről a környezetükkel szemben, és tisztában kell lenniük a pálya dimenzióival és határaival. Ez az érzékszervek jó összehangoltságát igényli.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok alapos ismerete. A megismert foglalkoztatási formák alkalmazása, a kidolgozott képességek használata.

Tantárgyi fejlesztési célok

Vidám, jó hangulat kialakítása kemény munka közben. Egyéni kihívást jelentő feladatok.

A különböző lendülő mozdulatokkal a középpont és a periféria megtapasztalásához vezetni a tanulókat. A lendülő és inga gyakorlatokon keresztül megtanulják, hogyan lehet a súlyt, a súlyosságot élvezni, pl. a korlátról lógva a lendület segítségével tapasztalják meg a gravitáció új közép-pontját (új, a serdüléssel járó nyúlás, növekedés miatt). A játékokat a sportok bemelegítőiként használjuk. Az óra fele edzéssel telik, az új technika megtanulásával és begyakorlásával. A különböző képességekre egyenként is figyelmet fordítunk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: A Ritmus gyakorlat kiegészíti a Zuhanás gyakorlatát, amely kimondottan arra hivatott, hogy megragadja a serdülőkor térbeli térélményét. Bothmer eredetileg azt javasolta, hogy az Ugrás a középpontba előzze meg a Zuhanás gyakorlatot. Ennek mérlegelése és a döntés az érintett tanárok feladata. Oldalsó körzés, Egyensúly, Galopp, Álló és Mozgó ritmus. Megtalálják saját ritmusukat és felfedezik a mozdulásra készítő impulzus pillanatát.
- Testnevelés: Kézállás, fejállás, tarkóbillenés, kézenátfordulás, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalra és 180 fokos fordulattal. Szaltó, zuhanások, dőlések szekrényről matracokra. Szekrényugrások: guggoló átugrás, átterpesztés, repülő guruló átfordulás. Trambulin és ugródeszka használata. A birkózások és reflexjátékok különböző fajtái: Görög, Római, Indián, Pingvinharc, Csoportos, Öklözős, Krorkodilszáj. Egyensúlyozás, botgyakorlatok. Ugrókötéli gyakorlatok az állóképesség fejlesztésére. Kötélmászás, rúdászás.
- Atlétika: Az eddig tanultak gyakorlása, felmérése. Új elem: Állórajt, mezei futás, sokszor a tájékozódási futáshoz kapcsolódva, térképhasználattal és előre jelölt utakkal. Gyakorlás után év eleji és év végi felméréseken vetjük össze a tanulók fejlődésének eredményeit.
- Játékok és sportok: Sportjátékokat előkészítő játékok. A főbb sportágak között található: kosárlabda: tempó dobás, fektetett dobás, sarkazás, „létrázás”, ismerkedés a szabályokkal, játék egy palánkra; röplabda: alkarérintés, kosárárintés, röplabdára előkészítő játékok (rabrópi, dupla labda, vakrópi, stb.); kézilabda: egykezes felső átadás, kitámasztásos, beugrásos és felugrásos lövés, indítások, ismerkedés a szabályokkal, játék; softball (Méta jellegű ütős játékok): egyre bonyolultabb szabályokkal; tollaslabda: alsó és felső ütés, szerva; floorball: ütés-technikák és szabályok, játék; tenisz; asztalitenisz, Ultimate (Frizbi); úszás; teke; korcsolyázás.
- Akrobatikus és zsonglőr elemek továbbfejlesztése.
- Sportágválasztás elősegítése.
- Versenyzés életkoruknak megfelelő bajnokságokon.

Kapcsolódási pontok

Felfedezések kora, tájékozódás, térképismeret. A reneszánsz ember sokszínűsége, polihisztorjellege.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Inszalagok, inak, versenysportok, egyéni álláspont, taktika, tájékozódás, technikai elemek, labdás ügyesség, sokszínűség.

Belső, külső, teljes csüd, dekázás, alkalmazkodás, figyelemmegosztás, társak megjátszása, alacsony és magas labdavezetés, kosárárintés, alkarérintés, szemkontaktus, érintőfelület. Szergyakorlatok, izomhúzódás, izomszakadás, izomgörcs, izomláz, keringésfokozás. Elrugaszkodó láb, lendítő láb, térdelőrajt, hibás rajt, váltójel, váltótávolság, tempóérzék, pulzus, átlépő technika, lépő technika, nekifutási távolság, optimális sebesség, kidobási vonal, bástya, dobószektor. Kétszer indulás, lépéshiba, alsó egyenes nyitás, védőérintés, támadóérintés, állásrend, röplabda – forgás, hosszú- és rövidindulás, egy- és kétütemű megállás, sarkazás, indulócsel, fektetett dobás, labda fedezése, bedobás, szabaddobás, szabadrúgás, büntetődobás, büntetőrúgás, alakzattartásos passzgyakorlat, alakzatbontó és alakzattartó helyezkedés, kényszerítő átadás, területvédekezés, emberfogás, egykezes tolt átadás, páros és hármas lefutás. Laza és szoros emberfogás, széles-

ségi mozgás, mélységi mozgás, elszakadás a védőtől, célfelület védelme, algoritmikus gondolkodás, ütempassz, testcsel. Természetjárás, vízi túra, környezetvédelem, streetball, tájfutás, jégkorong, erdei tornapálya, térkép, turistajelzések. Úszásnem, hátúszórajt, rajtfejes, taposás, intenzív úszás, állóképesség. Menet- és futásgyakorlatok; oszlop-, sor-, kör-, szétszórt alakzat; utasítás, szóban közlés, bemutatás, bemutattatás, relaxáció, stresszkezelés, szergyakorlatok. Futólagos kézállás, csúsztatás, vetődés, összekötő elemek, erőfejlesztés, izomcsoport. Egyensúlyi helyzet kibillentése, fair play. Káros életviteli szokások, gerincferdülés, helytelen testtartások, terheléshatár.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek képesek a tevékenységek közötti gyors váltásokra
- újabb, életkoruknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat sajátítanak el
- képesek a tanult atlétikai és tornamozgások megközelítően helyes technikai végrehajtására
- megismerik néhány sportág alapvető mozgásanyagát és szabályait
- a játékokban, sportokban képesek helyezkedni, és pozíciójukat megtartani; képesek az egyszerű taktikai elemek alkalmazására
- életkoruknak megfelelő bajnokságon vesznek részt
- délutáni elfoglaltságként sportolnak
- képes értelmezni az életben adódó baleseti forrásokat és az egészséget károsító, veszélyes szokásokat, tevékenységeket
- használja a testnevelés életkorához igazodó elméleti szakkifejezéseit
- minden sporttevékenységben forma- és szabálykövető attitűddel rendelkezik, ez tevékenységének automatikus részévé válik
- nyitott az alapvető mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő felhasználására
- a relatív erejének birtokában képes a sportágspecifikus mozgástechnikák koordinált, készség szintű kivitelezésére
- az alapvető mozgásainak koordinációjában megfelelő begyakorlottságot mutat, és képes a változó környezeti feltételekhez célszerűen illeszkedő végrehajtásra
- a rajttechnikákat a játékok, a versengések és a versenyek közben készség szinten használja
- magabiztosan alkalmazza a magasugrás -számára megfelelő – technikáit
- segítségadással képes egy-egy általa kiválasztott tornaelemből önállóan alkotott gyakorlatsor kivitelezésére
- a torna és a táncos jellegű mozgásformákon keresztül tanári irányítás mellett fejleszti esztétikai-művészeti tudatosságát
- a tanult testnevelési és népi játékok mellett folyamatosan, jól koordináltan végzi a választott sportjátékokat
- a versengések és versenyek közben közösségformáló játékosként viselkedik
- az életkorának és alkati paramétereinek megfelelően tervezett, rendezett és rendszeres, testmozgással összefüggő táplálkozási szokásokat alakít ki

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az életkorban a tanulók szembetalálják magukat fizikai testük teljes súlyával. Mozgásérzékük a csontváz szerkezetéig hatol. Testük új súlya lefelé húzza őket, ám fel is töltődnek ettől az új fizikai erőttől. Sok olyan lehetőségre van szükségük, ahol kipróbálhatják, és tapasztalatot szerezhetnek a súly és az erő ezen új kombinációjáról, vagyis több hangsúlyt kell, hogy fektessünk a nagy motoros tevékenységekre, mint a finom technikai fogásokra.

Sokfajta szabadtéri tevékenységet vezethetünk be ilyenkor, többek között a sziklamászást, kenuzást és kajakozást, túrázást, hegymászást, síelést stb. Az itt példaként említett tevékenységek mindegyikének megvan a saját nehézsége, alkalmazásuk az iskola helyi lehetőségeitől függ.

A nemek közti különbséget különösen tisztelnünk kell. A fizikai erőben és méretekben megjelenő különbségeket tudomásul kell venni a kontaktust igénylő sportokban, mint ahogyan a két nem egészen különböző energiaforrásait is. Legyenek az együttes és a külön választott tevékenységek egyensúlyban.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok, sportjátékok alapos ismerete. A megismert foglalkoztatási formák alkalmazása, a kidolgozott képességek használata.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az erőnlét és állóképesség folyamatos fejlesztése a gyermekek egyéni képességeihez mérten. Erejüket tudatosan a feladatok elvégzésére fordítsák. A szabadtéri tevékenységeken keresztül felismertetni velük, hogy a sport sohasem vezethet a környezet rongálásához, beszennyezéséhez. Újabb Bothmer-gimnasztika gyakorlatok elsajátítása, a már ismertek gyakorlása. Az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyag elmélyítése, továbbfejlesztése. A tanult sportágak technikai alapelemeinek pontosítása, a különböző játékhelyzetekhez való alkalmazkodás. Életkoruknak megfelelő bajnokságokon való részvétel. A versenyzést mértéktartóan fokozzuk, és ezt fontos pedagógiai eszközként kezeljük. A versenyzés olyan, a tanár által használt és felügyelt elem, amellyel nevelheti a csapatmunkát, ösztönözheti a részvételt, egyes embereket teljesítményük újabb fokaira segíthet és előhívhatja legjobb tulajdonságaikat a bennük rejlő lehetőségekhez intézett kihívással. A pontozás egészséges marad mindaddig, míg alapvetően biztonságos, megbízható légkörben zajlik.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: Az Ugrás a középpontba gyakorlat.
- Testnevelés: A hetedik osztály folytatása, bár a gyakorlatok más minőséget kapnak a tanulók fejlődéséből adódóan. Folytatódnak a szekrényugrások, a kézenátfordulás, a szaltó. A legfőbb különbség a nyolcadik osztályban az, hogy a diákok sokszor húzódozóbbak, és tudatosabban kell, hogy összegyűjtsék erőiket a szekrényhez futás előtt. Kerülő utakon helyes és életkoruknak megfelelő módszereket taníthatunk nekik. Hangsúlyossá válik az állóképesség és az erőnlét fejlesztése (erősítő gyakorlatok, köredzés).

- Torna: repülő guruló átfordulás 4-5 részes szekrény fölött, trambulín használata, szaltó, páros akrobatikus elemek, egyensúlyelemek és lépések a gerendán, gyűrűgyakorlatok.
- Atlétika: az eddig tanultak gyakorlása, felmérése. Új elem a súlylökés és a térdelőrajt.
- Játékok és sportok: A hetedikben játszott játékok folytatódnak: kosárlabda (büntető dobás, dobások gyakorlása, támadási és védekezési taktikák, játék.), röplabda (alsó és felső nyitások, nyitás fogadás, feladás, játék könnyített szabályokkal), kézilabda (kapura lövések gyakorlása, büntető dobás, gyors indítások, támadás és védekezés, támadó szerepekkel való ismerkedés, szabályok alkalmazása játékban), floorball (ütéstechnikák és szabályok, játék), softball (Méta jellegű ütős játékok), tollaslabda, tenisz, asztalitenisz, úszás, ha lehet bevezetjük a rögbi (dobások-kapások, biztonsági és egyéb szabályok, játék). Egyre többet használjuk a medicinlabdát.

Kapcsolódási pontok

A környezet megóvása, kitartó, tudatos munkavégzés, tervezés, elmélyülés, csont-tan.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Folyamatos fejlődés, tudatos összpontosítás, környezetvédelem, tervezés, csont, középpont, periféria, általános taktikai rendszerek, állóképesség, erőnlét, elmélyült munka, nagy motoros tevékenységek.

Olimpiai versenyszámok, világcsúcs, résztáv, pihenőidő; nyugalmi, munka- és terheléses pulzus; váltogatott iramú futás, ferde hajítás, függőleges és vízszintes vektor, támaszhelyzet, koordináció, kondíció. Védőtávolság, félaktív védő, aktív védő, felső egyenes nyitás, feladás, sáncolás, egyenes leütés, gyorsindítás, lerohanás, bedőlés, bevetődés, hármas nyolcas, tempódobás, átadócsel, rúgócsel, alakzatbontásos és építésszerű passzgyakorlat, területnyitás, pontrúgás, beugrásos és felugrásos kapura lövés, dugattyúmozgás, kosárlabda – indulási jog, megelőző szerelés, floorball – szabadütés, büntetőütés, védekezés, csere. Döntéshelyzet, játékstratégia, szabálykövető magatartás, fair play, célfelülethez igazított emberfogás, üres területre helyezkedés. Társ felemelése. Strandkézilabda, strandröplabda, tájoló, égtájak, folyadékpótlás, napsugárzás, egészség. Aerob és anaerob állóképesség, vízilabda, vízből mentés, hidrosztatika, hidrodinamika.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek képesek erőnlétük és állóképességük önmagukhoz mért folyamatos fejlesztésére
- képesek erejüket tudatosan a feladatok elvégzésére fordítani
- a szabadtéri tevékenységeken keresztül felismerik, hogy a sport sohasem vezethet a környezet rongálásához, beszennyezéséhez
- újabb Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat tanulnak, a már ismerteket gyakorolják
- az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyagot képesek használni, és ezekben továbbfejlődni
- pontosítják a tanult sportágak technikai alapelemeit, alkalmazkodnak a különböző játékhelyzetekhez
- életkoruknak megfelelő bajnokságon vesznek részt
- délutáni elfoglaltságként sportolnak

- használja a testnevelés életkorához igazodó helyes terminológiáját
- a tanult alapvető mozgásformák kombinációiból álló cselekvéssorok változó térbeli, időbeli, dinamikai feltételek mellett készségszinten kivitelezzi
- a (meg)tanult erő-, gyorsaság-, állóképesség- és ügyességfejlesztő eljárásokat tanári irányítással tudatosan alkalmazni
- magabiztosan alkalmazza a súlylökés – számára alkalmas – technikáit
- sportjáték közben célszerű, hatékony játék- és együttműködési készséget mutat
- tanári irányítást követve hajt végre önvédelmi védekező, ellentámadásokat
- az elsajátított egy (vagy több) úszásnemben helyes technikával, készségszinten úszik
- a küzdő jellegű feladatokban életkorának megfelelő asszertivitást mutatva tudatosan és célszerűen alkalmazza a támadó és védő szerepeknek megfelelő technikai és taktikai elemeket
- egészséges versenyszellemmel rendelkezik és tanári irányítás vagy ellenőrzés mellett képes a játékvezetésre
- megoldást keres a különböző veszély- és baleseti források elkerülésére
- ismeri tanult mozgásformák gerinc- és ízületvédelmi szempontból helyes végrehajtását
- a helyes testtartás egészségre gyakorolt pozitív hatásai ismeretében önállóan is kezdeményez ilyen tevékenységet

Bevezetés

9-12. évfolyam

A mozgás a fejlődés közege, amely lehetővé teszi a továbbhaladást a teljesítmény fokozását. Kisgyermekkorától kezdődően a motorikán keresztül lehetséges a tiszta beszéd megtanulása, a téri orientáció elsajátítása, az időérzék kialakítása, ezek a tények egyértelművé teszik, hogy a mozgás, a testnevelés egy minden tantárgyon keresztül ható princípiumot alkot. A Bothmer-gimnasztika, az euritmiaval együtt, az általános műveltség, az esztétikai nevelés fontos alapját képezi, valamint erőteljesen hozzájárul a sokoldalú és teljes egyéniség kialakításának lehetőségéhez. Ebben a korban már megjelenik az életmódra való hatás fontossága, mely segítheti az egészséges életvezetés kialakítását a jövőre nézve. Kiemelt szempont a tartáshibák kijavítása, a szervezet teherbíró és ellenálló képességének határozott fokozása, az elsajátított képességekkel a különböző sportágakban való jártasság megszerzése, a szabályok közötti eligazodás. Elvárás a testnevelésnek, mint az általános kultúrának a szerves részeként való értelmezése. A fizikai teljesítőképesség növelésén keresztül a pszichikai teherbíró képesség fokozásához is hozzájárul. Szociális aspektusból nézve hangsúlyos, hogy a diákok képesek legyenek tekintettel lenni egymásra, tolerálni a képességek közötti különbségeket, megtalálni a közösség számára előremutató egyéni szerepeket. Megtanulják a felelősség vállalását, kiállni a gyengébbek érdekeiért. Önálló döntéseket hozni, melyek a közösségi érdekeket képviselik és figyelemmel lenni általában a közösség egészére.

A felső tagozatban a tanórai mozgáson kívül nagyon fontos, hogy egyéb délutáni lehetőséget is biztosítsunk a közösségi mozgásokra, bajnokságokra, küzdelmekre, kihívásokra. Meg kell ismerkedniük a tömegsport, a rekreáció fogalmával, lehetőségeivel, illetve a szabadidős sporttevékenységek széles tárházával is.

Az újkori olimpiák mintájára szervezett Waldorf-középiskolai Olimpia biztosítja a méltó küzdelem lehetőségét ennek a korosztálynak.

A felső tagozat négy éve alkalmat ad egy új minőségen keresztül bevezetni a tanulókat a mozgás élményébe. A négy elem és a négy dimenzió adja azt a lehetőséget, hogy a testnevelés órák valós tudatosságból fakadó tervszerű beavatást biztosíthassanak a 14-18 (19) éves korosztálynak. Ezt a folyamatot támogatják az alábbi tényezők.

- 15. év – föld minőség; frontális sík – elülső és hátsó tér polaritása; akarat tett – következmény
- 16. év – víz minőség; horizontális sík – fent-lent hullámozása; érzelmi labilitás
- 17. év – levegő minőség; szaggatás sík – jó és a rossz minőség különválasztása;
- szellemi útkeresés, szociális impulzus
- 18. év – tűz minőség; a három síkról és az időről szerzett tapasztalatok harmonikus egységgé való formálása, mely a szabadság érzésének és a döntés képességének új minőségében jelenik meg

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A mozgás iskolázásával a cél a lelki erők növelése. Az akarat tényező előtérbe kerül. Kiemelt hangsúlyt kap a holtponthoz legyőzése, a nehézségek cipelése, a nyugalomból való gyors robbanásszerű tevékenységek egyéni gyakorlása, átélése. Az egyéni küzdelmek, az egyéni szembesülések a saját akarat megélését teszik lehetővé. Fontos az erő demonstratív megjelenése a fiúknál és a formálás, a forma alkotás lehetőség a lányoknál.

Órakeret: 104 óra

Előzetes tudás

- A tanulók már képesek erőnlétük és állóképességük önmagukhoz mért folyamatos fejlesztésére
- Az eddig megtanult Bothmer-gimnasztikai gyakorlatokban való jártasság
- Az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyagot képesek használni
- A tanult sportágak technikai és taktikai alapelemeit ismerik, azokat játékhelyzetekben képesek alkalmazni
- Az elsajátított sportjátékok szabályait ismerik

Tantárgyi fejlesztési célok

Ebben a korban a tanulóknak meg kell tanulniuk felelősséget vállalni tetteik következményeiért. Tapasztalatot kell, hogy szerezzenek akaratuk megnyilvánulásáról, amely az elülső, frontális térben történik, és valóságosan szembe kell találkozniuk a világgal. Ehhez bátornak kell lenniük és a tudatosságnak egy új szintjére kell, hogy lépjenek. Az elsajátított képességeik sokrétű egyéni fejlesztése. A különleges adottságokkal rendelkezőknek is lehetőségük nyílik adottságaik fejlesztésére.

tésére, ami az egész osztály jelenlétében differenciálással lehetséges és a közösség számára is példaértékű lehet egy-egy kiváló egyéni képesség megnyilatkozása, természetesen a közösség összetartására irányuló törekvés mindig elsőbbséget élvez.

További délutáni mozgási lehetőség biztosítása. Végeredményben azzal, hogy értelmes tevékenységeket teszünk lehetővé a számukra a szabadidejükben, választási lehetőséget kínálunk fel más, kevésbé hasznos tevékenységekkel szemben, amelyek egyébként vonzanák a fiatalságot. Fontos, hogy más iskolákkal rendszeresen szerveződjenek meccsek és versenyek.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: A Plunge gyakorlat (angol, ejtsd: plándzs). Maga a gyakorlat és neve is, mely belevetődést, alámerülést, teljes megmártózást jelent, igen jól kifejezi mindazt, amit egy 9. osztályos tanulónak meg kell tapasztalnia a világgal való szembenézést, a vetődést vagy ugrást az előtte lévő térbe, a zuhanást a gravitációba, és az áttörést, amely egy határozott, tudatos lépésen keresztül vezet a jelenbe/jövőbe. Ezen kívül megjelenhet még a Zuhanás egy pontba (Négy elem), Frontális séta (Két keresztezés ritmusa), Egyiptomi (Kettős nyolcas), Tavaszi galopp, Függőleges séta (előre és hátra dőlés nélkül)
- Testnevelés: A hangsúlyt az akadályok bátorsággal és belső összpontosítással történő leküzdésére fektetjük. Erőfejlesztés egyéni edzéstervvel. Születésgyakorlatok, botdobások.
- Torna: Folytatódik az előre és a hátra szaltó, legyenek nehezebb szekrényugrások egyre távolabbról történő elugrással, dolgozhatunk ismert talajgyakorlati elemek erőlemmé alakításával. Kiszúrás kézállásba. Különböző tornaszerekre való felugrások, a szereken végzett erőelemek bevezetése.

Lányoknál: Ritmikus Gimnasztika – buzogány és ugrókötel gyakorlatok.

Cirkuszművészetek: akrobatika, egyéni képességek fejlesztése.

- • Sportjátékok: A már ismert játékok új hangsúlyokkal, az időméréssel, játékvezetéssel és a tudatosabb játékkal, folytatódnak. Kerüljön előtérbe az emberfogásos védekezés gyakorlása, kivitelezése. Kézilabda: beállójáték, betörések, bevetődések, mint egyéni megnyilvánulások, gyorsindítások, lerohanások, ellentámadások szervezése. A röplabda egyre fontosabb szerepet tölt be a felső tagozatban: hangsúly a nyitás fogadásán és a labda saját térfélen való megtartásán van. Alsó nyitás tökéletesítése, a labda tudatos irányítása, helyezése. Kosárlabda: emberfogásos védekezés szabályos kivitelezése, betörések, indítások, egyéni vállalások.

Floorball, Softball.

Atlétika: súlylökés különböző technikákkal, gerelyhajítás nekifutással. Térdelőrajt rajtgépből, vágta, sprint számok időméréssel, erőállóképesség, gyorsasági állóképesség, intervall, Lépcsőzés és emelkedő futások, terepfutások. Magasugrás, távolugrás – az elugrás dinamikája, nehezített körülmények között.

Kiegészítő sportok lehetnek: íjászat, küzdősportok, falmászás, aerobik, erősítés.

Beavatás: túrázás, kerékpározás, sziklamászás, barlangászat, akadálypályák

Kapcsolódási pontok

Általános szempont a korosztálynál A HORIZONT TÁGÍTÁSA, tehát az ismeretek széleskörű tárházába való betekintés minden területen és tapasztalatszerzés a saját helyükről a világban, a világ és önmaguk kapcsolatáról. Ezt az általános folyamatot remekül egészíti ki és erősíti meg a testnevelés órákon megélhető realitás; hogy saját bőrükön tapasztalják meg a valóságot, sőt, szembesülnek vele; hogy magukon is érezzék, hogy az ideától a megvalósulásig vezető úton szükség van a valóság érzékelésére; hogy a morális merevség a fanatikus idealizmus követke-

ménye erőszak és akár történelmi kudarc is lehet. A mozgásos órákon tetteik következményével azonnal szembesülnek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Erő, dinamika, robbanékonyság, akarat, lelki erő, állóképesség, akadályok, nehézségek, holtponthoz való leküzdése, szembesülés a valósággal, következmények viselése. Föld minőség, vertikális sík, elülső-hátsó tér.

Utasítás, szóban közlés, dinamikus, statikus és statikus gimnasztika, szergyakorlatok, sor- és oszlopalakzat, kéziszergyakorlatok. Álló- és térdelőrajt, edzésmódszer, hajítás, lökés, sebesség, gyorsulás, tempó, kézi időmérés, előkészítő gyakorlat, állóképesség, gyorsaság, erő, aerob, anaerob, futóiskola, futófeladatok, keresztlépés, dobószektor. Laza kötél tartás, alaplépések, tempó, sasszé, dinamikus erő, statikus erő. Emelés fejállásba, átguggolás, támaszugrások első íve, utánlépés, térdelőállások, lebegőállások, hajlított támasz, lebegőtámasz, terpeszpedzés, felkarállás, vetődési leugrás, térdfüggés, fekvőfüggés, alugrás, kelep felhúzó mozgás, térd felendülés. Játékrendszer, egyéni taktika, emberfogás, elzárás, alapfelállás, gyorsindulás, lerohanás, alakzatbontás, alakzatépítés, emberfogásos védekezés, helyezkedés. Szélességi mozgás, szabályalkotás, támadó-védő szerep, dinamikus és statikus célfelületek, szabálykövető magatartás. Egyéni határok megismerése. Görhoki, kerékpártúra, életmód, sátozástábor. Korrekciós gimnasztika. Has-mánt technika. Tatami, tompítás, birkózófogás, fogáskeresés, fogásbontás, egyensúlybontás, társesemelés. Felpattanás. Felpattanás technika.

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok képesek az eléjük állított akadályok bátorsággal és belső összpontosítással történő leküzdésére
- vállalják a küzdelmeket, egyéni képességeiket a csapat érdekében tudják mozgósítani
- a korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokban alapvető jártasságot szereznek
- kondicionális képességeik és állóképességük, monotonia tűrésük szintje javul
- az elsajátított sportágakban növekvő tudatossággal vesznek részt
- alkotó módon használja a testnevelés életkorához igazodó ismeretanyagát, szakkifejezéseit, helyes terminológiáját
- megismeri és mindennapjai részévé teszi a mozgáshoz kapcsolódó helyes attitűdöket, a fizikailag aktív életmód élethosszig tartó jótékony hatásait
- a tanult mozgásformákat alkotó módon, a testedzés és sportolás minden területén használja
- a testedzéshez, a sportoláshoz kíváncsiaknak tartott jellemzőknek megfelelően fegyelmezetten és határozottan törekszik végrehajtani az elsajátított mozgásformákat
- olyan szintű motoros képességekkel rendelkezik, amelyek lehetővé teszik a tanult mozgásformák hatékony módon történő végrehajtását
- relatív erejének birtokában a tanult mozgásformákat változó körülmények mellett, hatékonyan kivitelez
- a korábbi évfolyamokon elért eredményeihez képest folyamatosan javítja futóteljesítményét
- a rajtolási módokat a játékok, versenyek, versengések közben hatékonyan alkalmazza

- képes a kiválasztott ugró- és dobótechnikákat az ilyen jellegű játékok, versengések, versenyek közben eredményesen alkalmazni
- a zenei ütemnek megfelelően végzi a kiválasztott ritmikus gimnasztika, illetve aerobik mozgásformákat
- képes a különböző eséstechnikák készségszintű elsajátítására
- rendszeresen mozog, edz, sportol a szabad levegőn
- a tanult testnevelési, népi és sportjátékok összetett technikai és taktikai elemeit az adott játékhelyzetnek megfelelően célszerűen alkalmazza
- a versengések, versenyek közben toleráns a csapattársaival szemben, ezt tőlük is elvárja
- a versengések és versenyek közben csapatkohéziót kialakító játékosként viselkedik
- megoldást keres a különböző veszély- és baleseti források elkerülésére
- az egyéni képességeihez mérten, mindennapi szokásrendszerébe építve fejleszti keringési, légzési és mozgatórendszerét
- a családi háttere és közvetlen környezete adta lehetőségeihez mérten rendszeresen végez testmozgást
- mindennapi életének részeként kezeli a testmozgás, a sportolás közbeni higiéniai és tisztálkodási szabályok betartását
- az életkorának és alkati paramétereinek megfelelő pozitív, egészségtudatos, testmozgással összefüggő táplálkozási szokásokat alakít ki
- a szabadban végzett foglalkozások során ügyel környezet tisztaságára, rendjére

10. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az életkorban a diákoknak egy másfajta tudatosságot is ki kell alakítaniuk a környezetükkel szemben. Sok olyan minőséget kell kifejlesztteniük önmagukban, melyek egyre inkább azt segítik elő, hogy önálló személyiségekké válhassanak. Például találkozást, ismerkedést egy tárggyal, a társakkal, a környezettel, beszélgetésbe elegyedést a világgal, azt, hogy a magunkba fordulás szükséges, ám aztán újra kifelé kell tekinteniük és töretlen belső egyensúllyal haladniuk a közép-pontból a periféria felé. Adni valamit a világnak és a kapcsolatot megtartva figyelni a következményekre. A legfőbb kérdés, hogyan beszélgessenek a világgal és hogyan tartsanak kapcsolatot. Lényeges a 16. életév okozta bizonytalan és hullámzó érzelmi világtól való eloldódás képessége, hogy a szimpátia és antipátia erők állandó hullámozásában megtartsák magukat. Egyre inkább fontossá válik számukra a tiszta gondolkodás, a növekvő ítélőképesség. A diszkoszvetés ezeknek a belső folyamatoknak egy mozgásban megjelenő reprezentánsa: kitűzünk magunk elé egy célt, majd azzal összekötjük magunkat.

Órakeret: 104 óra

Előzetes tudás

A tizedik osztálytól fölfelé a tanterv tulajdonképpen arra épül, amit eddig megalapozott.

- megfelelő kondicionális képességek: erőnlét, dinamika, állóképesség, gyorsaság, gyorsaság
- megfelelő belső erő, akarat és bátorság
- képesség az összpontosításra, az akadályok leküzdésére
- Bothmer-gimnasztika gyakorlataiban alapvető jártasság és alkalmazás
- csapatsportokban a védekezés, háritás, akadályozás alkalmazása mind egyéni, mind csapat-szinten

Tantárgyi fejlesztési célok

Ha kilencedikben a test nehézségét sikerült meghódítani és legyőzni, a mozgásélmény új ösztönzést nyer. Az, hogy mélyen az érzéseikben élnek felfoghatóvá teszi számukra a forgás, a lengés, a billenés mozgás vonatkozásait. A lendületszerzés és a lendület kihasználása, tudatos uralma, a forgó mozgásokból az irány megtalálása most életsegítségként hat a test megerősödése mellett. A térérzékelés tudatos használata nagy segítség a csapatjáték összehangolásában. Erős hatással bír a vízszintes sík alatt és felett lévő dolgok éles definiálása. Az akarat által irányított tevékenységek súlypontja ebben az évben a törzs mozgásaihoz kötődik, mely kapcsolatban áll a szív, a tüdő, a gyomor- és a bél mozgásaival.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: A Diszkosz gyakorlat és a Séta köröző karokkal (Vízszintes séta). Ezek a gyakorlatok szorosan kapcsolódnak a vízszintes síkról való tudatossághoz és a középpont megtartásának képességéhez. További gyakorlatok: Oroszlán (Eltúlzott szélesség), Örvény, Mozgás a cél felé és Török (Lépés a cél felé), Függőleges séta előre és hátra dőléssel, Nyilas (Íjazás). Kánon variációk az ismert gyakorlatokból.
- Testnevelés: A korábbiak folytatódnak azzal az új hangsúllyal, hogy a diákoknak meg kell találniuk a mozgás áramában a ritmust, valamint megtapasztalni saját felegyenesedtségüket. Fontos lehet ebben az életkorban az esztétikai elem, és hogy a mozgásokat egyre inkább összefüggőknek, egymásra épülőkknek legyenek képesek látni.
- Torna: Lendületszerzés (saszé), billenések, átfordulások, csavarások, a tanult átugrások variációi, elemek összekötése

Lányoknál: Gerenda, Ritmikus Gimnasztika – labda, szalag gyakorlatok, zenére összeállított rövid elem-összekötések

Fiúknál: Gyűrű, Gúlaépítés változó létszámban

Cirkuszművészetek: szerekekkel végzett páros és csoportos produkciók összeállítása

- Sportjátékok: A már ismert játékok új hangsúlyokkal tovább folytatódnak, főleg a taktikai elemek kihasználására, a variálhatóságra építve. Kerüljön előtérbe a szervezett és tudatosan begyakorolt formák éles helyzetben való alkalmazása. A védekezésben a terület és a zóna védekezés bevezetésére kerüljön sor. Hangsúly a közösségi játék, az együttjátszás öröme a csoport dinamika és harmónia.
- Atlétika: Diszkoszvetés lendületszerzéssel, forgással. Váltófutás rövid és hosszútávon egyaránt, gátfutás. Magasugrás, távolugrás – különböző technikák tanulása, csiszolása.
- Kiegészítő sportok lehetnek: úszás, lovaglás, evezés, ultimate, thai-chi, korcsolyázás, triatlon
- **Beavatás: bűvárkodás, vizes barlangászat, sárkányhajózás, surf**

Kapcsolódási pontok

Általános követelmény A DOLGOK LÉNYEGÉNEK MEGÉRTÉSE ebben a korosztályban. A cél, hogy lassan, egyre inkább önálló személyiségekké váljanak a közös munka során. Öntevékeny munkálkodásaikkal mindinkább találjanak önmagukra és egyben találják meg helyüket a kisebb közösségükben. Lássák meg szerepüket, fedezzék fel a különböző kapcsolataik és viszonyaik minőségét. Növekvő ítélőképességükkel és gondolkodásuk tisztaságával kell, hogy képesek legyenek a nagy, érzelmi hullámzásoktól eloldani magukat. Ezt szolgálják azok a mozgások és sportágak melyek bevezetésre kerülnek 10. osztályban. A testi funkciók érzelmi tapasztaláson keresztül nyilatkoznak meg a tanulók számára, az akció-reakció és a kölcsönhatások törvényszerűségeit saját testükön tapasztalhatják meg.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Forgás, lendületszerzés, billenés, érzelmi hullámváz, esztétika, harmónia, áramlás, a környezet és a társak felfedezése, kapcsolatépítés, lényeglátás, vízszintes, csapatjáték, taktika, technika. Víz minőség, horizontális sík, lent-fent. Relaxáció, vetés, lendületszerzés, nekifutási távolság, lépéshossz, lépésfrekvencia, elektromos időmérés, rávezető gyakorlat, hajlékonyság, biomechanika, kimért pálya. Kézenátfordulás, fejenátfordulás, tarkóbillenés, támaszugrások második íve, kelep-forgás, billenés. Low-impact alaplépés, ritmus, lépéskombináció, ízületi hajlékonyság. Csapattaktika, területvédekezés, elzárás, felső egyenes nyitás, forgásszabály, pozíciós játék, területvédekezés. Szélességi mozgás, dinamikus és statikus célfelületek. Fair play, társas felelősségvállalás, thai-chi lépések. Túrakenu, kajak, vándortábor. Rajttechnikák, forduló, hullámváz, áramlat, vegyesúszás, versenyszabályok. Izomösszehúzó, izomfeszítés, izomlazítás.

A fejlesztés várt eredményei

- a diák törekszenek a mozgás áramában a ritmus és a harmónia átélésére
- képes felfedezni a mozgás szépségét, a mozdulatok egymásra épülését, összefüggését
- újabb, életkorának megfelelő, Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat sajátít el
- törekszik az önzetlen csapatjátékra
- gyakorolja és továbbfejleszti az eddig megalapozott atlétikai, torna- és sportmozgásokat
- megismeri és mindennapjai részévé teszi a társas érzelmi jóllét élethosszig tartó jótékony hatásait
- társas-közösségi kapcsolatait, valamint stressztűrő képességei megfelelő szintre fejlődtek
- elfogadja a környezetvédelem fontosságát
- a testedzéshez, a sportoláshoz kíváncsúnak tartott jellemzőknek megfelelően lelkiismeretesen törekszik végrehajtani az elsajátított mozgásformákat
- olyan szintű motoros képességekkel rendelkezik, amelyek lehetővé teszik a tanult mozgásformák alkotó módon történő végrehajtását
- relatív erejének birtokában a tanult mozgásformákat változó környezeti feltételek mellett is készségszinten hajtja végre
- a korábbi évfolyamokhoz képest folyamatosan javítja futóteljesítményét, amelyet önmaga is tudatosan nyomon követ

- képes a kiválasztott ugró- és dobótechnikákat az ilyen jellegű játékok, versengések, versenyek közben a csapat eredményessége érdekében hatékonyan alkalmazni
- segítséggel képes az általa kiválasztott elemkapcsolatokból tornagyakorlatot összeállítani
- a torna, ritmikus gimnasztika, aerobik és a tánc jellegű mozgásformákon keresztül fejleszti esztétikai-művészeti tudatosságát
- a különböző eséstechnikák készségszintű elsajátítása mellett a választott küzdősport speciális mozgásformáit célszerűen alkalmazza
- rendszeresen mozog, edz, sportol a szabad levegőn. erre társait is motiválja
- az elsajátított egy (vagy több) úszásnemben vízbiztosan, készségszinten úszik, természetes vizekben is
- önállóan képes az elkerülhetetlen vízi veszélyhelyzetek célszerű kezelésére
- a tanult testnevelési, népi és sportjátékok összetett technikai és taktikai elemeit, az adott játék helyzetnek megfelelően, célszerűen, készségszinten alkalmazza
- játéktevékenységét együttműködési készség jellemzi
- a versengések és versenyek közben toleráns a csapattársaival és az ellenfeleivel szemben, ezt tőlük is elvárja
- a versengések és versenyek közben közösségformáló, csapatkohéziót kialakító játékosként viselkedik
- megoldást keres a különböző veszély- és baleseti források elkerülésére, erre társait is motiválja
- belső igénytől vezérelve rendszeresen végez a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását elősegítő gyakorlatokat
- a szárazföldi és az uszodai korrekciós gyakorlatait készségszinten sajátítja el
- önállóan, de tanári ellenőrzés mellett végez számára megfelelő uszodai tevékenységet
- a családi háttere és a közvetlen környezete adta lehetőségeihez mérten belső igénytől vezérelve végez rendszeres testmozgást
- ismer és alkalmaz alapvető relaxációs technikákat
- a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezet tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is

11. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az egymástól függetlenül megtanult dolgok lassan kapcsolódnak össze. A végtelenül távoli elemekkel történő foglalatosság gondolatilag megérteti ezzel a korosztállyal a végtelen fogalmát. Ha az ifjú a súlyt már legyűrte, a környezetét tapasztalja, társait érzékeli, akkor képes már saját célt állítani. Az elérni kívánt ideálok magvalósítása felé haladva világossá válik számára a mozgás és a gondolkodás közötti kapcsolatot. A mozgásfolyamatok átlátása, céljainak felismerése lehetővé

teszi, hogy lassan átvegye a test irányításának és a sporttevékenységek használatának saját felelősségét.

Órakeret: 104 óra

Előzetes tudás

- a diákok képesek a mozgás áramában a ritmus és a harmónia kivitelezésére, az esztétika megjelenítésére
- képesek örömet érezni a mozdulat, a mozgás szépségében, a mozdulatok egymásra épülésében és összefüggésében értelmet látni
- életkoruknak megfelelő, Bothmer-gimnasztika gyakorlatokban jártasak, azokból összefüggő gyakorlatsorokat tudnak alkotni, képesek a ritmus és a harmónia megőrzésével kánonban mozogni csoportokban
- képesek a csapaterdekeknek alárendelődni, megbeszélte taktikát alkalmazni
- az eddig megalapozott atlétikai, torna- és sportmozgásokat megfelelő lendülettel szabályszerűen kivitelezni

Tantárgyi fejlesztési célok

Tizenhét éves korukban a fiataloknak, célokat és ideálokat kell maguk elé állítaniuk, amelyek felé törekedniük lehet. Ez a választani tudás és a döntéshozatal képességét feltételezi. A gerelyhajítás gesztusa jól kifejezi ezt. A szimmetria, a jobb és baloldal egyensúlyban tartásának gyakorlása alapvető ebben az életkorban. Sok sportág kínál lehetőséget olyan képességek fejlesztésére, amelyek erős szimmetria érzéket kívánnak; mint például általában az ütős játékok többsége: tenisz, tollaslabda. Ezekben sportágakban kiemelt jelentőségű, hogy az egyoldaliságot biztosan kell fenntartani az általános egyensúllyal együtt. Az alaposságot és a pontosságot tudatosan gyakorolhatják. Gyors reflexek, éleslátás, helyzetfelismerés, taktikai érzék és általános jelenlét – ezek a minőségek alapvető képességekként kell, hogy megjelenjenek a legtöbb sportágban. Ebben az életkorban a diákok elég érettek ahhoz, hogy mindezeket figyelembe vegyék és, hogy egyre nagyobb felelősséget vállaljanak az űzött sportokban, például a szabályok alapos ismerete és az egészséges és biztonságos játék által. Mostanra igazán fontos, hogy meg tudják ragadni egy játék lényegi minőségét és közben képesek legyenek egyéni képességeik maximális kamatoztatására. Az irányító tudatos uralása, a cél kitűzése és szem előtt tartása, állhatatos figyelemmel, a folyamatok kontrollálása, a mozgások tervezése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: Séta a szimmetria síkban (Dr Prömm gyakorlata), Mérleg (Nagy vízszintes), Sas (Eltúlzott magasság), Gerely, Három kör, Egyiptomi (Kettős nyolcas)
- Testnevelés: A korábbiak folytatódnak azzal az új hangsúllyal, hogy a diákoknak meg kell találniuk a sportágra jellemző általános mozgásformákon belül a saját karakterüket, a mozgásformáknak sajátjukká kell válni, melyben az egyéniségük megmutatkozik. Fontos ebben az életkorban a letisztult sallangoktól mentes forma.
- Torna: A „cigánykerék” minden változatban és az oldalszállók talajon, szekrényről le. Az ismert szereken összeállított folyamatos, összekötő elemekkel ellátott gyakorlatsorok.

Lányoknál: Felemás-korlát

Fiúknál: Korlát, Nyújtó

Cirkuszművészetek: kötél tánc, trapéz

- Sportjátékok: A már ismert játékok új hangsúlyokkal tovább folytatódnak, főleg a levegő elem megjelenése, a könnyedség, a kifinomult elegancia jelenik meg, ezt elősegítjük a trambulin bevezetésével és kihasználásával kreatívan minden lehetséges körülmény között. Hangsúly az egyéni képességek kiemelése. Minden sportágban hangsúly a felugrás közben végzett mozgások pl.: röplabda: leütés, felugrásos nyitás, sánc stb.
- Atlétika: Gerelyhajítás. Magasugrás, távolugrás – az elugrás magasságának növelése, a légmunka csiszolása
- Kiegészítő sportok lehetnek: asztalitenisz, baseball, tenisz, korfball, műugrás, rúdugrás, jég-hoki, sportlövészet
- Beavatás: repülés, ejtőernyőzés, kötélpálya, vitorlázás, windsurf
- Szabadidős sporttevékenységek: teke, biliard, csocsó, darts, bowling

Kapcsolódási pontok

A VÉGLETEK KÖZÖTTI BELSŐ EGYENSÚLY MEGTALÁLÁSA, mint tanítási elv a testnevelés tantárgyon keresztül nagyon jól érzékelhetően átadható. A térérzékelés vonatkozásában a bal és a jobb oldal külön választása, a kettő közötti függőleges síkra vetített szimmetria vagy aszimmetria érzékelése hasonló ahhoz a folyamathoz, amelyben a 17 éves fiatal a lényegest a lényegtelenről különválasztja, ahogy ezen a lényeg- és útkereső folyamaton keresztül megy. Tudatossá kell válni: a bal és a jobb kiegyensúlyozásával megtalálják a szélsőségek közötti belső nyugalmat. Összhangba és szimmetriába kerülnek önmagukkal és a világgal és végre határozottan meg tudják állapítani, hogy mi a függőleges.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szimmetria, egyensúly, közép, egyenesség, célra irányultság, alaposság, pontosság, általános jelenlét, éleslátás, biztonságos, önálló játék, helyzetfelismerés, választás, döntés. Levegő minőség, szaggítási sík, jobb-bal oldal, szociális érzékenység. Légzőgyakorlatok, relaxáció, utasítás, szóban közlés, dinamikus és statikus gimnasztika, szergyakorlatok, sor- és oszlopalakzat, kéziszergyakorlatok. Hajítás, váltás, Kelepfellendülés, vállátfordulás, hajlított támasz, lebegőtámasz, felkar-lebegőtámasz, felkarfüggés, terpeszpedzés, felkarállás, vetődési leugrás, kanyarlati leugrás, nyílugrás, húzódás-tolódás támaszban, saslendület előre-hátra, malomforgás.. High-impact alaplépés, egyensúlyozási képesség. Emberelőnyös és létszámazonos kisjáték, elzárás-leválás, sáncolás, leütés, felugrásos felső nyitás, beugrásos-felugrásos kapura lövés, alapfelállás. Forgástechnika, besegítés, kreatív játék. Tervezés, kihívás, rekreáció, teljesítménytúra. Lövészet, szauna. Edzéstervezés.

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok egyre inkább képesek saját mozgásuk megfigyelésére, pontosítására
- gyorsaságuk, szimmetria érzékük, reflexeik kifinomítására töreksenek az atlétikai mozgásokban és a tornagyakorlatokban egyaránt
- fejlődik éleslátásuk, helyzetfelismerésük, taktikai érzékük
- megragadják egy-egy játék lényegét, kifejezik egyéniségüket

- egyre nagyobb felelősséget vállalnak az üzőtt sportágakban, szabályaikat alaposan ismerik
- képesek bíró nélküli egészséges és biztonságos játéokra
- újabb Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat sajátítanak el
- stresszkezelő képességei megfelelő szintre fejlődtek
- képes elhárítani a baleseti és veszélyforrásokat, magabiztosan segíteni és elsősegélyt nyújtani embertársainak
- toleráns a testi és más fogyatékkal élő személyek iránt
- a testedzéshez, sportoláshoz kíváncsiaknak tartott jellemzőknek megfelelően innovatívan törekszik végrehajtani az elsajátított mozgásformákat
- a (meg)tanult erő-, gyorsaság-, állóképesség- és ügyességfejlesztő eljárásokat önállóan, tanári ellenőrzés nélkül alkalmazza
- tanári ellenőrzés mellett digitálisan méri és értékeli a kondicionális és koordinációs képességeinek változásait, ezekből kiindulva felismeri saját motoros képességbeli hiányosságait, és ezeket a képességeket tudatosan és rendszeresen fejleszti
- a rajtolási módokat a játékok, versenyek, versengések közben hatékonyan és kreatívan alkalmazza
- képes a kiválasztott ugró- és dobótechnikákat az ilyen jellegű játékok, versengések, versenyek közben az eredményesség érdekében, egyéni sajátosságaihoz formálva a csapata érdekében hatékonyan alkalmazni
- önállóan képes az általa kiválasztott elemkapcsolatokból tornagyakorlatot összeállítani, majd bemutatni
- a torna, a ritmikus gimnasztika, aerobik és tánc jellegű mozgásformákon keresztül fejleszti esztétikai-művészeti tudatosságát és kifejezőkészségét
- önállóan képes az életben adódó, elkerülhetetlen veszélyhelyzetek célszerű hárítására
- a tanult testnevelési, népi és sportjátékok összetett technikai és taktikai elemeit kreatívan, az adott játékhelyzetnek megfelelően, célszerűen, készségszinten alkalmazza
- játéktevékenységét kreativitást mutató játék- és együttműködési készség jellemzi
- a versengések és versenyek közben képes a bírónélküli játék kivitelezésére
- képes a szabálykövető játékvezetésre
- mindennapi tevékenységének tudatos részévé válik a korrekciós gyakorlatok végzése
- a szárazföldi és az uszodai korrekciós gyakorlatait készségszinten sajátítja el, azokat tudatosan rögzíti
- a családi háttere és a közvetlen környezete adta lehetőségeihez mérten, belső igénytől vezérelve, alkotó módon, rendszeresen végez testmozgást
- megoldást keres a testtartási rendellenesség kialakulásának megakadályozására, erre társait is motiválja

12. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Elérhető a teljes kiképzett individuális mozgásélmény. Ezt aláhúzhatja minden, már ismert minőség, forma, mozgás ismételt gyakorlása. Minden területen lehetőséget és impulzust kell adni, ahhoz, hogy az egyéni tudást és a teljesítőképességet javítsuk. Az eddig elért sokoldalúságot most már bátran felválthatja egy bizonyos individuális specializálódás. A mozgásélet önálló felelősségének teljes körű átvétele.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

- a diákok képesek a saját mozgásuk megfigyelésére, pontosítására
- gyorsaság, éleslátás, helyzetfelismerés, taktikai képesség birtokában vannak
- az ismert játékok lényegét ismerik, képesek megmutatni egyéni képességeiket
- a tanult sportágak szabályrendszerét ismerik, képesek a felelősségteljes, sortszerű küzdelemre
- képesek bíró nélküli egészséges és biztonságos játéokra
- a gyengébb képességű társaikat bevonják a játékokba
- Bothmer-gimnasztikai koreográfiát tudnak létrehozni, egyénileg és csoportosan is

Tantárgyi fejlesztési célok

Ebben az életkorban az ifjú el kell, hogy érjen egy bizonyos fokú szabadságot a tér különböző síkjában, és ezen keresztül össze kell tudni hangolnia gondolkodását, érzéseit és akaratát. Ismernie kell a tevékenységek egész sorát, melyek a térben való tájékozódását és éberségét segítik. Feleleveníteni a gyermekkorú játékokat azokban érett személyiségként új minőségeket felfedezni. Mind az iskolában, mind tanórán kívül lehetőséget biztosítani az egyéni, kiváló teljesítmény eléréséhez. Biztatni őket arra, hogy megszerzett ismereteiket bátran adják át a fiatalabb korosztálynak, amikor csak lehetőségük van rá. Elismerve a fiatal felnőtt érettségét további fejlődésre ösztönözni őket, és arra sarkallni, hogy mások segítése által készségeit elmélyítse. Az eddig elsajátított ismeretek álljanak egy egységes egészévé össze.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: Az emberi forma hármasság térbeli minőségéről szerzett tapasztalatok a *Kereszt (Hosszú záró)* gyakorlatban érik el csúcspontjukat. További gyakorlatok: *Fordulás a döntött síkon (Forgás döntött tengely körül)*, *Dóm*. Tematikus ismételése az eddig megismert gyakorlatoknak.
- Testnevelés és sport: Az eddig megismert tevékenységekben és sportokban, a gyakorlások során, a magas szintű képességek kifejlesztéséig kell, hogy eljussanak a diákok. Különösen érdekes lehet a fiatalok számára, ha végigvezetjük őket iskolai pályafutásuk testnevelés tantervében egészen az alsó tagozattól kezdődően. Újra játszhatjuk a játékokat és elvégezhetjük a gyakorlatok teljes sorozatát. Mindez lehetőséget ad a fejlődési folyamat egyes állomásainak alaposabb megfigyelésére és azok egymáshoz való viszonyainak feltárására, az összefüggések feltárására.

- Egyéni, önálló gyakorlás képessége
- Beavatás: tűzzsonglőrködés
- Szabadidős sporttevékenység: golf, strandröplabda, squash

Kapcsolódási pontok

A TISZTELET BEÉRÉSE AZ EMBER ÉS A VILÁG IRÁNT. A 18-19. éves fiatal azt akarja tudni, hogy ő, mint egyedi ember, milyen hatással tud lenni a világ gazdasági, szociális, technikai, politikai menetére. Akarja tudni, hogy, hol az ő helye a világ egészében. Minden tantárgyban összefoglalásra kerül mindaz, amit a tizenkét év során tanultak. Filozófiai, pedagógiai kérdések során átfogó kép megrajzolása a Waldorf-pedagógia sarokpontjairól, mely az emberi lény természetének alakulását és a világban elfoglalt helyét tekinti vizsgálata tárgyának.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az emberi fejlődés útja, idő, filozófia, összegzés, átlátás, megértés, összefüggések keresése, egyéni képességek, tudás átadása, tűz minőség, érettség, térirányok és síkok. Kéziszergyakorlatok összeállítása, bemutatása, atlétikai verseny, torna és sportjáték versenyek megszervezése, lebonyolítása. Kombi impact alaplépés, koreográfiák bemutatása. Játékvezetés, támadó és védekező stratégia, pozíciós játék. Játékalkotás, táncszók. Bemutatók. Tudatosság, kitartás, stresszkezelés, Országos Kéktúra. Wellness. Stresszkezelés

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok a tevékenységek egész sorát ismerik, amelyek a térben való tájékozódásukat és éberségüket segítik
- alapvető ismereteket szereznek a tanulmányaik során megismert tevékenységek (játékok, torna- és Bothmer-gimnasztika gyakorlatok, atlétikai és sportmozgások) egymáshoz való viszonyáról, a gyermek illetve az ifjú fejlődésének kapcsolódási pontjairól a mozgásfejlődéshez
- megszerzett ismereteiket fiatalabb társaiknak különböző és egyéni módokon képesek átadni
- képesek a Bothmer-gimnasztika gyakorlataiból egy meghatározott tartalomhoz koreográfiát készíteni
- megismeri és tiszteltben tartja a szexuális kultúra alapelveit
- elfogadja az egészségügyi szűrések fontosságát
- a testedzéshez, sportoláshoz kíváncsiaknak tartott jellemzőknek megfelelően kezdeményezően törekszik végrehajtani az elsajátított mozgásformákat
- tanári ellenőrzés nélkül digitálisan méri és értékeli a kondicionális és koordinációs képességeinek változásait, ezekből kiindulva felismeri saját motoros képességbeli hiányosságait, és ezeket a képességeket tudatosan és rendszeresen fejleszti
- képes új, változó szabályokkal, kreatívan versengeni, versenyezni, a szabályjátékok alkotó részese
- képes szabálykövető játékvezetésre

A FŐOKTATÁS EGYÉB RÉSZEI

1-8. évfolyam

A főoktatás egyéb részeit – amely a mindennapos testmozgás tantervi követelményeit teljesíti – az adott korszak témájához kapcsolódó mozgásos, verseket, énekeket, körjátékokat tartalmazó tevékenység alkotja.

Ebben a tanítási részben követjük az év ritmusát, tartalmával kapcsolódik az évszakokhoz és az ünnepekhez is. A főoktatás ezen időszaka lehetőséget teremt a különböző szituációs- és drámajátékok gyakorlására.

Órakeret: 36 óra

GYAKORLATOK

Bevezetés 9 – 12. évfolyam

A Waldorf-iskolák gyakorlata azt mutatja, hogy a diákok világ iránti érdeklődését nem lehet pusztán az iskolapadban kielégíteni. Az elmúlt évtizedekben ugyanakkor olyan jelentős életmódbeli változások álltak be a társadalomban, amelyek fokozatosan elszigetelik a fiatalokat az élet olyan fontos területeitől, mint pl. az élelmiszerek előállítása, az idősek, betegek ápolása, a használati tárgyak készítése. Nagyon fontos tehát, hogy ezeken a területeken ne elméleti, hanem gyakorlati módon legyenek jelen a diákok.

A felső tagozatban végzett gyakorlatoknak emellett fontos jellemzője, hogy nem szakmai jellegű képzést adnak, erre a rendelkezésre álló idő nem is lenne elegendő. A gyakorlatok megtartását tehát elsősorban a pedagógiai célok indokolják. Az itt következő gyakorlatok a megfelelő években egymás mellett is elvégezhetők, de ki is válthatják egymást. Összességében tanácsos lenne minden tanévben 4-5 hét gyakorlatot tartani, ezek elosztása függ az iskola helyi lehetőségeitől.

MEZŐGAZDASÁGI GYAKORLAT

9. évfolyam

Célok és feladatok

A 9. évfolyam alapvető, legfontosabb gyakorlata a mezőgazdasági gyakorlat egy biodinamikus gazdaságban. A 15 éves korosztály a felső tagozatba lépett. Az intellektuális nevelés az alternatív iskolákban ekkor már egyre intenzívebbé válik. A testi-lelki egyensúly megteremtése érdekében a mezőgazdasági gyakorlat egyik legfontosabb feladata az ehhez való segítség nyújtása. A kamaszok a rájuk jellemző, megnyúlt végtagjaikkal sokszor nehezen tudnak koordináltan bánni. A kertben és a mezőgazdaságban végzett napi nagy fizikai erőt igénylő sokféle tevékenység segíti őket abban, hogy otthon érezzék magukat a saját testükben. Meg kell tanulniuk a bennük ébredő új erőkkkel is bánni. A gyakorlat napi rendszeres ritmusa pedig a lelki egyensúly megtalálásához ad segítséget. Mindezekhez társul, hogy a munkájuk eredménye látványos lesz: megismerik és átélik a hasznos tevékenység örömét.

A 9. osztályos gyakorlat szempontjai:

- környezeti nevelés
- gyakorlati tevékenység életszerű oktatása, ami jól kiegészíti az elméleti tárgyak oktatását
- az élő és élettelen természeti környezettel való közvetlen találkozás helyszínének megteremtése
- az alkotó tevékenység és az ápoló felelősség gyakorlásához lehetőség biztosítása
- észlelési gyakorlat a közvetlen természeti élmények hiányának kiegyenlítésére
- az üzem és a gépesítettség: a lóval és a géppel való munkavégzés kérdése
- az általános ismeretek fejlesztése a kertművelésről, valamint az élelmiszerek származásáról
- az együttesen végzett munka révén megtapasztalhatják a szociális élet alapjait
- párhuzamosan élhetik át a gazdálkodásban rejlő egyensúlyt és harmóniát a közösen végzett, összehangolt munka harmóniájával
- motiváció fejlesztése a más tantárgyakkal való kapcsolatok révén (biológia, történelem, matematika stb.)

A cél egy belső „kép” létrehozása, amit a tanulók, kísérő tanárok és szülők a biodinamikus üzemi gyakorlat során kapnak – mezőgazdasági, kertészeti, és nem utolsósorban: a szociális alapokon történő működés körvonalainak megismerése során. Együttal felismerik, hogy a kert- és mezőgazdálkodás egy termelő tevékenység, ahol költségek és bevételek vannak, ahol a gazdálkodás eredményessége biztosítja az ott dolgozók megélhetését – miközben az értékesítésen keresztül mások ételmezéséről is gondoskodik. Hasznos, ha a gazdaság vezetője a gazdaság és a közgazdasági környezet reális gondjairól beszél, úgymint a termelési költségekről, a termékek áráról, új berendezések beszerzésének szükségességéről, az európai-uniós és a hazai kifizetések helyzetéről stb.

A gyakorlat során a gazdaságról, annak földrajzi, gazdasági, és szociális adottságairól, valamint a napi munkamenetről naplót kell vezetetni a diákokkal, amely elősegíti a saját tapasztalatok, élmények tudatos feldolgozását. Hasznos a gyakorlatot követő általános megbeszélés az osztállyal. Az előadásokról is jegyzetet kell készíteniük. Művészi munkaként a környező tájról, annak elemeiről és a legelő állatokról végeznek megfigyelést, készítenek rajzokat.

A kertészeti és mezőgazdasági gyakorlat nehezen képzelhető el a kertművelés oktatása nélkül. Ez tulajdonképpen előfeltétele a gyakorlatoknak. Ugyanakkor a mezőgazdasági gyakorlat egy komplex képet alakít ki az emberi létezés alapvető feltételeiről. Ez a fajta komplexitás segít a gyerekeknek kapcsolódási pontokat találni, illetve egyre nagyobb rálátást biztosítani a kertben, a gyümölcsösben, a szántókon, az istállóban, a konyhában és a ház körüli munkákban végzett tevékenységek sokrétű összefüggéseivel.

A történelmi gyökerekre visszatekintve: a Benedek-rendi szerzetesek a keresztény tanok mellett a faluközösségeknek a hosszútávon önellátást biztosító, új mezőgazdálkodási kultúrát is tanították. Az önellátó közösségek rendeződésében ezek az „alapképletek” a mai napig fellelhetők. Az évszázados szerzetesi inspirációt követően az európai mezőgazdálkodási gyakorlatban – Észak-Európától a Balkánig – mindezek nyomai odafigyeléssel felismerhetők. Ez az örökség az elmúlt években – és nem csak Európában – minden korábbinál nagyobb támadásnak lett kitéve. A támadás közvetítői egyik oldalról a globalizált élelmiszer-ellátó rendszerek, másik oldalról pedig az ezekkel szorosan összekapcsolódó génmódosított növények termesztésében, az ún. GMO élelmiszerek előállításában érdekeltté tett vállalatok. Ma elsősorban az ökológiai gazdaságok, azon belül a teljes körű gazdálkodást folytató biodinamikus üzemek azok, ahol a hagyományosnak tekinthető, hosszútávon is fenntartható mezőgazdálkodás, élelmiszer előállítás és feldolgozás a piacon is megjelenni képes késztermékek előállításával kapcsolódik.

A Rudolf Steiner, a Waldorf-pedagógia és a biodinamikus mezőgazdálkodás alapjainak megteremtője által több előadásban körvonalazott egységes ember- és világgép megismeréséhez a teljes

körű mezőgazdasági üzem lényegének és napi életének megismerése is hozzásegíthet. A biodinamikus gazdaságban az egymással szervesen összekapcsolódó munkafolyamatok – az értékesítést is beleértve – erős és stabil képét adják a környező világban is meglévő szerves összefüggéseknek. Egy ilyen gazdaság a takarmány- és élelmisznövény termesztés, az állattenyésztés, a vízgazdálkodás, a gyógynövény és zöldségkertészet valamint a gyümölcsstermesztés egyensúlyát mutatja egy adott földrajzi, szociális és közgazdasági környezetben. A mezőgazdasági gyakorlatnak szervesen kell kapcsolódnia az iskolákban zajló kertművelés tantárgy oktatásához. A mezőgazdasági gyakorlatok elsődleges feladata, hogy hozzájáruljon a gyerekek egészséges fejlődéséhez. Az elmúlt években Közép-Kelet-Európában sajnálatos módon csökkent a mezőgazdaság jelentősége. Ennek egyik oka a jelentősen megnőtt élelmiszer behozatal, elsősorban a feldolgozott termékek terén, de oka a mezőgazdálkodás jövedelmezőségének csökkenése is. Ezzel együtt jár a veszélye annak, hogy az iskolákban is háttérbe kerülhet környezetünk, a kert- és mezőgazdálkodás, valamint a mezőgazdálkodással párhuzamosan történő tájgazdálkodás fogalmának és gyakorlatának megismertetése is.

A mezőgazdasági gyakorlat sikere érdekében a gyerekek fogadására mind a gazdaságnak, mind a kísérő pedagógusoknak felkészülniük kell lennie.

A 9. osztályos mezőgazdasági gyakorlat kiegészülhet erdészeti gyakorlattal, de lehetséges a 10. osztályban történő megismétlése is, ahol Rudolf Steiner javaslata alapján a diákok az oltás, a szemzés és a megporzás témakörökkel foglalkoznak. Ekkor egy háromnapos terepgyakorlat alkalmával elsajátíthatják a szőlő és a gyümölcsfák oltásának és szemzésének technikáját. A gyakorlati munka mellett a tanulók előadásokat is hallgatnak a fenti témakörökben.

Javasolt témakörök

Az alábbi összeállítás körvonalazza azon témaköröket, amelyekkel mezőgazdasági gyakorlatokon a résztvevők az elméleti és gyakorlati oktatás keretében találkozhatnak. Egy-egy gyakorlat során természetesen minden témakör nem kerülhet elő, ez a gyakorlat hosszától, időpontjától (az évszaktól) és a meghívott előadóktól is függ.

- a mezőgazdálkodás lényege
- a mezőgazdasági üzem egységei:
 - szántóföldi növénytermesztés
 - takarmánynövény termesztés
 - étkezési és ipari növények termesztése
 - állattenyésztés és állattartás, ezen belül: a szarvasmarha jelentősége
 - zöldségtermesztés
 - gyümölcsstermesztés
 - gyógynövény termesztési alapismeretek
 - erdőgazdálkodási alapismeretek
 - tájgazdálkodás
 - a gazdaságban dolgozók kapcsolata az üzemmel és ezen keresztül az oktatási feladatokkal,
 - szociális vetület: a gazdaság dolgozói – a gazdaság támogatói – a fogyasztói kör
- a növények egészséges fejlődésének feltételei
- mi a különbség az élettelen közet és a termőtalaj között (geológiai és talajtani alapismeretek)

- a vegyszeres mezőgazdálkodás kialakulásának körülményei; a vegyszerhasználat hatása a termőföldre és a környezetre, környezetvédelmi és humán egészségügyi veszélyek
- a levegő nitrogénjének megkötése (pillangós növények, szántásos talajművelés)
- a komposztálás és a talajmunka: mit jelent a megfelelő talajélet a növények számára
- a komposztálás hatékonyságának fokozása pl. biodinamikus preparátumok segítségével
- a növénysszaporítás módjai
- mi a különbség a természetes táj és a kultúrtáj között
- a kultúrtáj megőrzésének és ápolásának alapeszköze: az ökológiai mezőgazdálkodás, ezen belül a biodinamikus gazdálkodás, mint a növénytermesztés, takarmánytermesztés, állattenyésztés és trágyagazdálkodás egyensúlyára törekvő mezőgazdálkodási mód
- hogyan alakíthat „életközösséget” a talaj, a növény, az állat és az ember
- az egészséges táplálkozás kérdései
 - a GMO és az emberi felelősség kérdései
 - a GMO növények termesztésének veszélyei. (Alapelv: ökológiai gazdálkodás nem lehetséges GMO növényekkel és azok környezetében sem.)

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok

A megfelelő szakmai (mezőgazdasági, kertészeti és pedagógiai) felkészültséggel vezetett foglalkozások során a mezőgazdálkodáson keresztül a tanulók az évszakok változásának tudatos figyelemmel kísérésével átélhetik az év nagy ritmusait. Erre ma különösen fontos figyelni, mivel a nagyfokú gépesítettség és ez elektronikus információáramlás özönében könnyen megtörténhet az elszakadás a természeti folyamatoktól.

A szakmai ismeretekkel párhuzamosan szempontként tűztük ki, hogy a gyerekek a kertészeti és mezőgazdasági tevékenységeken keresztül képessé váljanak saját lehetőségeik felismerésére. Az élővel (az élő környezettel, növényekkel, állatokkal) való munka elengedhetetlenül fontos a felelősségre nevelés szempontjából is.

Az 5-10 napos mezőgazdasági gyakorlatokon végzett aktív tevékenység során a gyerekek alapvető ismereteket sajátíthatnak el: mindenekelőtt megtanulnak balesetmentesen bánni az alapvető kézi szerszámokkal (kapa, ásó, gereblye, kasza, sarló, fűrés, kalapács...).

Megismerik a növénytermesztés legfőbb célját, az élelmiszer-termelés alapjait.

Megismerik és tapasztalják a vetőmag fogalmát, a vetést és ültetést, a növényápolást, a betakarítást, a terményfeldolgozás és tárolás alapjait.

Megismerkedhetnek a humusz fogalmával és annak a Föld termőképességében betöltött szerepével.

„Kétkezi” tapasztalatot szereznek arról, hogy a komposztálással hogyan növelhető a talaj termékenysége – ez egyben a környezetvédelem egyik alappillére.

Megismerik a mezőgazdasági üzem és a kert környezetének élővilágát, miközben részt vesznek magában a zöldség-, gyümölcs-, gyógynövény- és virágtermesztési folyamatokban. Mindezek olyan képességek kibontakozását segítik elő, amelyek a tevékeny ember által a mezőgazdálkodás során alakított kultúrtájhoz való kapcsolatuk formálásához szükséges. A foglalkozások során megjelenik a felelős tájgazdálkodás fogalma és gyakorlata is.

FÖLDMÉRÉSI GYAKORLAT

10. évfolyam

Célok és feladatok

A diákoknak a gyakorlat kapcsán meg kell tapasztalniuk, hogy a matematika nemcsak az összefüggések megértéséről szól, hanem arról is, hogyan tud valaki pontos számításokat végezni, és azt megbízhatóan ellenőrizni. A hozzátartozó matematikai tartalom a logaritmusszámítás, a szinusz- és koszinusztétel, valamint az ezeken alapuló számítási eljárások.

A 16 évesek, akiket nemcsak az összefüggések megértése érdekel, hanem konkrét tapasztalatokat akarnak szerezni, szakmailag megalapozott önállósághoz jutnak, amely próbára teszi úgy értelmi képességeiket, mint fizikai akaratuk latba vetését.

Javasolt témakörök

A gyakorlat felöleli a térképkészítés alapvető lépéseit a földméréstől egészen a térkép megrajzolásáig. A diákok benyomást szerezhettek arról, hogyan hozzák létre a mindennapos használati tárgyat, vagyis a térképet, és megismerik az építési munkákhoz szükséges tervezés alapját képező földmérés jelentőségét. A mérések rábírják a diákokat, hogy alávessék magukat a munka céljából, az alkalmazott mérési módszerből és a mérőberendezésből adódó objektív követelményeknek. Gondosságuk, türelmük és önbecsülésük szükséges ehhez a munkához. Megismerik a lehetséges hibaforrásokat, és gyakorlati fogalmat alkothatnak a pontos munkavégzésről.

- a legtöbb mérés csoportmunka eredménye
- meg kell állapodni a munkamegosztásról, és azt be kell tartani
- sok mérési folyamatban az idő is és a hely is szerepet játszik
- az egyes diákoknak figyelemmel kell kísérniük a teljes folyamatot, nehogy elmulasszák azt a pillanatot, amikor a rájuk eső munkát el kell végezniük
- a térkép megrajzolása gondosságot és pontosságot követel
- képzelőerejük és absztrakciós képességük erősödik
- a pontosság fogalma kitágul, mivel a mérést is és a rajzolást is pontosan kell végezni
- meg kell beszélni, és tisztázni kell a hibákat, azok okait, és kijavításuk lehetséges módjait

Különbéle ezzel kapcsolatos témákat is érinteni kell, éspedig az országos földmérési alaphálózatot, a térképészetet és a földgömb ábrázolását sík lapon, a földrajzot és a csillagászatot.

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok

A diákok megismerik a pontos térképek előállításának módját.

Azok a diákok, akiknek a komplikált összefüggések megértése nehézséget okoz, új módon közelíthetik meg a matematikát ezen a gyakorlati aspektuson keresztül, ami inkább a biztonságra és a bizonyosságra helyezi a hangsúlyt.

A gyakorlat függ egyrészt a tervezéstől, másrészt attól, hogy milyen súlyt fektetnek rá, illetve az iskola helyétől és lehetőségeitől. Időtartama 1-2 hét közötti. Ha csak 1 hét áll rendelkezésre, akkor

a gyakorlatot a megelőző órákon elő kell készíteni, és a térképet nem a helyszínen, hanem a gyakorlatot követő szakórákon kell az iskolaév során megrajzolni.

NÉPRAJZI GYŰJTŐMUNKA ERDÉLYBEN

10. évfolyam

Célok és feladatok

A fiatalok figyelmét ebben az életkorban az őket körülvevő szűkebb és tágabb környezet életformája felé fordítjuk, így kerül sor egy erdélyi, 2 hetes néprajzi gyűjtőmunkára. A gyűjtőmunka során konkrét adatokra, az életformára jellemző pontos megfigyelésekre van szükségük, és ez játékosan segíti őket abban, hogy az életkorukból adódó nehézségeiken felülemelkedjenek.

Ennek a gyakorlati munkának nem titkolt célja az is, hogy a tanulóknak előhívjuk a sokban sajátos viselkedés-és életformát képviselő emberek iránti érzékeny, befogadó figyelmet, megértést, valamint, hogy a megélt tapasztalatokon keresztül elmélyítsük történelmi, geopolitikai ismereteiket. A gyakorlati munka sokban segítheti a fiatalok egymás iránti felelősségérzetének erősítését is, hiszen a meglátogatott falu életét csoportokban dolgozzák majd fel.

Ennek a gyakorlatnak fontos jellemzője még annak komplex jellegében rejlik; a tanulók tapasztalatot szerezhetnek arról, miként függenek össze egymással az életforma egyes elemei, pl. a földrajzi adottságok a történelmi folyamatokkal, a kialakult életterekkel, a tárgyi világgal, a hétköznapi és ünnepi szokásrendszerrel, stb.

A terepgyakorlatra az osztályfőnöki vagy más órák keretében az iskolában illetve otthoni feladatok formájában készülnek fel a diákok. Az osztály tanulóiból ekkor több témának ún. „szakértői” csoportjait szervezzük meg, melyek saját témájukban mélyednek el az előkészítő hetek során.

Javasolt témakörök

- hétköznapi életforma
- ünnepi szokások
- a lakóhely és környezete
- népművészet (beleértve a népzene, táncot)
- nyelvjárások
- a terepmunka során újabb csoportok alakulnak, melyekben minden témának a „szakértője” jelen van, hogy az előre megszerzett tudását a csoportjának átadja
- A tanulók egy pontos feladatsorral érkeznek a faluba, melyet a csoportjukkal együtt teljesíteniük kell. Némely feladatot már otthon elvégezhetnek. Ebben a feladatsorban fontos elemek:
 - a falu földrajzi elhelyezkedése
 - a falu lakosságának, intézményeinek bemutatása
 - Erdély rövid történelme
 - a falu történelme; (pl. Orbán Balázs alapján)
 - egy – lehetőleg három generációs – család összetételének pontos ismertetése

- egy idős emberrel készített életútinterjú
- a család hétköznapi életének bemutatása, szokások, ételek, tárgyi világ, munka(hely), öltözködés, állattartás, stb.
- a család ünnepnapjainak bemutatása, szokások, ételek, öltözet, stb.
- a ház, az udvar alaprajza
- művészi igénnyel készült rajzok, festmények
- népművészeti motívumok, jellegzetes tárgyak, díszítő elemek
- lehetőség szerint népdal, mondókák, mesék, stb. gyűjtése
- a köznyelvtől eltérő nyelvi elemek a hangrendszer, szókészlet, nyelvtani rendszer terén

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok

A fiatalok a terepen megszervezik a fogadó családdal való ismerkedésüket, és felelnek a jó kapcsolat kialakításáért.

Részt vesznek a családok életében – pl. kerti, mezei munkájukban.

Tapasztalatokat szereznek a település történelmi, földrajzi, gazdasági adottságainak és a kialakult életformának összefüggéseiről.

Fejlődik szociális érzékenységük: megtapasztalják és megtanulják megbecsülni a kialakult kultúra gazdagságát és egyszersmind egyszerűségét.

A néprajzi gyűjtőmunka egyben szociális gyakorlattá is alakulhat, amennyiben az osztály olyan közösségi munkát is végez a meglátogatott falu számára, mely maradandó értéként maradhat ott hazajövedele után.

SZOCIÁLIS GYAKORLAT

11. évfolyam

Célok és feladatok

A fiatalok most először lépnek ki önállóan osztályközösségükből, és vesznek részt egy többhetes szociális gyakorlaton. Életkorukból adódóan a felelősséget már személyesen is vállalni tudó énjüket szólítjuk meg ezzel a munkával, és ezáltal kapcsolódunk az évfolyam más tantárgyaihoz – irodalom, társadalomismeret – mintegy betetőzve az eddigi folyamatokat. Sokszor megrázó élményeket szereznek, hiszen gyakorlatuk során súlyos betegségekkel, helyzetekkel küszködő emberekkel találkoznak, ezáltal saját életüket, élethelyzetüket reálisabb megvilágításban képesek látni.

A szociális gyakorlat önkéntes munkát jelent, melynek során a fiatal egy csoportban egyedül, azaz osztálytársának támasza nélkül áll helyt a rábízott feladatban. (Egy intézménybe, amennyiben több munkaterülete van, több tanulót is küldhetünk.) A színterei lehetnek: csecsemőotthon, vakok intézete, öregek otthona, baleseti sebészet, Pető Intézet, más fogyatékkal élők otthona/intézete, stb.

A gyakorlat végén az osztály egészével több órán át feldolgozzuk a tapasztalatokat, ekkor a fiatalok kicserélhetik élményeiket, megoszthatják érzéseiket a többiekkel és a tanárokkal.

A fiatalok a gyakorlat végén egy munkájukat értékelő jellemzést kapnak, melyet az iskolának bemutatnak.

(Egy intézménybe, amennyiben több munkaterülete van, több tanulót is küldhetünk.) A színterei lehetnek: csecsemőotthon, vakok intézete, öregek otthona, baleseti sebészet, Pető Intézet, más fogyatékkal élők otthona/intézete, kórházak, speciális gondozást igénylő embereket ápoló és foglalkoztató intézetek, pl. iskolák, műhelyek, otthonok, óvodák, gyermekotthonok stb.

Javasolt témakörök

- szociális peremcsoportokkal végzett munkából származó tapasztalatok észlelése
- speciális gondozást igénylő, illetve szociálisan hátrányos helyzetben lévő emberek életrajzainak megismerése
- a napi rutinfeladatok megtapasztalása a szociális intézményekben.
- speciális gondozást igénylő, vagy rokkant emberek gondozási munkái
- felelősségérzet mások iránt
- pánikmentes, a helyzetnek megfelelő ténykedés
- az ápoló- és oktatószemélyzet szakmai problémáinak megismerése
- különféle szociális felelősségmodellek és beilleszkedés megtapasztalása

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok

- az intézet napi munkafolyamatának átélése és végzése
- egyszerű gondozási és ápolási feladatok elvégzése, mint pl. mosdatás, kötözés, etetés, öltöztetés, sétáltatás, játszás.
- nehéz élethelyzetekkel való megismerkedés
- az intézmény történetének megismerése
- az intézmény szervezeti felépítésének és más intézetekkel való kapcsolatainak megismerése

IPARI GYAKORLAT

11. vagy 12. évfolyam

Célok és feladatok

A legújabb technológiák tanulmányozása, a velük végzett munka, valamint ezeknek a földre és az emberekre gyakorolt hatása által a diákok megtanulják értékelni azt a kort, amelyben élnek, és amelyért felelősséget akarnak vállalni. Ez az ipari gyakorlat bepillantást enged számukra az emberek nagy csoportjai által végzett olyan léptékű munkába, amelyet egyedülálló emberek soha nem tudnak elérni. Másrészt viszont megtapasztalják, hogy a koordináció segítségével az egyes emberek hogyan működnek közre az ilyen nagy léptékű eredmények elérésében, amelyek nélkül a

mai emberek szinte nem tudnának létezni. Ugyanakkor láthatják az egyes emberek önmegvalósítási gondjaiból ébredő szociális problémákat. Ezeket a tényeket, valamint az ezen problémák megoldására irányuló kísérleteket egyszerre tapasztalják meg a diákok. Az ipari gyakorlatot követő megbeszéléseken kell kidolgozni, hogy az egyének kulturális és szellemi törekvéseinek csak rájuk tartozóknak kell lenniük (szabadság), hogy a jogi szabályozásnak mindenre egyformán kell érvényesnek lennie (egyenlőség), és hogy felebarátaink fizikai és szellemi szükségleteire vonatkozó gazdasági gondjainak testvéri alapokon kell állnia (testvériség). Ez az emberi élet hármas alapeszméje, amelyet a diákok az iskoláskoruk alatt újra és újra átélnek, és amelyeknek a társadalom iránti megértéshez és a munka motivációjának kialakulásához kell vezetniük.

Sok iskola, főként Svájcban, kidolgozott a 10-12. osztályosoknak felső tagozatos programot, amelyben pl. heti két napot – gyakorlatszerzés céljából – munkahelyen töltenek. Ezáltal az iskolai órarend némileg rövidebb, ugyanakkor viszont hosszú munkával töltött időt nyernek. A munka világával így kialakított érintkező felület által keltett motiváció igen hasznosnak bizonyult. Más iskolákban, főként Németországban, javasolt a hosszabb ideig tartó tanonckodás a gyakorlati tárgyakból az iskola keretein belül, pl. gyermekgondozás, ételmezés, fafaragás, fémmunkák vagy textilmunkák. Ezek a programok az iskolai órarend keretében zajlanak.

Egyes országokban, például Nagy-Britanniában, az állami vizsgarendszer által támasztott követelmények teljesítése teszi ki az órarend csaknem felét, ezzel csökkentve a gyakorlati munkatapasztalatokra jutó időt. Pedig az ilyen tapasztalatok iránti igény egyre sürgetőbben növekszik.

Lehetséges, hogy nagy ipari üzemek nem elérhetőek, vagy nehezen megközelíthetőek a diákok számára. Ekkor a gyakorlat lefolytatható kisebb, lehetőleg termelő vállalkozásoknál is. Szolgáltató-ipari (üzleti, éttermi, klubbeli) munkatapasztalatok is sorra kerülhetnek. Sok diák már ismeri ezt a munkaterületet részidős, kiegészítő pénzkereseti forrásként.

Az ipari gyakorlat során a diákok az illetékes, őértük felelős munkahelyi vezető, valamint az iskolai szaktanár speciális felügyelete alatt végzik munkájukat. A gyakorlat ideje alatt a diákok a munkahelyi munkaidő-beosztásnak megfelelően dolgoznak.

Javasolt témakörök

A következő tapasztalatokból tanulnak:

- ipari termelés
- a foglalkoztatottak szociális helyzete
- az egyoldalú munkavégzésből (por, zaj, hőmérséklet stb.) eredő megterhelés
- bepillantás a nagyobb összefüggésekbe
- üzemvezetési és gazdálkodási kérdések
- segítség a személyes orientálódásban

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok

Megismerkednek a munka világával: az adott üzem vagy gyár termelési folyamataival, a gyártási vagy termelési folyamatban résztvevő emberek munkájával, együttműködésével és felelősségterületeivel.

Rálátást nyernek a gazdálkodás szélesebb összefüggéseire: az üzemvezetési és kereskedelmi területekre.

Személyes motivációt és orientációt kapnak.

ÉVES MUNKA

12. osztály

Célok és feladatok

A diákoknak témát kell választaniuk, amely lehet egy tantárgyból merített, vagy több tantárgyat átfogó is. Ebből a tanultak, illetve önálló kutatás során szerzett új ismeretek felhasználásával össze kell állítaniuk egy írásos beszámolót, melyet nyilvánosan elő kell adniuk. Az éves munka, záró munkaként egy írásbeli, egy szóbeli, és egy gyakorlati-művészeti részből állhat, és össze kell kapcsolnia a szellemi, a művészi és a gyakorlati munkákat.

A téma kiválasztása egyéni, de a felső tagozatos tanári konferencia egyetértésével történik. Amennyiben a választott terület speciális ismereteket kíván, úgy a diáknak külső kísért is kell találnia, aki szakmailag vezeti a témát. Egzakt megfigyelések és észlelések, véleménykérések, kísérletek, megbeszélések stb. formájában végzett önálló kutatómunka képezi az éves munka alapját, amelyet irodalomkutatás és más információforrások felkutatása és használata egészít ki. A diákoknak fontossági sorrendben össze kell foglalniuk a szakmai tartalmat, fel kell ismerniük az okokat, a következményeket és az összefüggéseket, valamint meg kell válaszolniuk a beszámolójuk, illetve előadásuk által a hallgatóságban ébresztett kérdéseket. Formai követelmény, hogy szakirodalmi hivatkozásokat (idézetek, forrásadatok stb.) is kell tartalmaznia. Metodikailag a hangsúlyt a saját tapasztalatokra, valamint a téma feldolgozása során feltárt anyagok, tények önálló értékelésére kell helyezni.

Javasolt témakörök

Minden témakör javasolható, melyek a fiatalok saját tapasztalataira épülnek, és melyekhez gyakorlati ill. művészeti munka kapcsolható.

A fiatalok által választott téma legyen egy egész tanévre szóló, nagyszabású kihívás.

Általában nem helyes támogatni a nagy anyagi ráfordítást igénylő témákat.

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok

- terjedelmes, hosszú ideig tartó, személyre szóló munkájuk megtervezését és megszervezését végzik el és élik át
- a diákok megtapasztalják saját munkabírásukat
- választott témájukban mélyrehatóan elmélyülnek, a téma szakavatott ismerőjévé válnak
- az iskolás évek lezárásaként a saját, egyéni érdeklődésük és képességeik megtapasztalása érleli önbecsülésüket és önismeretüket, formálja személyiségüket, és az első kitekintést nyújtja az előttük álló életútra
- a feldolgozott anyag előadása közben a tanárok értékeléseiből, valamint a hallgatóság reakcióiból, kérdéseiből objektív képet kapnak választott témájuk feldolgozásának sikerességéről

OSZTÁLYFŐNÖKI ÓRA

9-12. évfolyam

Az osztályfőnöki órákon az éppen aktuális ünnepek vagy feladatok előkészítésén túl a közösséget érintő szociális, illetve etikai témákat beszéljük meg. Ezeken az órákon történik az egyes tanévekre jellemző gyakorlati munkák – földmérés, néprajzi gyűjtés, szociális- és ipari gyakorlat – és a 12. osztályos éves munka előkészítése, folyamatkísérése és a hozzájuk kapcsolódó visszatekintés, értékelés is.

Órakeret: 34 óra évfolyamonként

13. OSZTÁLY

Útmutatások

A 13. évfolyam az érettségire való felkészítés időszaka. A Waldorf-képzés jellegéből adódóan ugyanis a 12. évfolyam záróteljesítményeivel párhozamosan nem teljesíthetők (vagy csak részben előrehozott vizsgákkal) az állami érettségi vizsga követelmények. Egyes témakörök tárgyalása, illetve a hozzájuk rendelt, a NAT által előírt óraszámok csak ezen az évfolyamon lesznek teljesíthetők. Az érettségire való felkészítés a tantárgyi tételsorok alapján az érettségi vizsgákra vonatkozó jogszabályokban foglaltaknak megfelelően történik. A vizsgázást is gyakorolják a diákok: ez a tanév során több alkalommal szintén része az érettségire készülésnek.

Az évfolyamra lépés feltételei

A 13. évfolyamra az léphet, aki Waldorf-iskolai tanulmányai sikeres befejezését tanúsítja: ez a 12. évfolyam végén a választott éves munka bemutatását és sikeres megvédését, valamint a záróbizonyítvány megszerzését jelenti.

A 13. évfolyamon legalább annyi tárgyat kell tanulniuk a diákoknak, amennyiből érettségi vizsgára jelentkeznek. Ebből következően az osztály nem rendelkezik egységes órarenddel. A választott tantárgyakról minden tanulónak egyénileg a 12. osztályban júniusig kell döntenie, így tud az iskola egyszerre a közösséghez és egyén igazított órarendet készíteni.

Egyénre szabott órakeretek

A 13. évfolyam kötelező tantárgyai megegyeznek az érettségi vizsga kötelező tárgyaival: magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem, idegen nyelv és a szabadon választott érettségi tantárgy(ak).

A tanév alatti vizsgák

A diákok több (kettő, három) vizsga keretében adnak számot tudásukról. Ezek az egyes iskolák által meghatározott évrarend alapján zajlanak. A tanárok a vizsgák módját (írásbeli és/vagy szóbeli, gyakorlati) a mindenkori érettségi vizsgakövetelményeket követve szervezik meg. Az évközi vizsgákat a kötelező és az osztály diákjai által szabadon választott tantárgyakból tartják. A tanárok a tételsorok összeállításában is az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának rendelkezéseit tartják szem előtt. Az iskola pedagógiai célkitűzése az, hogy ezek a vizsgák komoly és egyben arányos feladatot jelentsenek a diákoknak. A javításban és az értékelésben is ez az elv érvényesül. Az iskolák házi rendje határozza meg a vizsgák eredményeinek súlyát az éves teljesítmény értékelésében.

Felkészítés a továbbtanulásra

A 13. évben természetesen mód nyílik az emelt szintű érettségi vizsgára való készülésre is. Az ezzel kapcsolatos teendőket a diákok a felkészítő tanárral egyeztetik. Ha a felvételi vizsgatárgy nem szerepel az érettségi vizsgatárgyak között, akkor is van a tanulónak lehetősége arra, hogy a felvételi tárgyat fölvegye az érettségi vizsgatárgyak közé, és így az év közben vizsgát is tegyen. Az új kerettantervi óraszámok a fakultációs rendszer kialakításával lehetőséget biztosítanak a hatékonyabb tehetség gondozásra.

A WALDORF-ISKOLÁK MŰVÉSZETI NEVELÉSÉNEK KERETTANTERVE AZ 1-12. ÉVFOLYAMOKON

A Waldorf-iskolákban a tanulók felkészítése az alábbi művészeti ágakban történik (a 3/211. (I.26.) NEFMI rendeletben foglalt szakági besorolás szerint):

- Zeneművészeti ág – klasszikus zene – furulya tanszak: a Waldorf-kerettantervben Zene tantárgyként jelölve, valamint a tanulók által szabadon választható egyéb hangszer szakon
- Táncművészeti ág – kortárs tánc tanszak: a Waldorf-kerettantervben Euritmia tantárgyként jelölve (modern mozgásművészet)
- Képző- és iparművészeti ág – grafika, festészet, szobrászat tanszak – fatárgykészítő (vagy fémműves/bőrműves/bábkészítő) és textilműves tanszak: a Waldorf-kerettantervben Vizuális kultúra és Mesterségek tantárgyként jelölve
- Színművészeti-bábművészeti ág – színjáték tanszak vagy bábjáték tanszak: a Waldorf-kerettantervben Dráma tantárgyként jelölve (valamint a Magyar nyelv és irodalom tantárgyban, a Gyakorlatok 'Színház' részében), illetve Bábkészítés tantárgyként jelölve
- Elméleti tárgy: a Waldorf-kerettantervben Művészettörténet tárgyként jelölve.
- A fenti tanszakok **mindegyike** szerepel a Waldorf-iskolák művészeti nevelésének 12 éves programjában, **minden tanuló számára kötelező tantárgyként** (a keret- és a helyi tanterv felkínálta kötelező választási lehetőségekkel) a kerettantervben megjelölt évfolyamokon és kidolgozott tartalmakkal.

–

A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének szakaszai és vizsgái:

Alapfokú képzés és művészeti alapvizsga

A művészeti képzés alapfokú szakasza az 1-8. évfolyamokat foglalja magában, ezt a szakaszt zárja a művészeti alapvizsga. A nyolcadik tanév során a tanulók 'éves munkát' végeznek, mely egy szabadon választott témának elméleti, művészeti és gyakorlati összetevőket tartalmazó feldolgozása. Része egy „mestermunka”, mely egy tárgy művészi kivitelezésű megvalósítása, illetve előadóművészeti tárgy választása esetén élőben bemutatott zenei vagy színi alkotás.

A vizsga menete és értékelése

Az alapfokú művészeti vizsga a gyerekek 8. osztályos éves munkájának része. Az alapfokú művészeti vizsga, az éves munka szóbeli előadása elsősorban az osztály és a szülők (esetleg más meghívott tanárok és diákok) előtt viszonylag szűk, zárt körben zajlik. A szóbeli előadás keretében a gyerekek szabadon mesélnek az általuk végzett munkáról, a személyes élményeiről és benyomásaikról. Fontos szempont, hogy a gyakorlati-művészeti munkájuk álljon az előadásuk középpontjában is, és lehetőleg kerüljék az általuk át nem élt vagy nem tapasztalt „tudományos” magyarázatokat. Az előadást követően a hallgatóság kérdéseket tehet fel az előadónak, aki ezáltal is bizonyíthatja az adott témában való jártasságát.

A korábban leadott írásbeli munkát, a gyerekek által maguk készített gyakorlati-művészeti munkát és a szóbeli előadást egyaránt az osztálytanító értékeli. Az osztálytanító írásos értékelése az év végi szöveges értékelés, az év végi bizonyítvány része.

Továbbképző szakasz és művészeti záróvizsga

A továbbképző szakasz a 9-12. évfolyamokat foglalja magában, mely a művészeti záróvizsgával fejeződik be. Ez a vizsga a 12. évfolyam éves munkájának művészeti részét képezi, hasonlóan az előbbieken leírt alapvizsgához.

A vizsga menete és értékelése:

A művészeti záróvizsga a gyerekek 12. osztályos éves munkájának része. Az éves munka elméleti (tudományos) és gyakorlati (művészeti) részből áll, amelyben a gyakorlati-művészeti munkának nagyobb hangsúlyt kell kapnia. A művészeti záróvizsgát, a művészeti alapvizsgát követően a diákok különböző előadóművészeti ágakkal is kiegészíthetik, például: zeneművészet, táncművészet, eurytmia, képzőművészet. A művészeti záróvizsgájuk egy szóbeli előadással zárul, amelyben bemutatják a kutatási területüket vagy a választott témájukból egy karakterisztikus példát kiemelve, azon keresztül mutatják be az egész munkájukat. Az előadást követően a hallgatóság kérdéseket tehet fel az előadónak, aki válaszaival és hozzáértésével bizonyíthatja a választott témában való jártasságát.

Mind az írásbeli, mind pedig a gyakorlati-művészeti munkájukat a tanári kollégium egy tagja figyelemmel kíséri, ő az ún. belső témavezető vagy konzulens. A választott témától függően a diákoknak lehetőségük van felkérni egy külső – iskolán kívüli – szakembert is, aki külső konzulensként kíséri a munkát.

A határidőre leadott írásbeli dolgozatot és a szóbeli előadást egyaránt a belső témavezetőn kívül a tanári kollégiumhoz tartozó opponens is véleményezi. Az írásos értékelések hivatalos másolatát az iskola dokumentumként megőrzi. Az írásbeli munkák másodpéldánya pedig az iskola könyvtárába kerül, amelyek az iskola diákjai, tanárai és más érdeklődők számára szabadon hozzáférhető.

VIZUÁLIS KULTÚRA

Ebben a fejezetben a következő tárgyak tantervei szerepelnek:

Festés: 1-12. osztályig.

Rajz-grafika: A tárgy tanterve az 1-11. osztályig tartó időszakot öleli fel. Az 1-4. osztályokra vonatkozóan a Waldorf-iskolákra speciálisan jellemző formarajz tanítását mutatja be, 5. osztályban pedig a – szintén egyedi – szabadkézi geometriát. A geometria tanulmányok innentől – az eszközökkel történő szerkesztéssel – a matematika körében folytatódnak. A rajz-grafika tantervben 6. osztálytól a hagyományos rajztechnikák kerülnek előtérbe.

A tanterv 6. osztálytól választási, mérlegelési lehetőséget kínál a rajz, illetve a festéstechnikák továbbfejlesztése terén: 6. osztálytól kezdve a festést felválthatja a rajzolás, vagy, egy másik lehetőség, hogy folytatjuk a festést és a felmerülő kérdéseket festő gyakorlatokkal igyekszünk megválaszolni. A festés és rajz-grafika tárgyak óraszámai egy soron, összevonva jelennek meg az órászámtáblázatban. Ezek értelmezése a táblázat alatti szöveges részben olvasható.

Művészettörténet: 9-12. osztályig

Mozgóképkultúra és médiaismeret: választható tárgy 9-11. osztályig.

FESTÉS ÉS RAJZ-GRAFIKA

FESTÉS

Bevezetés 1-4. évfolyam

Az első nyolc osztályban a festés az osztálytanító birodalmába tartozik, munkáját 5. osztálytól szaktanár is segítheti. Megkülönböztetjük a szemléltetés gyanánt, viasz- vagy zsírkrétákkal, később színes ceruzákkal a füzetekbe végzett festést és rajzolást, valamint a szakórai időszakban zajló festést. Az előbbi végigkíséri az összes tantárgyat, része a rendszeres órai munkának, segíti az órák témájának feldolgozását. Utóbbiban a festészet, mint önálló művészi tevékenység jelenik meg.

A következő általános irányelvek segítségül szolgálhatnak:

1. A festés órát raminden szinten áthatja egyfajta művészi hozzáállás. Az elcsendesedésnek, a színekben élésnek a lehetőségét teremtjük meg, gondosan előkészítve az órákat. A vízfestéket a „nedves-nedvesen” technikával használjuk a kezdetekben, teljesen benedvesített papírra festünk vízzel hígított akvarellfestékkel, vastag ecsettel. Ezzel lehetővé tesszük, hogy a színek fénnel összefüggő, áramló természetét megélhessék a gyerekek. A színek sajátos világába élhetik bele magukat a gyakorlatok segítségével, ami a további tanulmányokat alapozza meg.
2. Magával a festéssel történő művészi munkától kezdetben ne vonja el a figyelmet az az elvárás, hogy a gyermekeknek valamilyen dolog bizonyos „képét” kellene megalkotniuk. Az absztrakt festéshez igen hasonló módon kezdünk el a gyermekekkel festeni. Az effajta „színből kiinduló festésnek” a gyermekek számára lélektanilag egyértelmű, konkrét módon kell történnie.

Az első osztályban a festés órákon szín-történetekre épített színgyakorlatokat végzünk, ezzel bevezetjük a színeket és a festés módszereit. Csak ezután, a második osztálytól kezddhetünk el az

óra elbeszélő anyagához (a mesékhez, legendákhoz, fabulákhoz és mítoszokhoz) kapcsolódó képeket festeni. A kitűzött feladat meghatározott lelki minőségekhez kell kapcsolnia a színek érzelmi minőségeit, például leírható hangulatokhoz, mint csendes és visszahúzódó, erős és vakmerő, hideg és kemény, meleg és szétterülő. A külső forma belső élményt juttat kifejezésre. Ezeket az élményeket a tanár „szín-történetek”, „színmesék” elmondásával készíti elő, amelyek életre keltik a színeket, mielőtt még használatukra sor kerülne. A szín-történet képeket, az életkor-nak megfelelő módon, az egész alsó tagozatban használhatjuk fantáziadús, ám mégis tárgyilagos hozzáállással. Kezdetben inkább arról van szó, hogy visszaadjuk egy-egy történet hangulatát, az erdő sűrű sötétjét, a tündér arany hajának, vagy a királyfi palástjának színét, később azonban fokozatosan megjelenhetnek a formák: növények és állatok, majd később az emberi formák is. Mindig arra törekszünk, hogy az alakok magukból a színekből emelkedjenek ki, semmint hogy szemléletes körvonalak legyenek. Nem erőltetjük a perspektíva semmilyen formájának megjelenését egészen ötödik osztályig, kivéve a legelemibb megnyilvánulásokat, ám a gyermekek szabadon kell, hogy megjelenítsék a képeket érzéseik szerint. Ez a folyamat jelen van az első négy osztály mindegyikében.

1. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályos festés órák az érzékek iskolázásához a gyermek lelkét melengető, éltető módon járulnak hozzá. Színészleléskor egy, az érzékektől független elem is munkálkodik, vagyis a színek észlelése túlmutat az érzékek határain és a tárgyilagos, erkölcsi minőségek világába vezet. Az első osztályban az a cél, hogy megismerjük és jellemezzük a színek által felébresztett „lélek-mozdulatokat.” A gyermekek a festésen keresztül ismerik meg ezeket a lélek-mozdulatokat; jellemezni pedig akkor tanulják meg őket, amikor a festés óra utáni napokon közösen beszélgetnek a képekről. Az úgy nevetett „szín-történetek” bevezetik a feladatokat és megszemélyesítik a színeket, valamint egymásra való hatásaikat.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A Waldorf-óvodákban is vannak festésfoglalkozások, ahol ugyanezzel a technikával festenek a gyerekek. Az iskolai munka ennek folytatása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekeket bevezetjük a vizuális művészetekbe a festésen keresztül. Lefektetjük a festészeti technika alapjait a vizes festéssel. Az első osztályban a szín-történeteken keresztül az életkori sajátosságoknak megfelelően mese hangulatban bevezetjük a gyermekeket a színhasználat alapjaiba.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A színfelületeket a gyermekek szabadon alakítják ki azután, hogy a tanár elmesélte a szín-történetet. Így érzéseiknek, belső világunknak megfelelően töltik be a színekkel a papír fehér terét. A színek találkozásiban átélhetik a színek keveredéséből kialakuló új színminőségeket, anélkül, hogy ezt intellektuálisan elmagyaráznánk. A világban létező színek és emberi lélek világának összefüggéseit élhetik át a gyerekek a színmesék megfestésén keresztül.

Megalapozzuk a nedves-nedvesen festés technikáját, a szükséges előkészületekkel együtt (a papír benedvesítése és táblára erősítése). Erre a technikai tudásra épülnek majd a festésórák egyre nehezebb technikái.

Az elsődleges színekkel festünk: sárgával, pirossal, kékkel, kezdetben egyszerre egy színnel, hogy a gyermek minél jobban átélhesse az adott szín természetét, Ezen keresztül sajátítja el majd finomítja a festéstechnikát. Ezt követően egy színvilágban tartjuk a színeket (pl. ultramarin kék, kobalt kék, porosz-kék), így egy-egy színvilág gazdagságát élhetik meg a gyerekek. Majd ezután vezetjük be két szín használatát. A sárga/kék polaritással kezdjük és megismerjük azokat a színtónusokat, amelyek nagy/kis feszültséget hordoznak (pl. sárga/zöld). Tágítjuk a palettát a három kevert szín hozzáadásával. Itt építhetünk a két szín használatával kialakuló keveredésekről szerzett tapasztalatokra.

Kapcsolódási pontok

A színek választása összhangban áll az év körforgásával és az ünnepekkel. A színek hangulati erejét szem előtt tartjuk a feladatok megválasztásában, hogy a gyermek összhangot élhessen át a festésórák és az aktuális események között.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szín-történetekre épülő szín gyakorlatok. Vizes festés technikájának elsajátítása. Egy színnel, egy színvilágban, két színnel festés, három kevert szín bevezetése

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

- a gyerekek elsajátítják a festés alapjait, megtanulják a helyes ecsethasználatot és a vizes festés technikáját
- a színmesék segítségével elmerülnek a három alapszín világában
- a három alapszín használatával eljutnak a kevert színekhez
- a festésen keresztül megtapasztalják a különböző színharmóniákat, színhangulatokat

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A második osztályban az óvodai és első osztály festésóráinak folyamatait visszük tovább. Továbbra is a szín- történetek jelentik a festés alapját, de egyre nagyobb figyelmet igénylő munkára, finomabb ecsethasználatra törekszünk. A technika elsajátítását mutatja, ha már nem csak „magától” áramlik a nedves papíron a festék, ahogy a korábbi években, hanem a gyermek az ecsetet a törölkendőbe is törölheti, s így maga is irányítani kezdi a papíron zajló folyamatokat; szárazabb és nedvesebb felületek és határozottabb formák megalkotására is kezd képessé válni.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az első osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel a szín-történeteken keresztül megélt tapasztalatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

A második osztály témáinak megfelelően a színharmóniákkal, színek kapcsolataival foglalkozunk. A gyermekek gyakorolhatják a hiány kiegyensúlyozását, a szimmetria és a dualitás megteremtését. A cél az, hogy tevékenyvé tegyük a gyermekek lelkét ebben az irányban, megtapasztalják, hogy a színharmóniák életében részt tudnak venni. Ehhez technikai tudásuk is megfelelőbbé válik.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Második osztályban javasoltak olyan gyakorlatok, amelyek által a gyermekek a következő színharmóniákat tapasztalhatják meg: karakteresek (piros és sárga, sárga és kék, kék és piros, narancssárga és zöld, zöld és lila, lila és narancssárga); karakter nélküliek (sárga és narancssárga, narancssárga és piros, piros és lila, lila és kék, sárga és zöld, kék és zöld).

Végezhetünk „felcserélős gyakorlatokat”: például a középső színt egy másik színre cseréljük, míg körülötte a színek változatlanok maradnak. Aztán a körben lévő színeket cseréljük fel és a középső marad változatlan. Ezt a gyakorlatot a gyermekek megfestett képeivel végezzük, vagyis a saját festmény a gyakorlat tárgya. Ezt egymás után következő gyakorlatokkal tehetjük meg. Ezzel bevezetjük a festésfolyamatokat, egy-egy festmény nem csak egy alkalomhoz köthető.

Kapcsolódási pontok

Dolgozunk a festés óráktól függetlenül elhangzó mesék, legendák, történetek, fabulák stb. hangulataival.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Elsődleges és másodlagos színek használata, színkapcsolatok bevezetése (karakteres és karakter nélküli színek)

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a nedves-nedvesen technikában továbbfejlődnek, a színtörténet-képeket egyre nagyobb pontossággal képesek megalkotni. Tudatosabban tevékenykednek a színek közötti kapcsolatok megalkotásában, a színharmóniák és színhangulatok konkrétabb, érthetőbb jelentéssel bírnak számukra.

3. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Harmadik osztályban a hangsúly a „világteremtés hatalmas tette” (A teremtés könyvére) és a kisebb méretű világ megformálására kerül (gazdasági munkán és házépítésen keresztül). A gyermekek nemcsak a színekből történő képalkotást vizsgálják, hanem azt is, hogyan születnek maguk a kevert színek.

Órakeret: 36 óra**Előzetes tudás**

A második osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel a történetekhez, legendákhoz kapcsolódó festésgyakorlatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

Harmadik osztályban a Teremtéstörténet epochához kapcsolódóan előkerül a színek keletkezése. Tegyük megfigyeléseket a természetben: a gyermek felfedezi, hogy a primér (elsődleges) vörös, sárga és kék színek a fény és a sötétség folyamataiból keletkeznek. A sötétség-világosság témája a kék-sárga polarításban új módon kerülhet elő. Az ismert és használt színeket sötétséghez és világossághoz tartozásuk szerint is bemutatjuk.

A kevert (másodlagos) színek: zöld, narancssárga és lila születése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A teremtés hét napja színfestési gyakorlatként. A fény megteremtéséből kiindulva a fény és a sötétség polarítása, a fent és a lent, a föld és a vizek megteremtése, a növények és az állatok, és végül az emberi forma, amely egységes egészként emelkedhet ki a színekből, majd válhat kettővé. A színek helyzeti komponálásával a teremtésben lejátszódó elrendezést tehetjük megélhetővé.

A festésfolyamatok megélésében is továbbléphetünk a téma által.

Ezt segítheti a következő gyakorlat is: fessünk színes papírra, vagy először fessünk egy halvány réteget valamelyik színből és miután a papír azt teljesen beszívta, festhetünk egy második színnel, vagy további színekkel (lazúrozást bevezető gyakorlat).

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tanulmányai, különös tekintettel a Teremtéstörténetet feldolgozó tanulmányokra

Kulcsfogalmak / fogalmak

Világosság, sötétség, a kék és sárga polarítás, a színek keletkezése (elsődleges és másodlagos) színek, a barna kikeverése, a színfoltokban festés bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei

A színek különböző árnyalatainak a papíron történő megalkotását és használatát gyakorolják a gyerekek. Ennek felhasználásával a fény és a sötétség megjelenítésére képesek a képeiken.

Az ószövetségi történetek nyomán a teremtés hét napját megfestik, kifejezve az adott nap számukra megragadható színhangulatát.

A színes lapokra festés során újabb szempontokhoz jutnak a színharmóniák és színhangulatok megalkotásában.

4. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A negyedik osztályban bevezetjük a figurális festést, a színfoltokkal való formateremtést a főoktatás történeteire kapcsolódóan.

Ez az új irány nagy figyelmet igényel a gyermekektől. A nedves-nedvesen technika alapjainak alapos elsajátítása után lehet ezen a területen sikert elérni, hiszen a formák kialakításához jól kell tudni az ecsettel színeket felhordani, szárítani, visszatörölni, sűríteni vagy ritkítani a festéket, megérezni, hogy mit bír el a papír, mennyi vízre van szükség a rétegek hígításához. A vastag ecset mellett megjelenhetnek újfajta, finomabb festékmozgatást lehetővé tevő ecsetek. Érdekes ugyanazzal, de kevésbé hígított festékkel dolgozni a formák kialakítása érdekében. A sűrűbb és ritkább

anyagfelhordás lehetővé teszi, hogy a képen megjelenjen a színperspektíva, amit a következő években egyre tudatosabban használunk majd.

A formák mellett továbbra is maradjanak színgyakorlatok, amelyek a színek minőségeivel foglalkoznak, és a színekörhöz kapcsolódó témákat dolgozzák fel.

Órakeret: 66 óra (Formarajz óraszámával együtt)

Előzetes tudás

A harmadik osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel az ószövetségi történetekhez kapcsolódó, színhangulatokat megragadó festésgyakorlatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

A negyedik osztály kezdetéig a gyermekek vízfestékekkel festettek, s így szabadon teremtettek színharmóniákat és színtörténeteket. Most, összefüggésben az állattannal vagy a főoktatás témájával (pl. az északi mitológiával), a feladatokat

úgy vezetjük be, hogy a színek a téma lényegét figurális módon megragadó formákat ölthessenek. A nedves-nedvesen technika árnyaltabbá válik, a vastag ecset mellett finomabb ecseteket is használunk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Kapcsolódunk a főoktatás tárgyaihoz: pl. engedjük, hogy állatformák bújjanak elő a színekből.

Végezhetünk a természetismerethez, fákhoz, egyszerű tájképekhez (dombok, hegyek, ég), a mező mintázataihoz a barna, a zöld és a sárga árnyalataiban, és az egyszerű, általánosított épületformákhoz (mint például: vár, hatalmas templom, tanya, istálló) kapcsolódó festést.

Kapcsolódási pontok

Figurális témák a főoktatás történeteivel kapcsolódva (északi mitológia), pl. Niflheim, Yggdrasil, a Világ Fa, Hel, a sötét birodalma, Ragnarok, Viking hajók vitorlákkal stb.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A figurális festés bevezetése. A formák kialakításának technikai ismeretei.

A fejlesztés várt eredményei

A különböző epochák témáihoz kapcsolódva megismerkednek az egyszerűen megragadható formák (fák, házak, állatok) festésével

Bevezetés – 5-8. évfolyam

A gyermekek az első három évben a nedves-nedvesen technika segítségével hathatósan és megfelelően hosszú ideig tapasztalhatták meg és fedezhették fel a színeket, majd a negyedik osztályban továbblépünk afelé, hogy formákat találjunk a színekben: ásványok (hegységek, kövek) és az atmoszféra (felhők, naplementék, az égbolt hangulatainak) formáit, a növények és állatok alakjait. Ezáltal a színek elsődleges minőségeit érzékelni képes tudat egyre erősödik. A külső

formának a színérzékelés belső élményéből kell kiemelkednie. Az ötödik osztályban a formák megalkotása egyre tudatosabbá, határozottabbá válik, és csodálatos összhangban áll a színek lelkünkre ható minőségeivel. A színek és formák harmonikus egységének megélésére van lehetőségünk.

Ahogyan más tantárgyak, a festésnek is figyelembe kell vennie a gyermekek tizenkettedik életévét és a velejáró jellemző lélektani változásokat. Ebben az életkorban lehetőséget kell teremteni az árny és fény játékanak és az árnyék tanulmányozásának megközelítésére. Ehhez különböző utakon is eljuthatunk: az egyik lehetőség, hogy elhagyjuk a színeket és kizárólag szénrel vagy krétával dolgozunk. Ez azt jelenti, hogy a 6. osztálytól kezdve a festést felváltja a rajzolás (lásd 'Rajzolás a hatodik osztályban' című részt). Egy másik lehetőség, hogy folytatjuk a festést, és a felmerülő kérdéseket festő gyakorlatokkal igyekszünk megválaszolni.

A 7. és 8. osztályban a nedves-nedvesen módszer kiegészül egy egészen más elemmel, a rétegesen felvitt, ún. lazúrtechnikával. (A „veil-painting”, azaz fátyol-festés technikájával).

A főoktatás füzetébe készített illusztrációk, a természet-megfigyeléshez vagy később a földrajzhoz kapcsolódó képek, és a pontos, esztétikailag is kielégítő, fizikai és kémiai kísérleteket bemutató rajzok mind folyamatos gyakorlást és a rajzolás technikáinak továbbfejlesztését kívánják meg; csak így teljesíthetők a tantárgy által támasztott igények. A festés lazúrtechnikájából a rajzoláson keresztül fokozatosan eljutunk a fedőfestékek (tempera, gouache, olaj, tojástempera) használatáig. Ennek alapjait rakjuk le ezekben az években.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A mindennapi élet eseményeihez, a tantárgyakhoz egyre szorosabban kapcsolódnak a festés gyakorlatok. A figurális ábrázolás egyre határozottabbá és tudatosabbá válhat, a festés olyan vizuális nyelvvé válik, amelynek használatában és értésében a gyermek egyre pontosabb.

Órakeret: 66 óra (a szabadkézi geometria óraszámával együtt)

Előzetes tudás

A nedves-nedvesen technika, az első négy osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a színminőségekről, színhangulatokról szerzett ismeretekre, és a figurális festészet alapjaira.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ötödik osztályban a festésórák visszatükrözik a főoktatás különböző témáit. Ily módon a festésórák lehetővé teszik a minőségi elmélyülést a főoktatás adta témákban. Ugyanakkor a növénytan témái arra teremtenek lehetőséget, hogy mindazt, amit a tanulók az órán láttak és hallottak, áthozzák festésőrára is. Ehhez tartozik, hogy a tanulmányok készítése felé megtegyük az első lépéseket.

Mostantól fogva a gyermekek elkezdhetnek dolgozni a színek finomabb megkülönböztetésével és árnyalataival. Ahelyett, hogy az óra eredményeinek megfigyelésekor és megbeszélésekor egy vízfestéssel készített kép csodálatos „véletlenjeit” vennénk szemügyre, most inkább azt figyeljük, hogyan akartak a gyermekek tudatosan felfedezni és megalkotni különböző színkülönbségeket. A cél továbbra is, hogy a formák a színekből lépjenek elő, a háttér és az abban megjelenő formavilág egymást éltető módon tartozzon össze.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- növény-hangulatok teremtése zöldből és sárgából
- állítsuk szembe a „rózsapirosat” és a „liliomfehéret” a vízililiom rózsaszínes fehérjével, találjuk meg a minőségi különbséget a ‘mohazöld’ és a „nyír-zöld” között, fantáziából dolgozzuk fel a növényi motívumokat (fa, levél, termés), játszva a ritmussal
- festhetünk térképeket, megmutatva a minőségi különbségeket partvonal és óceán, a folyó formái valamint a hegységek és a síkságok között
- mitológiai képekkel is dolgozhatunk, a görög művészetéhez kapcsolódva

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a természettudományos tárgyakra és a történelemre.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Formák és színek harmóniája, komplementer színek, színárnyalatok minőségi különbségei, bevezetés a tanulmányfestésbe

A fejlesztés várt eredményei

Egyre tudatosabban ragadják meg a gyerekek a különböző színminőségeket.

A térkép-és növényfestés során egyre árnyaltabb, tagoltabb és finomabb képi világot teremtenek.

6. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A festés mellett új technikák is megjelennek, amelyek egyúttal átmenetet jelentenek a rajzolás és festés között (porpasztell, olajpasztell, színes ceruza, pitt-kréta, szén, tinta stb.). A hangsúly a sötét és világos minőségeken vannak, s ezzel a polarítások területére irányítjuk a figyelmet. A konkrét megfigyelések, a tónusok, a határokat kijelölő kontúrok megjelenése a festmények főbb motívumai.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a formák és színek harmonikus használatára.

Tantárgyi fejlesztési célok

A hatodik osztályban a színekre, mint a térteremtés eszközeire tekintünk, és elindulunk a geometrikus formák felé. A polarítások a komplementer színek használatában, valamint egy szín világos és sötét árnyalatainak használatában jelennek meg. A színkeverésben a színes szürkék, barnák árnyalatai is fontosak. A tanulmányokban a tárgyak és tér geometriája mellett felfigyelünk az árnyékokra, mint a látvány vizuális alkotóelemére.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- jussunk el a szürkéhez és a feketéhez a három primér színen és a kevert színeken keresztül. Ez egy hosszú festési folyamat, amelyet fokozatosan építenünk fel
- a színek használatával nyert szürkét és feketét kipróbálhatjuk növénytanban (fák), vagy a közzettanban. Tanulmányozzuk az árnyékokat. Ha az árnyék tanulmányozása fák megfigyelésével történt, most átváltoztathatjuk őket színes képekké
- festhetünk a főoktatások, pl. geológia vagy történelem témáiból is
- pasztellkrétával is készíthetünk képeket, akár fekete papírra is
- a színekkel kapcsolatos eddigi ismereteket rendszerezhetjük (hatrészes színekör)

Kapcsolódási pontok

Főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, ásványtan, irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

szürke, fekete kikeverése és használata, új festészeti technikák bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei

- a főoktatás epocháihoz kapcsolódva (pl.: ásványtan) a gyerekek elsősorban a fekete, a szürke és a barna színekkel festenek. Egyre nagyobb jelentősége van a tónusoknak, s ezek térre-remtő szerepének
- a fák és különféle tárgyak megfigyelését kiegészíti az árnyékok tanulmányozása és ezek képi megformálását gyakorolják

7. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Az új technika, a lazúrozás, amely türelmet és kitartást igényel a tanulóktól. Ez a technika sok új lehetőséget nyújt a színek differenciálására és mélységeik tapasztalására. A rajzolás 'perspektíva' témáját így vesszük fel a festésen keresztül. A megvalósítás érdekében érdemes a festésnek a főoktatás egy bizonyos idejére bekerülnie, hogy egymás utáni napokon tudjanak festményeiken továbbdolgozni a gyerekek. A technika lényege, hogy a megszáradt festékrétegre visszük fel a következőt, így a gyerekek megélik az átalakulási folyamatok jelentőségét és szerepét.

Cél a színek tudatosabb használata, a formák és színek egységének megértése, ugyanakkor egy érzékenyebb határfelület alkotásának átélése.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A 6. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel az új festészeti technikákra

Tantárgyi fejlesztési célok

Egy témán való hosszabb dolgozás, vázlatkészítés, a kivitelezés lépcsőfokainak felismerése.

A természet-megfigyelések egyre határozottabbak, teljes egészében a színekből emelkednek ki, különböző technikák használatával. A különböző technikák egyre pontosabb használata hangsúlyos.

Metamorfózis gyakorlatok a „nedves-nedvesenből” a lazúr technikába és fordítva.

A festést kiszélesíthetjük egy másik módon is, a földrajzzal kapcsolatosan. Ha hetedikben Ázsia a témánk, a tanulók gyakorolhatják a tintával festést. A kínai ecsettechnika olyan komoly összpontosítást igényel, hogy terápiás hatásúnak

tekinthető, nemcsak egyes gyermekek esetében, hanem a serdülő évekre jellemző általános lazaságra, hanyagságra nézve is. Az önfegyelmet illetően jó utódja lehet a lazúrnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Hetedik osztályban a történelem a reneszánsz időkkel foglalkozik. A nagy felfedezésekhez kapcsolódhatunk új eszközök kipróbálásával is pl. gouache, tempera, viaszkréta.
- Lazúrozás vízfestékekkel. Kezdetben egyetlen színnel gyakoroljunk.
- A perspektíva tudatos megteremtése a színekkel.
- Figyeljük meg, mit követel meg egy szín egy festői kompozícióban.
- Rajzolás és festés tintával a földrajzórákhoz kapcsolódva.
- Dolgozzunk tintával, ecsettel és tollal.
- A papír megfelelő előkészítése.
- A festő belső felkészülése festés előtt.

Kapcsolódási pontok

Főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a földrajz, történelem, irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

színperspektíva, lazúrozás (veil-painting), metamorfózis, új technikák, vizuális kifejezési eszközök, médium, kiemelés, figyelemirányítás, képkivágás, nézőpont, tér, nézőpont, képkivágás, rövidülés, fókuszpont, horizont, képzőművészeti műfaj, stíluskorszak, stílusirányzat, fény- és színhatás, kontraszt, szíkontraszt, enteriőr, perspektíva, axonometria, építészeti elem, művészi kifejezés, : vizuális kifejezési eszközök, médium, kiemelés, figyelemirányítás, képkivágás, nézőpont, tér, nézőpont, képkivágás, rövidülés, fókuszpont, horizont, képzőművészeti műfaj, stíluskorszak, stílusirányzat, fény- és színhatás, kontraszt, szíkontraszt, enteriőr, perspektíva, axonometria, építészeti elem, művészi kifejezés

A fejlesztés várt eredményei

- új technikákat (pl.: lazúrozás) próbálnak ki és gyakorolnak a gyerekek
- megtanulják a perspektivikus ábrázolás alapjait
- a különböző technikák használatával metamorfózis gyakorlatokat végeznek. (Pl.: kísérleteket tesznek az árnyék és fény játékának színes képekbe való átváltoztatására konkrét művek alapján.)

8. osztály**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A 8. évfolyamban folytatódik a lazúrozás és technikájának tökéletesítése. A gyermekek megpróbálhatják ugyanazt a feladatot a nedves-nedvesen módszerrel, majd lazúrozással elvégezni. Az ilyen gyakorlatoknak az a célja, hogy a tanulók döntéskéességét fejlesszük, valamint hogy elmélyítsük a festésről, mint művészetről alkotott fogalmaikat. Mit jelent a színekkel együtt dolgozni egy bizonyos technikán és témán belül, és mit jelent ellenükben, és így a téma ellenében is dolgozni? Ilyen módon a szükségszerűséget, a szembenállást és a szabadságot művészi eszközökkel gyakorolhatják. Ezeket a gyakorlatokat, melyek kéz a kézben haladnak a tanulók önkeresésével, még tovább erősíthetjük. Az ehhez hasonló gyakorlatok felfedhetik a festésben rejlő lehetőségeket és a munka megfelelő módszereit.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A 7. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a lazúrozásra és a színperspektívával kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lazúrozás technikájának további gyakorlása, valamint a fekete-fehér kép színesbe való átírása. A konkrét megfigyelés, másolás és a fantáziából alkotás a színekről alkotott ismeretek alapján egyaránt hangsúlyos. Új technikák tudatosabb használata vizuális játékokra és kísérletekre ad lehetőséget, amely támogatja a gyermekek önkereső attitűdjét is. Hangsúlyosabbá válik az elkészített alkotások közös megbeszélése, a gyermekek maguk kezdik megfogalmazni tanulságait. Az érték a művészetben/műben olyan téma, ami saját ízlésük alakításához alapvető. Ezekkel a beszélgetésekkel támpontokat adhatunk, támogatva őket az értékek felfedezésében.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Tanulmányok készítése egy színvilágban, vagy komplementer színekkel.

Az árny és fény játékának vagy fekete-fehér kompozícióknak színes képekbe való átváltoztatása, pl. Dürer Melancoliája vagy a Szt. Jeromos dolgozószobájában (a 9. osztályban is, ha vannak festés órák). Hasonló feladatokat végezhetünk Franz Marc ceruzarajzait és színes, állattanulmányait változtatva. Kapcsolódhatunk az osztály által készített színdarabhoz.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a természettudományos tantárgyak, az irodalom, a történelem ismereteire, valamint az osztály-színdarab készítésére

Kulcsfogalmak / fogalmak

Lazúrtechnika; fekete-fehér képek színes átírata; értékesség; vizuális játékok pl. monogram, ritmus, motívum figurális alkotás, portré, képmező, kompozíció, karakter, hangulat, kollázs, montázs, lényegkiemelés, karakter, gesztus, személyiségjegy, kiemelés, sűrítés, vizuális átírás, kiemelés eszközei, A figurális alkotás, portré, képmező, kompozíció, karakter, hangulat, kollázs, montázs, lényegkiemelés, karakter, gesztus, személyiségjegy, kiemelés, sűrítés, vizuális átírás, kiemelés eszközei.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek a lazúrtechnikát használja; másolásban ügyesebbé válik. Képes fekete-fehér képet megadott szempontok alapján színesben újraalkotni.

Kísérletező, játékos, fantáziáját megmozgató képek alkotásával lelki minőségek megragadására törekszik a vizuális eszközök segítségével.

A különböző technikák használatával a metamorfózis gyakorlatokat végeznek. (Pl.: Kísérleteket tesznek az árnyék és fény játékanak színes képekbe való átváltoztatására konkrét művek alapján. Évszakok, őselemek témájának feldolgozása)

Törekszik megfogalmazni, hogy milyen értékek vannak egy-egy alkotásban.

9-12. évfolyam

A vizuális kultúra tantárgy szokásos részterületeinek további fejlesztése mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a mérlegelő szemlélet és a problémamegoldó gondolkodás, valamint a szociális érzékenység további erősítése. A felnőtté válás ezen időszakában rendkívül fontos a reális önértékelés és az önismeret megerősítése, ami a tantárgyhoz kapcsolódó tudásterületek alkotó-befogadó folyamatainak keresztül juthat érvényre. Ebben fontos szerepük van az egyéni feladatoknak éppúgy, mint a csoporttevékenységeknek. A fiatalok és a kortárs környezet médiahasználati szokásai szükségessé teszik a médiatudatosság elvének és gyakorlatának erősítését, vagyis a vizuális megfigyelés és értelmezés segítségével megvalósuló mérlegelő médiaértés kompetenciájának megszilárdítását is. Ennél a korosztálynál nem pusztán a kifejező képzőművészeti alkotás létrehozása a cél, hanem az is, hogy a tanulók képesek legyenek újszerű technikai eszközök használatával is továbbvinni a hagyományos képalkotási eljárások kialakult gyakorlatát, mint például a képi elemek elrendezésének alapvető eseteit. A 9–12. évfolyamos tanulóktól elvárható komplex gondolkodás és látásmód lehetőséget nyújt a korábbi évfolyamokon megszerzett ismeretek és tapasztalatok rendszerezésére, a befogadó jellegű vizuális képességek fejlesztésére, ami tovább segíti a problémamegoldó gondolkodás és kreativitás fejlődését.

A fiatalok a kamaszkorban új viszonyba lépnek a vizuális kultúrával, művészetekkel. Az első négy évben a lelki mozdulatokba élték bele magukat a színeken keresztül, majd a következő négy évben a látható valóság megragadása egyre határozottabbá vált. A festés a rajzolással összhangban a perspektivikus ismereteket és a műalkotások feldolgozását helyezte középpontba. A valóság tanulmányozása és annak művészi felmutatása is ezekben az években vette kezdetét. A színek mintegy hordozói lettek annak a folyamatnak, amelyben az ember megtapasztalhatja, hogy a világban benne áll.

A vizuális kultúra tantárgy gyakorlatközpontúsága a vizuális megismerés, a közvetlen tapasztalatszerzés, az elemző-szintetizáló gondolkodás egységében értelmezendő, és a tanulók ténylegesen megvalósuló alkotó munkáját szolgálja.

A kamaszkorban ezt visszük tovább. A fiatal egyrészt továbbra is azt akarja megélni, hogy a világban benne áll, de már azt is, hogy abban aktív. A 9. osztályban ez elsősorban az érzékelés (a látási élmény) hangsúlyozásával, 10. osztályban az érzelmek megjelenítésével követhető. Ezekben az években a fiatal azt ismeri meg, hogyan hat rá a világ. A 11. osztályban a szociális érzékenység nevelésével és a társadalmi, művészeti kérdésekkel, a 12. osztályban az egyén közösségben megélhető szerepével a fiatal arról szerez tapasztalatot, hogy ő maga hogyan hat a világra. Ebben a négy évben a fiatal a festésen keresztül megéli, hogy érzései, belső tapasztalatai, fantáziája, gondolatai ugyanolyan fontosak, mint a látható valóság. A festésórakon kétféle tevékenységnek jut nagy szerep: a pontos megfigyelésnek tanulmányok és másolatok készítésén keresztül, valamint a fantáziából, önálló ötletből születő képek létrehozásának, és meglévő művek „újraalkotásának”, feldolgozásának, azaz egyedi, „saját” képek alkotásának. A festészetben rejlő önismereti lehetőség hangsúlyosabbá válik ezekben az években, ezért egyre nagyobb teret kap a személyre szabott feladatválasztás. Ugyanakkor a 12. osztályban az első négy évben jól végzett alapozás magas szinten visszaköszönhet: a fiatal megélheti a személyes és a kozmikus összetartozását és összhangját a festésen keresztül.

A fiatalok ezekben az években az antipátia és szimpátia érzelmi kettősségében élnek: el akarnak szigetelődni a meglévő világtól és saját világot akarnak teremteni, ugyanakkor barátságokat keresnek és szeretnének az emberekkel kapcsolatba lépni. Ezt a kettősséget jól követhetjük, ha törekszünk a polarításokat a feladatválasztásban mindvégig kifejezésre juttatni az életkori sajátosságok figyelembevételével. A grafikus, rajzos, gondolati jelleg és a festői, áramló, érzelmi jelleg mindvégig egyenlő súllyal legyen jelen. Ennek legmegfelelőbb az olyan technika, amely mind a lazúrozást, mind a fedőfestést lehetővé teszi (tempera, gouache). Jelenjen meg a humor, a játék, amely segít abban, hogy a fiatal a két véglet egyikébe se ragadjon bele, de szabadon, összhangot teremtve mozoghasson bármelyik irányba. Ennek jó megvalósulása a figurális és a non-figurális (absztrakt) képek egymásmellettiése.

Az élő, változó színekkel való munka nemcsak megfelelő, hanem szükséges is abban a lélektani helyzetben, amelyben a kamaszkorban lévő fiatalok találják magukat.

A színek variációinak kimeríthetetlen gazdagsága felszabadítóan hat és segít a léleknek irányt találni. Az efféle, festés közben tett felfedezések által meglelt útirány segít a fiatal akaratát felébreszteni, érzései, gondolatai és akarata között harmóniát teremteni.

A művészeti órák, és közülük különösen a vizuális kultúra tantárgyon belüli festésórák, olyan alapvetően közösségi összetevővel bírnak, amelyek egzisztenciális jelentőségűek az individuum számára a társadalomban. A 10. osztálytól a művészeti tárgyak egyre szorosabban kapcsolódnak egymáshoz, míg a 12. osztályban egy össz-művészeti alkotásig jutunk el, a vizuális művészetek alkalmazásáig egy színdarabban.

A nevelésben a vizuális kultúra tantárgy a művészettel nevelés eszköze, s mint ilyen, az általánosan alapozó, vizuális szemlélet kialakítását és fejlesztését tartja elsőrendű feladatának.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 9. osztályban elsődleges a rajzolás, a tanulmányok készítése, a színek minimális használata. A tanulmányok a fiatalt körülvevő világra vonatkoznak, a tárgyábrázolás és térábrázolás feladatiban a nyolcadik osztályban használt lazúrfestést vihetjük tovább, illetve páccal, tussal festhetünk. A reneszánsz alkotók műveit is feldolgozhatjuk, továbbra is fontos a perspektíva, amit egyre tudatosabban használnak a fiatalok.

Órakeret: 25 óra

Előzetes tudás

Az első nyolc év festészeti ismeretei, különös tekintettel a figurális festészet alapjaira és az új festészeti technikákra, továbbá a perspektivikus ábrázolással kapcsolatos festészeti ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lazúrfestés és fedőfestés közti különbséget tapasztalják meg a fiatalok, valamint a színalkotás és -keverés gazdag lehetőségeit és a különböző ecset-technikákat játékos, fantáziadús feladatokon keresztül.

A tanulók az ismert technikákat a szerint kezdik értékelni, hogy azok használhatók-e az adott feladat elvégzésére. Tanulják megválasztani saját elképzeléseikhez a megfelelő technikát. Próbálják ugyanazt a témát többféle technikával feldolgozni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A lazúrfestés és fedőfestés technikájának ismerete és használata tanulmányok készítése során. A pontos megfigyelés és a megfigyelt leképezése a festészet eszközeivel. A látvány konkrétségének megragadása a képen. Tárgy- és térábrázolási gyakorlatok, bevezetés a portrézásba, a tónusokból kiindulva, a kontúrok felé tartó jelleggel.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a művészettörténet, és a természettudományos tantárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Tárgy- és térábrázolás, tanulmányok, bevezetés a portrézásba, művészi hatás

A fejlesztés várt eredményei

A fiatalok a tanulmányok készítésében és a pontos megfigyelés terén végzett gyakorlatokban egyre ügyesebbek és kitartóbbak, ugyanakkor a különböző technikák használatában jártasságra tesznek szert.

10. évfolyam**Tematikai egység / Fejlesztési cél**

A 10.osztályban elsődlegessé válnak az érzések, a látványhoz tartozó hangulati minőségek, a színek újra nagy erővel és új minőséggel vannak jelen. A színtanok – Goethe színtanának központi szerepet szánva - ismertetésével és a gondolatok vizuális feldolgozásával azt a gondolati elemet hozzuk be, amivel ellensúlyozzuk a színek ösztönös, szenvedélyes, érzelmekből induló használatát. A színtan lehetőséget ad arra, hogy a fiatal választ kapjon a színek keletkezésére, és színekhez kapcsolható alaptapasztalatokra, pl. arra a kérdésre, hogy miért kék az ég? Goethe színtanához kapcsolódóan végezzünk gyakorlatokat, az absztrakt festészet alkotásainak felhasználásával. A geometrikus és organikus jelleg színbeli feldolgozása (pl. Delunay, Klee művei)

Kiváló, érzelmeket megmozgató témák az állatok (Fanc Marc művei), az ókori mitikus (állat-ember) keveréklények, a tájképek (pl. Caspar David Friedrich művei), és az emberi mozdulatok tanulmányozása (kroki, tussal). Rembrandt és Vermeer művészetének bemutatásával a tanulmányfestészet kiteljesedését segítjük elő, műveik másolását különböző technikákkal valósítjuk meg.

Órakeret: 25 óra

Előzetes tudás

A 9. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a tanulmányok készítésére

Tantárgyi fejlesztési célok

A színeket tudatosabban használjuk, hiszen természetüket és kifejezési lehetőségeiket a tanulók mostanra megértették. Megértik, hogyan keressék egy-egy élményük legtalálhatóbb kifejeződését a színen és formán keresztül. Ráéreznek a színek kifejező tartalmára. A tanult technikák tárgyilagos megértésének alapján, fokozatosan mindenki felfedezheti saját stílusát. A születő munkákról mindig beszélgetünk, ezeken a beszélgetéseken keresztül sajátíthatják el a szakmai kifejezéseket és esztétikai fogalmakat.

A cél az, hogy segítsük a tartalom és a forma közti kapcsolat, a használt eszközök hatásának, egy kijelentés "olvashatóságának" és üzenete erejének felismerését.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Legyenek rendszeresen kisebb lélegzetű „ujjgyakorlatok” (pl. kompozíciós gyakorlatok, színtanhoz kapcsolódó feladatok stb.), és nagyobb, több alkalommal készülő művek. Az előbbiek lehetővé teszik a kísérletezést, az utóbbiak a kitartó munkát.
- Alapgyakorlatok az egyes színek természetének megragadására.
- Állítsunk szembe színharmóniákat (meleg/hideg, dűr/moll stb.), valamint dolgozzunk a három színből álló akkordokkal.
- Használjuk változatos, Goethe színelméletére alapozott gyakorlatokat. Ültessük gyakorlatba Goethe harmónia és diszharmónia teóriáját.
- Dolgozzunk teljes egészében színélményekből merített, szemben álló témákkal.
- Természet- és táj-hangulatok; fekete-fehér képek (karcolatok, pl. Dürer, Rembrandt, Munch) átváltoztatása színesekké.

- Alkossunk szín-imagináció motívumokat a szabad festői képzelet kibontakozásának megalapozására.
- Fa- és virágtanulmányok (pl. fák napfényben, viharban, esőben stb.)
- Bizonyos hangulatok színre és formára való lefordítása: öröm/bánat, adagio/allegro.
- Az emberi arányok mozdulattanulmányokban.
- Önarcképek, portrék feldolgozása (Rembrandt, Vermeer, Dürer)

Kapcsolódási pontok

Az esztétika ismeretei, valamint a művészeti szaktárgyak, különös tekintettel a zene és a mozgásművészet (euritmia) ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

lazúrfestés és fedőfestés, szintanok, érzések megjelenítése a festészetben, emberi arányok mozdulattanulmányokban, a színek és technikák tudatos használata, parafrázis, művészi hatás.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

A fiatalok színtani ismeretei gazdagodnak, egyre bátrabbak az önálló képalkotásban, pontosabbak a másolásban. A képen a látvány lelki minőségeinek megragadására törekcszenek a színek használatával. Egyre pontosabb esztétikai fogalmakkal képesek beszélni alkotásaikról. Képesek önállóan egy alkotás újragondolására.

11. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az előző években elinduló folyamatokat visszük tovább, a tanulmányokban most az ember kerül középpontba a portrézással. A diákok számára a festés a világgal és az emberrel kapcsolatban tapasztalt árnyalt érzések kifejezőeszközzé válik. A tanulmányfestészet mellett erőteljesen jelennek meg a 19-20. század fordulójának alkotásai, mintegy rámutatva arra a folyamatra, amely a mi korunkhoz vezet. Ez a sor a romantikusokkal kezdődhet: Caspar David Friedrich, Constable, Turner, Blake, majd a neoklasszicizmus következik, végül a modern festészet. Az első hangsúlyos téma az impresszionizmus és az expresszionizmus. Az út a nagy újítókkal folytatódik (Cézanne, Gauguin, Munch, van Gogh, Monet) a „Blauer Reiter” iskoláig, a modern festészet klasszikusaiig. A művészek és festményeik tanulmányozását mindig egy szélesebb kulturális környezetben érdemes végezni.

Ahogy az impresszionizmus és expresszionizmus ellentétpárja kapcsolódik a zenében fellelhető apollói-dionüszoszi polaritáshoz, úgy lehet más, általánosabb esztétikai ellenpontokat szemléletükben tanulmányozni, például: klasszikus-romantikus, szobrászat-zene, zene-festészet, tudomány-művészet, szem-fül, tér-idő stb.

Ha a zenét és a festészetet az esztétika tantárgyhoz kapcsolódóan egységes epochában tárgyaljuk, a művészek által a XIX. és XX. században felfedezett szoros kapcsolat zene és festészet között gyümölcsöző megközelítési módot eredményezhet (Gauguin, Debussy, Szkrjabin, Klee, Kandinszkij és mások).

Órakeret: 25 óra

Előzetes tudás

A 10. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a színtani ismeretekkel összefüggő festészeti gyakorlatokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 11.osztályban a szociális érzékenység fontos szerepet játszik. Az egyén közösségben betöltött szerepét, társadalmi identitását keresi. A képzőművészetben foglalkozunk az embercsoportokat megjelenítő alkotásokkal, a küzdelemmel, a hősiességgel, az áldozathozatal képességeivel a művészettörténeti alkotásokból válogatva. A 19-20. század fordulójának irányzataihoz, az „izmusok” korához oly módon közeledünk, hogy abban az emberiség saját határait és lehetőségeit kereső és kijelölő jelleg, az irányzatok mögött húzódó szellemi szándék válik érthetővé, a polaritások megragadhatókká.

A tanulmányok a portréfestésben jutnak csúcsra.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- a modern kori művészeti iskolák szabad imitációja, pl. impresszionisták, expresszionisták, kubisták, szürrealisták stb.
- a figurális és az absztrakt festészet eszközei, különbségei, a formanyelv és tartalom összefüggéseinek tudatosítása, és tudatos használata

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, és az esztétika ismereteire, valamint a művészeti szaktárgyak ismeretei.

Kulcsfogalmak / fogalmak

csoportképek, társadalom és egyén, az „izmusok” kora, posztmodern jelenségek, kísérleti művészet

A fejlesztés várt eredményei

- a diák felfedezi – egy műalkotáson belül is – az apollói-dionüszoszi vonulatokat, fogalmat alkot a polarítások mibenlétéről
- átlátja a történelmi, földrajzi, irodalmi összefüggéseket
- biztonsággal kezeli a színeket, színkontrasztokat
- jártas a különböző festészeti technikákban, fel is ismeri azokat
- a tanulmányok készítésében a portrézásig eljut

12. évfolyam**Tematikai egység / Fejlesztési cél**

Új technika a vászonra olajjal, vagy maguk készítette tojástemperával festés, elvárás a sokféle ecset tudatos használata. A fiatalok felfedezik, hogy a festés segítségükre lehet egy árnyalt és változó világkép megteremtésében, felismerik a művészet emberiség életében betöltött szerepét, felsejlik jövőbeli szerepe és jelentősége.

Kutatják a művészet célját és értelmét a festésen keresztül.

Előhívják és ápolják a kép-teremtő erőket, hogy rendelkezésünkre álljanak "életszerű képzeletbeli képek" és "jövő felé irányuló, konkrét képzetek" alkotásakor.

A képzőművészet alkalmazott területét is kipróbálják, a díszletek, jelmezek tervezését és készítését. Önálló képalkotásra, tervezéstől a kivitelezésig képessé válnak. A művészeti ágak összefüggéseit tudatosítják és a színházi előadás létrehozásában megélik. A művészeti alkotások mai életben betöltött szerepére rálátnak, és esztétikai ismereteik alapján saját alkotások létrehozására képesek.

Órakeret: 27 óra

Előzetes tudás

A 11. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel az esztétikai problémák felfedezésére, és a tartalom és forma összefüggéseivel kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 12. osztályban a modern és kortárs művészet alkotásain, és az alkotók ars poeticáinak megismerésén, valamint művészetfilozófiai és esztétikai gondolatok bevezetésén keresztül jutnak el a diákok az önálló képalkotásig az olajfestés, vagy tojástempera használatával.

A 12. osztályos színdarabhoz terveznek és készítenek jelmezeket és díszleteket. A személyiséget, a társadalmi helyzetet, és történelmi kort összefoglaló és kifejező vizuális eszközök lehetőségeivel dolgoznak. A közösségért való munka során az egyéni alkotás egy új szintre érkezik: együtt kell működni másokkal egy közös cél érdekében.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A modern és kortárs művészet esztétikai és filozófiai problémáinak megközelítése és feldolgozása, interdiszciplináris műfajok, alkotók megismerése. A szabadság szellemi életben és a művészetben betöltött jelentőségének felismerése.

Az előzetes tudásra építve egyre nagyobb magabiztossággal és önállósággal festés. Új technika elsajátítása és használata (olaj, tojástempera). Önálló képalkotás: témaválasztás, tervezés, vázlatkészítés, alapozás, kivitelezés. A művek bemutatása, kiállítás rendezése, a kiállítás tartalmi és esztétikai szempontjainak ismerete.

Jelmezek és díszletek megvalósítása és bemutatása, használata a színdarabban.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az esztétika, a történelem, az irodalom, valamint a természettudományos tárgyak ismereteire, továbbá a 12. osztályos éves munka, és az osztály-színdarab

Kulcsfogalmak / fogalmak

a modern és kortárs művészetfilozófiai és esztétikai problémák, új festészeti technika, önálló képalkotás; díszlet és jelmez tervezése készítése; alkalmazott művészet, együttműködés, koncepció, kísérleti művészet

A fejlesztés várt eredményei

Az előző évek tanulmányainak köszönhetően a diákok szert tettek a festészeti technikák tudatos használatára, szintani ismeretekre, gyakorlatra a másolásban, tanulmányok készítésében, fantáziából születő képek megalkotásában. Utolsó technikai tanulmányuk az olajképek készítése. Mind ezt egy szabad képalkotásban hasznosítják.

Képesek a tervezéstől a kivitelezésig végigvinni egy alkotói folyamatot, kiállítást rendezni és a műveket értékelni. Együttműködnek a különböző művészeti ágakban, s létre tudnak hozni egy vizuális művészeteket is alkalmazó színházi alkotást.

Mindehhez most a társadalmi, esztétikai és filozófiai kérdések megismerése társul. A kortárs művészet és a jövő művészete felé ezáltal értő módon fordulhatnak a fiatalok.

Ismereteiket saját jövőalkotó képzeteikben is hasznosíthatják.

RAJZ-GRAFIKA**Bevezetés 1-8. évfolyam**

A rajzórák sok mindenben különböznek a festésóráktól. A rajzórák elsősorban a folyamatra, a képességre és a tevékenység ideje alatt születő érzésekre helyezik a hangsúlyt.

Kezdetben a gyermekektől nem azt várjuk, hogy valamilyen külső tárgyat rajzoljanak le, hanem egy mozgásminőséget kell, hogy megtapasztaljanak. Ezt a fajta rajzolást – amely az 5. osztályban a szabadkézi geometriához vezet – a Waldorf-iskolákban formarajznak hívják.

Az iskola korai éveiben a gyermekek egyszerű formákat rajzolnak, és átalakításokat végeznek, miközben megtapasztalják ezek minőségeit is. Ez segítséget jelent számukra a formák megragadásához szükséges élő, belső képességek kialakításában. A gyermekek egyre erőteljesebben kezdik megérteni a természet- és ember-alkotta környezetben fellelhető formagesztusokat.

Tehát kezdetben a formarajz célja az, hogy felébressze a gyermekek formaérzékét. Ezért írás-előkészítő gyakorlatként is használjuk az írástanításban.

Amikor 5. osztályban elkezdődik a geometria, a formarajz beleolvad a geometrikus ábrázolásba, a rajzolás és grafika önálló területként kezd megjelenni. Hatodik osztályra a gyermekek elérnek az „okozatiság korába,” amely igazi pontosságot követel rajzaiktól. Ezzel egy időben a művészi rajz újabb válfajával kezdenek ismerkedni, nevezetesen a szénrel való rajzolással. Ez kezdetben több hasonlóságot mutat a festéssel, és tartalma főleg a fény és árnyék játékában fellelhető kontrasztokból áll. Ez a fajta rajz elvezet majd a vetület és az árnyékok tanulmányozásához. Mielőtt ezeket a gyermekek felsőbb osztályokban geometriailag megszerkesztenék, az „árnyékok érzékelését” és az „árnyékkeresést” teljességgel művészi eszközökkel közelítjük meg.

1. osztály**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A rajzolás kiindulópontja az egyenes és a görbe vonal. A gyermekek tapasztalatot szereznek az egyenes vonalak és a görbék közti jellemző különbségről rajzoláson keresztül is, miután előzőleg már felfedezték jellemzőiket úgy, hogy egész testükkel mozogtak a térben. Az egyenes vonal egyértelmű iránya összpontosítást követel és azt, hogy az akaratnak a gondolkodás mutasson utat. A dinamikus, vándorló görbe vonal, melynek pontos céliránya nincs, helyet ad az egyéni variációknak; az akaratot az érzés irányítja. Miután a gyermekek biztonságra tettek szert a vonalrajzolásban, az első osztály fő elemei a szimmetrikus forma és a formakiegészítés lesznek. A formarajz előkészíti az írás bevezetését.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A kisgyermekkorban megszerzett forma- és térérzékelése segíti a formák pontos kialakítását. Ugyanakkor a mozgás- és egyensúlyérzék is fontos szerepet játszik ebben a tanulás folyamatban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A betű- és írástanulás bevezetését formarajz epocha előzi meg. Felváltva gyakoroljuk az egyenes és görbe vonalakat, ezekből különböző formákat alkotunk. Nagy- és finommotorikus mozgásokon keresztül tapasztalatot szereznek és átélik a gyerekek a nyomtatott nagybetűket alkotó alapvető formákat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- függőleges, vízszintes és átlós vonalak gyakorlása tompa- és hegyesszögekkel, csillagformával, négyszögekkel és más szabályos oldalú alakzatokkal
- homorú és domború görbék, hullámok, körök, ellipszisek, spirálok és más dinamikus formák gyakorlása
- folyamatos minták és sorozatok a folyó írás előkészítéséhez

Kapcsolódási pontok

A formarajz, mint írás-előkészítő gyakorlat közvetlenül kapcsolódik a betűtanuláshoz, a szabályos írásképp kialakításához.

Kulcsfogalmak / fogalmak

egyenes, görbe, mozgás

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek elsajátítják a zsírkréta használatát
- biztonságot szereznek az egyenes és a görbe vonalak megrajzolásában
- a megrajzolt formákat meg tudják nevezni

- eligazodnak a térben, azt követően átlátják a írásbeli munkában számukra adott kereteket
- az írásbeli munkában formák méreténél és elhelyezésénél képesek a megfelelő arányokkal dolgozni

2. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

A formarajznak az a célja, hogy oly módon ösztönözze a belső észlelést, hogy általa a gondolkodás az intellektuális formákba való visszalépés nélkül fejlődhesen. Ezt a következőképpen lehet még gyakorolni: a gyermekeknek odaadjuk egy szimmetrikus forma egyik felét majd hagyjuk, hogy maguktól találják meg és egészítsék ki a másik felét. Tehát a cél a kiegészítés, hogy tökéletessé tegyenek egy formát a képzeletükben (és természetesen papíron is), ami egyelőre még befejezetlen és nem tökéletes.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban kialakított formaérzékre támaszkodhatunk. A formáknak mozgáson keresztül történő átélése nagy segítséget jelent a második osztályos szimmetrikus formák kiegészítésében.

Tantárgyi fejlesztési célok

A formarajz ezen az évfolyamon még mindig elsősorban az írástanulást, a nyomtatott kisbetűk írásának – és esetleg a folyóírás – elsajátítását szolgálja. Mivel a nyomtatott kisbetűk írása és az írott betűk a térben és a papírlapon egy másfajta eligazodást követelnek, ezért a kisbetűk írását és a folyóírást is – a nagybetűkéhez hasonlóan – a formarajz segítségével alapozzuk meg. A szimmetrikus formák rajzolása – a hiányzó formarészek kiegészítése által – a gondolkodás erőit iskolázza.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Függőleges tengely körüli gyakorlatok, amely tengelyt lehet, hogy csak elképzelik. Egyenes- és görbe vonalak tükrözése; szimmetria és tükröződések.

Ezt követően hasonló gyakorlat a vízszintes tengellyel; Készítsenek átalakításokat: egyenes vonalú formákat alakítsanak görbe vonalúvá és visszafelé, valamint változtassanak át olyan formákat is, amelyekben görbe és egyenes vonalak egyaránt találhatók.

Átlós tengely körüli gyakorlatok; később két egymást metsző tengelyt is használva (vagy függőleges/vízszintes vagy két átlós tengely).

Keret rajzolása írott munka vagy illusztráció köré.

Folyamatos vagy ritmusosan ismétlődő formák.

Kapcsolódási pontok

Az írástanulás folyamatához kapcsolódik közvetlenül a formarajz. A szimmetrikus formákhoz a természetben fellelhető formákat (pl. levelek formáit) kapcsolhatjuk.

Kulcsfogalmak / fogalmak

síkbeli és térbeli tájékozódás, arányok, szimmetria, hiányzó formák kiegészítése

A fejlesztés várt eredményei

- szimmetrikus nagy mozgásokon keresztül átéli a különböző szimmetrikus formákat
- év végére képesek a vízszintes és függőleges szimmetrikus formákat kiegészíteni, megalkotni
- eligazodnak a papírlapon és sorokban, amely a nyomtatott kisbetűk és az írott betűk arányos és pontos írásához szükséges

3. osztály**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Miután a gyermekek gyakorolták a tengelyes szimmetriákat, most már elkezdhetnek szabad, „aszimmetrikus” formákkal dolgozni. Ez segíti a forma- és stílusérzékük fejlődését, mivel most szabadon kell felfedezniük a megfelelően illeszkedő formákat. Ezek a feladatok alkalmasak egy belső térérzékelés ápolására, valamint minőségileg előkészítik a geometriai ábrázolást. A formaérzék bonyolultabb szimmetriák és kereszteződő minták segítségével fejlesztjük. Ezek az elemek alapvető fontosságúak a tervezésben, és jól szolgálják az alakzatok kiegyensúlyozására és megértésére, valamint a formák szembeállítására képes érzékeket. A tanult mintákat felhasználhatjuk illusztrációkhoz (pl. címlapokhoz) vagy a kézimunkában (pl. hímzésben.)

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A gyerekek egyre határozottabban megjelenő tér- és formaérzéke kellő alapot nyújt a harmadik osztályos bonyolultabb formák kialakításához. A korábbi minták pedig megfelelő alapozást jelentenek az önálló, esztétikus formák létrehozásához.

Tantárgyi fejlesztési célok

A folyóírás elsajátításához szükséges forma- és mozgásérzék megalapozása történik a betűelemeket is tartalmazó folyamatos formák gyakorlása során. A bonyolultabb szimmetrikus formák megrajzolása az esztétikai élmény mellett kellő intellektuális kihívást is nyújt a gyerekek számára. Az önálló formakeresés és alkotás a fantázia-képességüket iskolázza.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- bonyolultabb folyamatos és ritmikusan ismétlődő minták
- egymással összefonódó, tekeredő és átfedésben lévő spirálok és más dinamikus formák
- tükröképek és tükrözött formák függőleges és vízszintes elrendezésben
- háromszögre, négyszögre, ötszögre stb. épülő formák

- négyes szimmetriák, vagyis a függőlegest, a vízszintest és az átlós szimmetriákat ötvöző formák
- találjunk megfelelő külső formát a belsőhöz és fordítva, pl.: ha a belső forma szögletes, találj rá „görbe választ”, és fordítva
- harmonikus formák gyakorlása

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi gyakorlásban még mindig erőteljes szerepet játszik a formarajz, hiszen a folyóírás begyakorlásához szükséges betűelemeket itt alapozzuk meg. A harmadik osztály új honismereti korszakaihoz (mesterségek, házépítés) az egyszerűbb népi motívum-formák vagy részek bemutatásával kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

folyamatos, dinamikus formák, önálló formaalkotás, esztétikai élmény, vízszintes és függőleges szimmetria, egyszerű geometriai alapformák

A fejlesztés várt eredményei

- képesek a bonyolultabb szimmetrikus formák kiegészítésére, megalkotására
- a folyóíráshoz szükséges íráselemek arányosan és pontosan rajzolják
- ismerik az alapvető geometria formákat

4. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

Folytatódik a térbeli képzelőerő gyakorlása. Több tudatosság szükségeltetik akkor, amikor a vonalak különböző szögekben metszik egymást, valamint fejlődik az összpontosítás képessége is.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

Az előző évek gyakorlásai biztonságot adnak a negyedik osztályos formák megrajzolásához. A szimmetrikus formák rajzolásában és kiegészítésében szerzett jártasság jó alap nyújt a bonyolultabb ornamentális minták megalkotásában.

Tantárgyi fejlesztési célok

A negyedik osztály történeti anyaga (északi mitológia) szolgáltat témát a formarajzhoz, egymásba fonódó díszítő motívumok formájában, pl.: bevésések brossokon és karpereceken, díszítések fegyvereken, sisakokon és hajóorrokon, összefonódó kelta szegély és csomózásos motívumok. Új vonás, hogy a kereszteződéseknel megmutatjuk, hol mennek a szálak egymás alatt és fölött. Ezzel kapcsolatosan gyakorolhatjuk tengerészcsomók kötését majd rajzolását.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- egyszerűbb, jól átlátható fonott, ornamentális formák megrajzolása
- bonyolultabb motívumok pontos másolása, lerajzolása
- csomózási technikák, csomóformák megismerése
- az északi mitológia történeteire kapcsolódó illusztrációk elkészítése

Kapcsolódási pontok

A negyedik osztályos mitológiai és mondakincshez közvetlenül illeszkedik a formarajz az ornamentális formák rajzolásával. A fonott, csomózott formavilággal való ismerkedés már egy kezdeti történelmi-művészettörténeti betekintést is jelent.

Kulcsfogalmak / fogalmak

fonott formák, csomók, ornamentika,

A fejlesztés várt eredményei

- átlátják a gyerekek a fonott formák szabályszerűségeit, az egymás alatt és fölött futó szálak rendszerét
- képesek követni és önállóan megrajzolni az egyszerűbb és bonyolultabb ornamentális formákat
- képesek színezéssel esztétikusan kiegészíteni a megrajzolt formákat

5. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Az ötödik osztályban a formarajz szabadkézi geometriai ábrázoláshoz vezet. Itt is lehet kiindulópont az egyenes és a görbe vonal közti polaritás. Azért, hogy a tanulók intenzív tapasztalatokat szerezhessenek erről, kívánatos lehet szabad kézzel rajzolni, színes ceruzák használatával.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

A formarajz és dinamikus rajz ismeretei

Tantárgyi fejlesztési célok

A szabadkézi geometria a formarajz és tanulmányrajz között alkot átmenetet. A gyerekek kör, négyzet, háromszög, egyenlő oldalú és egyenlő szárú háromszög, derékszögű háromszög formáit felhasználva színezéssel és fantáziával különféle mintákat alkothatnak körző és vonalzó használata nélkül. Ezeket a sokszor virágszerű formákat kiszínezve kapcsolatot létesíthetnek a növénytanepochával, s ez átvezeti őket a tanulmányrajzok területére. A növénytanepochához kapcsolódóan részben megfigyelés alapján készítik el rajzaikat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Szabadkézi rajzolás bevezetése a főoktatás tantárgyaihoz kapcsolódóan, részben megfigyelés után.

Kapcsolódási pontok

Mértan, geometria, növénytan

Kulcsfogalmak / fogalmak

Geometrikus szabadkézi rajzok, a megfigyelés utáni rajzolás bevezetése

A fejlesztés várt eredményei

A rajzolás a látható valóság leképezésének eszközévé kezd válni. A formarajz és a szabadkézi geometrikus rajz a művészi rajz előfeltételeit megteremtette.

6. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Miután a gyermekek elérték 12. életévüket belevethetik magunkat a fény és sötétség ellentétének konfliktusába, a feloldás és sűrűsítés, a magasság és a mélység, a könnyűség és a nehézség ellentéteibe. A kontrasztok eme világa egzisztenciálisabb tapasztalat, mint az egyenes formáké. A gyermekek fénnel és sötétséggel kapcsolatos munkája azonban nem elvont, a vetület (projekció) és árnyékok tanulmányozásakor kapcsolódik valamely tudományos tantárgyhoz, például a fizikához. A tanulóknak pontosan meg kell érteniük, hogyan viszonyulnak egy test megvilágított oldalai az árnyékához.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A formarajz és az 5. osztály ismeretei, különös tekintettel a geometrikus szabadkézi rajzokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok beállításokat tanulmányoznak, amelyeket lámpával megvilágítva a fény-árnyék szempontjából fokozunk. A cél a geometrikus formák megragadása, az árnyék és a tárgy viszonyának értelmezése és vizuális megragadása, a tónusozás használatának bevezetése. Ezek a világos-sötét kontraszt grafikai megjelenítésének kezdetei.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Szabad rajzgyakorlatokat végzünk szénrel, ill. különböző rajztechnikák segítségével, így formáljuk a felületet fényből és sötétségből.

Térbeli tömör tárgyakként rajzolunk gömböt, hengert, tölcsért és kockát. Különböző fényforrásokkal dolgozunk, figyelembe véve, hogyan változnak hatásukra az árnyékok. Rajzolunk falra, padlóra és

szöveget bezáró felületre vetülő árnyékokat. Különböző tömör testek árnyékaikkal (árnyék csendélet), amikor is az árnyékok rávetődhetnek más testekre.

A tónusozást segítő fantáziagyakorlatokat végzünk egy színnel pl. felhőrajzok. A kontrasztokhoz kapcsolódóan fekete papíron fehér krétával dolgozhatnak.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a geometria, számtan, matematika, fizika, ásványtan, növénytan ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

fekete-fehér kontrasztok, tónusozás, szénnel, pasztellel, egy színnel (grafit, színes ceruza)

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek részben megfigyelés alapján képes geometrikus formákat (pl. gömb) lerajzolni, tónusokkal megjelenítve a térbeliséget, megértve a megvilágítás és az árnyékképződés viszonyát. A geometrikus formákon keresztül a formák vizuálisan megragadható törvényszerűségeire kezd figyelni. Fantáziarajzaiban a látványt szabadon mozgatja ritmusok, kontrasztok, tónusok használatával.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban folytatódnak a fény- és árnyék-gyakorlatok. A perspektívával megismerkednek a gyerekek, és ez a fény-árnyék gyakorlatokat pontosabbá, határozottabbá teszi. Lelkiekben a tanulóknak ebben az életkorban olyan gyakorlatokra van szükségük, amelyekben a perspektívával, az iránypontokkal és az enyészponttal dolgozhatnak. A rajzórák bevezetik a grafikai, térbeli rendezés törvényeit is.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A 6. osztály rajzórái, különös tekintettel a kontrasztok és tónusozás ismereteire.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulmányrajzok területén a diákok továbbfejlődnek. Geometrikus testek, vetületi és árnyék megjelenítésével tanulmányokat készítenek: tömör testek egymásba nyomulása (hengeres vagy éllel rendelkező rúd gömbbe szűrődik, tölcser szűrődik kockába, kocka nyomódik gömbbe stb.) Külön figyelmet fordítunk a találkozási felületekre és a változó hátterekre vetett árnyékokra (sík, szöveget bezáró, konkáv és konvex felületek.) Axonometrikus szerkesztéseket készítünk: testek, vetületi és árnyékábrázolások.

Perspektívával kapcsolatosan rajzgyakorlatok: központi (enyészpontos) perspektíva;

iránypontos perspektíva: „madár”, „lineáris”, „béka” perspektíva. A függőleges testek (pl. toronyház) perspektivikus megjelenítése. Ennek a témának fantáziadús feldolgozása különféle grafikai technikák bevezetésével pl. kollázs, monotípiák stb.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Egymásba fűrődő geometrikus formák tanulmányozása, perspektivikus ábrázolással kapcsolatos ismeretek és ezek gyakorlati feldolgozása különféle grafikai eszközökkel. Fantáziagyakorlatok a levegőperspektíva megjelenítésére
- Axonometrikus szerkesztések
- Reneszánsz epochához kapcsolódóan grafikák másolása, feldolgozása
- Vizuális játékok ritmussal, motívummal kapcsolatosan, az ismert technikák felhasználásával

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, és irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Perspektivikus ábrázolás, másolás, szerkesztés, perspektívához kötődő fantáziaalkotások, új grafikai technikák, játék ritmusokkal, motívummal

A fejlesztés várt eredményei

A fiatal a perspektíva törvényszerűségeit értő módon alkalmazza, képes a tér megjelenítésére a rajzon, pontos tanulmányokat készíteni geometrikus formákról, tárgyakról, térről, és szerkesztésekkel megjeleníteni ismereteit. Megtanulja a grafikai másolást. Fantáziarajzaiban használni képes a perspektivikus törvényszerűségeket.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban a grafika törvényeit fontos helyesen alkalmazni; nemcsak szabad kompozíciókban, hanem a régi mesterek, mint Dürer vagy Leonardo tanulmányozásában is. Ezek a témák folytatódnak a felső tagozatban, amikor is a technikák tökéletesítésére törekszünk, pl. karcolatokon keresztül.

Elkezdődhet az arányviszonyok törvényeinek tanulmányozása: az aranymetszés, mint a kompozíció titka.

A természet-megfigyelésben is a perspektivikus látványon van a hangsúly.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A 7. osztály ismeretei, különös tekintettel a perspektivikus ábrázolásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tér- és tárgyábrázoláson, a pontos megfigyelésen van a hangsúly. Tárgyak és terek tanulmányozása és grafikai megragadása a perspektívával kapcsolatos ismeretek felhasználásával, a tónusok és kontúrok harmonikus használatával, pl. egy épület vagy egy belső tér.

Fantáziagyakorlatok a perspektívával kapcsolatban, a reneszánsz kori művészetből vett motívumok felhasználásával. Új grafikai technikák bevezetése: pl. kollázs, tus, olajpasztell, linómetszés

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Dürer Melancolia c. művének másolására előkészítő gyakorlatokat végezhetünk. Dolgozhatunk szabadon a kép részleteivel, mint például a gömbbel, a poliéderrel, a szerszámokkal és eszközökkel. Figyelmet fordítunk a drapériákra, ruházatokra,

tanulmányozhatjuk a természet jelenségeit (nappalt, éjszakát, szárazföldet, tengert, égboltot és földet), valamint az építészetet és az állatokat is. A képzőművészet reneszánsz kori alkotásainak másolását gyakoroljuk.

A természet-megfigyelésekkel összefüggésben a fa témával foglalkozhatunk, felmutatva pl. Rembrandt fa és tájkép karcolatait, Van Gogh fatanulmányait, pácrázzait. Ezek másolására, és a természetben végzett tanulmányokra is sor kerülhet.

Fantáziarajzok a perspektívához kapcsolódóan készülhetnek pl. fasor, városrészlet, ritmusokkal tagolt felület színperspektívával. A festészet és a grafika kapcsolódásának megragadása.

Játék a ritmusokkal: rajzi gesztusok ritmikus használata pl. ferde-vonalazás, pöttyözés

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, magyar irodalom, geometria, és a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Perspektivikus tanulmányok, egy reneszánsz kori grafikai mű másolása, feldolgozása; perspektívához kapcsolódó fantáziarajzok; színperspektíva; rajzi gesztusok

A fejlesztés várt eredményei

A diákok a perspektivikus tanulmányok készítésének területén továbblépnek, egyre pontosabb megfigyelésre és kitartóbb munkára képesek. A perspektívára vonatkozó ismereteiket fantáziarajzokban is hasznosítani tudják. A másolásban egyre pontosabb munkára képesek.

Bevezetés 9-11. évfolyam**Rajz-Grafika**

A felső tagozatos diákoknak rá kell ébredniük a művészetek és a kézművesség kiegészítő szerepére. Ezáltal megérthetik, hogy az esztétikai értékek finomítása lehetőséget teremt a belső érzések kifejezésére, és tapasztalataik lesznek arról, hogy csak a különböző alapanyagok átváltoztatásával készülhetnek a világban valós és gyakorlati kíváncságnak megfelelő kézműves tárgyak. Ezen két szempont összefűzése fontos, mivel a művészet alapanyagok használatán és technikák

gyakorlati, mesteri elsajátításán alapul; az esztétikai összetevőt figyelmen kívül hagyó kézműves tárgy csupán a funkcionalizmus terméke.

Példaként szolgálhat a fent említett három elem összefűzésére a fekete-fehér árnyékolt rajzolás: ez a fajta munka függ a pontos megfigyeléstől, valamint a fényt és árnyékot igazgató törvények megértésétől. Az elsajátítandó technikákban erősen jelen van egyfajta, kézműves-mesteri jártassággal jellemezhető elem, míg maguk a használandó anyagok kifejezésre juttatják a fény és a sötétség lelki minőségeit és az azokban rejlő számtalan átmenetet. Ennek az összehangolásnak harmadik eleme a pontos megfigyelés iskolázása. Ez különösen fontos a kiegyensúlyozott ítélet-hozatalhoz.

A gondolkodva-értve látás iskolázásának területe tehát a rajz-grafika. Az arányok, a térbeliség, a formák természete olyan ismereteket ad az életről, amely kivezet a művészet területéről, a természettudományok és a modern kori technika irányában teremt összefüggéseket.

(9. osztályban a festés tantervét helyettesíthetjük a grafikaéval, mivel a fiatalok a fekete-fehér polaritás világában élhetik át leginkább lelki fejlődésük ezen állomását. 10. osztálytól a grafika – az iskola lehetőségei szerint – a fakultációs tantárgyak között jelenhet meg, mert a grafika tantervében foglaltak nagymértékben segítik és előkészítik a rajz és vizuális kultúra érettségi vizsgát, így a 10. osztálytól a festés tovább hordozhatja a Waldorf-pedagógiából eredő vizuális nevelést.)

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 9. évfolyam legfőbb célja a művészi, valamint az organikus és a geometrikus formák észlelésének iskolázása. Az érzékeny keresztüli észlelés folyamatában akaratilag tevékenység ébred, a fiatal átéli, hogy meg akarja ragadni a látványt, és azt pontosan tükrözni a rajzolás által. Ezen keresztül megéletheti a művészi, vizuális nyelv sajátos szépségét, és az abban rejlő lehetőségeket. Felismerheti, hogy a valóság pontos megragadása és annak hűségese tükrözése komoly, nehéz munka.

A fekete-fehér tónusos rajzolás a fény és sötétség viszonyainak művészi felfogására képes érzéket fejleszti. Ez a folyamat hatodik osztályban veszi kezdetét, a felső tagozatban az életkori sajátosságoknak megfelelően új, érzelmekkel telített jelentéssel bír.

A diákok egyre inkább képesek arra, hogy a technikákat és saját művészi tapasztalataikat, művészi folyamataikat egyedül is tudják alkalmazni. Képessé válnak arra, hogy az elő-vázlat, vázlat és elkészített rajz folyamatát saját maguk végigvigyék.

Amennyiben a diákok kilencedik és tizedik osztályban megismerhették a különböző technikákat, azokat az egész felső tagozat ideje alatt jól használhatják felmerülő munkáikhoz.

Órakeret: A rajz-grafika és festés tantárgyak közös óraszámait a festés tantárgynál jelennek meg.

Előzetes tudás

A rajz-grafika tantárgy első 8 osztályának ismeretei, különös tekintettel a tónusozással, kontúrozással, perspektivikus ábrázolással kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

- Különféle, absztrakt alapgyakorlatokat végzünk a fény és sötétség kifejezőképességeinek tanulmányozására, és ezzel a kép komponálási lehetőségeire irányítjuk a figyelmet.
- Cél, hogy a diákok kiegyensúlyozott felületet alkossanak a gyakorlatok során.
- Dolgozhatnak mozgásirányokkal (pl. emelkedés/zuhanás), a mozgással és ellen-mozgással (pl. kifelé sugárzás/befelé nyomulás), komponálási minőségekkel (pl. centrum/periféria).
- Ezek a gyakorlatok elvezetnek annak megértéséhez, hogy hogyan jöhet létre a képen hangsúly az alkotóelemek eloszlása által a felszínen.
- Különféle felszíneket alkotnak: folyamatos, finom átmenetet a fényből a sötétbe, a világosból a szürkéken át a feketébe, vagy világos, tiszta határvonalakat éleken keresztül (körvonalak nélkül). Az eredmény a fény gazdag spektruma, ezüst szürkéből sok lépésen át a sötétszürkébe. Dolgozhatnak vonalkázással, ferde árnyékolással stb.
- Új grafikai technikákat vezetünk be:
- Különböző alapanyagokon keresztül szerezhetnek tapasztalatot a papírra vagy anyagra való nyom(tat)ás, (pl. linó-metszetek, fametszetek, karcolatok, rézmetszetek) kínálta lehetőségekről. A végleteket hangsúlyozva megismerik az erőteljes feszültséget, ami a metszet feketéje és fehérje közt él.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- A diákok felfigyelnek a különböző mesterek (mint például Dürer, Rembrandt és Blake) árnyékolási technikáira grafikai munkáikban, és maguk is használni kezdik ezeket
- A diákok alapvető tapasztalatokat szereznek térbeli viszonyokról, s ezek megjelenítésére képesek háromdimenziós vázlatokban és modellekben

Feladatok, melyek a fenti gyakorlatokból következhetnek:

- az alapformák (gömb, kocka, piramis, henger, poliéder, pentagon, pentagon-dodekaéder stb.) tanulmányozását szolgáló gyakorlatok
- lapos és görbe felületek elemeit tanulmányozzuk és rajzoljuk meg világosban-sötétben
- tömör elemek árnyékainak megrajzolása
- szabadon alkossunk kompozíciókat tömör elemekből
- organikus és kocka alakú formák valamint különféle fényhatások megjelenítése tájkép hangulatokban
- természetben rajzolás kirándulások alkalmával. Használják fel a vázlatokat kompozíciók készítésére
- egyszerű belső tér megjelenítése egyetlen fényforrással és annak árnyékaival
- csendéleti beállítások organikus és geometrikus formákkal
- az emberi koponya megrajzolása
- egyszerű portrétanulmány, az arányok és tónusok hangsúlyozásával, a részletek kidolgozásának mellőzésével
- az éppen gyakorolt kifejezési mód szerszámainak, technikáinak és alapanyagainak megismerése és használata

- karcolatok gyakorlása: vázlatból kész tájkép metszetté; kezdjük először valamilyen hangulattal és haladjunk az alakokat is megjelenítő táj felé
- rézkarcolatok karcolótű és karcnyomó használatával
- a karcnyomó festék használata

Kapcsolódási pontok

A főoktatás természettudományos tantárgyai, valamint a művészeti szakórak ismeretei

Kulcsfogalmak / fogalmak

Fény és sötétség viszonyainak megjelenítése tónusozással, organikus és geometrikus tanulmányok, tér- és tárgyábrázolások, új grafikai technikák, vázlatkészítés, terv.

A fejlesztés várt eredményei

- A fiatalok a megfigyelésben pontosabbak, a látvány visszaadásában kitartóbban dolgoznak, mint korábban. A fekete-fehér tónusozásban egyre nagyobb gyakorlattal tudnak háromdimenziós rajzokat készíteni, ugyanakkor a sötétség-világosság viszonyainak megragadása nagyobb jelentéssel bír számukra. Arányérzékük, térérzékük, formaérzékük és komponálási készségük fejlődik.
- megismerik és használják az új technikákat
- a mesterek műveinek értő másolására képesek
- fantáziarajzokban fel tudják használni a tanult ismereteket

10. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 10. osztály a 9. osztályos grafikai tanulmányokat folytatja, az ismereteket tovább mélyíti. A festészetben is a figurális ábrázolások jelennek meg, s ezekhez köthetők a grafikai feladatok is.

A 9. osztályban bevezetett technikákat használják a diákok, tapasztalatot szereznek a technikából adódó érzelm kifejezés lehetőségeiről.

A felhasználás lehetőségeivel foglalkoznak (pl. illusztrációk). Az önkifejezés, az érzelmi jelleg, az ötlet, a kísérletezés és ezzel párhuzamosan a vizuális alkalmazás területei jelennek meg.

Órakeret: A rajz-grafika és festés tantárgyak közös óraszámai a festés tantárgynál jelennek meg.

Előzetes tudás

A 9. osztály grafikai ismeretei, különös tekintettel az új technikákra, valamint a másolásban és tanulmányok készítésében szerzett tapasztalatokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A témák alapvetően folytatják a 9. osztályban megkezdett tanulmányokat. Tájképek, csendéletek, és fantáziarajzok egyaránt szerepelhetnek, amelyek a különböző technikák használatát teszik lehetővé. Egy témát többféle technikával is feldolgozhatnak.

Az alkalmazott grafika területére is kiléphetnek, illusztrációk készítésével. William Blake művészete inspirálhatja munkájukat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az ismert technikák használata másolásban, tanulmányok, fantáziarajzok készítésében. Egy téma feldolgozása több technikával.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az esztétikára, valamint a művészeti szakórak tantárgyai.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Tájkép, csendélet tanulmányok, fantáziarajzok, alkalmazott grafikai alkotások, technikák.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok továbbmélyülnek a tanulmányrajzok készítésben, s a különböző grafikai technikák használatában. A grafikai alkotás alkalmazható jellegét, és érzelmek kifejezésére szolgáló területét fedezik fel. Kapcsolódnak a figurális festészethez, képesek egy témát különféle technikával feldolgozni.

11. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A rajz-grafika a vizuális művészetek egyik alapja, amelynek összefoglalása ez az év. A középpontba az ember, embercsoportok, emberi viszonyok, és az ember tapasztalta térélmények kerülnek. A perspektivikus ábrázolásban már otthonosan mozognak, a látás törvényszerűségeit ismerik, így a grafika sajátos, modern kori alkotásával, a térbeli paradoxonokkal ismerkedhetnek meg. A látvány művészi átírásán keresztül a természeti törvények új, emberi gondolkodással értelmezhető jellegével találkoznak. Ezzel párhuzamosan a grafika a festészet felé tehet lépéseket, amelyben az absztrakció, a grafika „zenei” jellege válik hangsúlyossá a tónusok, kontúrok, ritmusok és a rajzgesztusok hangsúlyozása által. Az átalakulási folyamatok megragadása elvezethet a mozgókép világához.

Ugyanakkor fontos, hogy tevékenyen bekapcsolódjanak alkotásaikon keresztül az iskolaközösség életébe, és az alkalmazott grafika területére lépjenek. Erre jó példa a plakát tervezése és kivitelezése. Itt a diákok a kifejezési lehetőségek különböző válfajaival kísérletezhetnek, míg szín- és formaválasztásaikat egy bizonyos gyakorlati szükség szolgálatába állítják. Azt az érzéküket iskolázzák, amellyel ráérezhetnek kép és szöveg megfelelő együttműködésére, valamint bizonyossággal kiválasztják a legtakarékosabb és leghatásosabb eszközöket. Megtervezik és elkészítik az iskola életében fontos események plakátjait, pl. színdarabokhoz, ünnepekre, bazárookra.

Órakeret: A rajz-grafika és festés tantárgyak közös óraszámai a festés tantárgynál jelennek meg.

Előzetes tudás

A 10. osztály grafikai ismeretei, különös tekintettel a technikai ismeretekre, valamint a fantáziarajzokra és a tanulmányokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok az átalakulási folyamatokra tehetik a hangsúlyt, így a rajzok nem egy statikus állapotot, hanem folyamatokat jeleníthetnek meg. Kapcsolódhatnak rajzfilmtervekkel a mozgóképkultúrához. További új technikákat ismerhetnek meg, az alkalmazott grafikára kerül a hangsúly. Ezáltal a tanultakat és fantáziájukat praktikusán is hasznosítani tudják. Sokfajta technikát alkalmazhatnak, így például kollázsokat, a sablonnal való nyomtatást, a monotípiát és a színes linómetszést, az ofszet litográfiát és a selyemből készült szűrőket, fényellenzőket stb. A számítógépes grafikáknak szintén juthat szerep, az informatika órák ismereteire építve.

A kézzel készített rajz szerepét új módon lássák, pl. elő-vázlatként, vázlatként, tanulmánynak vagy a művészi kifejezés független eszközeként.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Építsünk fel egy rajzot kisebb elemekből olyan árnyékolási technikát alkalmazva, amely lehetővé teszi egy lassú fejlődési folyamat megfigyelését. Majd egymásra vetített felületekből épüljön fel a rajz; használjuk a kréta szélesebbik oldalát.
- használjunk fekete krétát vagy szenet
- végezzenek gyakorlatokat linó-metszésben: a tervezett kép és a használt eszközök kapcsolata (anyagok és nem materiális eszközök, mint például a ritmus, kontraszt és arányok)
- különböző stílusirányzatok és azok főbb mestereinek megismerése; példák különösképpen a modernkor művészetéből. Ismerjék meg a térbeli paradoxonokat megjelenítő alkotásokat. (pl. M.C. Escher)
- ismerjék meg a grafikus nyomtatás eredetét és fejlődését, mint a reprodukció eszközét, és mint művészi eszközt
- használjunk számítógépes grafikát színdarabok, színházak programjainak ismertetésére, diák újságok vagy éves munkák tervezeteinek készítésére
- plakátok, könyvborítók, rajzfilmek tervezése

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, a történelem, az esztétika ismereteire, valamint az informatika, mozgókép kultúra és a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

térbeli paradoxonok, „zeneiség” a grafikában, alkalmazott grafika, számítógépes grafika, metamorfózis és mozgókép, filmnyelvi eszközök, montázs, sztereotípiák, önreflexió/társadalmi reflexió, média, médium.

A fejlesztés várt eredményei

- A fiatalok a rajz-grafika tantárgy ismereteinek összegzéseként mind a művészi mind az alkalmazott grafika területén kipróbálják tudásukat. Alkotó munkájukkal a közösség igényeit ké-

pesek kiszolgálni. További új technikákat ismernek, a kézműves elem és a technikai tudás találkoztatására képesek.

- átlátják a grafikában rejlő tartalmi és technikai lehetőségeket

MŰVÉSZETTÖRTÉNET – ESZTÉTIKA

Bevezetés

A tantárgy célja, hogy felébressze a diák művészetek iránti érdeklődését és segítse azok megértését. A művészeti szakórak elméleti háttérét adja, évfolyamonként más nézőpontból közelítve meg a művészetek szerepét, és az emberi tudat művészeti alkotásokban tetten érhető fejlődését.

A művészettel való munka elősegíti bizonyos lelki készségek kifejlődését, mélyülését, beleértve az érzékelés és ítéletalkotás erőteljesebbé válását.

Három alapvető szempont érvényes a felső tagozat négy osztályára egyaránt:

Az érzékszervi érzékelés finomítása, a tudatosabb hallás, látás és fogalomalkotás képességének intenzív iskolázása a vizuális művészetek, a zene és költészet tanulmányozásának segítségével. Ennek érdekében be kell vonni az érzékszervi tapasztalás teljes skáláját, ami az élő gondolkodás művelésének alapja.

Azt a képességet kell ápolni, amivel a művészetek esztétikai minőségét mind időben, mind térben értékelhetik. Cél a finom minőségbeli különbségek felismerésének iskolázása, az elméleti szókincs és a művészeti terminológia kialakítása, hogy művészeti minőségeket lehessen megvitatni, mint forma, tömeg, tónus, szín és mozgás stb.

További célkitűzés a művészettel, művészettörténettel kapcsolatos tudás megszerzése az emberi tudat fejlődésének tükrében.

A művészeti tanulmányok új, különálló tantárgyként a felső tagozat elején jelennek meg válaszként azokra a fizikai és lelki változásokra, amelyeken a fiatal emberek keresztülmennek, és azokra a kérdésekre és szükségletekre, amelyeket e változások eredményeznek. Ahogyan a tudományos tantárgyak új hangsúlyt kapnak, úgy a művészeti tanulmányok egyfajta egyensúlyt hivatottak létrehozni: a megváltoztathatatlan természeti törvények uralta világgal ellentétben a művészet egy olyan birodalom, ahol az emberi szabadság megnyílhat.

A nagy művészeti alkotások választ adhatnak a fiatalok tökéletességre törekvő vágyaira. Legalább képeken keresztül kielégíthetik az eszményi iránti vágyukat, és felmerülhet az a gondolat, hogy a képi megjelenés szellemi realitást takar. A művészetek világából vett témák a négy osztály során a fiatalok belső igényeiből, szükségleteiből adódnak, de a tananyag kiválasztása, a hangsúlyok megválasztása teljes mértékben a tanártól függ.

9. évfolyam

MŰVÉSZETTÖRTÉNET

Tematikai egység / fejlesztési cél

A vizuális művészeteken, a művészettörténet alkotásain van a fő hangsúly. A nagy művészeti alkotások tanulmányozásának célja, hogy felébressze a művészetben rejlő szépség és nagyság iránti lelkesedést, élvezetet, valamint az alkotó, teremtő ember iránti csodálatot. Az érzések kifinomultabbak, árnyaltabbak lesznek, a megfigyelés élénkebbé válik, ahogy a fiatalok megismerik a műalkotások szemlélésének módját. Az esztétikai érzék kialakulását a nagy műalkotások megismerésén, tapasztalásán keresztül iskolázzuk. Egy további szempont, hogy a nagy történelmi időszakok és a művészettörténeti korszakok összetartozására figyeljenek, és ezeket, mint átalakulási folyamatokat érzékeljék. Lehet témánk a szépség: Mit találtak az ókori egyiptomiak

szépnek? Hogyan tapasztalták meg a görögök a szépséget? Mi volt a szépség elmélete, ideálja a reneszánsz idején? Mit jelent a szép az újkor emberének? A témát mindig konkrét, összevethető műveken keresztül mutassuk be, hogy jól érzékelhetővé váljanak az átalakulási folyamatok. Életkori sajátosságoknak jól megfelelőek lehetnek a nő- és férfiábrázolások vagy a mitikus, keverék lények. Ez utóbbira jó példa, hogy az ókori szfinxet alkotó lények hogyan jelennek meg a keresztény művészetben az evangélisták szimbólumaiban. A művészettörténet segítségével alakuljon bennük egy élő kép arról, hogy az emberiség fejlődése egy folyamat, amelynek következő állomása a mi korunkból nőhet ki, s ennek alakításában már ők is részesek.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

Az előző évek történelemhez, művészettörténethez kapcsolódó ismeretei, valamint a művészeti tantárgyak ismeretei

Tantárgyi fejlesztési célok

Figyelembe véve az életkori sajátosságokat fontos, hogy ne egyszerűen „felsoroljuk” időrend szerint az alkotásokat, hanem segítsük a diákok személyes útkeresését a műalkotásokhoz. A művekkel egyfajta műhelyhangulatban tudnak igazán találkozni, amikor maguk is aktívvá válnak beszélgetéseken vagy feldolgozó, kreatív feladatokon keresztül. A 9. osztályban az ítélesteremtő fejlődésének kezdetén erőteljesen élük át a polaritásokat. Ezt a fekete-fehér világot a grafika órák tananyaga is tükrözi. A művészettörténet alkotásait is az ellentétek jegyében rendszerezzük és mutatjuk be. Az időben távol lévő alkotások párba állíthatók tartalmuk, mondanivalójuk, készítési technikájuk stb. által. A fiatalok rendkívül nyitottak a mai kor alkotásaira. Érdekes az ősit, ókorit, középkorit párhuzamba állítani érthető szempontok (pl. azonos téma, motívum, technika stb.) alapján újkori, modern kori alkotásokkal. Ezzel a múlt embere felé utat nyitunk, s a fiatal nem csak letűnt idők részének látja a múltban létrehozott értékeket, hanem ahhoz is közel tud kerülni, hogy miért csodálhatjuk ezeket ma is. Valamint ezen keresztül megéli azt a le nem zárt folyamatot, ami az emberiség útja, s amelynek jelen korunk is aktuális állomása. Fontos, hogy a fiatalokban kérdések ébredjenek, hiszen ez az epocha vezeti be őket a következő évek művészeti tanulmányaiba, amikor kérdéseikre keresik a válaszokat.

A filozófiai gondolkodásra még kevésbé képesek. Fontos, hogy konkrétumok, adatok, körülmények, művészeti technikák, alkotói életutak ismertetésén keresztül ébredjen bennük a csodálat, a kíváncsiság érzése. Ezeken keresztül tudják keresni az azonosulást az alkotással, és ébredhet fel bennük az igény a szellemi tartalmak megragadására. Ezek megfogalmazása azonban még korai lenne. Pl. egy ókori görög templom bemutatásánál a táj és annak megélése lehet a jó kiindulópont (a szigetek sokasága, az egymástól hegyekkel és tengerrel elszigetelt völgyek és öblök, a templom képe a tájban, az istenek természetéhez közeli imádata).

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

művészettörténeti alkotásokat választhatunk az alábbiakból:

- az őstársadalmak és a természeti népek művészete
- ókori Egyiptom
- Mezopotámia művészete

- Kréta művészete (bikakultusz, minoszi mondák)
- görög művészet
- római művészet
- etruszk művészet
- ókeresztény művészet
- középkori művészet
- reneszánsz művészet
- az újkor művészete

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, a történelem ismereteire, valamint a mozgókép kultúra, és a művészeti szaktárgyak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

bevezetés a művészeti tanulmányokba, esztétikába; művészettörténeti ismeretek; műhelyhangulat, személyes út a művekhez; az emberiség útjának, mint folyamatnak érzékelése a művészet tükrében (párhuzamok), klasszikus, modern, kortárs vizuális művészet, objektív, szubjektív, művészet-történeti korok, stílus, építészet, műemlék, műemlékvédelem

A fejlesztés várt eredményei

- a diák fel tudja ismerni a különböző korok emberábrázolásait
- a mitológiák, mondák, életképek alapján tud következtetni az emberek gondolkodására, életmódjára
- meglátja a komponáltságot, kompozíciót
- gyakorlatok által megtapasztalja a különböző korok tér- és emberábrázolását
- esztétikai- és szépérzéke fejlődik
- ismertetni tudja festmények, szobrok készítésének technológiáját, pl. bronzöntés, freskó

Kulcsfogalmak / Fogalmak

megfigyelés, a különbözőség-hasonlóság felfedezése, történelem-vallás-az ember és a világ kapcsolata, a befogadó és az alkotó szerepkör, kapcsolatok, műelemzés: tartalom, mondanivaló, kifejezési eszközök és ezek összefüggései; a képzőművészet más művészeti ágakkal való összefüggései

10. évfolyam**KÖLTÉSZETTAN*****Tematikai egység / fejlesztési cél***

A 10. osztályban az esztétika tantárgyban a költészettan-epochán, a költészet és nyelv művészete által lépünk tovább.

Ennek köszönhetően a fogalomalkotás és a nyelvi kifejezőeszközök művészi használata válhat érettebbé. Ez az év is alapvetően az alkotó, műhelyhangulatban zajló megközelítésre alkalmas. A 9. osztályban a képeket az alkotásokon keresztül kívülről kapták a fiatalok, most a nyelv által belső képeiket adhatják át, gyakorolva a megfogalmazás különféle stílusbeli, formabeli jellemzőit.

Órakeret: 30 óra***Előzetes tudás***

A 9. osztály ismeretei, különös tekintettel a magyar nyelv és irodalom, a történelem, a művészettörténet ismereteire, valamint a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ez az epocha a nyelv eredetének és szerepének, a nyelvnek mint lényegi kommunikációs eszköznek, a szimbolikus kifejezési módnak és a világ minőségei megnyilatkozásának vizsgálatával kezdődhet. A költészet tanulmányozása felfedezi, hogyan válik a költészet és a nyelv művészeti formává. Az idő a művészi képzésben szerepet játszó dimenzióként jelenik meg. A „térbeli” és „időbeli” művészetek polaritásának vizsgálata itt történik először. Itt a forma és stílus kerülnek előtérbe. A fiatalok megtanulják, hogy az érzések alakot és formát kaphatnak a költészen keresztül.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A fő feladat a költészet mesterségének tanulmányozása: a különböző verselési módok, versmértékek, műfajok (pl. óda, szonett, ballada), rímképletek megismerése és gyakorlása: diákok különféle költői stílusban saját költeményeket hoznak létre. Fontos, hogy minden stílusárnyalatot objektíven értékeljenek: legyen az magasztos vagy komikus, mélyen bensőséges vagy felszínes. Sokféle rím, az asszonánc, az alliteráció, a hangszimbolika költői stílusra gyakorolt hatásai szintén képezhetik a vizsgálat tárgyát. Ugyanígy foglalkozhatnak a különféle eredetű szavak tanulmányozásával. E témához kapcsolódik a szleng, az argó nyelv hatásának vizsgálata a köznyelvre; és a különböző nyelvi klisék, valamint a reklámban, politikában és általában a médiában használt szavak erejének tanulmányozása is.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a magyar nyelv és irodalom ismereteire, továbbá a művészeti szaktárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

a nyelv szerepe; forma és stílus; versmértékek, műfajok, műnemek, rímképletek, költői stílus, költői eszközök hatása a stílusra, a szavak ereje, nézőpont, cselekmény, főszereplő, mellékszereplő, fényhatás, megvilágítás, hagyomány, néprajz, népi kultúra, design, divat, kézműves technika, egyedi tárgy, formaredukció, motívum, technológia, tervezés, rendeltetés, fogalmak

A fejlesztés várt eredményei

A diák ismeri a költészet mesterségének alapelemeit, és ismeretei alapján alkotni képes.

A tantárgy intenzív kreativitásra sarkallja a diákokat a nyelv birodalmában.

11. évfolyam**ZENETÖRTÉNET****Tematikai egység / fejlesztési cél**

Amint a fiatal emberek mind jobban befelé, szellemi kérdések felé fordulnak ebben a korban, a zenén keresztül finoman kapcsolódhatunk változó szellemi-lelki világukhoz. Külön epochaként is lehet tanítani vagy kombinálva a festészettel, irodalommal. Az utóbbi esetben az általánosabb elméletek, a művészeti ágak sajátosságai és összetartozásuk az esztétika által nagyobb hangsúlyt kap. Megvizsgálják a művészeti ágakban levő hasonlóságokat és polaritásokat. Például fő motívum lehet a festészet és szobrászat a beszéd-től és a zenétől való eltérése: pl. ugyanannak a témának a feldolgozása a különböző művészeti ágakban.

Órakeret: 30 óra**Előzetes tudás**

A 10. osztály ismeretei, különös tekintettel az esztétika, az irodalom, a történelem ismereteire, valamint a művészeti szakórak ismeretei, különös tekintettel a zenei ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A zenetörténet korszakban (amit általában a zenetanár tart) példákon keresztül mutatjuk be a zene történelmi fejlődését, így a diákok megtanulhatják a forma és stílus zenehallgatáson keresztül való érzékelését. Meg lehet nekik mutatni, hogy a zene egyedülálló a művészetek között abban, ahogyan „formát ölt az időben”. További lehetőség a magyar irodalom Parzival epochájához hasonlóan egy emblematisztikus mű alapos megismerése: pl. Mozart: Don Giovanni. A történet zenei eszközökkel való megvalósítása és kibontása világossá teheti a zenének, mint önálló művészeti ágaknak sajátos lehetőségeit és eszközeit, valamint a többi művészeti ághoz való viszonyát. Ezzel példát adhatunk arra, hogy a művészeti ágak sajátosságait a fiatal felismerje és értékelje, valamint az ember művészettel összefüggő létéről, az esztétika kérdéseiről egyre határozottabb és tagoltabb képet alkosson.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok áttekintést kapnak a zene történetéről, az ősi kultúráktól napjainkig.

Javasolt témakörök:

- a görög hangnemek
- a középkori egyházi zenék, az egyszólamú énekektől a polifóniáig
- a trubadúr és minnesänger énekek
- az opera születése
- a barokk zene – Bach, Händel
- a tonalitás fejlődése – Haydn, Mozart
- a zene patronálása
- a romantika forradalma
- a művész, mint önálló alkotó megszületése- Beethoven
- a szimfónia, a concerto és a nagyopera kialakulása
- a nagy XIX. századi zeneszerzők élete
- a tonalitás összeomlása a XX. században,
- a 12 fokú hangsor,
- példák XX. századi zeneszerzők műveiből
- Nietzsche elméletét az apollói és dionüszoszi minőségek ellentétéről is alkalmazni lehet a zenére. (Néhány példa e polarításra: pentaton/kromatikus, hang/dallam, Handel/Bach, Debussy/Wagner)
- egy választott mű részletes ismerete, elemzése adott szempontok szerint

Kapcsolódási pontok

történelem, magyar irodalom, zene szakóra, művészeti szaktárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

zenetörténeti ismeretek; műelemzés: tartalom, mondanivaló, zenei eszközök és ezek összefüggései; a zene más művészeti ágakkal való összefüggései

A fejlesztés várt eredményei

- a diák fel tudja ismerni a különböző zenetörténeti korszakok jellemző alkotásain keresztül a kor zenéjének sajátosságait
- a zenei nyelv értőbb hallgatójává válik
- a zeneórák gyakorlati tapasztalatait alátámasztja elméleti ismereteivel
- a művészet esztétikai egységéről és a művészeti ágak sajátosságairól képet alkot a zenén keresztül
- legalább egy emblemikus művet alaposan ismer és adott szempontok szerint elemezni tud

12. évfolyam**ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNET*****Tematikai egység / fejlesztési cél***

Az év azon követelményének megfelelően, miszerint a tananyagot egyetemes szempontból kell megközelíteni, a téma a művészetek egészének áttekintése lehet. Ugyanakkor az építészet jelenik meg a 12. osztályban a leghangsúlyosabban. Az építészet, mint egyetemes művészet jelenik meg, magába foglalva az összes többi művészetet. Ez egy teljes vagy mindent magába foglaló műalkotás elméletéhez vezethet. Ezzel összefüggésben külön témaként megjelenhet „a művészet filozófiájának”, az esztétikának a bevezetése is.

Órakeret: 30 óra***Előzetes tudás***

A 11. osztály ismeretei, különös tekintettel az esztétika, történelem, magyar nyelv és irodalom ismereteire, valamint a művészeti szakórak ismereteire.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az építészetet, mint a művészetek között különleges helyet elfoglaló ágat mutatjuk be. Fejlődését három szempont figyelembevételével lehet vizsgálni: művészi forma és alak, technikai felépítés és társadalmi funkció. A fejlődés fő lépcsőit példák bemutatásával ismertetjük. Különböző utak mentén lehet e szempontokat megközelíteni, pl. a belső terek megjelenése és fejlődése, tér és épület, a tér minőségei (pl. hosszirányú vagy centrálisan orientált terek), egy tér jellege a vallási szemlélet kifejeződéseként, és így tovább. Az építészet fejlődése tükrözi az emberi tudat fejlődésének kulturális és történelmi lépcsőit.

Természetesen az építészet tanulmányozása egészen napjainkig vezet.

Mind mélyebbre lehet hatolni a művészet értelmét és lényegét tekintve, ehhez Schiller: Levelek az ember esztétikai neveléséről című műve megfelelő tájékozódási pontot jelenthet. Ez továbbvezethet századunk művészetéről való gondolkodásig, pl. Paul Klee, Joseph Beuys vagy John Berger és a modern művészet esztétikai problémáiig.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- az építészet története az őskortól napjainkig
- XX. századi művészet
- kortárs művészet

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, az irodalom ismereteire, valamint a mozgókép kultúra, és a művészeti szaktárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

Művészettörténeti ismeretek, művészetfilozófiai, esztétikai fogalmak, az ember tudati fejlődésének útja a művészet tükrében, posztmodern jelenségek az épített környezet területein, önreflexió/társadalmi reflexió, posztmodern jelenségek, térszervezés, ökológiai lábnyom, ergonómia, minimál tér tárgyszervezés, csomagolás, használati tárgy-dísz tárgy, vizuális ritmus, formai egyszerűsítés, kortárs művészet, parafrázis, vizuális napló, látványterv, A metszetrész, vetületi ábrázolás, nézetek, tudatos anyaghasználat, divat, személyes stílus, lépték, designgondolkodás, ergonómia, forma és funkció összefüggései

A fejlesztés várt eredményei

- a tanulók áttekintik, összegzik a szobrászatról, festészetről tanultakat, építészeti háttérrel
- egyeztetni tudják a földrajzi helyet, a történelmi eseményeket, a vallási hátteret a művészet-történeti, építészeti korokkal
- megtanulják szemlélni és értelmezni a modern műalkotásokat, az esztétikai fogalmak használatára törekcsenek

ZENE

Bevezetés 1-4. évfolyam

A zeneoktatás célja messze túlmutat a zenélés tevékenységén, valamint a zene megismerésén és megértésén. A személyiség formálásban kreatív, nyitott, egymásra figyelő, közösségi ember nevelésében alapvető eszközünk lehet. Egyszerre fakad az ember legmélyebb belső világából (csak azon keresztül válik hallhatóvá), egyben, mint külső szellemi erő felépíti, gazdagítja és harmonizálja azt.

A zeneiség alapvető hármasságában (dallam, harmónia, ritmus) az ember lelki tevékenységeinek hármassága is tükröződik (gondolkodás, érzés, akarat). A zene fejlődése a különböző korszakokon át leképezi az emberi fejlődés tudatváltozásait és fellelhető az egyes ember fejlődési útjában is.

Körülbelül kilencéves koráig a gyermek, mint „érzékszerv” nyitott lényként él a világban. Még kevésbé alakult ki a saját belső élete, eggyé válik az őt körülvevő világ folyamataival, kívülről érkező impulzusok irányítják. A zene is egyfajta atmoszférát teremt körük, amely hat rájuk, amelyben benne élnek s amely „mint a szobrász keze”, segít megformálni azt a belső középpontot, amire a későbbiekben a zene műveléséhez és értő hallgatásához is szükségük lesz. Ebben az első időszakban a zene természetét igazítjuk a gyermek természetéhez. A „kvinthangulat” a gyermek kitárulkozó lelki állapotához alkalmazkodik. Ebben a „kvinthangulatban” (ahogy Rudolf Steiner ezt az életkori szakaszt jellemezte) a dallam, a harmónia és a ritmus jelenségei, a tiszta dallamminőségben találkozva, egy egységes szövetet alkotnak. Harmóniai akkordok még nincsenek jelen, az egyszólamúságban maradunk, mint ahogy alaphang és egyenletes lüktetésbe, illetve ütemekbe kényszerített ritmus sincsenek. Ahogy a pentaton dallamot sem köti meg az alaphang, úgy a szabadon áramló, beszédszerű ritmus is inkább a ki- és belégzés nagyobb ívéhez igazodik.

Ebben a korban a rendelkezésünkre álló időt nem fordítjuk zeneelméleti ismeretekre.

Kilencéves koruk után a gyerekek egyfajta tudati és lelki változáson mennek át. A világ teljes egység-érzését elválasztottság érzése váltja fel. Ugyanakkor csupán most kezdenek „kívülről rálátni” az eddig megélt dolgok törvényszerűségeire.

A zenei nevelésben áttevődik a hangsúly a belső zeneiség kialakítására. Vezető szerepet kap a zenei minőségek közül a harmónia, azaz elkezdődik a többszólamúság felépítése az éneklésben és a hangszeres játékban is. A szabadon áradó légzésszerű ritmusba beleszól az egyenletes lüktetés (szívdobbanás) és mérhetővé válik, majd később a nehézkedés, a súly is belehallatszik a zenébe és ez a ritmust ütemekre bontja.

A közös hangszereket (pl. pentaton furulya, gyermekhárfa, fa- és fém ütösök) gazdagítja – ha lehet minden gyermeknél – az egyéni szólóhangszer, amelyet már a bontakozó individualitást is figyelembe véve segítünk a gyerekeknek kiválasztani. Később ezek a sajátos egyéni utak újra találkozhatnak az osztályzenekarban. Az 1-4. osztály a lehető legsokrétebb zenei élményszerzés időszaka. A zene elméleti oldala csak annyiban jelenik meg, amennyiben ez a közös, illetve az egyéni zenélésből természetesen fakad, így a kilencéves változáshoz kötődik a merev kottakép újraélesztésének a képessége, amely a többszólamúság megjelenésével és az egyéni hangszer tanulásával is összefügg. A kottairás és -olvasás tanítása ekkor életkorilag helyes, lehetséges és fontos is. A Kodály-módszerre épülő zenepedagógiai gyakorlat sikerrel használható, ennek velejárója a magyar nemzeti hagyomány ápolása, hatalmas dalkincsének kiaknázása.

1. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Az iskola első éveit az óvodához hasonlóan a „kvinthangulat” hatja át. Mégis változás, hogy az iskolában már elvárásként jelenik meg a gyerekek felé a zenei tevékenységekbe való bekapcsolódás; tehát éberebb jelenlétre van szükségük. A tanítás témáihoz dalok kapcsolódnak. Az éneklés áthatja az egész nap ritmusát, lehet jeladás, hangulatteremtés vagy átvezetés két mozzanat között. Az odaillő mesék, történetek megteremtik a hangulatot a zene hallgatásához és átéléséhez, illetve segítik egy-egy hangszer bemutatását és az irántuk való áhítat felébresztését.

Az „kvinthangulat” egyik legfontosabb jellemzője a légzés minősége. Annak, hogy a gyerekek váltakozva hol maguk zenélnek, hol hallgatókká válnak ébresztő, harmonizáló hatása van a lelkükre.

Éneklés és mozgás még együtt járnak ebben az életkorban. A gyerekek csak a külső mozgás segítségével képesek egyfajta belső csendet, nyugalmat átélni, amire a zene befogadásához és műveléséhez szükségük van. Ez a mozgás nem néptánc. A dallamvilágot még nem köti „földhöz” a metrikus mozgás. De lehetnek népi gyermekjátékok, természetutánzó mozgások. A zene mozgó kép szerepét töltheti be.

Az első osztályokban legfontosabb hangszer az emberi hang. Az éneklés mellett olyan egyszerű technikájú hangszereket ismertetünk meg a gyermekekkel, melyek sokféleségükben is egy egész érzetét próbálják táplálni a tanulóknak. Ezeket a hangszereket minden gyerek használja, néha egy időben, néha kisebb csoportokban, egyenként is.

Ebben a korban a gyermek még nem képes a saját hangjára ráfigyelni. Az intonáció a felnőtt tiszta hangja meg a jól behangolt hangszer hatására fokozatosan csiszolódik.

Órakeret: 36 óra**Előzetes tudás**

- számtalan gyerekdal, dalos körjáték ismerete az óvodából
- spontán énekbeszéd mozgásos játékokhoz kötődve

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- szabadon áramló „kvinthangulatú” dallamok a D E G A H D' E' „hangtérben” (nem igazán hangsorként használjuk), melyekkel hallás után ismerkednek meg a gyerekek – s ritmus még össze van kötve a szöveggel, nem kötődik a mérőhöz, sem az ütemhez, hanem a beszéd szabad lélegző ritmusát követi.
- zene és mozgás teljes egysége
- irány, hallás és térhallás fejlesztése különböző mozgásos-zenei játékok segítségével (pl. csukott szemű játékok)
- mesét, történetet „illusztrálnak” különböző hangszerekkel

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- az éneklés mellett minden gyerek tanul hallás után játszani a gyermekhárfán és az ugyanúgy hangolt pentaton furulyán
- a hangszereken a tanár által előjátszott improvizált dallamokat, vagy már ismert dalokat játszanak
- egyéb hangolt és nem hangolt hangszerekkel (pl. metallofon, fécskák, kavicsok, csengők, csörgő, triangulum, stb.) minél sokszínűbb hangélményt nyújtunk a gyermekeknek
- körjátékok, táncok, geometrikus formák lejárása különböző hangszerekkel
- népi gyermekjátékok, egyszerű pentaton népdalok megismerése

Kapcsolódási pontok

- a különböző epochákhoz kapcsolódó mesék illusztrálása, dramatizálása zenei elemekkel
- az éneklés mint jeladás, átvezetés két mozzanat között, hangulatteremtés

Kulcsfogalmak / fogalmak

- népdal
- gyerekjátékdal
- körjáték
- különböző anyagok – fém, kő, fa – hangszínének minőségek
- hosszabb, rövidebb időtartamú hangok
- gyors-lassú
- furulyatechnika alapfogalmai (ujjak mozgása és a hangok változása közötti összefüggések)

A fejlesztés várt eredményei

- dalokat ismernek meg hallás után
- aktívan részt vesz az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein, tematikus projektjein
- megismeri a gyermekdalokhoz kapcsolódó játékokat
- megtanulják helyesen használni a pentaton furulyát, a gyermekhárfát, a pentaton xilofont, melyeken a tanár által előjátszott dallamokat és a már tanult énekeket játsszák
- találkoznak még sok más, különböző hangulatú, „mozdulatú”, hangszínnű hangszerrel is
- differenciálódik a zenei hallásuk
- bár zeneelméleti ismeretekkel, kottaírással nem foglalkozunk, jelentősen fejlődik a ritmikai, dallamvezetési képességük

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályban megkezdett folyamat folytatódik, intenzívebbé válik. A második osztályban van az egyszólamúság kiteljesedése. Több figyelmet fordítunk a ritmikus munkára, de a ritmus még mindig nem kapcsolódik a mérőhöz, továbbra is a dallam egy elemeként van jelen.

A dalok hangulatának kiteljesítésére és önálló zenei hangulatok felépítésére is használhatjuk a különböző hangszereket, melyeknek köre ebben az évben kibővíülhet. A hangszerjáték minőségére, a megszólaltatás mozdulatára, szépségére is fontos odafigyelni, és azt javítani is kell, bár a tanulás során még mindig a személyes példa a legfontosabb. A hangszerjátékot továbbra is utánnézéssel sajátítják el a gyerekek.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

- pentaton furulya helyes használata
- A gyerekhárfa, xilofon és más kezdetleges „hangszerek” hangzásvilágának ismerete
- Összeszedettebb egyszólamú együtt-éneklés

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- új dalokat ismertetünk meg a gyerekekkel, többek közt a különböző napszakokhoz, évszakokhoz kapcsolódóan, amelyek továbbra is a „kvinthangulatban” maradnak (D E G A H D' E' hangtér, szabad ritmus, egyszólamúság)
- szabad játék, beszélgetés a hangszerekkel, improvizáció
- a hallás fejlődését szolgálja, ha a gyerekek váltakozva énekelnek, zenélnek és hallgatják egymást
- a dalokat és hangszerjátékot kísérő geometrikus mozgások, illetve a hallást és a térbeli tájékozódást fejlesztő mozgásos-zenei játékok bonyolultabbá válnak

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- az utánnézéson keresztül a ritmus és a dallam fokozatosan tudatosabbá válik (pl. a gyerekek csukott szemmel mutatják a dallam ívét a kezükkel)
- a hangok első élménye (világos-sötét) továbbfejlődik és tér-élménnyé alakul (magas-mély)
- bonyolultabb népi gyermekjátékok

Kapcsolódási pontok

A hangszerjáték, éneklés a tanítás legkülönbözőbb fázisaihoz kapcsolódhat (pl. dramatizált állatmesék, fabulák, vagy a szentek életéről tanult történetek csodáinak illusztrációja)

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Hangszerkíséret
- Hangos-halk
- Hangerő
- Magas hang – mély hang
- Különböző hangszínminőségek

A fejlesztés várt eredményei

- különböző hangszíneket, hangmagasságokat, ellentétes dinamikai szinteket hallás után megfigyel és reprodukál
- rövid dallamsorokat rögtönöz
- a tanári instrukciók alapján alakít, finomít zenei előadásmódján
- a gyermekek dalkincse további „kvinthangulatú” dalokkal bővül (állatokról, szentekről, nap-szakokról, évszakokról)
- kialakul a magas, illetve mély hangok érzése
- a furulya-, xilofon-, metallofon-, gyermekhárfa-játékban nagyobb biztonságra tesznek szert
- tudatosabbá válik a ritmus és a dallam különbözősége
- fejlődik az egymásra figyelés képessége (hol zenélők, hol hallgatók)
- zenei hallásuk továbbfejlődik, a hangszerjáték hatására tisztul az intonáció

3. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A gyermekek szellemi-lelki fejlődése lehetővé, sőt szükségessé teszi a zenei kihívások változását, így pl. a kottairás és -olvasás bevezetését. Egyre hallhatóbbá kell válnia az alaphangnak és beleszól a dalokba az egyenletes mérő. Ekkor érkezik el az ideje az egyéni, személyiségre szabott hangszer gondos kiválasztásának is. A legnagyobb feladatunk a belső zenei középpont kialakítása és megerősítése. Ennek a zenei centrumnak a megszületése az egyes gyerekekben feltétele annak is, hogy az első egyszerű lépéseket megtehessek az osztállyal a többszólamúság felépítésében.

Fontos megjegyezni, hogy ez az egész fent leírt zenei folyamat az osztály szellemi-lelki érettségétől, igényétől függően eltolódhat. Gyógyító, tápláló, ha minél tovább belemerülhetnek a „kvinthangulatba”, amely minden később kibomló zeneiség ősforrása, így ennek elhagyását jobb késleltetni, mint siettetni.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

- a számtalan dal ismeretéből adódó differenciált zenei hallás
- furulya, hárfa, xilofon, metallofon, stb. helyes használata
- biztonság az intonációban, ritmikai elemekben

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- kilépve a gyerekekkel a kvinthangulatból, az első lépés a modális hangsorok felé vezet (D, G vagy E alaphanggal, vagyis dór, mixolid vagy fríg hangsorok).
- a gyermekhárfáról áttérhetünk a gyermeklára használatára, amely már alkalmas a hétfokúság és többszólamúság megtapasztalására és amelynek a hangja is erősebb (van rezonátorteste).
- bevezetjük a C-szopránfurulyán való játékot, amelyet továbbra is utánnézéssel sajátítanak el
- különböző szólóhangszerek bemutatása, amely az egyéni hangszerválasztást készíti elő

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- bevezetjük a többszólamúság legegyszerűbb formáit: kérdés-felelet (szóló-tutti), tartott hang, osztinató szólam, kánon, kvódlit
- jó gyakorlási lehetőséget nyújtanak mind az éneklésben, mind a furulyázásban, illetve lírázásban a magyar népdalok és más népek dalai is
- tudatos módon kiemelhetjük a dalok ritmusát és a többszólamúság bevezetésével egyidejűleg megjelenhet a zenében a mérő, az egyenletes lüktetés is
- elkezdjük a zenei írás-olvasás tanítását, az ötvonalas kotta, a violinkulcs, a hangmagasság lejegyzését, szolmizációt Kodály-módszer szerint
- a hangjegyírást legkönnyebben a furulyázáshoz köthetjük

Kapcsolódási pontok

Az epochák témáihoz (mesterség, házépítés, Ótestamentumhoz kapcsolódó héber) dalok, kánonok megismerése, munkadalok és az ehhez kapcsolódó jellegzetes mozgások, ritmusok

Kulcsfogalmak / fogalmak

- kíséret
- népdalfeldolgozás
- vonal-vonalköz
- pótvonal
- kezdőhang – záróhang

- osztinató
- dallam
- dallamsor
- kánon
- hangjegy
- forte-piano
- halkítás-erősítés
- dallam- és szöveghangsúly
- hétfokú hangsor
- pentaton
- ötvonalas kotta, violinkulcs, hangmagasságok, szolmizációs elemek fogalmainak megismerése
- a mérő, egyenletes lüktetés, hangsúly tudatosítása

A fejlesztés várt eredményei

- a zeneművek befogadásában kreatívan használja képzeletét
- életkori sajátosságának megfelelően képessé válik a zeneművek érzelmi és intellektuális befogadására
- adott szempontok alapján figyeli meg a hallgatott zeneművet
- kitágul a gyermekek hangzásvilága, megismerkednek egyes modális hangsorokkal
- ebben az évben fokozatosan képessé válnak az egyszerű többszólamúság átélésére, kipróbálására (kánon, kvódlibet, osztinató, orgonapont), mind az éneklésben, mind a hangszeres játékban
- megismerkednek a C-szopránfurulyával és a hétfokú gyermeklírával
- képessé válnak a ritmus és a mérő kihallására a dalokból
- tovább bővül a népdalkincsük
- megkezdik az ismerkedést a szolmizációs hangokkal, az ötvonalas kottával

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az életkorban a zenei tevékenységek között hangsúlyosabb lesz a ritmikus munka, mint eddig, bár még a harmónia a legfontosabb. Főleg az egyenletes mérő sokrétű gyakorlása kerülhet előtérbe. Az alaphang most már teljes súllyal jelen van. A „kvinthangulat” és a klasszikus zene dúrmoll kettőssége között fontos átvezető minőség lehet ebben az életkorban a modális zene sokrétű világa (régizene, magyar és más népek zenéje), amelyben még bármely hang alaphanggá válhat.

A negyedik osztályban fontos, hogy minden gyerek tanuljon egyszerű dallamokat lapról olvasni.

A törtek tanulásához kapcsolódóan, mely a főoktatás egyik kulcsfontosságú korszaka, a hangok időbeli értékével kiemelten foglalkozunk, megtapasztalás és tudatosítás szintjén. Megjelennek az egyszerű ütemek.

Hangsúlyt fektetünk az egyéni szereplésre, a reszponzoriális vagy concerto formák ősképeinek megismerése kapcsán (szóló-tutti).

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

- kottaolvasási alapelemek birtokában vannak
- számtalan hangszeres és énekes dal ismerete
- többszólamúsággal kapcsolatos alapfogalmak ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- továbbra is a modális hangsorok sokszínű világában maradunk (népdalok, vándordalok, trubadúr énekek, stb.)
- a gyerekek lehetőséget kapnak a szóló minőség megélésére
- elkezdődhet az ismerkedés a néptánc bizonyos elemeivel (kör- illetve láncforma)
- bevezethetjük a C mellé az F-hangolású alt, de akár a C-tenorfurulyát is, a középkorú zene kvint-párhuzamos (faux-bourdon kíséretes formájában)

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- kánonok, kvódlibetek, egyszerű kétszólamú éneke hangszeren is
- lehetőséget adhatunk, hogy játékos formájában vezényeljenek a gyerekek (hangerő, tempó, ritmus jelzése egyéni kézmozdulatokkal, szóló-tutti beintése)
- megerősödik a ritmikus munka a gyerekekkel: különböző ritmusok körbeadása lábbal, tapssal, irányváltások a körben, ritmuskánonok, két különböző ritmus egyszerre, ritmuskíséret a dalokhoz
- sokféle módon gyakoroljuk a mérő, ritmus és dallam kapcsolatát
- újféle ütőhangszereket vihetünk az osztályba (térdfákat, különböző nagyságú dobokat)
- folytatódik és hangsúlyosabb lesz a szolmizálás és a kottaírás-olvasás tanulása
- dallamdiktálás, egyszerű dallamok lapról olvasása hangszerrel és énekelve is
- megismerkednek az ütemekkel, egyszerűbb ritmikai elemekkel
- az élő zenéből kiindulva tudatosítjuk az egyszerű zenei formákat

Kapcsolódási pontok

- a honismeret tantárgyhoz kapcsolódóan előtérbe kerül a magyar népdal (Kodály Zoltán: Hány János)
- a törték megismeréséhez kapcsoljuk a hangjegyértékek (az idő törtjei) elsajátítását

Kulcsfogalmak / fogalmak

- néptánc, tempo giusto, magyar népszokások, jeles napok, táncház
- zenekar
- duó, duett, szólóének
- ritmus
- szünet
- ütem
- ütemvonal
- záróvonal
- ismétlőjel, visszatérés a zenében, vagy ABA forma
- ütemmutató
- ritmushangszer
- rögtönzés
- ritmuskánon
- a kottaolvasás-íráshoz szükséges elméleti alapfogalmak: hangmagasság, ritmus, hangjegyértékek, egyszerű ütemek, szolmizáció
- egyszerű formai elemek alapfogalmai

A fejlesztés várt eredményei

- egyszerű ritmussorokat rögtönöz
- további modális dallamokat, népdalokat, vándordalokat, trubadúr énekeket, stb. tanulnak meg énekelni és hangszeren játszani
- bonyolultabb kánonokat, kétszólamú darabokat képesek énekelni
- jelentőset fejlődik a ritmusérzékük, hangfantáziájuk
- a dalokat képesek más ritmussal kíséni
- ismerik a szolmizációs hangok és hangnevek használatát
- egyszerű dallamokat képesek lapról énekelni, illetve hangszeren játszani
- elkezdik a tanulmányaikat egyéni szólóhangszereiken
- kialakul az osztályközösség „zenekarai”, együttese

Bevezetés 5-8. évfolyam

Ebben a korban a gyerekek zenei világát a „terchangulat” jellemzi. A modális hangsorokat a dúr-moll (kis és nagyterc) kettőssége, az érzésvilág polaritásának vidám-szomorú, világos-sötét zenei megszólalása váltja fel. Következő lépésként pedig a terchangulatban megjelenő szubjektív lelki kifejezés a tudás felé fordul.

Az eddig megszerzett tapasztalatokat tovább lehet tudatosítani. Ebben nagy segítséget nyújthat a Kodály-koncepcióra épülő zenepedagógiai gyakorlat, ennek velejárójaként a magyar nemzeti hagyomány ápolása.

Fontosak a szabad improvizatív zenei gyakorlatok, játékok, melyek intenzíven járulnak hozzá az egymásra figyelés, formaérzék, szociális képességek kialakulásához. Megerősödik az összetartozás érzése, az egyén helye az egészben.

Az óra legnagyobb része továbbra is közös zenéléssel telik. A zenehallgatás valódi képessége a zenei aktivitásból születik meg azáltal, hogy ez a külső aktivitás az évek során belső lelki mozgékonyossággá alakul át. Ez a sorrend a 9-10. életév után fokozatosan megfordul, s ettől kezdve az intenzív belső aktivitásból kell, hogy a füllel is hallható zenei tevékenység megszülessen.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ötödik osztályban feltétlenül időszerű, hogy most már a gyerekek kezdjenek el alkalmazkodni a zene törvényeihez és ne fordítva.

A gyerekeknek újfajta igénye ébred belemerülni a harmónia minőségébe (modális harmóniák, illetve átmenet a dúr-moll világába) és ez lehetővé teszi, hogy olyan többszólamú darabokat énekeljünk velük, melyek felbecsülhetetlen értékű alapot szolgálnak a későbbi zenei tevékenységeikhez. Ebben az életkorban az alaphang viszonyítási alap lesz számukra, ez megnyitja az utat a modális zenéből a dúr-moll világa felé. A többszólamúságban a valódi kétszólamú polifóniához érkezünk el. Fontos, hogy ebben a kétszólamúságban addig maradjunk, amíg biztosan nem képes az osztály (vagy legalább a többség) a zenei tevékenység közben a másik szólamra is figyelni). Csak ekkor érdemes a szólamok számát növelni, illetve bonyolultabb darabokat választani.

Az osztályközösség „zenekara” a szoprán, alt, tenor, basszus, azaz a teljes furulya-család hangszereit magába foglalhatja, és esetenként már a gyerekek egyéni hangszereit is be lehet vonni a közös zenélésekbe.

Bár a kotta szerepe évről évre nő, a gyerekek továbbra is tanulnak komoly darabokat hallás után.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- csaknem az egész osztály tisztán intonál
- képesek tartani a saját szólamukat a többszólamúság keretén belül
- egyszerű kottát leolvasnak lapról (hangszeren és énekelve)
- ritmikai biztonság

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- áttérés a dúr-moll hangrendszerekre
- népballadák, nehezebb, díszesebb népdalok
- valódi két- esetleg háromszólamúság
- nagyobb koncentrációt igénylő „szociális” hangszerekkel ismerkedhetünk meg (pl. vasrudak, hangolt gongok)
- egy-egy ügyesebb gyerek már behozhatja a saját szólóhangszerét és bevonhatjuk a közös zenélésbe (ezzel gyakran a hangszer tanuláshoz is új lendületet adunk)

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- ritmusdiktálás furulyával
- ütem és ritmus kapcsolatának érzékeltetése
- hangbemelegítők
- hangértékekhez kapcsolódó ismeretek fejlesztése, tudatosítása
- bonyolultabb ritmusképletek (pontosítás, szinkópa, felütés) megismerései
- a dúr és a moll hangsor megismerése
- az alaphang felismerése
- újabb ütemjelzések

Kapcsolódási pontok

- a történelem epocha hangulatához kapcsolódnak a gongok, csövek, vasrudak, valamint szanszkrit, görög szövegű dalok
- szomszédos országok népdalai, balladái, néptáncai a földrajz epocha háttereként
- népies műdalok a magyar költészethez kapcsolódóan

Kulcsfogalmak / fogalmak

- újabb szakkifejezések: ötvonalas kotta, G-kulcs, oktáv, allegro, felütés, da capo, stb.
- a zeneelmélet ritmikai, dallami, formai területeinek összes alapfogalmának ismerete
- régi és új stílusú népdal
- kvintváltás
- ereszkedő és kupolás dallamvonal
- tempo giusto, parlando, rubato, mezzoforte

- népi és klasszikus hangszercsaládok és hangszerek
- kis éles, kis nyújtott ritmus
- tizenhatod
- váltakozó ütem
- dúr-moll jelleg
- dúr
- természetes moll
- abszolút hangnevek
- tempójelzés

A fejlesztés várt eredményei

- csoportosan vagy önállóan, életkorának és hangj sajátosságainak megfelelő hangmagasságban énekel, törekszik a tiszta intonációra, kifejező, a zene stílusának megfelelő előadásra
- változatosan tudja alkalmazni a tempó és dinamikai, előadási utasításokat (tempo giusto, parlando, rubato, piano, mezzoforte, forte)
- a tanult dalokhoz kapcsolódó dramatizált előadásokban osztálytársaival aktívan részt vesz
- aktívan részt vesz az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein és tematikus projektjeiben
- a tanári instrukciók alapján alakít, finomít zenei előadásmódján
- a gyerekek fokozatosan megismerkednek a dúr-moll hangzással, illetve hangsorral
- újabb népdalokat, nehezebb, díszesebb népdalokat tanulnak
- biztonságot szereznek a kétszólamú éneklésben, mely mellé esetenként harmadik szólam is társulhat
- diktálás után képesek ritmusokat leírni
- további ütemeket, ütemjelzéseket ismernek meg
- ismernek alapvető zenei szakkifejezéseket
- csaknem teljesen tiszta intonáció
- furulyajátékuk technikailag nagyot fejlődik

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az óráknak egyre fontosabb szempontja az esztétikai élvezet, komolyan lehet, sőt kell is dolgozni a zenei megszólaltatások minőségén.

Megjelenik a zene és dráma kapcsolata, például az opera műfajában (Mozart: Varázsfuvola).

A gyerekeknek új élményt adhat más osztályokkal együtt formális énekkarban együtt énekelni, ezért jó, ha van középtagozatos kórus. Az akusztika tanulmányozása során (fizika főoktatás) a gyerekek találkozhatnak a zene tudományos vonatkozásaival, pl. a rezgő Chladni-lemezek (a zenei hangok különböző térbeli formáit jeleníti meg), felhangok, illetve elkezdődhet a különböző anyagok hangszínének felfedezése.

Feltétlenül jó, ha az egyéni hangszerek ebben az évben visszatérnek az osztályba és helyet kapnak a zenei munkában. A háromszólamúság mind az éneklésben, mind a hangszeres játékban biztosan megcélozható.

Az eddig elsajátított, többnyire magyar dalkincs az európai népek dalaival bővül.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- a dúr-moll hangsor ismerete
- biztonság a két- és háromszólamú darabok éneklésében
- ismerik az ütemeket, ritmikai értékeket, egyszerűbb ritmusképleteket
- ismerik az alapvető zenei szakkifejezéseket

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- hangszeres zene: egyszerűbb reneszánsz és barokk táncok, átíratok a meglévő hangszerekre és képességekre
- az improvizációhoz kötődve elkezdődhet a zenei ítélet és ízlés fejlesztése (hogyan indult, hogyan ért véget, figyeltek-e a zenélők egymásra?)
- újabb formai elemek bevezetése
- kamarazenélés, osztályzenekar
- középtagozatos kórus, klasszikus háromszólamú darabok
- a zene találkozása a mozgással a néptáncban

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- népi táncdalok, népballadák
- európai népdalok
- improvizatív énekgyakorlatok (megírt ritmushoz dallamot találni, kérdés-felelet játék, hanggal vezetés egy, illetve két csoportban, visszhang-éneklés, stb.)
- improvizációs gyakorlatok (hangbeszélgetések egyénileg vagy csoportban, vezénylések, csoportos improvizáció a megadott témára, illetve előre megbeszélt instrukciók szerint: dinamika, sűrű-ritka, tempó, stb.)

- egyszerű kánonok komponálása
- kottaolvasás és írás gyakorlása, előjegyzések helyes olvasása
- hangnemek megismerése és felismerése
- párhuzamos hangnemekkel való munka
- találkozás a kvintkörrel
- hangközök hallgatása, megismerése
- dallamalkotás improvizációval és annak helyes lejegyzése

Kapcsolódási pontok

- akusztikai elemek a fizikai tanításához kapcsolódóan
- oktáv, kvint, terc arányai
- európai dalok a földrajz epochához
- középkori zene, latin szövegű dalok a történelem epocha háttereként

Kulcsfogalmak / fogalmak

- madrigál
- módosított hangok
- módosító jelek
- előjegyzés
- relatív szolmizáció
- hangrezgés
- kvintkör
- párhuzamos hangnemek
- hangközök, arányok
- frekvencia, felhangok

A fejlesztés várt eredményei

- a tanult ritmikai és dallami elemeket alkalmazva egyszerű ritmussorokat, dallamokat kiegészít és improvizál
- kérdéseket vet fel a zenemű üzenetére és kifejezőeszközeire vonatkozóan, többféle szempontot érvényesítve alkot véleményt
- hangszerkíséretes dalokat énekel, tanára vagy hangszeren játszó osztálytársa kíséretével
- klasszikus három, esetleg négy szólamú (Taizé) darabokat képesek a gyerekek énekelni)
- saját hangszereikkel is be tudnak kapcsolódni a közös zenélésbe
- négy szólamú furulyazenekar, dalok kísérete, kamarazene, szólóhangszer bemutató, osztályzenekar

- az improvizációs gyakorlatok közben fejlődik a zenei ítélőképességük és ízlésük
- a kottaírás-olvasásban megtanulják az előjegyzések helyes olvasását
- felismerik a dúr és moll hangnemeket, valamint egyszerűbb hangközöket
- megismerkednek a kvintkör fogalmával

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az életkorban feladatunk, hogy felébresszük a minőségi zenei hangzás igényét és vágyát a gyerekekben. Segíthetünk első ítéleteiket megalkotni a zenéről. Megtanulják megkülönböztetni az egyes művek karakterét. Javasolt a diákok zenei műveltségének szélesítése koncertlátogatások segítségével is.

A ritmus egyre inkább a mérőhöz kötődik, és most már határozottan belép a zenébe a súly. Ekkor érdemes bevezetni az afrikai dobokat. A főoktatásban az év központi témája a reneszánsz kor-szak, illetve a reneszánsz életérzés, ami kiemelt helyet kaphat a zeneórákon is (reneszánsz tánc, az egyházi és világi zene ellentéte, a tökéletes szépség keresése, a féktelen öröm- és szabadság-érzés). Ehhez az időszakhoz kapcsolódóan elkezdhetünk foglalkozni a zeneszerzők élettrajzával is. Fontossá válik ebben az életkorban a hangképzés, hiszen mind a fiúk, mind a lányok (ha kisebb mértékben is), ekkor esnek át a hangváltáson. Általában megjelenik a basszus hangszín, s ezzel együtt a négyszólamú éneklés lehetősége.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- képesek négy szólamban énekelni, figyelnek az összhangzásra
- egyre jobban eligazodnak a kottában
- az énekelt kórusműveket hangszeren is elő tudják adni

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- a különböző kultúrák dalai
- reneszánsz világi és egyházi zene
- ismerkedés az opera műfajával, áriák közös éneklése (pl. Monteverdi: Orfeusz, Mozart: Varázsfuvola)
- hangszeres csoportok, osztályzenekar, esetleg közép-tagozatos zenekar
- osztálykórus vagy alsó tagozatos diákkórus

- hangszeres zene reneszánsz, barokk, klasszikus zeneirodalomból
- a gitár megismerése (kadenciák, akkordok fogalma)
- zenei életrajzok (főként reneszánsz, de lehet barokk zeneszerzők élete is: Palestrina, Monteverdi, Bach)
- harmóniák megfigyelése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- négyszólamú madrigálok hangszeres vagy vokális megszólaltatása
- egyszerű műdalok, duók kísérettel, szintén közösen énekelve (Monteverdi, Carissimi, Purcell, Mozart, Haydn, stb.)
- hangképzés
- új hangszerek (gongok, vas- és bronzrúdak, tam-tam, líra, zengőhárfa, vonós pszaltérium) és klasszikus hangszerek közös improvizációja
- ritmikus improvizációk afrikai dobokkal és beszédhangokra is
- a basszuskulcs bemutatása
- tempó, ritmus, dinamika drámaiságának tudatosítása
- újabb ritmusképletekkel való ismerkedés, ütemváltások
- többszólamú ritmusok (Orff) lejátszása ütőhangszereken

Kapcsolódási pontok

- a világ népeinek zenéje a világtörténelem epochához
- a reneszánsz kor egyházi és világi zenéje a reneszánsz epochához
- afrikai sajátosságok és ritmusok, afrikai dobok – földrajz
- hangszeres improvizációk keleti zenére – földrajz

Kulcsfogalmak / fogalmak

- vegyes kórus, harmóniai elemek, műfajok (opera, oratórium), agogika
- kadenciák, akkordok
- a cappella
- kamaraének – társasének
- versmegzenésítés
- karmester; karvezető
- cselekmény, műfaj
- hangzat
- hármashangzat
- a vegyeskar szólamai (szoprán, mezzo, alt, tenor, bariton, basszus)

A fejlesztés várt eredményei

- megfigyeli az egyes hangszerek hangszínének a hangszerjáték és az előadásmód különbözőségéből adódó karakterét
- a zeneművektől inspirálódva produktívan használja képzeletét, megfogalmazza a zene keltette érzéseit, gondolatait, véleményét
- a világtörténelem epochához kapcsolódva különböző kultúrák dalait tanulják meg
- elmélyednek a reneszánsz kor énekes és hangszeres zenéjében
- találkoznak az opera műfajával, áriákat tanulnak meg
- saját hangszereiket egyre több formációban használják improvizatív módon is
- megismerkednek különböző fontos zenei élettrajzokkal
- a kottaírás-olvasás terén a basszuskulcs megismerése a feladatuk
- további hangközöket képesek felismerni

8. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Folytatjuk a zenei élvezet, mint cél megerősítését, és az ítéloképesség kiművelését. most már megvitathatjuk a zenei stílus és karakter kérdéseit is. A gyerekekben feltörő erős igazságérzet, magányosság és az önálló egyéniséggé válás igénye tükröződhet a romantikus szólódalokban. Ebben az évben folytathatjuk az ismerkedést a kiemelkedő jelentőségű zeneszerzők életútjával, egészen a romantikus korszakig. Felerősödik az oktáv-élmény, mint a saját szellemi út keresése, mint önmagam központjának felfedezése (tritónusz problematika, feszültség-oldás). Tovább erősödhet, bővíülhet a ritmikus munka a gyerekekkel, a dobolás, folytatódhat az egyes ütemek, ütemváltozások, bolgár ritmusok megismerése, átélése. Ez az év lehet a valódi négyszólamúság (igazi tenorral és basszussal) megszületésének ideje az osztályban, amely a közös éneklés új dimenzióit nyitja meg a gyerekek számára.

Emellett még további figyelmet igényel a fiúk változó hangja, feltétlenül szükséges a hangképzés.

Órakeret: 54 óra**Előzetes tudás**

- jól összekapcsolódik a hallás utáni (nem tudatos) és a kottakép utáni (tudatos) zenei szöveg gyors elsajátítása
- jól kifejlesztett ritmusérzék
- jártasság a többszólamú zenében
- ismerik a négyszólamú vegyes kórus hangzásminőségét

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- balladák, műdalok, spirituálék kísérettel
- kettő-négyszólamú dalok a capella és kísérettel (saját hangszereken)
- többszólamú énekes és hangszeres improvizáció
- szavalt, ritmikus kórusok és spirituálék
- dúr és moll kontrasztja
- az évzáró drámaelőadás zenéjének megalkotása
- hangszeres zene: romantikus átíratok

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- ritmus- és dallamdiktálás
- improvizált zárlatok
- folytatódik a hangnemekkel való ismerkedés
- hangszeres technikai fejlődés
- életrajzok folytatása (klasszikusok és romantikusok, pl. Mozart, Beethoven, Schubert, Liszt, Erkel)

Kapcsolódási pontok

- a magyar irodalomban tanult versek zenés feldolgozásai
- idegen nyelv (angol, német) irodalmi szemelvényeinek zenés feldolgozása
- a világháborúk korszakának dalai

Kulcsfogalmak / fogalmak

- 3/8-os ütemmutató, 6/8-os ütemmutató, felütés/súlytalan kezdés
- a műfajokkal kapcsolatos kulcsfogalmak
- gitártechnikai és harmóniai fogalmak
- funkciók: tonika, szubdomináns, domináns

A fejlesztés várt eredményei

- követni tudja a zenei elemek összetartozását, egymást kiegészítő vagy egymástól eltérő struktúráját, a zenei kifejezésben betöltött funkcióját
- a zeneművek befogadásának előkészítése során részt vesz olyan közös kreatív zenélési formákban, melyek segítenek a remekművek közelébe jutni, felhasználja énekhangját, az akusztikus környezet hangjait, ütőhangszereket, egyszerűbb dallamhangszereket
- képessé válik a zeneművek érzelmi és intellektuális befogadására
- megfigyeli és felismeri az összefüggéseket zene és szövege, zenei eszközök és zenei mondanivaló között
- újabb operaáriákat, műdalokat és balladákat, illetve spirituálékat tanulnak kísérettel
- négy szólamú darabokat énekelnek a capella, illetve kísérettel
- képesek több szólamban improvizálni hanggal és hangszerrel egyaránt
- a hangnemeket most már biztosan ismerik fel, különböztetik meg egymástól
- további életrajzokkal ismerkednek meg (klasszikusok és romantikusok)

Bevezetés 9-12. évfolyam

A zenetanításban elérkeztünk oda, hogy a zene ösztönös (nem tudatos) művelése már nem kielégítő táplálék a fiatalok számára. Mindarra, amit megtapasztaltak az első nyolc iskolaév alatt, most rá kell nézni tudatosan, észre kell venni azt a formai vázat, amelyre a zenei elemek épülnek.

Az egyes fiatalemberek útja azonban az emberiség történetében és kultúrtörténetében is tükröződik, így a zene korszakaiban is nyomon követhető. Kezdődik a barokk zenével (önmagára irányuló, témaközpontú), folytatódik a klasszikus stílussal (dualista, dialektikus) és a romantikus stílussal (modulációk, a térbeli gondolkodás kezdete, szociális érzékenység felébredése) és elérkezik a 20-21. századig (saját korunk égető kérdései, nyugtalan keresgélése).

Fontos eleme tehát a zeneoktatásnak a zeneelmélet, és ezen belül is kiemelt szerepet kap a formatan. A zenei forma, a tudatos Én jelenléte a zenében.

Ebben a folyamatban a zenetörténetnek is szerepe van. A zene különböző korszakairól tanult fozslányokat 11. osztályban fűzhetjük egybe, a zene-, illetve kultúrtörténeti epochában.

A 9. osztály leginkább a barokk kor bélyegét viseli magán. Az Én-központú gondolkodás, magányosság és mégis belesimulás a tömegbe (concerto-forma) megélése. 10. osztályban a diákoknak lehetőségük van intenzíven belemerülni a klasszikus zenei stílus formanyelvébe és követni annak fejlődését Haydntól Mozartot át Beethoven késői műveinek megjelenéséig. A 11. osztályban a materialista képektől (Smetana: Moldva) a nagy impresszionisták (Debussy: A tenger) imaginatívan inspirált művei felé haladunk. Ez az út lehetőséget annak az érzésnek a gyakorlására, melyet Rudolf Steiner „oktávérzésnek” nevez. A diákok azt élhetik át, hogy a szubjektív érzéseik (melyek beleragadtak a tonalitásba) engedni, lazulni kezdenek és így a tudat fényébe lehet azokat vezetni. A kompozíciós és improvizációs gyakorlatokban a romantika fontosabb stíluselemeit próbáljuk használni. A különleges modulációk által eddig nem sejtett terek nyílnak meg. A 12. osztályban a diákok valóban újat, a jövőbe mutatót, az ismeretlent, a sosem hallottat keresik a zenében is. A zeneirodalom is ezt a képet tükrözi. Jól kapcsolódik ide Bartók Béla népzene-asszimilációja,

áttérés az alaphangról a centrum-hangra. Új utat nyitnak a jazz-elemek, elszaporodnak az „izmusok”. Ezennel a 12. osztályban elkezdődhet az útkeresés az atonális zene világába. A klasszikus összhangzattan itt már nem ad valódi biztonságot.

Ünnepek alkalmával szülőket, tanárokat is belevonva, nagyobb lélegzetű műveket is előadhatnak: kantáták, operák, oratóriumok (esetleg ezeknek részleteit), ami rendkívül erős motiváció úgy a diákoknak, mint az egész iskolának.

Az iskola befejezésével a diákok képesek szintézist teremteni az egyetemes zene fejlődésével kapcsolatban. Kifejlesztett igényességük kell utat mutasson az egyes primitív felépítésű könnyűzene és a klasszikus zenehagyomány értékrendszerében.

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ez a kor az intenzív keresés ideje. Fontos a fogalmak új, racionális alapokra helyezett átisméltése. Az individualitás és szabadság kérdései foglalkoztatják a leginkább a fiatalokat, miközben érzésviláguk még a szimpátia és az antipátia szélsőségei között mozog. Ez az állapot a zenében a dúr és moll hangnemek kettősségében tükröződik, amibe a diákok szívesen belefeledkeznek. A harmóniai színváltások érzelmi színváltásokként hatnak, ezért esik erre az időszakra az elementáris összhangzattan bevezetése.

Egyszerre válik fontossá a drámaiság (balladák, egyes Schubert-dalok) és a humor. Továbblépünk a ritmikus munkában is, méghozzá a nehezebb ütemek (pl. 5/4, 7/4) és a poliritmusok irányába. Javasolt a metronom használata.

A diákok megtanulnak megérteni és előadni különböző stílusú, egyszerű vokális és hangszeres műveket, a precizitás, logikus szerkesztés belső igényével. Egyes darabok szerkezetét is tanulmányozzák, rátekintve a zenetörténet bizonyos korszakaira, elsősorban a barokk zenéjét (ezen belül a fuga formát) és híres zeneszerzőit ismerik meg közelebbről. Sok iskolának van felső tagozatos kórusa – melyben minden tanuló részt vesz – és zenekara, azoknak részvételével, akik játszanak valamilyen hangszeren.

Órakeret: 52 óra

Előzetes tudás

- jól eligazodnak a többszólamú hangszeres zenében
- igényesebb kórusművek előadására is képesek
- ismerik a zeneelmélet alapvető törvényszerűségeit
- ismerik a hangnemeket, és a modulációt

Tantárgyi fejlesztési célok

- az iskolazenekarban vagy kamaraegyüttesekben gyakorolják az együtt-zenélés művészetét, illetve előadásokra is készülnek.
- pop- vagy jazz-szerű improvizációk az iskola ütőshangszer-gyűjteményének felhasználásával és gitárral

- dobolás epochaszerűen (poliritmusok)
- koncertlátogatás előkészítéssel és utólagos írásbeli feldolgozással

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Zeneművek, énekes anyag:

- a diákok által tanult idegen nyelveken megszólaltatott dalok
- klasszikus dalok és balladák (Carl Loewe, Schubert), dramatikus dalok (Schubert: A halál és a leányka), népdalok, politikai dalok, könnyűzenei példák, stb. a capella és kísérettel, egyszólamban és többszólamban
- hangszeres darabok (Bach-invenciók) éneklése

Zeneművek, zenehallgatás:

- műveket leírni, jellemezni, összehasonlítani és írásban feldolgozni
- kapcsolatokat keresni a történelemmel és más művészetekkel
- zenei életrajzokat hasonlítani össze (pl. Mozart és Beethoven, vagy Bach-Händel-Vivaldi)
- zenei formátan: elsősorban barokk szerkesztési mód tanulmányozása, a fuga forma, kantáta, oratórium, concerto grosso, bevezetés az ellenpont szerkesztési módjába
- variációs formák megismerése és improvizációs lehetőségeinek kiaknázása
- különbségek a homofón és polifón szerkesztési módok között

Komplex készségfejlesztés:

- a zeneelmélet átláthatósága, rátekintés a zeneelméleti struktúrák logikájára
- hangképzés
- felső tagozatos kórus
- általános tanulmányok folynak mind a hangszeres munkában, az improvizációs és kompozíciós feladatokban, mind a a capella művekben (hangsorok, kvintkörök, hangközök, hármas- és négyeshangzatok, illetve fordításai, zenei írás és olvasás)
- a kortárs zene jelenségeinek első megismerése, különböző komponálási technikák megismerése és kipróbálása
- ismerkedés a blues jellemző akkordjaival (domináns-szeptim és kvártszekszt-akkord), valamint a jazz ritmikus elemeivel

Kapcsolódási pontok

- fény és sötét árnyalatok a zenében és a képzőművészetben
- a szakrális egyházi és a világi zene polaritásai és jellegzetességei
- történelmi korszakok
- a középkor és reneszánsz zenei jellegzetessége

Kulcsfogalmak / fogalmak

- formatani fogalmak (fúga, variációs formák, concerto grosso, vokális műfajok, kantáta, oratórium, recitativo, ária, duett, korál, passió, motetta, kyrie)
- jazz és blues stílusjegyei
- gregorián ének, szillabikus és melizmatikus dallam

A fejlesztés várt eredményei

- csoportosan vagy önállóan, életkoruknak és hangji sajátosságaiknak megfelelő hangmagasságban énekelnek, törekednek a tiszta intonációra. a tanult dalokat stílusosan, kifejezően adják elő
- emlékezetből és kottakép segítségével énekelnek régi és új rétegű magyar népdalokat, más népek dalait, műdalokat, kánonokat.
- értelmezik a népdalok szövegét, mondanivalóját, megtalálják bennük önmagukat
- a tanult népdalokat tájegységekhez, azok ma is élő hagyományaihoz, jellegzetes népművészeti motívumaihoz, ételeihez kötik
- hangszerkíséretes dalokat énekelnek tanári vagy hangszerezen játszó diák kíséretével, a műdalok előadásában alkalmazkodni tudnak a hangszerkísérethez
- részt vesznek kreatív zenélési formákban
- a tanult dalokhoz kapcsolódó dramatizált előadásokban aktívan vesznek részt
- a tanult dalok üzenetét, saját életük, környezetük jelenségeire tudják vonatkoztatni
- felismerő kottaolvasással követik a ritmikai és dallami elemeket
- megnevezik és beazonosítják a kottakép alapvető elemeit, például tempójelzés, ütemmutató, violin- és basszuskulcsok
- aktívan részt vesznek az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein, tematikus projektjein - a felső tagozatos kórusokkal nagyobb lélegzetű darabokat tanulnak meg
- ebben az évben a diákok műballadákval foglalkoznak
- a dobolás epocha alatt nehezebb ütemekkel és azok együtthangzásával ismerkedhetnek meg
- megismerik a jazz és blues stílusjegyeit
- továbbfejlődik az improvizációs készségük
- újraértékelik a zeneelméleti ismereteiket
- megismerik a barokk szerkesztési módot (fúga forma)
- különböző hangszereket tanulmányoznak
- képesek megtalálni az összefüggéseket a különböző történelmi korok és zenéjük, illetve a zene és más művészetek között
- találkoznak a mai zenei élettel: improvizációban próbálnak ki különböző, a kortárs zenében használatos komponálási technikákat
- különböző műveket, zenei életrajzokat tudnak összehasonlítani, írásban feldolgozni, elemezni.
- koncerteket látogatnak, melyekre felkészülnek és melyeket utólagosan feldolgoznak

10. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Ezt a korosztályt a klasszikus zene hangulatvilága, a szonáta, a szimfónia formai szerkezetének tanulmányozása, a téma és melléktéma ellentéte és kapcsolata jellemzi. A diákok megérik, hogy ez a zenei forma az emberből indul ki, és megismerése az ember megismeréséhez vezet el. Ebben az évben találkoznak az ellenpontozás technikájának egyszerűbb elemeivel is. Érdekes lehet egy áttekintés a zenepszichológiáról, azaz a zene hatásairól az ember életében. Mindezeket jól lehet tömbösíteni egy Beethoven-epochában, amelyből az ember küzdelmei, érzésviharai, mélypontjai és megdicsőülése kihallgatható.

Nagyobb szerepet vállalhatnak a fiatalok a koncerteken előadókként és szervezőkként egyaránt (hirdetés, programfüzet, utcai muzsikálás, mint kedvcsináló, stb.). Aktívabb a részvétel a helyi közösség életében.

Órakeret: 52 óra**Előzetes tudás**

- nagyobb lélegzetű darabokat képesek előadni
- jól kifejlődött ritmusérzék
- széles körű zeneelméleti és zeneirodalmi ismeretek
- harmonikus és polifonikus hallás

Tantárgyi fejlesztési célok

Zeneművek, énekes anyag:

- a dalkincs bővítése
- népdalok, műdalok, operaáriák, dalok musical-ekből, szonok, a capella és kísérettel
- klasszikus kórusművek négy- vagy többszólamban
- jazz jellegű dalok feldolgozásai
- spirituálék, gospel-ek
- iskolazenekar, kamaraegyüttes, osztályzenekar, melyben mindenki képessége szerint részt vehet
- bővülnek az improvizációs formák
- feszültség és oldás tükröződése a harmóniakban, sors, szenvedés, megdicsőülés zenei megvalósulása

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Komplex készségfejlesztés

- alapvető harmóniai tanulmányok, adott dallam harmonizálása
- kompozíciós tanulmányok, klasszikus ellenpont gyakorlatok

Zeneművek, zenehallgatás:

- kórus-átíratok Beethoven műveiből (Gyászinduló, Appassionata II. tétel, stb.)
- jól ismert zeneszerzők vagy zenészek (köztük akár neves jazz és popzenészek) életrajzának egyéni feldolgozása
- áttekintés a zenepszichológiáról, a zene hatásai (filmzene, reklám, háttérzene, elektromos zene, a zene szerepe a vallásban, a politikában)
- a szonátaforma, szimfónia, versenymű, opera formatani elemzése
- koncertlátogatás előkészítéssel és utólagos írásbeli feldolgozással

Kapcsolódási pontok

Költészettan: nyelvi elemek a zenei szövegben (verslábak, frázisok, szakasz, rímképletek, versmértékek motívikus megfelelői)

Kulcsfogalmak / fogalmak

- poliritmusok
- összhangzattani fogalmak, funkcionalitás
- ellenponttani alapfogalmak
- nagy zenei formák (oratórium, szimfónia, szonáta, versenymű, vonósnégyes)

A fejlesztés várt eredményei

- nagyobb tapasztalatra tesznek szert a kórus- és zenekari munkában
- a felső tagozatos kórossal a klasszikus négy- vagy többszólamú kórusművek mellett jazz jellegű darabokat, spirituálékat, gospel-eket is énekelnek
- a dalok és a zeneművek befogadásához, azok előadásához felhasználják eddigi ritmikai, dallami, harmóniai ismereteiket;
- ismeretlen kotta esetében is vizuálisan nyomon tudják követni a hallott ritmikai és dallami folyamatokat
- fogalmi szinten ismerik a hangközök harmóniaalkotó szerepét
- értik és azonosítják a különböző formarészek zenén belüli szerepét
- a zeneműveket összekapcsolják élethelyzetekkel, melyeket saját életük és környezetük jelenségeire, problémáira tudnak vonatkoztatni.
- kérdéseket vetnek fel a zenemű üzenetére és kifejezőeszközeire vonatkozóan
- értelmezik és önállóan véleményezik a zenéhez társított szöveg és a zene kapcsolatát
- bepillantanak a harmóniatanba és ellenponttanba
- a zenei formában most a klasszikus stílus zenei formáit ismerik meg mélyebben, elemzik és próbálják ki (szonátaforma, szimfónia, versenymű)
- jól ismert zeneszerzők vagy zenészek életrajzát dolgozzák fel önállóan
- koncerteket látogatnak, melyekre felkészülnek és melyeket utólagosan feldolgoznak

- ismerik a főbb fővárosi zenei intézményeket (például Zeneakadémia, Magyar Állami Operaház, MÜPA), főbb vidéki zenei centrumokat (például Kodály Központ – Pécs, Kodály Intézet – Kecskemét), továbbá lakóhelye művelődési intézményeit
- fogalmi szinten tájékozottak a zenének a viselkedésre, fejlődésre és agyműködésre gyakorolt hatásaiban
- önálló kutatást végeznek feladataik megoldásához nyomtatott és digitális forrásokban

11. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az évben van a legtöbb iskolában a zenetörténet epocha, mely az eddig ismert zenedarabokat, impulzusokat, stílusokat és szerzőket elhelyezi az időben. Az epocha kezdődhet akár az emberiség korábbi kultúrszakaszaival (ó-indiai, óperzsa, ó-egyiptomi, görög-római), és a 20. század zenei forradalmáig (Schönberg, Bartók) vezeti el a diákokat. Továbbfejleszthetjük ezen a zenetörténeti epochán keresztül is a zenei ítéletet, a zenei ízlést és a zenei igényt. Kiemelt eleme a zenei munkának a klasszikus, illetve romantikus műdalok szólóéneklése. Megfigyelhető a zene drámai hatása, a ritmus-dallam-harmónia összedolgozása, a feszültség-oldás tükröződésében. Jó téma a zene keltette képek, valamint képek keltette zene (Muszorgszkij: Egy kiállítás képei, Richard Strauss: Till Eulenspiegel).

Fontos az összehasonlító célú zenehallgatás, pl. Dies irae a gregórián zenében, Mozart és Verdi Requiem-miséiben.

Órakeret: 52 óra

Előzetes tudás

- biztosabban olvasnak bonyolultabb kottaképet
- koncentráltan hallgatnak zeneműveket és az elmélyített zeneelméleti tudásra alapozottan meg tudják ítélni ezeket
- képesek kihallgatni a művek érzelmi hátterét

Tantárgyi fejlesztési célok

Zeneművek, énekes anyag:

- a dalkincs bővítése: romantikus műdalok, kórusművek, népdalok, kamarakórus (duók, triók, kvartettek is) a capella vagy kísérettel
- tiltakozó dalok, társadalomkritika

Komplex készségfejlesztés:

- iskolazenekarban, kamaraegyüttesekben, osztályzenekarban (speciális hangszerelés, amelyben mindenki képesség szerint részt vehet) dolgoznak a diákok
- bővülnek az improvizációs formák

Zeneművek, zenehallgatás:

- zenetörténet epocha a főoktatásban
- fejlődési korszakok a zenetörténetben a kezdetektől a 20. századig
- jelentős művek a különböző korszakokból, hangsúlyosan a romantikából
- apollói, dionüszoszi elemek kifejezőmódjai, formái
- programzene

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- szólóéneklés (pl. Schubert: Téli utazás, más romantikus műdalok)
- különféle zenedarabok leírása, összehasonlítása, osztályozása
- a klasszikus formák átalakulása, kibővülése
- a kromatikus hangsor
- egészhangú skála
- a tonalitás széthullása
- írásos munkák nagy romantikus zeneszerzők életéről (Schumann, Chopin, Liszt, Wagner)
- koncertlátogatás előkészítéssel és utólagos írásbeli feldolgozással

Kapcsolódási pontok

- történelem: a kereszténység zenéje (gregorián zene, az európai zenekultúra kútfője)
- történelmi korszakok/zenei stílusok
- török világ – keleti elemek a Kárpát-medence népzenejében

Kulcsfogalmak / fogalmak

- programzene
- egészhangú skála
- zenei stílusok
- művészettörténeti vetületek
- kromatika, hangfűrt
- formatani fogalmak (dalciklus, etűd)

A fejlesztés várt eredményei

- a dalkincs további bővülése romantikus műdalokkal, forradalmi, tiltakozó dalokkal
- hangszeres részvétel kamaraegyüttesekben, zenekarban
- felső tagozatos kórus, kamarakórus repertóriumának bővülése
- bővül az improvizációs lehetőségek tárháza
- új zenei formákkal találkoznak: szimfonikus költemény, rapszódia

- megismerik a romantikus zene érzelmi tartalmait
- a zeneszerzők életét önállóan dolgozzák fel
- ismerik a kromatikus hangsort és egészhangú skálát
- különbséget tudnak tenni korszakok, műfajok között
- felismerik adott zeneműben a stílus és korszak hatását
- a zeneműveket tanári segítséggel történelmi, földrajzi és társadalmi kontextusba helyezik
- kezdetben tanári segítséggel, majd önállóan azonosítják a zenében megjelenő társadalmi, erkölcsi, vallási, és kulturális mintákat
- a zeneműveket zenetörténeti kontextusba tudják helyezni, kapcsolatot találnak történelmi, irodalmi, kultúrtörténeti vonatkozásokkal, azonosítják a műfaji jellemzőket
- zenei ízlésük az értékek mentén fejlődik
- koncerteket látogatnak, melyre felkészülnek és melyeket utólagosan feldolgoznak

12. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Röviden újra át lehet tekinteni a zenetörténetet, de ebben az évben a hangsúly a 20. századi és kortárs zenén van. A diákok képessé válhatnak arra, hogy a modern zene jellegzetes jelenségeit felismerjék és leírják. A zenetörténet fő áramlatainak megértése segít a diákoknak abban, hogy tudatosan forduljanak a ma kérdései és problémái felé. Megértik, hogyan tükröz személyes emberi és isteni, szakrális érzéseket a zene (világi és egyházi zene). Megélik a drámai-lírai kontrasztokat, valamint a magunkból kifelé, vagy a magunkba befele vezető hanghatásokat.

Ekkorra kialakulhat egyfajta érzék a fiatalokban, hogy a különböző zeneszerzők stílusát első hallásra meg tudják különböztetni egymástól (pl. Haydn, Mozart, Beethoven). Fontos esemény lehet egy olyan közös művészeti alkotás létrehozása, amelyben több művészeti ág is összekapcsolódik.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- biztonsággal eligazodnak a zenekultúrákban
- kifejlett ritmus-, harmónia-, formaérzékük képessé teszi őket arra, hogy aktívan bekapcsolódjanak környezetük zenei életébe
- fogékonyak a zenei minőség és esztétikai értékek iránt

Tantárgyi fejlesztési célok

Zeneművek, énekes anyag:

- dalkincs bővítése: kórusművek, népdalok, 20. századi műdalok, kamaradarabok a capella és kísérettel

Szólóéneklés

- felső tagozatos kórus: Bartók és Kodály egyes kórusművei, Palestrina, Monteverdi, Byrd polifón egyházi művei, kantáták
- búcsúkoncert, tehetséges diákok szólómunkája

Komplex készségfejlesztés:

- iskolazenekarban, kamaraegyüttesekben, osztályzenekarban mindenki képessége szerint vesz részt
- bővíthetnek az improvizációs formák

Zeneművek, zenehallgatás:

- zenetörténeti áttekintés, melyben a hangsúly a modern zenén van (Debussytól)
- a zene fejlődése a második világháború után
- rátekintés a kortárs zenére (Ligeti, Kurtág, Janáček, Arvo Pärt, Penderecki, Cage, stb.)
- filmzene
- a zene és technológia (elektronikus, szintetizált, számítógépes zene)
- harmóniatan: tizenkétfokúság

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- közös műalkotás létrehozása különböző művészetek bevonásával (zene, költészet, euritmia, dráma, szobrászat, színhatások)
- fontos 20. századi művek és zeneszerzők (Schönberg, Berg, Prokofjev, Sztravinszkij, Bartók, Kodály, Hindemith, Messiaen, stb.) ismertetése, jellemzése, összehasonlítása és csoportosítása
- egy modern zeneszerző életrajza (önálló írásos munka)
- koncertlátogatás: klasszikus és modern művek előkészítéssel és utólagos írásbeli feldolgozással

Kapcsolódási pontok

- esztétika: mi az érték a zenében, esztétikai és érzéki élmények zeneisége
- történelem: átfogó kép a történelmi korok lelki háttéréről
- dráma: zenei háttér megteremtése

Kulcsfogalmak / fogalmak

- dodekafónia
- modern zenei építkezés fogalmai
- modern paleográfia alapfogalmai
- szintetizált zene, számítógépes zene
- bitonalitás, atonalitás, funkcionalitás, egészhangú skála, aleatórikus zene és konkrét
- autentikus, tradíció, átdolgozás, dialektus, Magyar Népzene Tára
- zsoltár típusú népdal, szillabikus, melizmatikus dallam

A fejlesztés várt eredményei

- tovább bővül a dalkincs 20. századi műdalokkal, kamaradarabokkal
- a felső tagozatos vagy kamarakórusban nehezebb műveket is elénekelnek a diákok, pl. bartók, kodály, illetve reneszánsz vagy barokk nagy formákat
- a kórus és az iskola zenekara együtt lépnek fel
- a diákok saját műalkotást hoznak létre több különböző művészet bevonásával
- egyes diákok szólóelőadáson dolgoznak
- a zenetörténetben újra elmélyednek, már megértik a 20. századi és kortárs zenét
- fontos 20. századi műveket és zeneszerzőket ismernek meg
- rátekintenek a zene és elektronika kérdéseire
- elmélyülnek a harmóniatanban
- megismerik a tizenkétfokúságot
- képesek összpontosított, elmélyült figyelmű zenehallgatásra
- koncerteket látogatnak, amelyre felkészülnek és amelyet utólagosan feldolgoznak
- a hallott zeneműveket érzelmi és intellektuális módon közelítik meg, értik és értékelik a művészeti alkotásokat
- ismernek magyar és más kultúrákra jellemző zenei sajátosságokat, s ezeket újonnan hallott zeneművekben is felfedezik
- megfigyelik a különböző zenei interpretációk közötti különbségeket, s azokat véleményezik
- társítani tudják a zeneművekben megfogalmazott gondolatokat hangszerelési, szerkesztési megoldásokkal, kompozíciós technikákkal, formai megoldásokkal
- órai tapasztalataik és saját ismeretanyaguk alapján önálló véleményt alkotnak a zenemű mondanivalójáról, és azt az adott zeneműből vett példákkal illusztrálják
- alapszintű ismereteket alkalmaznak a digitális technika zenei felhasználásában
- az elsajátított zenei anyagot élményszerűen alkalmazzák tematikus projektekben

- konkrét művek példáin keresztül elkülönítik és egymással kapcsolatba hozzák az irodalomhoz és különböző művészeti ágakhoz (film, képzőművészet, tánc) tartozó alkotások jellemző vonásait a nyelvi, vizuális, mozgási és multimédiás művészetekben és a zenében
- konkrét, a tanár által választott műalkotásokon keresztül összehasonlítják a különböző művészeti ágak kifejezőeszközeit, például hogyan fejez ki azonos érzelmet, mondanivalót a zene és más művészetek.

DRÁMA

Bevezetés

A dráma szerepe a kompetenciák kialakításában

A dráma, mint művészi és művészetpedagógiai tevékenység olyan képességek megalapozásában vesz részt, mint az árnyalt önkifejezés, a kommunikáció, az együttműködés, az igényesség és a szépség iránti fogékonyság, a kreativitás, az alkotóképesség, a felelősségtudat. Ezek a képességek olyan kompetenciák kialakításában játszanak fontos szerepet, mint a kulturális kompetencia (gondolatok, élmények és érzések kreatív kifejezése), a kommunikáció, a személyközi kompetencia (a személyközi készségek hatékony alkalmazása a köz- és magánéletben) és a vállalkozói kompetencia (az egyén felelőssége saját cselekedetei iránt). Ily módon a drámával való foglalkozás célja nem művészek nevelése, hanem a művészi tevékenységen át a minden egyes gyermekben szunnyadó saját képességek és életcélok kibontakoztatása. A tehetséggondozás természetesen részét képezi a feladatoknak.

A dráma a testi kifejezőképességek gyakorlásával hatással van az érzékek fejlődésére, a térbeli tájékozódásra, a verbális és nem verbális kifejezőeszközökre, a mozgás harmóniájára és a beszéd tisztaságára. Mint közösségi tevékenység elősegíti a mások iránti empátia és megértés kifejlődését, a kapcsolatteremtést, tudatosítja a közösségi együttélés szabályait, ezáltal hatással van a gyermek morális fejlődésére. Segít abban, hogy belső értékeit konstruktívan tudja a közösség javára fordítani. Mint alkotó tevékenység hozzásegíti önálló, a világra nyitott személyiségének kifejlődését.

A dráma természeténél fogva szorosan és tudatosan kapcsolódik más művészi és testi nevelést szolgáló területekkel: az euritmiával, a beszédműveléssel, az irodalommal, a testneveléssel és Bothmer-gimnasztikával, a zenével, a képzőművészetekkel és a mesterségekkel. Mint összetett terület, megjelenhet önálló óráként, de átszövi a tanítás napi gyakorlatát.

Témakörök

csoportos játék

- érzékek fejlesztésére irányuló gyakorlatok
- térbeli tájékozódást segítő gyakorlatok
- koncentráció, a figyelem iskolázása
- memória fejlesztése
- ritmusérzék fejlesztése
- utánzásra és fantáziára épülő beszéd- és mozgásgyakorlatok
- Szabályjátékok, népi játékok, Dramatikus játékok (szöveggel, hanggal, bábbal, zenével, mozgással, tánccal)
- *rögtönzés*
egyéni és csoportos improvizáció (improvizáció és dramatizálás szövegre, zenére, képzőművészeti alkotásra)
- bábok és maszkok alkalmazása gyakorlatokban és előadásokban

történetek feldolgozása

- tananyag feldolgozása drámai eszközökkel (tanítási dráma)
- alapvető dramaturgiai ismeretek elsajátítása
- irodalmi művek – drámák, drámarészletek, versek elemzése, feldolgozása
- a népi kultúra, hagyományok, ünnepek megismerése, felelevenítése
- Saját történetek feldolgozása
- Műalkotások feldolgozása

színház nyelvének megismerése

- színházi előadások megtervezése, próbái és kivitelezése
- napi rítusok, évkörhöz tartozó ünnepek megformálása
- a színház alapvető kifejezőeszközeinek megismerése, tudatosítása (szöveg, hang, báb, zene, mozgás, tánc)
- különböző színházi irányzatok, stílusok, alkotók megismerése
- dramaturgiai alapfogalmak
- színházi műfajok, stílusok
- színházi előadás megtekintése
- dráma- és színháztörténet
- dráma- és színházelmélet
- kortárs dráma és színház
- színjátékos tevékenység (vers- és prózamondás, jelenet, előadás stb.)

Megismerő- és befogadókészség

- színházi produkciók értő elemzése
- a nézői szerep nevelése

Beszédművelés

Kiemelt területként jelenik meg a beszédművelés, amely az anyanyelv tanításához is szorosan kapcsolódik.

A gyermek a második hét év során kezdetben teljesen tudattalanul éli meg a beszéd ritmusát, tagoltságát, dallamát. Csak a 9. életévtől kezd mindez tudatosulni benne. A 12. évet elérve alakulnak ki képességei és igénye, hogy a beszéd zeneiségén túl annak gondolatiságát is megélje és megragadja. A pubertással nyílik meg annak lehetősége, hogy a költészet drámaiságát is átérezze.

Egy másik megközelítés szerint a gyermek beszédhez való viszonya három felismerhető fejlődési lépcsővel is jellemezhető

- Az 1-3. osztályban a gyermeknek a grammatikailag helyes beszéd érzékelése és elsajátítása a legfontosabb. Az elsődleges feladatunk megtanítani pontosan hallani.
- A 4. és 5. osztályban a szép beszéd érzékelése és az erre való törekvés a születőben lévő Ént kapcsolja kialakult fizikai testéhez

- A 6-8. osztályban a beszéd hatalmának megérezése történik, amikor fokozatosan tudatosul a kamaszkorba lépő ifjú emberben, hogy beszédét uralni, céljának megfelelően használni tudja.

A dráma szerepe a Waldorf-iskolában

A Waldorf-iskolák életét összetett módon szövi át a színház és a dráma szeretete és ápolása. Ez a művészeti ág az ókori görögöknél született meg, előzményeit a rítusokban és a mimes játékokban találjuk. Az egyes társadalmakban mindig az adott világképnek megfelelő színházi és színpadi formák alakultak ki. A mai színház ismét feloldja a klasszikus formákat és kísérleteiben visszanyúl az alapokhoz. A pedagógiában a gyermekek életkorának és tudati fejlődésének megfelelő módon kapcsolódunk a dráma és a színház változatos formáihoz, eszközeihez.

A napi szokások, kis rítusok gyakorlása (pl. bizonyítványvers, reggeli fohász stb.), az évszakünnepek, ahol egy-egy osztály bemutatószerűen ízelítőt ad az adott időszakban tanultakból, az éves színdarab, a közösségi ünnepek, például a Mihály-napi mérlegelés lehetőséget ad a kitágított értelemben vett színházi formák gyakorlására mind az aktív részvétel mind a befogadás oldaláról. Az éves színdarabok bemutatására sok iskolában szokás drámanapot tartani, máshol az osztálytanító maga választja meg a bemutató időpontját. Az évkörben két időszak különösen alkalmas erre: a farsang és a pünkösd, mely utóbbi az újjászületett közösség ünnepe.

A felsorolt tevékenységeknek köszönhetően a művészi megmutatkozás szokássá válik, így a felső tagozatban, amikor a dráma már önálló óráként jelenik meg, a tapasztalatokra építve lehet megkezdeni az eszközök tudatosítását. Mindez a napi szertartások megélésétől a megmutatkozás örömein át a 12.-es színdarab minden művészetet magába foglaló eseményéig ível, ahol a fiatal emberek már saját mondanivalójukat mutatják meg tanáraik segítségével a közösségnek.

1-4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A kisgyermek számára a világ ugyanúgy egységet alkot, ahogy a görögöket megelőző időkben a rítusokban a művészetek, a tudomány és a vallás. Ezért a drámai tevékenységek is szoros egységben élnek a többi művészi tevékenységgel.

A főoktatás ritmikus részében bőségesen nyílik lehetőség a csoportos játékokra, a napi szintű gyakorlás pedig lehetővé teszi, hogy az érzékek, az emlékezet, ritmusérzék stb. fejlődését célzó gyakorlatok valóban képességeket hozzanak létre. Fontos, hogy a szövegek tanulását még mozgás kíséri, ami a gesztus későbbi alapja lesz. A szerepbe lépést természetes módon és sokszor metakommunikációval tanulják meg a gyermekek, amikor egy gyertya meggyújtása vagy egy csengő hang jelzi a következő esemény kezdetét. A dráma szempontjából alapvetően fontos a rend, a csend jelentősége, a közös mozdulás élménye – ezek képezik alapját a későbbi színpadi jelenlétnek.

Órakeret: A főoktatás ritmikus részében.

Előzetes tudás

A Waldorf-óvodában az ünnepekhez kapcsolódó dramatikus játékok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Érzékek, alapképességek fejlesztése. A drámai tevékenység megalapozása, a rend, a csend, a szerepbe lépés, a közös mozdulás, a rítus megélése. Közös szövegmondás, szó és mozdulat egységének megteremtése. Népi hagyományok megismerése, az évkör ünnepeinek átélése közös tevékenységen keresztül. Dramatizált történetek előadása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A játék, beleértve a dramatikus játékokat is, ebben az életkorban a maga természetes formájában fakad a gyermek lényéből. A tanár elsődleges feladata, hogy minőségi táplálékot adjon a gyermekek képzeletének, életkornak megfelelő, archetipikus képeket hordozó mesék, legendák, történetek, irodalmi művek, versek feldolgozásával. Emellett – mivel a civilizációs ártalmak (a televízió, a filmek, számítógép hatása) rombolják a természetesen meglévő játéktevékenységet – fontos, hogy tudatosan ápolja és védje a játék agressziótól mentes, képzeletre épülő, tiszta formáját.

A történetek feldolgozásánál érdemes törekedni a kevés, de minél több fantáziával alkalmazható eszközre. A gyermek tudattalanul megtanulja, hogy minden mozzanatnak jelentősége van. A díszletek, jelmezek egyszerűek, de szépek legyenek.

Az alsóbb osztályok színdarabjai inkább zenei és mozgásos elemekkel átszőtt dramatikus történetmesélésnek tekinthetők, az igazi drámai erő (konfliktus, katarzis, karakterformálás stb.) még csak érintőlegesen van jelen. Fontos, hogy minél több verses-ritmusos szöveggel dolgozzanak a gyerekek, a szövegek nagy részét kórusszerűen recitálják.

A darabot az osztálytanító választja, esetleg írja. A választást pedagógiai szempontok vezetik. Ilyenkor érdemes átgondolni, van-e olyan erkölcsi természetű probléma (pl. az osztályközösség valamely nehézsége, egy gyermek körül kialakult konfliktus stb.), amelynek megoldásában az adott mese utat mutathat. Van-e olyan fontos eszmei-morális tartalom, amelyet az osztálytanító szeretne mélyen elültetni a gyermekekben. Szempont lehet egy-egy gyermek szerepbe hozása, egy neki szóló szerep megélésének jelentősége. A színdarab óriási lehetőség: mélyebb, akarati-érzelmi szinten átjárja a közösség minden egyes tagját, a tanulás élményszerű és maradandó formája.

Az éves színdarab formájának kialakításakor kisiskolás korban törekedni kell a bensőségességre a helyszín megválasztásában, a nézőtér és a színpad viszonyának kialakításában. Az előadás az évben tanultak örömteli megmutatása legyen.

Beszédművelés**1. osztály**

Mivel az utánzás igen erős, a tanár beszédpéldája az első években meghatározó. A mesélés legyen epikus (hang, ritmus, gesztus), a kiejtés jól artikulált, a légzés kiegyensúlyozott, a tónus meleg. Kerüljük a drámaiságot! A gyerekek a ritmikus részben rövidebb verseket, mondókákat mondanak együtt mindig mozgással (nagy és finom mozgás) kísérve. A ritmus még egyenletes belső ritmus (mérő). A betűtanításhoz kapcsolódóan fejlesztjük fonémahallásukat, képekkel segítve a felismerést. A hallási differenciálás segít a betűtévesztések megelőzésében.

A tanév során a tanító – ha kell, szakember segítségével- folyamatosan készítsen feljegyzéseket a gyermekek beszédállapotáról, fejlődéséről, hogy szükség esetén terápiás tervet készíthessenek a következő tanévre. (A súlyosabb beszédhibával küzdő gyermekek terápiája természetesen hamarabb is megkezdhető.)

2.osztály

A gyerekek először állnak az osztály elé, hogy minden héten elmondják a bizonyítványversüket. Ez jó alkalom arra, hogy hétről hétre ápoljuk ezt a folyamatot. Rendszeresen adjunk egyéni segítséget a továbblépéshez, hogy évvégére tökéletesre csiszolódjon a vers. A ritmikus részben a verseket és mondókákat közösen és kisebb csoportokban váltogatva, felelgetve mondják a gyerekek. A ritmus már határozottabb, de még mindig nem feszes. Használjuk mind a négy alap ritmust (jambus, trocheus, anapestus, daktilus). A mérőtől a ritmizálás felé az első lépcső a szótaglépés. Közösen végezzenek játékos, belső képekkel instruált hanggyakorlatokat, támogatva ezzel a tanulók egyéni beszédterápiáját is.

3. osztály

Folytatva az előző években megkezdett munkát az év folyamán elérkezik az az időszak, mikor az osztály nagy változáson megy keresztül: elérkezik a Rubikon időszaka. Leválva a világról kezdik felfedezni a saját hangjukat is. Ez elbizonytalanítja a gyerekeket – ekkor kell rálépniük arra a útra, ami a következő szakaszhoz vezet: a beszéd szépségének érzékelése felé. A ritmikus részben megjelenik a mérő után a hosszú és rövid hangzók adta feszes versritmus, a hangerő váltakozása, a lassú és gyors beszéd. Elkezdődnek a beszédakrobatikai mutatványok: a nyelvtörők, a versek visszafelé mondása szavanként. A beszédet még mindig mozgással kísérjük, egyre inkább a hang karakterének megfelelő kéz és láb mozdulatokkal. Megfigyeljük a hangok hangulatfestő jellegét.

4. osztály

Az életkori sajátosságoknak megfelelően ezen az osztályfokon a legfontosabb feladata a beszédművelésnek az alliteráló versmondás elsajátítása. Az akarat és a gondolkodás az érzésen keresztül kapcsolódik így módon össze. Szöveggént az Edda (esetleg a Kalevala) egyes részeit használjuk, akár eredeti nyelven is. A gyerekek hangereje megnő – ez az állapot a tudatosan végzett mássalhangzó-gyakorlatokkal jól kordában tartható. A gyakorlatok során az érthetőség, a megformáltság, a folyékonyság és tagoltság egyaránt fontos szempont.

Kapcsolódási pontok

A színdarab témáját az évben megismert történetek közül érdemes választani. A művészi tevékenységek eredményeit – tanult dalok, euritmia gyakorlatok, elkészített tárgyak – beleszöhetjük az előadásba. Ezek bármelyike középpontba is kerülhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rítus, játék, rend, csend és közösségi megmozdulás, természetes játéktevékenység, utánzás és képzelet, szerepbe lépés, közös recitálás, szöveg és mozgás egysége.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek alapvető készségei (emlékezet, önkifejezés) és érzékei fokról fokra fejlődnek. Képes örömmel és természetesen megmutatkozni a színpadon. Megtanul a közös cselekvésekben a szabályokhoz és a közösség tagjaihoz alkalmazkodni. Az előadások során hosszú szöveget képes együtt recitálni másokkal, kisebb szövegek önálló elmondására is képes. Ötleteivel segíti a közös munkát. Gesztussal kíséri a szöveget. Tudja a szerepbe lépés jelentőségét, figyel a közös mozgulásra, tiszteletben tartja a csend jelentőségét. Aktívan részt vesz többféle dramatikus tevékenységben tanári irányítással, önállóan, illetve társakkal való együttműködésben.

5. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Az 5. osztály egyik legfontosabb eleme, hogy a gyermekek megismerkednek az antik görög kultúrával és történelemmel. A görög ember tudati állapota jól tükrözi az 5. osztályos belső fejlődési állapotát. A dráma mint önálló műnem ekkor jelenik meg a történelemben, a színház ekkor kristályosodik önálló művészeti ággá. Elsősorban a formáról és nem a tartalomról van szó, hiszen a görög drámák szívbe markoló tragikuma vagy harsány komikuma még nem illik az 5. osztályos hangulatba (majd 9. osztályban kerül középpontba). Ez az a pillanat azonban, amikor a kórusból kiválik a színész, a gyermekben ettől kezdve jelenik meg az igény a tudatosabb játékra, az önmagára való rátekintésre.

Órakeret: A főoktatás ritmikus részébe integráltan.

Előzetes tudás

Az alsóbb osztályokban átélt előadások élménye, a gyakorlatok eredményei a képességek fejlődésében

Tantárgyi fejlesztési célok

A memória fejlesztése, a harmónia, a belső mozgékonyosság kiteljesítése a játékok során és az éves előadásban, a karból való kilépés, önállóság pillanatának első megélése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A kifejezett hangerő, tempó, hangmagasság gyakorlatok 5., de inkább 6. osztálytól ajánlottak. Különösen ajánlottak a ritmusérzékét és a memória fejlesztését célzó gyakorlatok.

Az 5. osztályos záró színdarabban bármelyik tanult kultúrkorszak története megjeleníthető, de az irodalomepochán tanultakból (pl. János vitéz) is választhatunk témát. Mindenképpen mérvadó a görög színház formája, ahol a kórusban mondott szövegek mellett hangsúlyosabban megjelenik az egyéni játék; a tánc, a zene, az euritmia szerves része az előadásnak. A gyermekek mozgásának

ösztönös harmóniája és szépségére építhetünk. A görög drámában megjelenik a monológ-dialógus-kar hármas tagoltsága, erre a felépítésre lehet alapozni bármilyen témájú előadásban.

Beszédművelés

A tíz-tizenegy éves gyermek szívesen foglalkozik beszéde művelésével, örömet leli megtalált új hangjában, megerősíti, hogy képes uralni azt. Az új reggeli fohász megtanulásakor már tudatosabban vezethetjük be a gyerekeket az ilyen típusú szövegek feldolgozásába. A történelemepochához kapcsolódva régi kultúrák hangján szólaltathatunk meg archaikus imákat. A légzést harmonizáló lépésgyakorlattal készítjük elő, majd a görög epochához érve teljesítjük ki a hexameter-gyakorlatokat. Szöveggént Homérosz Odüsszeiáját használjuk görögül és magyarul, majd egyéb ókori irodalommal egészíthetjük ki ezt.

Kapcsolódási pontok

Történelem- és irodalomepochák tananyaga a darabválasztásánál, az egyéb művészeti tantárgyak az előadás megformálásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Harmónia, egység, monológ, dialógus, kórus és színész kapcsolata

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekben harmonikusan továbbfejlődik az előadói képesség, az önkifejezés igénye átlépi a közösségi határt, önálló szerepformálásra egyre inkább alkalmassá válik. **6. évfolyam**

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 6. osztályban hangsúlyossá válik az önállóság és az éberség, amit gyakorlatokkal lehet fejleszteni. A koncentrációs és figyelem gyakorlatok egyre nagyobb teret kapnak. Fontossá válik az önérvényesítés, a küzdelem, a konfliktus mint fogalom itt vezethető be. A jelenetek, improvizációk megbeszélése, a külső nézőpont (ne takarj, kifelé játssz stb.) tudatosítása is hangsúlyosabbá válik. A mozgás és mozdulatlanság (pl. szobros játékok), a hang és a csend a ritmus és tempó megteremtésének alapja. A gyerekek vitakodva nagy ebben a korban, erre építve bevezethetünk retorikai alapfogalmakat és gyakorlatokat. A középső négy érzékre irányuló gyakorlatok fontosak, de az alsó érzékeket is tovább csiszolhatjuk összetettebb feladatokon keresztül (pl. botos egyensúlygyakorlatok).

Órakeret: A főoktatás ritmikus részébe integráltan.

Előzetes tudás

Az alsóbb osztályokban átélt előadások élménye, a gyakorlatok eredményei a képességek fejlődésében. A monológ, dialógus, kar szerepének megérzése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az éberség növekedésének elősegítése, az önreflexió képességének megalapozása, a színpadi tér alapfogalmainak megértése, a konfliktus mint pozitív erő megélése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

6. osztálytól fontos a gesztusok és a hang energiájának, intenzitásának megteremtése, a játékbátorság erősítése, hiszen ez a kamaszkor előtti utolsó pillanatban vagyunk, amikor majd egyre nehezebbé válik a megmutatkozás.

Beszédművelés

3. szakasz (6-8. osztály) a beszéd hatalmának megérzése, amikor fokozatosan tudatosul a kamaszkorba lépő ifjú emberben, hogy beszédét uralni, céljának megfelelően használni tudja.

Ez az osztály átmenet a vezetettségből az önállóság felé. A tanulók leválnak tanítójuk beszédéről, gesztusairól. A légzésük mostanra beállt a felnőtt pulzus: légzés 4:1 arányú légzésre, de még mindig nem jött el a direkt légzőgyakorlatok ideje. Fontos az intenzív munka, amely során jó, ha lehetőséget kapnak önálló gyakorlásra, gyakorlatok kitalálására és azok megosztására. Jól működnek a régi mássalhangzó-gyakorlatok, de most pármunkában: egymást javítva, segítve. A különböző ritmusú versmondást kiegészíthetik osztinátós mozgásgyakorlatokkal. A lírai versek mellett jelenjenek meg rövid epikus művek is, de a drámai hangvétel még nem ennek a korosztálynak való. A római történelem kapcsán foglalkozunk a retorika egyes elemeivel (lelkésítő beszéd és vita). Előtérbe kerül a mondat és szöveg szerkesztése, és ehhez kapcsolódóan a beszéd dallama, tagolása, a szünetek jelentősége.

Kapcsolódási pontok

Történelem- és irodalomepochák tananyaga a darabválasztásánál, az egyéb művészeti tantárgyak az előadás megformálásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Önállóság, külső nézőpont megjelenése, ritmus és tempó, erő, egyensúly kint és bent között, tagolás, retorika, vita.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek éberségének, önállóságának növekedésével nagyobb hangsúly kerül az egyéni játéokra. A jelenlét a drámai helyzetben segít az önmagára ébredésben. A konfliktus mint pozitív fogalom és mint játéklehetőség segít az önérvényesítés helyes módjának megtanulásában. A külső nézőpontra ráérezve megérti a színpadi tér sajátos törvényeit. Megtanulja értékelni saját és társai munkáját. Belső kifejező ereje növekszik.

7. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A drámai hangvétel természetesen jelenik meg a hetedikeselek közt ébredő antipátia és szimpátia heves hullámozásában. Most érkezett el az idő, hogy „kölcsonvett” irodalmi szövegekkel belehelyezkedve mások szélsőséges érzéseibe drámain megnyilvánuljanak.

A karakterformálás előtérbe kerül. A kamaszodó gyermek egyre kritikusabban nézi a világot maga körül, felfedezi a jellemhibákat. Ennek az élménynek a feldolgozásában sokat segít a karakterekkel

való foglalkozás és a humor oldó ereje. Mind a jellem- mind a helyzetkomikum megismerése fontos. Egyre többet bízhatunk a fantáziára, ezért a rögtönzés szerepe megnő.

Órakeret: A dráma a főoktatás ritmikus részébe integráltan van jelen.

Előzetes tudás

A görög színházi forma, monológ, dialógus, kar szerepe, konfliktus, külső nézőpont, jelenetek megbeszélése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Cél a jelenet fogalmának megismerése, az improvizációs képesség kibontakoztatása, a lelkiállapotok, karakterek differenciáltabb megformálása, a stílusérzék fejlesztése, a dramaturgia alapfogalmainak megismerése, a kritikai érzék pozitív irányú gyakorlása, a kapcsolatteremtés ápolása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A fantáziára építve gyakoroljuk helyszínek, tárgyak, típusok megteremtését improvizációkban. A karakterek formálásánál a stílusérzékre alapozhatunk. Megjelenik az érzelmek és lelkiállapotok kifejezése a mozgás- és beszédstílusban. A stiláris mozgékonyagra építve a paródia központi szerepet kaphat. Humorral oldva a jelenetek megbeszélésében a kritika kultúrája és az önismeret is megjelenik. A jelenetek adott szempont szerinti megfigyelése, a nézőre tett hatás visszajelzése, a minőség iránti igény – a gyermekek érettségi szintjének megfelelő formában – nagyon fontos. Mindezek alapja lehet a bizalomra épülő, páros és csoportos játékok bevezetése, ahol a gyermek megtanul visszajelzést adni társának. Az érintés, érintkezés – fizikai és lelki síkon is – egyre nehezebb, különösen fiúk és lányok között. A páros gyakorlatok és bizalomjátékok ebben segítséget nyújtanak.

Az év végi színdarab alapja lehet improvizációsorból épített cselekmény, vagy feldolgozhatunk adott témát improvizatív eszközökkel. A fantázia szárnyalhat, ugyanakkor megismerhetik azokat a korlátokat, amelyeket a dráma szerkezeti egységei – bevezetés, fordulat, kibontakozás, tetőpont, megoldás – szabnak. Tisztázódik a jelenet fogalma. Kiváló lehetőséget ad minderre a commedia dell'arte megismerése, amely egyben a történelmi epocha anyagához is kapcsolódik.

Ajánlott darabok: Varázsfuvola, Baumarchais, Goldoni, Gozzi, mesejátékok, commedia dell'arte, reneszánsz darabok és darabrészletek stb.. Idegen nyelvű darab előadásával is érdemes próbálkozni.

Beszédképzés

Jól jönnek a balladák, erősebb hangvételű versek. Mivel nagyon különbözőek a diákok, jó lehetőséget teremteni nekik, hogy kiválaszthassák kedvenc verseiket (saját versgyűjtő füzet), majd bizonyos időközönként, azokat összefűzve előadják az iskola közösségének. Igényük a pontos, személyre szabott segítség, de ez mindig építő, előremutató kell legyen. A testükben zajló elnehezedés a beszédszerveiket is érinti, ezért különösen fontos, „emberformáló” a mássalhangzógyakorlatok végzése. A mássalhangzókat a négy elemhez kapcsolódóan csoportosítva gyakoroljuk (tűz – réshangok; víz – oldalréshang; föld – zárhangok; levegő – pergő hang).

Kapcsolódási pontok

Irodalmi szövegek feldolgozásával, vagy tanítási dráma formájában kapcsolódhatunk a főtanításhoz. A művészeti órákon tanultak továbbra is megjelenhetnek a darab előadásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Árnyalt önkifejezés, karakter, dramaturgiai egységek, stílus, páros és bizalomgyakorlatok, személyre szabott segítség, reflexió és önreflexió.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek képes önálló karakterformálásra, stílusérzékeinek kibontakoztatására, improvizációk során helyszínek, tárgyak, típusok érzékeltetésére, képes irodalmi szöveggel dolgozni, ismeri meg a dramaturgiai egységek és a jelenet fogalmát. Kritikai érzékét a jobbítás szándékával használja. Képes kapcsolatot teremteni társaival, visszajelzést adni gyakorlatok során. Ismeri és alkalmazza a különböző verbális és nonverbális kommunikációs eszközöket. Fejleszti az együttműködésre és a konszenzus kialakítására irányuló gyakorlatát. Felfedezi a tárgyi világ kínálta eszközöket, ezek művészi formáit (pl. a bábot és a maszkot). Felfedezi a színházi kommunikáció erejét. Felismeri és azonosítja a dramatikus szituációk jellemzőit (szereplők, viszonyrendszer, cél, szándék, akarat, konfliktus, feloldás). Felismeri és megvizsgálja a problémahelyzeteket és azok lehetséges megoldási alternatíváit. Értelmezi a megélt, a látott-hallott-olvasott, a kitalált történeteket a különböző dramatikus tevékenységek révén. Megfogalmazza egy színházi előadás kapcsán élményeit, gondolatait. Az alkotótevékenység során használja a megismert kifejezési formákat. Megkülönbözteti és alapszinten alkalmazza a dramaturgiai alapfogalmakat.

8. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Ez az év lehetőség az összegzésre. Az órákon az eddig megismert eszközök összekapcsolása, elmélyítése történik.

Az érzelmi hullámvázis rövid időre nyugvó pontra jut, a diákok sokkal inkább uralni tudják érzéseiket, mint az előző évben. Kedvelik a szerepjátékokat, szívesen próbálják ki magukat különböző karakterekben.

Az év végi záró színdarab, amely egy teljes dráma színpadra állítása, jelentős esemény az osztály és az iskolai közösség életében is.

Órakeret: Lehet heti rendszerességgel dráma óra, bontott csoportban, vagy elképzelhető a ritmikus részben epochaszerűen dolgozni. Az órákat esetleg már tarthatja szaktanár, aki a színdarab megformálásában is segíthet.

Előzetes tudás

A görög színházi forma, monológ, dialógus, kar szerepe, konfliktus, külső nézőpont, jelenetek megbeszélése, a jelenet, dramaturgiai egységek, karakter fogalmának ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig tanultak összegzése, egy teljes alkotási folyamat átélése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A darabválasztás az osztálytanító feladata, az együtt töltött nyolc évben olyan alapossággal megismerte az osztályt, hogy bátran építhet intuícióira. Természetesen ehhez sokat kell beszélgetnie a gyerekekkel, és figyelembe vennie érdeklődésüket. A szereposztás végső eldöntése is az ő feladata, de a gyerekeket egyre inkább partnerként kell kezelni, fontos kikérni véleményüket, teret adni ötleteiknek. Szempont lehet annak átgondolása, hogy valakinek olyan szerepet ad, ami a gyermek alapkarakteréhez, vérmérsékletéhez illik, vagy épp az ellenkezőjét. A nyolcadikos záró színdarabnál a pedagógiai szempont az elsődleges, de művészi színvonal elérésének jelentősége van.

Fontos, hogy a tanárok csoportja segítse az osztálytanítót, a díszletek és a jelmezek kialakításában a kézműves és kézimunkatanár, a mozgásban az euritmista, a rendezésben a drámatanár. Ez mintát ad a gyerekeknek, és előremutat a felső tagozat felé. Ebben az életkorban indokolt a gyerekek vágya a komolyabb színházi háttér, világítás, színpad stb. megteremtésére, azonban számolni kell vele, hogy ez legalább annyira fárasztó, mint amennyire érdekes. Mindenképpen érdemes a kőszínház, a világítás stb. történeti és technikai hátterét is megismerniük, hogy átlásák, mi történik velük. Ajánlott szakember bevonása. Több előadás is lehetséges, de figyelni kell rá, hogy öröm maradjon a játék.

A felkészülés folyamán ajánlott színdarabok nézése, közös megbeszélése.

Színházi előadások megtekintése és megbeszélése nagyban támogatja az év munkáját.

Ajánlott darabok: Shakespeare, Molière drámái, Vörösmarty Csongor és Tünde, magyar színművek (pl. Kisfaludy Károly, Szigligeti Ede).

Beszédművelés

A lelki tartásokhoz kapcsolódóan foglalkozunk most a magánhangzókkal. Az elmúlt évek munkája mostanra beérett: tudatosan képesek használni hangjukat (hangszín, hangerő), ritmusváltásokkal jól tagolják a szépen artikulált szöveget, így készen állnak a 8. év végi drámaelőadásra. Az éves munka előadások előkészítéseként ebben az évben is hangsúlyosan foglalkozunk a retorika egyes elemeivel (meggyőzés, érvelés), a testbeszéddel.

Kapcsolódási pontok

A nyolcadikos színdarab összművészeti alkotás, amelyben szoros együttműködés történik a művészeti tárgyak között. Színdarabok olvasása, értelmezése történhet az irodalomórák keretében is.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Kiteljesedés, összművészet, teljes alkotó folyamat pedagógiai szempontok átgondolásával, kőszínház, színháztechnika megismerése.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek váljon képessé egy teljes művészi folyamatban való aktív, kitartó részvételre, együttműködni közösségével egy cél érdekében. Különböző területeken szerzett képességeit tudja kamatoztatni, legyen képes szerepének megformálására, ebben másokkal való együttműködésre, legyen tisztába a színházi alapfogalmakkal. Felfedezi a szerepbe lépésben és az együttjátásban rejlő lehetőségeket. Felismeri és azonosítja a dráma és a színház formanyelvi sajátosságait a látott

előadásokban. Ismeri és alkalmazza a drámai és színházi kifejezés formáit. Alkalmazza a tanult dramatikus technikákat a helyzetek megjelenítésében. Felismeri a színházi élmény fontosságát.

Bevezetés 9-12. évfolyam

A dráma a felső tagozaton hangsúlyosabban van jelen, önálló óra, melyet szaktanár vezet. A diákokban erős érdeklődés él az önkifejezés iránt – keresik saját hangjukat és mondanivalójukat – és a közösség iránt, amelyben keresik helyüket. Fontos számukra az őszinteség, új formák alkotása, a jelenlét megélése. A jó hangulat, a humor, a játék élménnyé teszi az órákat. A felső tagozat, s ezen belül a drámaórák fontos célkitűzése: az önálló ítélőerő kialakulásának támogatása.

Fejlesztési területek

Érzékelés

- a 12 érzékhez kapcsolódó gyakorlatok
- komplex érzékelési gyakorlatok
- saját érzések megfigyelése, felismerése

Kifejezőkészség

- beszéd- és mozgásgyakorlatok
- önismeret
- koncentráció és lazítás, feszültségteremtés és oldás
- fizikai test iskolázására irányuló gyakorlatok, testtartás, rugalmasság
- ritmusérzék beszédben, mozgásban, térformálásban
- a lélek finomítása, az érzések differenciálása
- érzések, eszmék megfogalmazása és közvetítése mások számára
- hangulatok, fogalmak, jellemek, helyzetek pontos kifejezése
- kommunikáció és metakommunikáció a közös tevékenységek során

Együttműködés

- érdeklődés a külvilág: mások érzései, gondolatai, megélése iránt, empátia
- szabályok megfogalmazása, tiszteletben tartása
- feladatelosztásban való részvétel,
- tervezés, szervezés, kivitelezés során saját feladat megtalálása, mások feladatának segítése
- közösen átélt élmények értékelése, visszajelzés adása társnak
- önálló vélemény megfogalmazása, mások véleményének tiszteletben tartása

- a felelősség tudatosítása
- közösségvállalás, érdeklődés mások problémái iránt

Alkotótevékenység

- improvizációk szövegből, mozgásból, helyzetből, karakterből, tárgyból, jelenetvázlatból, cselekményszerkezetből, kapcsolatrendszerből kiindulva egyénileg és csoportosan
- produkciós munka (szerkesztett játékok, versek, darabrészek, dramatizált epikai művek bemutatása)
- teljes színházi előadás létrehozása
- egyéb területeken (szcenika, zene, technika, dramaturgia stb.) való közreműködés
- tanítási dráma, tananyag feldolgozása dramatikus eszközökkel

Tudatosság

- az alkotó folyamat lépéseinek érzékelése, átélése, tisztázása
- pontos megfigyelés és kifejezés
- az átélt gyakorlatok céljának megértése
- adott tartalom eszközeinek megtalálása

Befogadás, értelmezés

- a színháztörténet nagyobb korszakainak megismerése
- néhány jelentős alkotó megismerése
- kortárs dráma és színházművészet alapszintű megismerése
- a drámai műnem sajátosságai
- dramaturgiai és színházelméleti alapfogalmak
- látott színházi előadások értelmezése és elemzése
- a színházi hatás eszközeinek: scenika, díszlet, jelmez, akció, dikció alapvető ismerete

A fejlesztési területek elmélyítése fokozatosan történik az adott életkor sajátosságainak megfelelő területeken. A fogalmak tisztázásakor az élményekre építünk

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A polarítások éve, egyaránt fontos a komikum és a tragikum megélése. A kilencedikes diákok olyanok, mint a kagyló: kívül kemény héj, belül puhaság. Nagyon kritikusak önmagukkal és má-

sokkal szemben is. Belsőleg ideákat, eszméket keresnek, külsőleg nehezen találják a szavakat, mozdulatokat. A belső térhez óvatosan, finoman lehet csak nyúlni, hiszen az önkifejezés nehéz. A feladatok megfogalmazásában fontos a praktikusság és egzaktság, ami biztonságérzetet ad, a fantázia a konkrétumokhoz kötődve tud működni. A kilencedikes elsősorban akaratán keresztül tanul. Nem intellektuálisan megérteni, hanem cselekvés által átélni akarja a világot.

Órakeret: 25 óra

Előzetes tudás

Nyolcadik osztályban egy teljes darab színpadra állítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyakorlatokban fontos az ismétlődés és variáció, a munkavégzés rutinossága és alapossága. Fontosak a szabályjátékok, maga a szabálykialakítás is játéklehetőség. Alapvető élményük a belső gátak, vagy a félelem megélése, és ezeknek katarzisszerű átlépése, erre érdemes építeni például a vakos játékokban. Használjunk a testi jó közérzet megteremtésére irányuló gyakorlatokat, alapszintű testtartás, gesztus, mozdulat, koncentráció-éberség, hangerő és artikulációs gyakorlatokat, nyelvtörőket. Segít nekik a gátlásokon való átlépésben, ha ezek testi erőbedobást is igényelnek. A kapcsolatteremtést sokszor akadályozza az agresszió vagy a zavar, ezeket oldhatjuk a birkózás legkülönbébb változataival, illetve kihívásra épülő páros és csoportos gyakorlatokkal.

Sok mozgásos improvizációt adhatunk, bár mozgásba lendülni nehéz. Erre az órák felépítésében figyelniünk kell. A jelenetek lehetnek elnagyoltak, vázlagszerűek: típusokat, tipikus helyzeteket, polarításokat jelenítünk meg. Játsszunk és túljátsszunk a testtartással, a gesztussal, a szöveg még kevésbé fontos. A helyszín, karakter, tárgy pantomimszerű megjelenítése is érdekes, a megbeszélésekben nem elemzünk, hanem azt tisztázzuk, mi volt a történetben megérthető és mi nem.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Erősen drámai témák, mint a halál, társadalmi problémák (pl. hajléktalanok) éppúgy szerepelhetnek mint a hétköznapi életből vett egyszerű helyzetek, emberi gyarlóságok.

A lelki érzékenység ápolása a versmondással történhet: gyötrődő lírai versek, erős drámai balladák és ellenpontként humoros versek, rövid prózák. Fontos a gondolatiság, de nem elfelejtendő: a vers azáltal hat, ahogy a hangokat megszólaltatjuk.

Tanítási drámához kapcsolódva jó téma az 1956-os forradalom megjelenítése, vagy jelentős alkotók (például Francois Villon, Karinthy Frigyes) életének, műveinek feldolgozása. A dokumentumok, fényképek, szövegek alapot adnak a realitásból induló fantáziának.

Önismereti témákat nem kell feszegetnünk. Maguk a gyakorlatok természetes módon segítik az ön- és világismeretet, de a megfogalmazás még gátlásokba ütközik, és egymás türelmes meghallgatása is nehéz. Időnként mégis óriási „gólhelyzetek” adódnak, ilyenkor belemehetünk kérdéseik megbeszélésébe.

A közösség mozdulása, a csoport dinamikája meghatározó. Fontos a „mágikus krétakör” felismerése: a színházi teret a közösség figyelme, a szabályok betartása teremti meg. A drámai közös csönd pillanatainak megérezése alapvető élmény.

Bemutató témája lehet improvizációkból épített cselekménysor, 56-os műsor, varieté vagy cirkusz, versek feldolgozása.

Kapcsolódási pontok

Irodalom: a drámai műnem megismerése az emberi akaratok egymásnak feszülését állítja középpontba. Téma a görög, a reneszánsz és a klasszicista színház, Shakespeare és Molière, a modern dráma és színház egyes alkotói, az abszurd. Alapvető fogalmak kerülnek bevezetése, mint drámai szerkezet, katharzis, különböző színházi terek felépítése, jellem- és helyzetkomikum, műfajok. Zene: közös pont az improvizáció, építkezés improvizatív elemekből. Ajánlott a közös produkciós munka. Történelem: forradalmak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Drámajáték, tragikum, komikum, dramaturgiai egységek, improvizáció, gesztus, rugalmasság, konfliktus, katarzis, színházi tér, szabálytudat, vázlagszerűség, közösség, erő, akarat, egzakt feladatmeghatározás, tempó és ritmus, együttműködés, egyensúly, átadás és átvétel, impulzus, hatás és ellenhatás, kommunikáció, interakció, szituáció, önkifejezés, gesztus, mimika, testbeszéd, döntési helyzet, elágazási pont, variáció, kontraszt, cselekmény, cselekményszál, hatás

A fejlesztés várt eredményei

A szabálytudat, a gesztus- és térhasználat erősödjön. A tragikum és komikum minőségét élje át. Sajátítsa el a drámai műnem alapvető fogalmait. A produkciós munkában aktívan, önállóan vegyen részt.

10. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Jellemző az érzelmi hullámváltozás, a hangulati váltások, a belső viharok. Jó, ha művészi hangulat járja át az órákat, teret kap a sokszínűség, az érzelmi élet gazdagsága. Érdeklődésük középpontjába kerül a kapcsolatteremtés a legkülönbözőbb szinteken: a barátság, a nő-férfi viszony, csoportokhoz tartozás, a rokon- és ellenszenv megnyilvánulásai. Az érzés mint megismerő erő működik, szinte letapogatja környezete hangulatait, megnő a szépség és esztétikum iránti fogékonyság.

A 10-es gyerek kérdései: milyen vagyok, milyennek látnak a többiek, milyennek látom én a világot? Kérdéseire szívesen keresi a választ közös beszélgetésekben.

Továbbra sem könnyű azonban a megmutatkozás, az osztály – és a tanár is – erősen ki van szolgáltatva a kedélyállapot változékonyságának. 10. osztályban kedvet csinálni a játékhoz nagyon fontos, amiben sokat segít a tanár lelkesedése. Ha sikerül, építhet a fiatalok kreativitására.

Órakeret: 25 óra**Előzetes tudás**

Előző év dráma-, zene- és irodalomórái, bemutatója, a drámaiság akarat elemének átélése.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyakorlatokban a bizalomjátékok, a páros gyakorlatok, kapcsolatépítő játékok előtérbe kerülnek. Megegyezően a beszédgyakorlatok súlya, artikuláció, hangszín, hangmagasság, tempó, rezonancia, ritmus. Akár saját maguk által írt nyelvtörökkel is lehet dolgozni. Fontos a tudatosság a beszédfor-

málásban: a beszédszervek hármasság tagoltsága (ajak, fog, gége) és a három stílus (líra, dráma, epika) összekapcsolása. A mozgásgyakorlatokban is megjelenik az árnyaltság, a lendület, az érzés megtölti a mozdulatot. A mimikai gyakorlatok, arcjáték hangsúlyossá válik.

Improvizációkban a hangulatra és a kapcsolatokra kerül a hangsúly. A jelenetek alapja lehet semleges szöveg. A kevés szöveg, sok játék alapelve felszabadító hatással van a korosztályra.

Fontos új elem az ismétlés, a „próba”, a jelenetek csiszolása adott szempont szerint. Fontos a megfigyelés, például állatok megfigyelése és utánzása, összekötve emberi tulajdonságokkal. A sűrítés, a variáció, a fokozás, a késleltetés, a státuszhelyzet alkalmazása tudatosítandó. A belső monológ eszköze előtérbe kerül, az érzés utat talál a szó felé. A jelenetértékelések súlya is megnő, fontos a beszélgetés. Felfedeznek belső törvényszerűségeket, pl. milyen okok vezetnek egy-egy emberi játszma kialakulásához. Szívesen meghallgatják egymást, és szuverén egyéniségüket megélik a beszélgetés során.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az órák témája lehet például az emberi játszmák területe, az álmvilág, mesék feldolgozása.

A bábjáték is alternatívát jelent, a saját maguk által elkészített bábok segítenek az önismeretben és megkönnyítik az érzelmek kifejezését. Maszkokkal, árnyjátékkal, tárgyanimációval, performance-szal, bohócmesterséggel is kísérletezhetünk.

A bemutató szervezhető az órai játékokból és improvizációkból, de készíthetünk bábelőadást vagy mesejátékot alsóbb osztályoknak.

Kiseb alkotá csoportok létrehozása és azok munkájának összefűzése jó eszköz lehet.

Lehet esetleg korosztályhoz illő, teljes színdarab feldolgozása is a cél, vagy akár saját maguk által írt darabot is előadhatnak. A tanárnak azonban számolnia kell vele, hogy a céltudat még nem jellemző, a próbafolyamatot pedig „érzelmi gubancok” nehezíthetik.

Szükséges néhány színházi alkotás megtekintése az év során: előtérbe kerülhet a tánc-, az alternatív és a bábszínház, a zenés műfajok megismerése.

Kapcsolódási pontok

Kézművesség, kézimunka, plasztika (bábkészítés), zene, irodalom: a művészetek átjárhatóságának megélése érdekében keressünk minél több kapcsolódási pontot!

Kulcsfogalmak / fogalmak

Önkifejezés és önismeret, reflexió és önreflexió, kommunikáció, beszédképzés (artikuláció, hangszín) mimika, tempó, ritmus, árnyaltság, próba, csoportmunka, művészi érzék, alkotóerő, kreativitás, konfliktus, konfliktusrendszer, ellentét, párhuzam, metafora, szimbólum, csomópont, fordulat, tükrözés, performansz, hivatásos színház, kőszínház, alternatív színház, amatőr színház, diákszínház

A fejlesztés várt eredményei

Az érzelmi élet gazdagságának megismerésével és kontrollálásával a gesztus mellett a mimika és a hang tudatos használata is megjelenik. Megéli a kapcsolatok fontosságát, a kommunikáció és metakommunikáció eszközeit kezdje megismerni. A reflexió és önreflexió kultúrájának kialakítása elkezdődik, beszélgetések során meg tudja fogalmazni érzéseit és segítően tud kommunikálni. Önálló ötleteit tudja megvalósítani csoportmunkában, megismeri a színház kapcsolatát más művészi ágakkal. Képes felismerni és javítani hibáit. Érzékeli, megfigyeli, felismeri és felidézi a tér,

idő, tempó, ritmus, a tárgyi világ, a vizuális, kinetikus és vokális hatások sajátosságait és összefüggéseit. Kitalál és közlési szándékkal alkalmaz ilyen hatásokat konkrét vagy szimbolikus jelentéssel. Tudatosan irányítja és összpontosítja figyelmét a környezete jelenségeire és felhasználja azokat dramatikus tevékenységeiben, hosszan tartó, koncentrált figyelemmel végzi a játékszabályok adta keretek között tevékenységeit.

11. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 11. osztályban fontos lépés történik a felnőtté válás útján. Megjelennek a saját célok, annak a keresése, hogy ki vagyok én, mi dolgom a világban. A gondolkodási képességek válnak hangsúlyossá. Az érdeklődés differenciáltabbá válik. Fontos az igazságkeresés, ennek megfelelően a kérdezés, megkérdőjelezés, az elemzés igénye, az eszközök tudatos megélése és megértése, a vita, amelynek során saját álláspontját kialakíthatja és megvédelmezi. A tanár feladata, hogy hagyja keresni saját útját, ugyanakkor támogassa az önálló lépéseket.

Monológok, versek illetve drámarészletek teljes igényű megformálásán, önálló előadások tartásán és részletes elemzésén keresztül már a tizenkettedikes minőség megteremtése felé haladunk.

Órakeret: 25 óra

Előzetes tudás

Saját ötletek kivitelezése csoportos, produkciós munkában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az órákon fontos az intenzív munkahangulat, a tudományos igényű precizitás, a világosan megfogalmazott célok és szempontok. Az eddigi gyakorlatok ismételése fontos, de érteniük kell, hogy mit miért teszünk. A közösségről az egyénre kerül a hangsúly. A drámai alapesztusok bevezetése mellett hangsúly kerül a feszítés és oldás pillanatainak megtalálására.

A tértudat növekszik, a testbeszéd vizsgálata, letisztítása, a saját hang és a gesztusrendszer megtalálása, a tudattalan hibákkal való szembesülés kerül a középpontba.

A jelenetek elemzése, a gyakorlatok megbeszélése lélektani mélységekbe mehet, a pontos megfigyelések visszajelzése, a nézőre tett hatás tudatos formálása.

A 11.-es diákok igazságkeresésből fakadó őszinteséggel mondják el egymásnak véleményüket, emellett egymás munkájának méltányolása is fontos, kezdik észre venni, hogy mindenki önmagához képest fejlődik.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Téma lehet drámarészletek konkrét feldolgozása, a karakterek összetett elemzésével, ehhez kapcsolódik az önismereti munka – saját eszköztár feltérképezése, a karakter és a saját jellem közötti hasonlóságok feltérképezése.

Szerkesztett műsor is szervezhető versek, monológok feldolgozásával. Feladat a mássalhangzók és magánhangzók képzésének, hatásának tudatosítása. Fontos téma a retorika, a beszéd hatásának művészete, a testtartás és beszéd összefüggései. Az etosz, pathosz és logosz területeit

ismerjük meg. Azt vizsgáljuk, hogyan tehetjük mondanivalónkat mások számára meggyőzővé gondolati (felépítés, szerkezet, érvelés, kezdés és befejezés), érzelmi (mimika, tekintet, hangszín, költői eszközök használata, saját érzelem kifejezése, másokra tett érzelmi hatás) és akarat (testtartás, gesztus, hangerő, mondanivalóval való azonosulás) eszközökkel. Saját előadás, beszéd tartása, illetve vitajátékok segíthetik a társadalmi szerepekre való felkészülést és az önérvényesítés képességét. Téma lehet a stílusgyakorlat is, ugyanazt a jelenetet megformálhatjuk különböző nézőpontokból, a legkülönbébb színházi eszközökkel.

Fontossá válik az előadásra való készülés folyamata az ötletektől a megvalósításig, annak megélése, hogy lesz egy gondolatból valóság. A munka megszervezésében a diákok alakítóan vesznek részt, a mindenki egyért és egy mindenkiért elv érvényesül. A 11.-es diákokra már jó felelősségteljes feladatot bízni, például iskolai ünnepek – szalagavató, ballagás, évnnyitó vagy évváró – műsorának elkészítését, a szervezésben való részvételt. Szervezhetnek akciókat, performance-okat a közösségben. Fontos megélniük a szociális életben való aktív részvételt.

Elkezdődik a látott színházi előadás adott szempontok szerinti elemzése, a térszervezés, a szcenika, a világítás, az akció és dikció vizsgálata.

A XIX. század, esetleg a kortárs színház és dráma magyar és világirodalmi alkotóival ismerkedünk. A művészet mibenlétének megértése, elválasztása az üres hatásvadászatától már a tizenkettedikes színdarab felé mutat.

Kapcsolódási pontok

Irodalom: a XIX. és XX. századi világ- a magyar irodalom drámáival való ismerkedés, a stílus fogalma, retorika

Egyéb művészeti tárgyak: performance, akció, modern és kortárs kifejezési módok, műfajok

Kulcsfogalmak / fogalmak

Monológ, kidolgozottság, céltudat, lélektani hatás, a színházi hatás eszközei: szcenika, világítás, technika, dramaturgia, díszlet, jelmez, elemzés, bizalom, önismeret, társismeret, időkezelés, idősíkváltás, flashback, fókusz, keret, jelentés, mondandó, tanulság, jelenet, típus, egyénítés, ellentét, párhuzam, feszültség, státusz, sűrítés, variáció, színpadi tér, stilizáció, konkrét és absztrahált mozgás, hatás, realista színjáték, abszurd, groteszk, opera, balett, kortárs táncszínház, mozgásszínház, összművészet, rendező, díszlettervező, jelmeztervező, szcenikus, koreográfus, színpadmester, világosító, ügyelő, sűgő, kellékes

A fejlesztés várt eredményei

Monológ, darabrészlet önálló megformálására képes. Önállóan tartott előadásban a retorikai szempontokat érvényesíteni tudja, hibáit felismeri. Látott színházi előadást képes adott szempont szerint elemezni. A színházi hatás eszközeit: szcenika, díszlet, jelmez, akció, dikció ismeri. Értelmezi önmagát egyénként és a csoport részeként, illetve a csoportos tevékenység alkotó közreműködőjeként, azonosítja és értelmezi a környezetéből érkező hatásokat és az azokra adott saját válaszait, továbbfejleszti együttműködésre és konszenzus kialakítására irányuló gyakorlatát, kiveszi részét a közös döntéshozatali folyamatokból. az alkotótevékenység során adekvát és alkotó módon használja a megismert és általa alkotott kifejezési formákat, felfedezi a tárgyi világ kínálta eszközöket, ezek művészi formáit, a színházi vizualitás eszköztárát, használja a tér sajátosságaiiban rejlő lehetőségeket, adekvát módon alkalmazza a verbális és nonverbális kifejezés eszközeit. Ismeri és alkalmazza a szerepbe lépésben és az együttjátszásban rejlő lehetőségeket, felismeri az empátia jelentőségét, ismeri és tudatosan alkalmazza a kapcsolat létrehozásának és

fenntartásának technikáit, ismeri és alkalmazza a kommunikációs jelek jelentéshordozó és jelen-tésteremtő erejét, a feszültség eszközeit és szerepét a dramatikus tevékenységekben.

12. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az érett ítéelőerő megjelenésének időszaka. A tizenkettedikes nagy, átfogó folyamatokban akarja látni a világot, ugyanakkor fontos számára a cselekvő erő megszerzése. Az életcél, a jövőkép megfogalmazására törekszik, amely együtt jár a múlt összegzésével. Kortárs problémák, fausti kérdések izgatják. Mondanivalója van, amelyet többek között színházi eszközökkel fejezhet ki.

A Waldorf-iskolai tanulmányok egyik koronája a záró színdarab, a drámaórák ennek kivitelezését szolgálják.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

Az elmúlt 12 év drámai tapasztalatai

Tantárgyi fejlesztési célok

A teljes színházi folyamat átélése, a közös színdarab művészi igényű megformálása, a közösségben való feladatvállalás felelősségének átélése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A darabválasztásnál a legfontosabb szempont, hogy az osztály magáénak érezze, ezt sok beszélgetés előzi meg, valamint a drámairodalom néhány művének tanulmányozása. Fontos színházi előadások elemzése, a kortárs dráma és színházművészet problémáival való szembesülés. Választhatunk kész darabot a világirodalom remekeiből, dramatizálhatunk epikus művet, de vállalkozhatunk teljesen saját szöveg létrehozására is.

Egyes iskolákban a próbafolyamatot néhány napos drámatábor előzi meg, ahol tisztázzuk a célokat, kialakítjuk a munkarendet, intenzív tréningezéssel készítjük fel a közösséget a komoly feladatra. Máshol ez az év szakórái során történik. A gyakorlatokban is az összegzésre törekszünk, egészen a kisiskolás korig is visszanyúlhatunk, és megtalálhatjuk a gyermekkori játékok új, felnőtt minőségét. Elkezdődhet a légzés iskolázása hosszú, összetett mondatok helyes hangsúlyozásával.

A színészi játékokban nem a tökéletesség, hanem a művészi erő és az őszinteség a cél, különböző színházi formanyelvek, stílusok alkalmazásával. Az elmúlt évek tapasztalatai összegződnek minden téren és egy közös művészi alkotó-teremtő folyamat szolgálatába állnak. A kellékek, díszlet, jelmez, világítás- és hangtechnika kialakítása tanáraik segítségével, a fiatalok aktív közreműködésével történik. A színházi előadás megszervezése a büfétől a jegyekig szintén a diákok dolga. A pénzügyi háttér megteremtésében – költségvetés, szponzortok megkeresése stb. – is részt vehetnek.

Kapcsolódási pontok

A színdarab megvalósítása során az összes művészeti tárgy összekapcsolódik: zene, tánc, euritmia, kézművesség, építészeti ismeretek (díszlet), kézimunka (jelmezek), irodalom (dramaturgia és szöveg).

Kulcsfogalmak / fogalmak

Felelősségtudat, összművészet, összegzés, saját mondanivaló kifejezése, dráma, drámaiság, dramatizálás, dramaturgia, dramaturg; feszültség, várakozás, fokozás, késleltetés, kitérő (epizód), akadály (gát), felismerés; expozíció, bonyodalom, válság (krízis), drámai vétség (hübrisz), sorsfordulat, katasztrófa, katarzis, a dráma műneme, a tanult drámaszerkezetek (pl. arisztotelészi dramaturgia, shakespeare-i dramaturgia, a brechti dramaturgia, az abszurd dramaturgia), színházi kommunikáció, pódiumszínpad, előadóművészet, megjelenítés, részleges megjelenítés, stilizáció, a választott dráma- és színháztörténeti ismeretanyag szakszóincse

A fejlesztés várt eredményei

Megéli az összehangolt, egymásra épülő munkafolyamatokat, találkoznak az élet valóságával. Megtapasztalják, hogy a színházi előadás létrehozása során a legkülönbébb egyéni képességek maximális kibontakoztatása a közösség együtt meghatározott céljait szolgálja. A felelősség megélése életre szóló élmény és tanulás a fiatalok számára, amely az élet más területein is kamatoztatható. Felfedezi a színházi kommunikáció erejét, alkalmazza a tanult dramatikus technikákat a helyzetek megjelenítésében, a történetek dramatizálásában és a figurateremtés folyamatában, felismeri és alkalmazza a helyzetek feldolgozása során a szerkesztésben rejlő lehetőségeket. Felismeri és alkalmazza a választott előadóművészeti műfajok jellemző eszköztárát. Értelmezi és rendszerezi a dráma- és színháztörténeti, dráma- és színházelméleti, valamint a kortárs színházra vonatkozó ismereteit és élményeit, saját munkájában alkalmazza, a látott előadásokban felismeri és azonosítja a dráma és a színház formanyelvi sajátosságait.

KÉZIMUNKA

Bevezetés 1-4. évfolyam

A kézimunka órákon a gyerekek nem csak kézügyességre tesznek szert, hanem megtanulnak különböző szerszámokkal dolgozni, az anyagokkal gazdaságosan bánni. A kézimunka tanítójának arra is módja van, hogy a tanulókat fokozatosan tudatosságra ébressze a színek, formák és funkciók összetartozásáról. A szépségen, színeken, formákon keresztül a kézimunka segít a gyermekeknek a játéktól a munkáig való gondolkodásig eljutni.

Az ősi, egyetemes kézműves technikák (szövés, kötés, hurkolás, fonás, csomózás ...) már az első évfolyamon megjelennek a kézimunka órákon, melyekről a gyermekek ismereteik egy-egy osztályfokon tovább bővülnek. A különböző népek kultúráiból merítünk, miközben tudatosan keressük és mutatjuk meg a diákoknak az egyezéseket és különbözőségeket saját néphagyományunk gyökereivel.

A kézimunka órák többre hivatottak, mint hogy kizárólag a kéz mozgékonyságát és ügyességét elősegítő eszközökként gondoljunk rájuk. Míg a gyermekek életkoruknak megfelelő feladatokon dolgoznak, a ritmikusan ismétlődő mozdulatok és gyakorlatok által a kezek, elősegítik mind az akarat, mind a logikus gondolkodásra való képesség megerősödését. Mindennapi életünk nyelve még mindig használ fizikai kifejezéseket mentális tevékenységek leírására, pl.: „megragadni valamit”, „felvenni a fonalat”, „összekuszálni valakinek a gondolatait”. A feladatoknak mindig van gyakorlati célja, és úgy kell alakítanunk a tevékenységeket, hogy azok felébreszthessék a gyermekekben a mások munkája iránti szociális érzékenységet. A környezetért érzett egyéni felelősség felé az első lépés az alapanyaganyag tisztelete, valamint az el- és felhasznált tárgyakkal való bánásmód, melyeket – ha tehetjük – saját, természetes környezetünkől, a gyerekekkel együtt gyűjtünk! Minél több alkalmat kell biztosítanunk arra, hogy az órákon, az éppen adott anyagokkal, pl.: fával, növényi rostokkal, fonállal, levelekkel, kéreggel, agyaggal, vízzel, textíliákkal, papírral stb. dolgozhassanak. A sokféle alapanyaggal való ismerkedés során felébresztjük a tanulóban a tiszteletet a kézzel végzett tevékenységek iránt, mely később egyes szakmák iránti érdeklődésüket felkeltheti.

1. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az év elején fontos, hogy minden órán készüljön egy konkrét munka, amely a következő feladatok megalapozását szolgálja (pl. kötés, csomózás, fonás, gombolyítás stb.).

Ahhoz, hogy a tanulás belső tapasztalattá váljék, az egész éves tevékenység során fontos a tapintás érzékének állandó fejlesztése különféle anyagminőségek és technikák megismerése nyomán.

Cél, hogy a gyermekek a gyakorlati életben hasznosítható tudás felé induljanak el. Ebben az időszakban a tevékenységek az érzésekre hatnak, az akarat fejlesztése pedig szociális és érzelmi téren válik meghatározóvá fejlődésükben.

A fő téma a kötés, mely fejleszti mindkét kéz mozgékonyságát és a róluk való tudatosságot, másrészt felébreszti és serkenti a gyermekek mentális erőit a betűtanulás során.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az életkornak megfelelően fejlett test és térérzék, kézkoordináció, irányok ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

- megismerési és befogadóképesség: közvetlen tapasztalatszerzés, az anyagokkal való érintkezés, az érzékelés érzékenységének fokozása,
- térbeli tájékozódás
- kreativitás, fantázia működtetése, fejlesztése
- érzelmi gazdagodás, az empátia, intuíció fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- a gyapjú – mint alapvető alapanyag – előkészítése, megtapasztalása különböző módon, gyapjúfonállal ujj-játékok (körmön-fonás)
- kötőtű készítése
- a szemek felszedése. kötés sima szemmel: törpék, labdák, furulyatokok
- egyszerű öltéstechnikákkal uzsonnakendő varrása (pl. formarajzminta előöltéssel)
- kiegészítő munka: selyempapírtépés , papírlampionok, egyszerű papírsárkány, évszakokhoz, ünnepekhez kapcsolódóan, rongybabák, gyapjúbabák és állatok vágás és varrás nélkül kötözéssel, fonás füvekből és puha természetes anyagokból

Kapcsolódási pontok

Két tűvel való kötés elősegíti és fejleszti a kéz finommotorikus mozgását, melynek az írástanulás során van szerepe.

A kötés alatt megjelennek az irányok, honnan – merre kötünk, ezt fejleszti a téri orientációt. A számolás gyakorlati funkciót kap, hiszen számoljuk a szemeket, sorokat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szemfelszedés, sima szemek
- irányok
- öltés
- tűbefűzés
- csomó- és masnikötés
- természetes anyagok, mesterséges anyagok, termések, magvak, fa, papír, fém, textil, fonal, műanyag, szín, árnyalat, átlátszóság, illat, keménység, rugalmasság, felületi simaság

A fejlesztés várt eredményei

- legyen képes a gyermek a kötés elkezdésekor segítséggel a szemek felszedésére két tűvel.
- biztonsággal tudjon sima szemekkel kötni.
- ismerje és alkalmazza önállóan az egyszerűbb fonási technikákat (sodrás, háromágú fonás).

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A horgolás, mint technika a motorikus idegrendszer fejlesztését célozza meg. A 2. osztályban a hangsúly a domináns kéz fejlesztésére helyeződik. Ennek gyakorlati megvalósítása a tanár személyén keresztül történő szituációs tanulás.

A kötésben való jártasságukat a fordított szem elsajátítása fejleszti tovább. A kétféle technika váltakozása kiegyensúlyozó hatású a gyermekekre.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Tudatos koncentráció, és irányított figyelem képessége a munka során. Az előző évben megtanult sima kötés technikájának biztonságos alkalmazása. A két kéz egyre differenciáltabb mozgása.

Tantárgyi fejlesztési célok

- megismerőképesség fejlesztése: különböző anyagok élményszerű megtapasztalása, az élmények közös megbeszélése
- eszköz nélküli és kézi szerszámmal: kötőtűvel, horgolótűvel végzett anyagalakítás
- készségek, rutinok kialakítása az önálló munkavégzés felé
- kreativitás fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- kötés: fordított szem
- horgolás lánc és egy-ráhajtásos pálca
- fonási technikák 2-3 szállal
- alapöltésfajták

Kapcsolódási pontok

- a horgolás során az egykezesség dominanciájának erősítése a folyóírást támogatja
- a két kéz egyre differenciáltabb mozgása a kötés által a logikai képességek fejlődését mozdítja elő
- a második éve gyakorolt ritmikus mozdulatok hatnak a gyermek zenei fejlődésére, és hozzájárulnak a memoriterek könnyebb elsajátításához

Kulcsfogalmak / fogalmak

- láncszem, egy-ráhajtásos pálca
- fordított szem
- sodrás, hármasonfonás, körmönfonás

- öltésfajták
- hurkolás, csomózás
- anyagtakarékosság, újrahasznosítás

A fejlesztés várt eredményei

- önállóan tudjon szemeket felszedni két kötőtűre, bővítse a kötésben való jártasságát a fordított szemek kötésének megtanulásával
- horgolótűvel tudjon láncsort készíteni, illetve ismerje meg az egy-ráhajtásos pálca horgolását
- a kézi varrás alapjainak elsajátítása: tűbefűzés, csomókötés, előöltés, elvarrás

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ez az az időszak, amikor a gyermek fel-felvillanó tudatossággal először különíti el magát a környezetétől. Az elkülönülés és a valahová tartozás igénye egy időben lép fel. A munkák is ezt az érzést tükrözik.

A kötés folytatásaként az eddigi sík után térbeli formák alkotása következik, a szaporítás és fogyasztás technikájával. A sima és fordított szemek váltakozása passzékötésnél, és a fogyasztás nagy figyelmet és pontosságot követel. Ezeket a technikákat kombinálhatjuk is, és egyszerűbb mintákat is beépíthetünk. A fő téma a sapkakötés.

A színek használatában új elem a megjelenő önálló alkotói vágy, amely az egyedi színkomponálásban teljesezhet ki.

A varrás továbbfejlesztéseként új technika a láncöltés használata egy-egy tárgy formájának kiemelésére vagy használatának visszatükrözésére.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A kötés vagy horgolás már megismert alapmozdulataiban otthonosan érzik magukat (sima és fordított szemek, lánchurkolás, egy-ráhajtásos pálca).

A két kéz egyre differenciáltabb mozgása.

Tudatos koncentráció és irányított figyelem a munka során.

Tantárgyi fejlesztési célok

- megismerési és befogadó képesség: közvetlen tapasztalatszerzés, az anyagokkal való érintkezés, az érzékelés érzékenységének fokozása
- a kéz intelligenciájának működtetése, a manuális készség fejlesztése
- érzelmi gazdagodás, empátia, intuíció fejlesztése, önálló ízlés, belső igényesség kialakulása
- fantázia, kreativitás fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- kötés: sima, fordított szemek, szaporítás, fogyasztás
- horgolás: láncurkolás, rövid pálca ismerete, szaporítás, fogyasztás
- sapka kötés vagy horgolás
- láncöltés ismerete
- nemezkép vagy -labda díszítése láncöltéssel

Kapcsolódási pontok

- új geometriai jelenségek megtapasztalása, a térgeometria tudattalan megismeréséhez vezeti a gyerekeket a gömb, a henger, a kúp, a téglatest síkidomokból való kialakításával
- a fogyasztás és szaporítás fejleszti számolási képességeiket

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szaporítás
- fogyasztás
- láncöltés

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek megtanulják a kötésben vagy a horgolásban a „szaporítást” és a „fogyasztást”. Ezt alkalmazzák a sapkakészítésénél, amely fejleszti akaratukat és figyelmüket.

Hímzett nemezlabda vagy nemezkép elkészítése, amely fejleszti fantáziájukat, kitartásukat.

4. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Az egyik fő téma a negyedik osztályos kézimunka órán a keresztszemes hímzés. Ez a hímzés különösen hasznos a gyermek fejlődésének ezen szakaszában. Ebben az életkorban a gyermekek az önállóság és öntudatosság felé tesznek lépéseket. A világban áttekinthető rendet kívánnak, akarattartásuk, feladattartásuk is kitartóvá válik. A keresztszemes hímzés aprólékos, átgondolni való, precíz munkát igényel. A hímzéssel minden mozzanatában jól követhető, állandó koncentrációt igénylő feladatot kapnak. Az önálló tervezés jelentősége megnő, az előkészületekben már nem csupán a műveletek, anyagok, de az eszközök pontos feltérképezése is fontossá válik. Ebben a korban fedezik fel azt, hogy a minta és a funkció hogyan kerülhet harmóniába az elkészítendő használati tárgyon.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

- a hímzés alaptechnikáinak ismerete
- jártasság hímzés és varrás eszközeinek használatában
- koncentráció, figyelem és egyre nagyobb önállóság a munkavégzés során
- téri orientációban, irányokban való eligazodás

Tantárgyi fejlesztési célok

- a feladatok önálló megoldásában a rutinok, készségek kialakításán és az egyre önállóan végzett tevékenységeket keresztül a gyerekek eljutnak az önálló megoldásokig
- a tevékenységek közben a figyelem és az akarat fejlesztése
- a síkban, térben való tájékozódási képesség erősítése, differenciáló megfigyelés
- a hímzés ritmikus ismétlődésével segít gyermekeknek a rend megtapasztalásában
- a szín – forma kapcsolatában annak megtapasztalása, hogy a szín mennyire kiemeli a formát
- az egyéni munkákban az önállóság, a közös alkotásban a szociális érzék fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- keresztszemes hímzés
- szövés kézi-váltós kereten
- vizes technikával síkban és térben nemezeln
- zsinórfonások

Kapcsolódási pontok

- a keresztszemes hímzés során a szimmetria belső át- ill. megélése
- a tükörszimmetria gyakorlata és különböző hímzéstípusokban váltakozó iránytartások a korábbi formarajzból már ismert formák elmélyítését, és a későbbi tudatos geometriai tanulmányok megalapozását segíti
- ősi magyar kézműves tevékenységek (nemezels, szövés) a magyar mondakörhöz kapcsolódóan

Kulcsfogalmak / fogalmak

- keresztszem
- nemezels, gyapjú
- szövőkeret, kézi-váltó, vetőszál, átalvetés, hajó, buba
- anyag, termék, fizikai tulajdonság

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermek megtanulja a keresztszemes hímzés technikáját, a tűbe cérnát fűzni, a cérna végére csomót kötni; elkezdni és befejezni a hímzést
- elsajátítja az asztali kézi váltós szövőkeret használatát, a szövés technikáját, és elkészít egy munkadarabot
- a nemezelés technikájával önállóan elkészít egy tarsolyt vagy közösen elkészítenek egy (ősi magyar motívumot ábrázoló) nemezképet

Bevezetés 5-8. évfolyam

Egy régi mondás szerint „Aki a kezét használja az munkás, aki a kezét és a fejét, az mesterember, aki a kezét, fejét és a szívét is használja, az művész.”

A kézimunka órákon mindhárom terület megjelenik. Amikor visszaemlékezünk az elmúlt órán végzett munkára, amikor eltervezzük az aktuális feladatainkat, kiválasztjuk a megfelelő nyersanyagokat, akkor a gondolkodást használjuk. Az érzéseinkre támaszkodunk, amikor a színekkel dolgozunk. Amikor pedig az elképzeléseinket megvalósítjuk a végtagjainkat és az akaratunkat használjuk.

A kézimunka segítségével azt az érzést kell felkeltenünk a gyermekben, hogy a szépség és a hasznosság összetartozik. A gyermekek szemét rá kell irányítani a hasznos és praktikus dolgok szépségére. Ily módon is megtanulnak kreatívan nézni, és hasznos tárgyakat készíteni művészi módon a maguk és mások javára.

A gyermekek a saját cselekvőkészségükön keresztül meg tudnak erősödni akaratukban, személyiségükben, kreativitásukban.

5. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Tematikai egység: A gyermekek a tizenkettedik életévük táján jutnak el abba a harmonikus állapotba, amikor nyugalomba kerülnek önmagukkal. Ehhez kapcsolódik a kör mint alapforma, mint az újból megjelenő egység

jelképe, melynek nyomán az 5 tűvel való körkötést vezetjük be. A fej után a kezeken és a lábakon a sor, hogy öltözetet kapjanak. Így ebben az évben zoknit vagy egy- illetve ötujjas kesztyűt kötünk. Az olimpiai játékokhoz kapcsolódva, – az eddig megszerzett varrási ismereteket felhasználva – görög ruhákat készítünk, melyeket a történelmi kornak megfelelő mintákkal díszítünk textilfestéssel vagy hímzéssel.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

Az eddig tanult kötési technikáknak biztos alkalmazása, az akaratí tevékenység tudatos irányítása: tervezés, színválasztás, a munkafolyamat ütemének tervezése, a méret állandó ellenőrzése, megtartása, a funkció és a forma egysége.

Technikai hibák felismerése, és önálló javítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a kitartás folyamatos erősítése
- bonyolultabb térbeli struktúrák átlátása
- A sík-és térbeli formák különbözőségének megtapasztalása
- a szimmetria iránti érzék fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- kötés öt tűvel: zoknik, egyujjas és ötuujjas kesztyűk
- nemezelés-technikák ruhadarabok készítésére
- a tanult öltési technikák alkalmazása a görög ruha készítésekor
- textilfestési technikák bevezetése

Kapcsolódási pontok

- A szemek számolása során a matematikai alapismeretek elmélyítése
- a térlátás fejlesztése
- a színeken és a formákon keresztül az érzésvilág finomítása
- a testformák intenzívebb megtapasztalása biológiai ismereteiket bővíti

Kulcsfogalmak / fogalmak

- kezdő szemszám
- passzé
- beillesztett saroksapka
- ék – és betoldás
- ujjkötés
- gépöltés
- boszorkányöltés (szegőöltés)
- kontúrfestés
- minta-előrajzolás
- mintafestés

A fejlesztés várt eredményei

- ismerje meg a gyermek az öt tűvel való kötést, tudjon zoknit vagy kesztyűt készíteni
- szemek fogasztása, szaporítása
- passzé és sarokkötés, betoldás
- szimmetrikus mintaelosztás
- sajátítsa el a gépöltés és szegőöltés technikáját
- tanulja meg a textilfestés alapjait

6. évfolyam***Tematikai egység / fejlesztési cél***

- emberi és állati formákból kiindulva háromdimenziós tárgyakat készítenek, saját elképzelés, tervezés és minta szerint
- saját testük arányainak felfedezése és megtapasztalása
- megfigyelésen alapuló állatfigurák varrása
- kitöméssel emeljük a síkból a térbe az elkészítendő tárgyakat

Órakeret: 54 óra***Előzetes tudás***

- a sokféle öltéstechnika célszerű használata
- a kötési, horgolási ismeretek készségszintű alkalmazása
- a tervezési folyamatok önálló kivitelezése

Tantárgyi fejlesztési célok

- a megfigyelések által az empátiás képességek fejlesztése
- állati karakterek , minőségek felismerése
- önálló ízlés, belső igényesség fejlesztése
- arányérzék fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- szabásminta készítése
- pontos előrajzolás és kivágás
- tömés

- kiegészítő munkálatok (horgolás és subatechnika igény szerint)
- díszítővarrások elsajátítása és alkalmazása

Kapcsolódási pontok

- testarányok és méretek megtapasztalásával a környezetükhöz való kapcsolódásuk reális szemléletének erősítése
- az sokszínű emberi és állati minőség minél többre jutó megtapasztalása és a gyakorlatba való átültetése, biológiai ismereteik további bővítése
- a gondolati tartalmak tükrözése a tárgyakban
- a saját és más népek öltözködési kultúrájának megismerése, a földrajz tantárgyhoz kapcsolódva

Kulcsfogalmak / fogalmak

- előrajzolás
- szabásminta
- elkötözés
- illesztés
- ráhagyás
- behajtás
- szegés
- behúzás
- pontosság
- anyag színe, visszája
- kifordítás
- kitömés
- szegés
- tisztázás

A fejlesztés várt eredményei

Az eddig tanult öltéstechnikák, a horgolás és a kötés tudásának elmélyítése, biztos alkalmazása. Egy baba teljes öltözékkel, és egy élethű állatfigura kivitelezése.

7. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A testi formákban szerzett folyamatos tapasztalás a ruházkodás terén folytatódik. A diákok önállóan tervezik ruhadarabjaikat, és kézi varrással állítják össze ezeket. Az alapanyagokról, öltésfajtákról szerzett tudást tovább bővítjük és le is jegyezzük ezeket az ismereteket. Színt és a funkciót megfelelően kiválasztva otthoni lábbeliket, és egyszerű felsőruházatot készítünk velük.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- önálló tervezés képessége, szabásminta szerkesztésének megértése
- matematikai számítások biztonságos alkalmazása, alapvető anyagismeret
- a varrásban való jártasság készségszintű alkalmazása

Tantárgyi fejlesztési célok

- fantázia, kreativitás fejlesztése
- a pontosság, mint alapvető követelmény erősítése
- a szerkesztési ismeretek erősítsék matematikai képességeiket, és a térben való tájékozódást
- koncentráció fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- az eddig megismert alapanyagokból szabadon dolgoznak különböző módszerekkel, textíliák, bőr és fonott szálak kombinálásával
- kézzel egyszerű öltözékeket és kiegészítőket varrnak: ingeket, mellényeket, táskákat, hátizsákokat
- fő téma a cipővarrás

Kapcsolódási pontok

- a lábbeli kapcsán a különböző kultúrkorszakok áttekintése
- a szabásminta szerkesztési folyamatában kapcsolódunk geometriai ismereteikhez
- a cipő díszítésénél a hagyományos magyar motívumvilág kincseiből meríthetünk, népi kultúránk ismereteit felhasználva

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szabásminta
- cipőfelsőrész és talp
- bélés
- hímző öltések

- gépöltés, pelenkaöltés
- rátétek
- illesztés
- színe-visszája
- magyar tájegységek és egyéb kultúrák motívumai

A fejlesztés várt eredményei

Ismerje meg a gyermek saját testének arányait, és ennek alapján tudjon magának szabásmintát készíteni cipőjéhez, papucsához vagy egyéb egyszerűbb ruhadarabjához. A szabást és összeállítást tanára segítségével, míg a varrást önállóan kivitelezi.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ezen az osztályfokon a mechanikus szerkezetek működésének megértése kapcsán közel kerülnek az ok és okozati összefüggésekhez.

Ekkor ismerkednek meg a lábbal hajtható, és elektronikus varrógép használatával, szerkezetével és ehhez kapcsolódóan funkciójával. Használatuk remek lehetőséget nyújt a láb-ritmus (akarat), a kézügyesség (érzés) és a figyelem (gondolkodás) összehangolására. A textíliákról szerzett tudást elmélyítjük és rendezett jegyzeteket is készítünk (munkafüzetben, munka-naplóban).

Hangsúlyt fektetünk az eltérő anyagok minőségeire és a kiválasztásukra, ezen keresztül is fejlődik a diákok differenciálási képessége. Az anyagok kezelési útmutatóinak megismerése szintén fontos mozzanat, (pl.: a mosás, vasalás, vegytisztítás), csakúgy, mint a természetes valamint a szintetikus anyagok közti különbségek. Megtapasztaltathatjuk a színek minőségét, jelentését. Beszélgethetünk az otthoni és ünnepi öltözködésről, a különböző korok ruháiról, népviseletekről illetve általában a divat fogalmáról. A színpadi kosztümök speciális jellegzetességeit is megvitathatjuk, tervezhetünk közösen jelmezeket. Készítsenek szabásmintát, saját ruhadarabot.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- fércöltés ismerete, szabásminta készítés, testarányok átlátása
- önálló munkában való jártasság
- a folyamat átlátása és logikus végigvitele, hatékony időbeosztás képessége
- a funkció és a forma reális megítélése, elképzelésének pontos gyakorlati megvalósítása

Tantárgyi fejlesztési célok

- kreativitás és a fantázia fejlesztése mellett a realitásérzék működtetése
- önismereti tapasztalatok elmélyítése a saját méretre készült ruhadarab kapcsán
- a folyamatos, önállóan vezetett tevékenység során akaratuk erősítése
- a gyakorlati munka diktálta sorrend fejleszti a logikus gondolkodást

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- varrógép használata egyenes öltésekhez, és tisztázásnál cikk-cakk varráshoz
- egyéni szabásminta készítése
- szabás és összeállítás önálló kivitelezése
- díszítések egyéni kialakítása
- színek és színárnyalatok áttekintése, ismerete

Kapcsolódási pontok

- a mechanikus varrógép működésének ismerete kapcsolódik a fizika tantárgyhoz
- a megvarrt jelmezeket a drámaórákon használják
- a testarányok megtapasztalása a biológia órák ehhez kapcsolódó ismereteit egészíti ki

Kulcsfogalmak / fogalmak

- alsó szál
- felső szál
- orsó
- szálfeszítő
- öltéshossz
- cérnabefűzés
- varrógéptalp
- cikk-cakk öltés
- egyenes öltés
- természetes, szintetikus anyagok
- fércöltés
- szabás
- igazítás

A fejlesztés várt eredményei

- ismerjék meg a gyerekek a mechanikus és az elektromos varrógép használatát, és ennek segítségével varrjanak össze egy egyszerű ruhadarabot, melyet önállóan terveznek meg, és készítenek róla önálló szabásmintát.
- varrógépen tudjon egyenes varrással dolgozni, illetve cikk-cakk öltéssel tisztázni

Bevezetés

A felső tagozat kézimunka óráinak legfőbb szempontja a tanulók életkori sajátosságainak figyelembe vétele, miközben arra a kézügyességre építünk, melyet az első évfolyamtól kezdve a különböző anyagokkal és technikákkal való találkozás révén alakítottunk az akarat erősítésén és az egyéni látásmód fejlesztésén keresztül.

Az órákon foglalkozunk a használt anyagok tulajdonságaival, és az ehhez kapcsolódó munkafolyamatokkal, valamint betekintést adunk az ember, a gép, a gyártás, a kereskedelem és az ipar továbbá a környezet összefüggéseibe.

A különböző anyagokkal végzett gyakorlati és elméleti munka segíti a fiatalokat gondolkodási képességeik csiszolásában és abban, hogy legyenek még inkább tudatában a természetben fellelhető életfolyamatoknak. Ez segíteni fogja őket a különböző használati tárgyak ötletes megtervezésében, és ezáltal kritikus alakul ki a kritikus fogyasztói magatartásuk.

Az ilyesfajta munka szerepet játszik személyiségük fejlődésében és technikai tanulmányaikban is, valamint későbbi döntésükben arról, milyen munka vagy szakma felé törekedjenek.

Minden évfolyamon hangsúlyos szempont, hogy:

- a tárgyak formaterve szolgálja a használati célt és növelje az esztétikai érzékenységet
- a kivitelezésben törekedjünk gazdaságosságra, a természetes anyagok újrahasznosítására, megfelelő minőségű alapanyagok felhasználására.

9. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

9. osztályban a kézimunka órákon a főbb tevékenységi területek kosárfonás, szabás-varrás.

Különböző anyagokkal végzett elméleti és gyakorlati munka segíti a tanulókat a különböző használati tárgyak ötletes megtervezésében, és ezáltal megfelelő kritikus magatartást fognak képviselni.

A kosárfonás és textilmunka formateremtő erőik megerősítését szolgálják, miközben ügyelniük kell a pontosságra, közben a munkafolyamatok akaratukat is fejlesztik.

A fűzfavesszővel való tevékenység és a szabászat is erős kereteket biztosít, melyek során csak fegyelmezett és következetes munkavégzéssel érhető el optimális eredmény.

Maszkkészítés: a különböző anyagokkal történő maszkkészítés lehetőséget biztosít a tanulók számára az emberi lélek megismerésére, irodalmi és drámai tanulmányaikat kiegészítve.

Összhangban a fiatalok fejlődési szakaszával most belső határozottságra van szükségük, egyenes tartásra és folyamatosságra.

Órakeret: 25 óra

Előzetes tudás

- varrógép használata, egyenes varrás, cikkcakk-varrás
- szabásminta készítés, fércelés, összeállítás
- szövés, fonás, pókfonás
- papírmásé maszk

Tantárgyi fejlesztési célok

Megismerő és befogadóképesség fejlesztése: a közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, új technikák kipróbálása, a technika nyújtotta lehetőségek számbavétele, saját ötletek megvalósítása.

Összehasonlító tárgyelemzés, különböző népek, korok tanult tevékenységhez kapcsolódó tárgyainak összehasonlítása. A tanult tevékenységek a magyar kultúrában, művészetben régen és ma.

Kreativitás, alkotóképesség fejlesztése: egyszerű tárgyak tervezése, kivitelezése a célszerűség, ill. az esztétikai szempontok érvényre juttatásával.

Önálló munkavégzés fejlesztése: a munkafolyamatok megtervezése, megoldási lehetőségek, kivitelezés, értékelés.

Követelmények, ismeretek / fejlesztési követelmények

Ismerkedjenek meg a használandó anyagok eredetével és előkészítésével, valamint a szerszámok használatával.

Kosarak készítése:

- kosárfenék, oldalrészek, szegély megfonása
- szabad kosárkészítés, melyben a fonás technikáját a tanulók választhatják meg a használati célnak és az esztétikai tervnek megfelelően

Szabászat:

- méretvétel egy ruhához (saját méretviszonyaik megismerése)
- szabásminta rajzolása és változtatása
- az anyag kiválasztása: minőség, szövet, szerkezet
- szabás, bejelölés, tűzés, próba, varrás
- befejezés: gombok, cipzárok, szegélyek, felhajtások, nyakkivágások
- gomblyuk készítés kézzel vagy géppel

Maszkkészítés:

- arclenyomat készítése agyag és gipsz használatával
- különböző arckifejezések megjelenítése

Kapcsolódási pontok

- irodalom, dráma: görög drámák
- geometria: térbeli formák

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szabásminta
- fércelés
- összeállítás, tűzés, gépi öltés (egyenes, cikkcakk, gomblyuk)
- kosárfenek (fenékszál, gyökkentés)
- oldalfonás
- szegélykészítés
- gipsz, agyag, gipszes géz

A fejlesztés várt eredményei

Szabászat:

- legyen képes a diák kész ruhadarabról szabásminta levételére, illetve saját méretei alapján annak nagyítására vagy kicsinyítésére
- a záródásokat is varrógéppel tudja megoldani, mint pl. gomblyuk, cipzár

Kosárfonás:

- ismerje a különböző kosárvesszőket és ezek fonásra való előkészítését
- az alapvető fonási technikákat sajátítsa el, és alkalmazza egy saját fonott munkadarab megkötésében

Maszkkészítés:

- a választott alapanyaggal tudja a különböző gesztusok kifejezését és érzékeltetését

10. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A 10. évben a különböző természetes alapanyagú textíliákkal foglalkozunk, ezáltal szereznek új tapasztalatokat kézműves technikákban (szövés, fonás, batikolás). Azok ma is felhasználható praktikumával fejlesztjük, ízlés-, szín- és anyagvilágukat. Egyféle technika különböző lehetőségeinek alapos körüljárásával, pontos, világos tervezési munkával biztonságot kapnak, akaratukat erősítik a kitartó munka folyamán, ugyanakkor egyéni megvalósítások révén végtelen variációk lehetőségével alkotó tevékenységük is rugalmas és szabad teret élvezhet. A batikolás és más textilmintázási technikák során a szabad művészi munka mindig pontosan átgondolt tervezés alapján történik, minta, szín, forma és technika ennek megfelelően választható.

Órakeret: 25 óra

Előzetes tudás

- anyagismeret (textilek, festékek)
- öltözködéskultúra, -történet
- enteriőr fogalma, elemei

- a magyar és más kultúrák jellegzetes motívumvilágának ismerete
- tervrajz készítésének, szabásminta készítésének ismerete (helyes arányok)

Tantárgyi fejlesztési célok

Az új technikák megismerésével a tanultakat és fantáziájukat praktikusán is hasznosítani tudják. Kísérletezés különböző anyagokkal és technikákkal. A tervrajzok, szabásminták készítése nagy figyelmet, precíz, pontos munkát igényel, fejleszti koncentrációkészségüket. Átalakulási folyamatot követhetnek végig a saját ötlet tervrajzban, szabásmintában való megrajzolásától indulva – ami egy statikus állapotot – a munkadarab kivitelezésén keresztül a használatig. Egyszerű tárgyak készítése a célszerűség, praktikum és az esztétikai szempontok érvényre juttatásával, az anyagok gazdaságos felhasználásával, az újrahasznosítás lehetőségével.

Követelmények, ismeretek / fejlesztési követelmények

- az anyagok tanulmányozása, előkészítése
- egyéni tervek, minták készítése
- színek kiválasztása
- különböző technikák bemutatása: szövés-fonás technológiai fejlődése, múzeum- és gyárlátogatás, szövés elemei
- szövés alaptechnikái, különböző szövőkeretekkel való ismerkedés, egy szőtt darab terve

Kapcsolódási pontok

- matematika, rajz és vizuális kultúra: perspektíva
- földmérés: mérés, arányok, tervrajz készítése
- művészettörténet: magyar és más kultúrák jellegzetes motívumvilága, öltözködéstörténet

Kulcsfogalmak

- tervrajzkészítés, perspektíva,
- alkalmazott kézműves technikák és eszközeik: nyomódúc, pontozó, viaszos és kötözéssel
- szövőszék, a láncfonal és felvetőszál együttműködése

A fejlesztés várt eredményei

Szövés-fonás:

- álló szövőkereten a láncfonalakat tudják felvetni, a vetülékfonalat előkészíteni
- ismerjék meg a különböző szövési technikákat
- egy nagyobb méretű szőtt darabot készítsenek el önállóan vagy kalákában

Batik-textil:

- egyszerű csomózási technikával, ill. viaszolással tudjanak batikolni
- a selyemfestés alapfogásainak elsajátítása
- a textilmintázás lehetőségeinek megtanulása különböző kézműves technikákkal
- az elkészített műveket tudják használni az enteriőrben

11. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A diákok 11. osztályban megismerkednek a kartonozás technikáival (doboz, mappa stb. készítése). Az új anyagok megismerése és tulajdonságaik (pl. tónus, szín, struktúra, hajlékonyság, szilárdság) felismerése figyelmes érzékeket és biztos ítélőképességet kíván. A kartonozás pontos technikája szigorúan meghatározott lépéseivel iskolázza a fegyelmezett gondolkodást és tevékenységet. A kartonnal végzett munka a könyvkötés technikájának megismerésével és gyakorlati technikájával folytatódik. A könyvkötés pontos technikája szigorúan meghatározott lépéseivel iskolázza a fegyelmezett gondolkodást és tevékenységet.

Órakeret: 25 óra

Előzetes tudás

- fűzési technikák
- terv-, szabásminta-, vázlatkészítés
- arányok ismerete, térgeometria ismeretek
- anyagismeret

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók átalakulási folyamatot követhetnek végig a saját ötlet tervrajzban való megrajzolásától a munkadarab kivitelezésén keresztül a használatig. Fejleszti koncentrációképességüket, kreativitásukat. Lehetőség van a saját alkotófolyamatban a jó és rossz döntések elemzésére.

Követelmények, ismeretek / fejlesztési követelmények

Munka kartonnal. Részben másolással, és saját terveikre támaszkodva a diákok képkeret, mappákat, kis dobozokat, fényképalbumot készítenek.

Megtanulják az anyagok: papír, karton, textilek, esetleg bőr és ragasztók helyes kezelését, használatát.

A különböző feladatok elvégzésekor a diákok megismerhetik a használandó szerszámokat, segédeszközöket, gépeket (nyomó-, vágóeszközök, gépek).

A diákok elsajátítják a könyvkötés alapttechnikáit, korrektúra ívek vagy írásra való papír hajtásának technikáját, papírkötéshez a varrást, és a kemény fedelű kötés technikáját. Megismerik, hogy könyv tartalma meghatározza, hogy milyen borítást, anyagokat és borítómintát használjanak. Ennek során tanulmányozzák a különböző könyvkötéshez használható anyagokat.

Kapcsolódási pontok

- matematika: sík- és téreometria, terület-, kerületszámítás
- Bothmer-gimnasztika: ítéletalkotás
- rajz- és vizuális kultúra

Kulcsfogalmak

formavágás, furatolás, élhajlítás, polírozás, karos papírvágó gép formavágás, élhajlítás, polírozás, korrektúra ív, könyvvarrás, gázsi, könyvkötővászson, borító (kemény fedeles, puha fedeles)

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók elsajátítják a kartonozási technikák alapjait. Megismerik az ehhez alkalmazandó anyagokat és eszközöket, pontos, precíz munkával elkészítenek egy saját tervezésű munkadarabot. A tanulók elsajátítják a könyvkötés technikájának alapjait. Megismerik az ehhez használt anyagokat és eszközöket. Pontos, precíz munkával elkészítenek egy munkadarabot.

Az alapfokú művészetoktatás további kötelező tantárgyai a Waldorf-iskolában

KÉZMŰVESSÉG

FAMUNKÁK

Bevezetés

Az 5-8. osztályban a kézműves órák szinte kizárólagos alapanyaga a fa.

A Waldorf-iskola művészi igénnyel oktatja a kézművesség alapelemeit. A kézműves foglalkozások célja nem az, hogy kis kézműveseket vagy képzőművészeket neveljünk, hiszen a Waldorf-iskola nem szakiskola, sokkal inkább arra fektetjük a hangsúlyt, hogy az emberi képességek sokoldalúságát ápoljuk, elrendezzük.

Fontos, ha a gyerek a műhelyben létrehoz valamit, akkor ne egy hűvös, tárgyas elképzelés vezesse, hogy valahol, valamikor külsőleg látott már ilyesmit; a világot megismerni, benne helyt állni, a fej egyedül nem képes. Alkotása szoros kapcsolatban legyen a személyiségével: a benne elevenen élő alkotó erők alakítsák a munkadarab formáját, ne egy előrajzolt vonalat kövessen. Ezáltal tudja a gyerek kifejezni magát a formálásban, a formaadásban. Ezért is van, hogy fiúk és lányok többnyire ugyanazzal a feladattal birkóznak meg, hiszen a hangsúly nem elsősorban a fizikai munkán, hanem a szépségen, az alkotáson és az egyéni kidolgozáson van.

Különösen a városi gyerek számára fontos, hogy valódi élményhez jusson, ne csak elképzelései, elméleti ismeretei legyenek a nyersanyagokról, amelyekkel dolgozik. Ezért törekedni kell arra, hogy a fa megmunkálását ott kezdjük, ahol a faanyag még rönkös, kérges állapotban van: hasítással, méretre fűrészeléssel, majd baltával való előfaragással. A hasított nyersanyagfa – szemben a deszkára fűrészelttel – sokkal plasztikusabb, eredetibb, magán viseli még a fa természetes növekedésének változatosságát, sokféleségét, fantáziát életre keltő formáit. Ezért olyan sokoldalú alakíthatósága, és egyedibb a belőle kihozott forma.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az évben többnyire faragókéssel dolgoznak, főleg puha fákön (hárs, nyárfa, fűzfa, fenyő). Ez jó alkalmat ad arra, hogy a munkadarabbal folytonos fizikai kontaktusban legyenek, mivel a forma a kezükben alakul ki. Fontos fejlesztési cél a famegmunkálási technikák alapjainak megismerése, ami magabiztosabbá teszi őket a hétköznapi életben végzett munkák során is. Fontos élmény a szerszámhasználat gyakorlata során kialakuló érzés: felnöttem ehhez a munkához, ezt már önállóan el tudom végezni.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

Alsó tagozatban a gyermekek főleg osztálytanítójuk vezetésével kerülnek közel a kézműveskedéshez. Természetben talált gallyakkal, faágakkal és termésekkel dolgoznak. Kevés és egyszerű megmunkálást igénylő, szinte már „kész” fákat gyűjtenek, amit csak fűrészelni, kézi fűrővel fűrni, csiszolni, a tanár segítségével hasítani kell.

Ezeket felhasználva egyszerű, kreatív játékokat, bababútorokat, törpeházikókat készíthetünk, vagy díszíthetjük az évszakasztalt. Olyan eszközöket is készíthetnek, amelyeket tanóráikon használnak, mint például írás epochán a lúdtoll, vagy kézimunkaórán a kötőtű. Munkájuk során alapvető szerzőmunkákkal találkoznak, mint a fűrész, kalapács, reszelő vagy faragókés.

Tantárgyi fejlesztési célok

Fontos, hogy legyenek olyan első munkák, amikor minden tanuló ugyanazt a témát csinálja (pl. pörgettyű), és a tanár pontról pontra bemutatja az egymást követő lépéseket. A gyerekek elkezdik megélni egy készülő famunka optimális sorrendjét. Törekedni kell arra, hogy a megkezdett feladatok megfelelő minőségben be legyenek fejezve.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- készíthetünk egyszerű eszközöket: pörgettyű, röppentyű, kötélletra, zúgattyú, szélharang, ejtőernyős, képeslaptartó, serpenyőlapát, tutaj, diszkosz, gerely
- használhatunk (formájában kifejező) kérget és gallyakat különböző varázslatos alakzatok, állatok, törpék, juh és pásztor készítésére, vagy kéregcsónak építésre
- körhinta, karácsonyfa egy darabjából dióhéj ülésekkel
- habverő– szintén a karácsonyfa egy darabjából
- elkezdhethetjük a különböző fák és faanyagok tanulmányozását, vizsgálatát

Kapcsolódási pontok

- a kisállatfaragások az állatmegfigyelésekhez, illetve az állattan-epochához kapcsolódnak
- fajáték a kézimunka órán készített nemez golyóhoz
- a görög epochához kapcsolódó eszközök: diszkosz, gerely

Kulcsfogalmak / fogalmak

- faragókés
- fajátékok
- fantázia
- szálirány
- akarati nevelés
- biztonságos szerszámhasználat

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek a megismert fagegmunkálási technikák alkalmazásában (pl.: kézzel faragás, fűrészelés, hasítás, reszelés, csiszolás, baltázás) jártasságot szereznek és ezek felhasználásával tárgyakat faragnak
- fajtátékokat, egyszerű eszközöket tudnak készíteni
- a gyerekek vigyáznak a szerszámokra és a műhely rendjére

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Többnyire ekkor használnak először vésőt, fabunkót, s ezzel alapvetően megváltozik a kézműves tartás. Megjelenik a satupad, s ezzel az egész munkafolyamat objektívabbá válik.

Ebben az évben kiemelt feladat a fakanál faragása – akár keményebb fából –, melynek egyedi alakját, a kanálfej és a nyél formáját a gyerekek maguk találják meg. A feladat során tapasztalatot szereznek a faragóvéső használatáról. Megtanulnak egyenes, majd szépen görbülő felületeket kialakítani, míg eljutnak a teljesen térbeli formához.

Hasznos tapasztalat, ha egy tárgyat többször is elkészít a gyermek, mindenestre különböző céllal – egyet magának, egyet az iskolai vásár, bazár számára.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- gyakorlatuk van a faragókés használatában, amellyel egyszerű fajtátékokat tudnak készíteni
- ismerik az egyéb alapvető szerszámokat, például a fűrész, ráspolyt, baltát
- megélték egy-egy famunka elkészítésének optimális sorrendjét
- ismerik a műhely rendjét, viselkedési és balesetvédelmi szabályait

Tantárgyi fejlesztési célok

A munkadaraboknál fokozott hangsúlyt kap a szép, és igényes kidolgozottság mellett a használhatóság. A faragott tárgy a funkciójának megfelelő fafajtából készüljön el.

A fahasábok fokozatosan nagyobbak lehetnek, s megjelenhetnek keményebb fajták is, de arra figyelniük kell, hogy nem minden gyermek keze elég erős még a legkeményebb fák megmunkálásához. Ezen a téren is fokozott egyéni figyelemben kell részesíteni őket.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- konyhai fakanál (esetleg merőkanál bográcsba, szaunába)
- egyéb konyhai eszközök (lisztes kanál, kenőkés, favilla, salátaszedő kanál)
- tojás forma vésővel. jó gyakorlat a térformákra, mert a tojás alakja se nem szabályos gömb, se nem szabályos ovális
- műhelyben használatos eszközök, pl. fabunkó
- egyszerű fajtátékok

- állatformák faragókéssel
- levélbontó kés
- monochord

Kapcsolódási pontok

- a famunkák visszautalnak az iskoláskor legelső óráira, amikor a gyermekek egyenes és görbe vonalakat rajzoltak. mindkét forma ott van a készített tárgyak háttérében, mint egyenes és görbülő felületek
- más órákon használatos eszközök készítése (íróka a római epochához)
- hangtan epochához monochord készítése

Kulcsfogalmak / fogalmak

- faragóvéső, fabunkó
- satupad, rögzítés
- egyenletesen vékony falvastagság a fakanálnál
- szálirány
- akarati nevelés
- ok-okozati összefüggések
- egyedi formák
- egyszerűbb használati eszközök

A fejlesztés várt eredményei

- megismerik az egyenes és görbe (homorú, domború) formák kimunkálás módjának különbségeit
- a gyerekek kezdik megélni egy famunka optimális sorrendjét, amit elejétől a végéig ők maguk végeznek
- megtapasztalják a felhasznált fafajták tulajdonságait és különbségeit
- a szerszámokat biztonságosan használják és ismerik a faanyagok megfelelő megmunkálási módját. (például a helyes vágásmód, a szálirány megtalálása.)
- szociális gesztus gyakorlása, amennyiben a gyerekek nem csak maguknak készítenek tárgyakat

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Egy faragott tál elkészítése kellő kihívás ebben az életkorban, a domború és homorú formák váltakozása megfelelően nehéz a diákok számára. De nem csak ezt a formát jó gyakorolni, hiszen az összefüggések, mechanizmusok legalább annyira érdeklik őket, mint a szépség. Ha ebben a korban mozgatható játékokat készítenek a gyerekek, minden figyelmük, teljes érdeklődésük és

értelmük afelé fordulhat, hogy mintegy saját testükön kívül találjanak ki, fedezzenek fel mechanikus mozdulatokat.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- a gyerekek már gyakorolták a domború és homorú formák kialakítását, ügyelve az egyenletes anyagvastagságra (fakanál)
- tapasztalatuk van a faragóvéső használatában
- gyakorlatuk van a fa helyes szálirány szerinti megmunkálásában
- nagyobb rálátásuk van a faanyagok sokféleségére

Tantárgyi fejlesztési célok

A játékkészítésnél tisztában kell lenni a jellemző mozgással, valamint meg kell érteni annak mechanikai oldalát is, melyet aztán ügyességgel kivitelezhetünk. Ez egészen egyszerű dolgokkal is kezdődhet, pl. mérleghinta készítésével. A 7. osztályban az ehhez hasonló hatásokat tökéletesíthetjük, többek közt a gyermekek képzelőerejének szabadon engedésével. A játékok sokkal tetszebbnek tűnnek, ha szépen be is festik őket.

A 6.osztály végéig az elkészített tárgyak felülete jórészt egyre finomabb csiszolópapírral vált véglegessé, a konyhai eszközök esetében ráadásul makulátlanná. Ettől a kortól azonban nagyobb figyelmet, jelenlétet szentel a diák az utolsó felületnek, ha az is a vésővel, vagy a késsel átdolgozott. Ez az ún. „pikkelyezés” jóval izgalmasabb, előbb felületet eredményezhet, s mivel a szálak növekedését is folyamatosan figyelembe kell venni, az alkotó figyelme is aktív marad.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- különböző méretű, formájú fatálap, akár osztott belső terekkel
- kisebb-nagyobb hajók vájása kettéhasított rönkfából
- ivócsanak, bögre
- sótartó
- szappantartó
- kis ház ablakokkal, rászerezelt, működő ajtókkal, vájt belső térrel. az osztály befoghat egy nagyobb lélegzetű munkába is az óvoda vagy esetleg az iskolai bazár számára, pl. készíthetnek egy gazdaságot állatokkal, istállókkal vagy egy falut házakkal, tornyokkal és kúttal
- mozgatható játékok (pl. kopácsoló harkály, kerekeken húzható totyogó kacsa, ugráló nyuszi, mérleghintázó medve stb.)
- diótörők

Kapcsolódási pontok

A mozgatható játékok a fizika epocha mechanika részéhez kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- növekedés, elnehezedés
- fatál, belső tér
- mozgatható játék, mechanikus mozdulatok
- pikkelyezés
- szálirány
- akarati nevelés
- ok-okozati összefüggések

A fejlesztés várt eredményei

- megszerzett ismereteiket felhasználva tálakat, használati tárgyakat készítenek
- megtanulják a külső és belső formákat megfelelő módon kidolgozni
- a gyermekek a fizikából szerzett mechanikai ismereteiket a használati tárgyak, és játékok készítésében alkalmazni tudják
- mozgatható játékokat készítenek ügyelve a mozgás valódiságának kimunkálására
- biztonsággal képesek használni a szerszámokat

8. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A gyerekek egyre inkább különböznek erőben, ügyességben, szorgalomban. A tanár feladata felmérni, hol kell több segítséget nyújtania, vagy jobban motiválnia, újabb feladatot kitalálnia, vagy a diákok ötleteinek nagyobb teret engednie. Az év egy szakaszában előtérbe kerülhetnek a szabad munkák, többek között az éves munka művészeti része is szokott fából készülni. A diákoknak egyre időszerűbb lesz a „választani tudás”, amelyben a vonzódás vagy az elutasítás egy bizonyos munkaötlet iránt már az önismeret kezdeménye lehet.

Ebben az évben több szempontból is közösségként kell helyt állniuk. Egy közös műhelymunka, amikor minden diák képességeihez mérten kiveszi a részét egy nagyszabású faragásból, mélyítheti, árnyalhatja ezt az érzést.

Órakeret: 54 óra**Előzetes tudás**

- a domború és a homorú formákat már nagyobb felületen, és keményebb fafajtából tudják kialakítani
- több darabból álló, mozgatható játékokat tudnak készíteni, a mozgás valódiságának megjelenítésével
- magabiztosan használják a szerszámokat

Tantárgyi fejlesztési célok

Ebben az évben a famunkák vezetettsége más jelleget ölthet. Nagyobb lélegzetű feladatoknál – főleg, ha nem mindenki ugyanazt csinálja – nem kerülhet minden egyes lépés bemutatásra. Például egy csavarodó formánál a diák faanyag felé forduló figyelmén múlik a faragás helyes irányának megtalálása. A famunkák terén szerzett tapasztalatuk és magabiztos szerszámhasználatuk nagyobb pontosságot és önállóbb munkát igénylő feladatokkal fokozódik. Jó témák erre a mechanikus áttételekkel készített mozgatható játékok és a csapolással összeállított ülőke. Az év egy szakaszában előtérbe kerülhetnek a szabadon választott munkák, amelyben nagy hangsúlyt kap az önálló feladatmegoldás. Egy jó témaválasztáshoz szükséges, hogy a diák tisztában legyen a képességeivel. Ehhez megfelelő önismeretre és ítélőképességre van szüksége.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- gyertyatartó (csavarodó formájú, a fa növekedési irányainak önállóbb felismerésére)
- bonyolultabb mozgatható játékok (fogaskerék, szíjhajtás)
- szabadon választott önálló munkák (pl. fedeles dobozka)
- kisebb fadomborművek (pl. névtábla, házszám)
- csoportos munkák a folyosók, osztálytermek számára, a közösségi terek díszítésére farönkből ülőke, osztálytermek fölé „névtábla”, több pallóból összeállított nagyméretű dombormű faragása, mérleghinta, gördeszka rámpák készítése)
- az asztalos munka előkészítése (pl. ülőke, pontosan beékelte lábakkal)
- madarak fészkelő dobozainak vagy etetőtálcáinak készítése
- hangszerek (xilofon, líra)
- sportszerek (baseball-ütő, íj)

Kapcsolódási pontok

- a mozgatható játékok a fizika epocha mechanika részéhez kapcsolódnak
- díszletek és kellékek a színdarabhoz
- hangszerek a zene órákhoz

Kulcsfogalmak / fogalmak

- önismeret, saját témaválasztás
- közös faragás
- figyelem
- pontos munka
- szálirány
- akarati nevelés
- ok-okozati összefüggések

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek megtanulják egy fatárgy, famunka elkészítésének legoptimálisabb lépéseit és képesek azok önálló és pontos megtervezésére, kivitelezésére
- a munkatervet a gyakorlati munkába következetesen át tudják ültetni
- a munkák elkészítése során nagy hangsúlyt fektetnek a pontos tervezésre, és kivitelezésre
- társaikkal együtt tudnak dolgozni egy nagyobb lélegzetű, közös alkotáson
- szabadon választott munkát önállóan megtervezve elkészítenek
- biztonságosan és szakszerűen használják a szerszámokat, a műhelyt rendben tartják

Bevezető 9-12. évfolyamon

Felső tagozaton a famunkák alapvetően két területen jelennek meg: faszobrászat és asztalosság. A faszobrászat tanterve az „Agyagozás / szobrászat” fejezetbe beépítve található, az asztalosság tanterve pedig az alábbiakban olvasható.

Asztalosság**Bevezetés**

A korábbi fafaragásokhoz képest az asztalos munka egyértelműen mérhető és ellenőrizhető, hogy honnan és mennyit kell elvenni. Ezzel erősödik az állandó önellenőrzés folyamata. Egy jól sikerült asztalosmunka elkészítéséhez gondolkodás, érzés, akarat nagyfokú együttműködésére van szükség. A fa most már elsősorban nem a képzelőerőt ösztönzi, hanem mint anyag állítja a megmunkálóját kihívások elé. A fa sajátos jellemvonásai számos technikai problémát vethetnek fel. A diákok gyakran találják magukat saját, az elkészítendő darabról alkotott kívánságaik és az előttük fekvő faanyag tulajdonságai, határai közötti áthidalhatatlan szakadéokban. Ezen két dolog összehangolását segítik elő az asztalosmesterség hagyományos módszerei. A jó terveken és a pontos munkán keresztül a diákok elsajátítják az asztalosság alapjait, amely a szerkezetszerű gondolkodáshoz és a precíz szerszámhasználathoz vezet. A feladatok során megismert fakötések elkészítéséhez elengedhetetlenül fontos átlátni, megérteni az összekapcsolódó részek felépítését. Ezáltal az asztalosság tulajdonképpen a famegmunkálás térbeli geometriája.

9. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Egyszerűbb fakötésekkel összeálló tárgyak készítésével ismerik meg a diákok az asztalosság területét. A munka során igen nagy hangsúlyt kap a precíz mérés és szerszámhasználat, melynek végül jól látható mércéje az összekapcsolódó részek megfelelő illeszkedése. A feladatok során a diákok rátekintést nyernek egy munkafolyamat teljes egészére, a kezdeti tervezésen, majd a megvalósításon keresztül egészen a végső felületkezelésig.

Órakeret: 25 óra**Előzetes tudás**

A diákok 8. osztályban a kézműves órákon készíthettek már olyan tárgyakat, játékokat (pl. háromlábú ülőke, mozgatható játékok), melyek több elemből álltak össze. Ezek ugyan még egyszerű, kezdetleges fakötésekkel lettek összerakva, de már akkor megtapasztalhatták, hogy csak azok a munkák álltak össze vagy működtek, amelyeknél megfelelő hangsúlyt kapott a precizitás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A fakötések (pl. egyenes fogazás) kialakítása pontos munkát igényel, hogy a készített tárgyak elemei végül megfelelően kapcsolódjanak össze. A kötési módszerek szerkezetének átlátása fejleszti a térlátást. Az összeállt munkák díszítése egyéni kifejezésmódon történhet.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Szakmai fogások ismerete az egyszerűbb illesztésekhez szükséges fűrészelésben, gyalulásban, vésésben. Egyszerűbb tárgyak készítése fakötéssel, pl. falra akasztható polc, nyitott vagy fedeles doboz. Játékos feladat lehet pl. egy marionett bábú faragása csapolással összeállítva.

Kapcsolódási pontok

- matematika /mérés, számolás
- mértan / szerkesztés
- művészeti tárgyak / egyéni kifejezésmód, egyedi formák

Kulcsfogalmak / fogalmak

- egyszerűbb fakötésekkel összeálló tárgyak
- asztalos szerszámok megismerése
- pontos mérés
- precíz szerszámhasználat
- térlátás
- rátekintést egy munkafolyamat teljes egészére

A fejlesztés várt eredményei

A diákok megtanulják a pontos tervek készítését. Átlátnak egy teljes munkafolyamatot. Precíz mérésen, szerkesztésen és szerszámhasználaton alapuló munkát végeznek. Értik, átlátják a fakötések szerkezetét (csapolás, fogazás), fejlődik a térlátásuk. Megismerik az asztalos szerszámokat, megtanulják ezeket megfelelően karbantartani és ápolni. Gyakorlatot szereznek az illesztéshez szükséges gyalulásban, vésésben.

10. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A diákok az eddig tanult technikákat kiszélesítik és elmélyítik. Bonyolultabb fakötéseket ismernek meg, mint a vésett csapolás vagy a köldökcsapos kötés, melyek még pontosabb munkát kívánnak. A folyamatban lévő feladatok művészi képességeket és konstruktív ötleteket is életre hívnak, melyek együttese alkotja majd a kész tárgyat.

Órakeret: 25 óra**Előzetes tudás**

Előző évben már készítettek egyszerűbb fakötésekkel összeálló tárgyakat, amelyek megalapozták az asztalosság területét. Megtapasztalhatták, hogy a pontosságra törekvés mellett mennyire fontos a folytonos figyelem, hogy a fakötések ellentétes pólusú részei végül megfelelő módon passzoljanak egymáshoz.

Tantárgyi fejlesztési célok

Elsajátítják a külön elkészített elemek hézagmentes összeillesztésének technikáit. Újabb és aprólékosabb munkát igénylő fakötéseket készítenek, mint pl. a vésett csapolás különböző fajtái. Megismerik ezek felhasználási területeit, és a tanult módszerekkel már nagyobb precizitást igénylő tárgyakat alkotnak. Az elkészült, szerkezetszerű tárgyakat a már korábban elsajátított faragással és egyéb díszítési módszerekkel alakíthatják egyedi stílusúvá.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Nagyobb precizitást igénylő tárgyak készítése, pl.: képkeret 45°-os csapolással, falra akasztható rekeszes polc, ferde oldalú sámlí, festőállvány. Az adott feladat lépéseinek, illetve logikai felépítésének átlátása. Önálló munka a meghatározott útmutatás alapján.

Kapcsolódási pontok

- matematika /mérés, számolás
- mértan / szerkesztés
- művészeti tárgyak / egyéni kifejezőmód, egyedi formák

Kulcsfogalmak / fogalmak

- bonyolultabb fakötések
- hézagmentes összeillesztés technikái
- vésett csapolás fajtái
- kreatív díszítés

A fejlesztés várt eredményei

A diákok képesek a munkafolyamat pontos áttekintésére és a munkafázisok egymásra építésére. Megismerik és pontosan alkalmazzák az újonnan tanult összetettebb fakötéseket. Magabiztosan és önállóan dolgoznak az asztalos kéziszerszámokkal. Aprólékos és precíz munkát igénylő tárgyakat készítenek. Önálló művészeti ötleteikkel gazdagítják az elkészítendő munkájukat.

11.-12 évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A diákok az asztaloság terén szerzett tapasztalataikra alapozva még összetettebb kötési módszereket ismernek meg, mint pl. a fecskefarkú fogazás. A még több precizitást igénylő fakötéseket hétköznapi vagy dísz tárgyak készítésén keresztül sajátítják el. A munkák állandó, nagyfokú figyelmet és kontrollt igényelnek. Az órákon kézi szerszámok mellett már barkácsológépeket is használhatnak. Továbbra is adott a lehetőség az elkészült munkák egyéni stílusú díszítésére.

Amennyiben arra lehetőség van, javasolható, hogy az asztalosmunkák a 12. osztályban is folytódjanak. Ekkor a diákok tervezhetnek saját bútort, melyhez technikai rajzokat és a részletekről szóló vázlatokat készítenek. A művészi tervezés, a forma, és a funkció találkoznak, a statikai kívánalmak pedig esztétikailag kielégítő módon valósulhatnak meg. A diákok készíthetnek pontos terveket a kiadásokról is.

Órakeret: 25 óra**Előzetes tudás**

Már magabiztosan és önállóan dolgoznak az asztalos kéziszerszámokkal. Tapasztalatuk van az aprólékos és precíz munkát igénylő tárgyak készítésében. Ismerik a fakötések hézagmentes összeillesztésének technikáit.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanórákon már olyan összetett formájú fakötéseket használnak, melyek fokozottan igénylik és egyben fejlesztik a térlátásukat. Másrészt, ezeknek a kötési módszereknek az elkészítése a koncentrációt is fejleszti, mivel folyamatos figyelmet és előregondolkodást igényel a nagy hibalehetőségek miatt. Az önálló munkára törekvés megfelelő rálátást igényel a feladatra, azaz szükség-szerű, hogy a munka lépéseinek logikus sorrendjét felismerjék, átlássák.

Az asztaloság területén a hangsúly a precizitás mellett az önálló munkára helyeződik. Eddigi tudásukra építve saját bútort készíthetnek, amihez már maguk tervezik meg a munkafázisok lépéseit a kezdeti vázlatoktól a teljesen kész tárgyig. Mindez a technikai megoldások ismeretén kívül többek között előregondolkodást, a feladat teljes átlátását és logikai kombinációt igényel. A munka az egyéni kifejezőmód és az egyedi formák által válik még inkább alkotássá.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A megismert bonyolultabb fakötésekkel gyakran olyan jellegű tárgyakat is készítenek, melyek már kilépnek a hagyományos szögletes formákból. Például: domborfedelű láda, aszimmetrikus képkeret, döntött oldalú szerszám láda. A feladatok lépéseit előre megtervezik, a készítendő tárgyról

megtanulnak technikai rajzot készíteni. Emellett régi, használt bútorok javításával, felújításával is foglalkozhatnak. A tanult képességeket, technikákat, a faanyagokról szerzett információkat és saját tapasztalataikat lejegyzik.

Az műhelyben már közepes méretű bútorokat készítenek, mint például íróasztal fiókokkal, szobai kisasztal, szék, éjjeli szekrény. A faanyag előkészítése során megismerik a megfelelő felületnagyság eléréséhez szükséges táblásítást és a különböző szélesítő toldásokat. Az elkészítendő tárgyat önálló művészeti ötleteikkel gazdagítják. A tanár elképzeléseitől függően természetesen más jellegű feladatok is megjelenhetnek, melyek összeállítása az asztalossághoz kapcsolódik. Készíthetnek pl. rusztikus kerti bútort vagy hangszer (pl. gitár, hegedű) is.

Kapcsolódási pontok

- matematika /mérés, számolás
- mértan / szerkesztés
- művészeti tárgyak / egyéni kifejezőmód, egyedi formák

Kulcsfogalmak / fogalmak

- magabiztos szerszámkezelés
- feladat átlátása, előregondolkodás
- nagyfokú figyelem és kontroll
- barkácsológépek használata
- technikai rajz készítése
- bútorok restaurálása
- tanult technikák és tapasztalatok lejegyzése
- saját bútor készítése
- egyéni tervezés
- önálló munka
- táblásítás, szélesítő toldások
- a feladat teljes átlátása
- egyéni művészi ötletek

A fejlesztés várt eredményei

Elsajátítják és megfelelően alkalmazzák a megismert bonyolultabb fakötéseket. Képesek a feladat pontos áttekintésére és a lépések logikus felépítésére. Önállóan tudják kiválasztani a famegmunkálás legmegfelelőbb módjait. Elsajátítják egyes elektromos kézi szerszámok használatát. A megmunkálást saját ötleteikkel díszítve egészíthetik ki. Megtanulnak technikai rajzot készíteni. A technikákról és faanyagokról szerzett ismereteiket, a munkában szerzett tapasztalataikat jegyzetbe rendezik.

A diákok jól ismerik az asztalos megmunkálás alapvető módjait, biztonságosan és szakszerűen használják az eszközöket, szerszámokat. Megszerzett ismereteiket saját bútortárgy készítésében

alkalmazzák. Önállóan képesek a bútort elkészíteni a legelső lépéstől az utolsóig. Maguk tervezik meg a munkafázisokat (vázlatokat, technikai rajzot, munkatervet készítenek). Készek megtalálni a funkcióból és a fa tulajdonságaiból adódó legjobb megmunkálási módot.

FÉMMUNKÁK

Bevezetés

A fémfeldolgozás sokrétű területéről különösen értékesnek bizonyul pedagógiai és technikai szempontból a réz megmunkálása, a vaskovácsolás és a fémöntés, a fémek megmunkálásának ezen ősi formái. A réz az első olyan fémek közé tartozott az emberiség korai időszakában, amelyet bonyolult feldolgozási eljárások nélkül lehetett megmunkálni, hiszen nem csak érceiben, hanem fém formájában is megtalálható a föld rétegeiben, s a nemesfémeknél jóval nagyobb mennyiségben állt rendelkezésre. Az ember életét döntően változtatta meg, ahogy fokról fokra képessé vált további fémeket az ércekből kinyerni, majd megmunkálni.

A formálás, hevítés, olvasztás, öntés és kovácsolás tevékenységein keresztül a fiatalok eddig még nem tapasztalt folyamatokat élnek át. A megmunkálható réz azokat a saját alkotó és formáló erőiket kelti életre, amelyeket más művészeti órák már aktívvá tettek. A vas megmunkálása éberséget és határozottságot követel, a ritmusos kalapálás pedig önmagában is jótékony hatással van a szervezetre.

Rézművesség

Bevezetés

A fémek közül az egyik legszebb, legmelegebb jegyeket viselő vörösréz (Cuprum) nevében is megőrizte eredetét, a mitológiák világa hűen mutatja a kapcsolatot Aphrodité (szépség és szerelem istennője, a rómaiaknál Vénusz) és Ciprus (az antik idők „réz szigete”) között. A régi korok emberének tudata még összefüggést talált a szépség, a réz tulajdonságai és a Vénusz között. Ebben az életkorban kezdődik meg a fiatalok életében egy olyan újszerű akarati fejlődés, melynek során immár belső indíttatásból, belső irányítás által, a fiatal önmagát aktivizálva akarja energiáit és akaraterejét valamilyen formában a külvilág felé megmutatni. A réz megmunkálás általi megismerése és a rézművesség, mint alkotó folyamat segíthet a nemi érés környékén fellépő változások megélésében és az óhatatlanul kialakuló nehézségek leküzdésében.

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A fémmunkákkal foglalkozó első időszak megismerteti a diákokat a természetes előfordulási formákkal és a réz alapvető tulajdonságaival, például vághatóságával és hajlékonyságával. A diákok a réz formálása közben tapasztalhatják, hogy mennyire keménnyé teszi azt az állandó kalapácsolás, míg a hevítéstől puhább és formálhatóbb lesz. A legtöbb feladat ritmikus, amely nem csak kitartást, de összpontosítást is igényel. A megmunkálás során tehát a ritmus lép az erő helyébe.

Órakeret: 25 óra

Előzetes tudás

A korábbi kézműves, művészeti órák gyakorlatai, tapasztalatai.

A fémből kikalapált formák (domború-homorú, egyenes) az eddig más anyagokból (pl. fa, agyag) elkészített tárgyakat idézik, immár a réz megmunkálásának sajátos útján megvalósítva, ezáltal új minőséget létrehozva.

Tantárgyi fejlesztési célok

Technikák: kijelölés, vágás, üregesítés, egyengetés, fényezés, reszelés, sorjázás, szegecseles, forrasztás.

Az üregesítés – domborítás – a két kéz összetett, összehangolt munkája. A rezet tartó kéz az ütések ritmusának megfelelően folyamatosan forgatja, valamint helyes szögben tartja az anyagot („réztartás”), míg a kalapácsoló kéznél a pontos célzás, és egyenlő erejű ütés a döntő – a tálka csak így formálódhat egyenletesen. A „réztartás” egyik sarkalatos pontja az üregesség vagy levegősség – ez az anyag alakíthatóságának záloga; a másik sarokpont a támaszték: ez teszi a felületet feszessé, egyenletessé, ugyanis csak a milliméter pontos találatok feszítik, fényezik a felületet.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az elkészítendő tárgyak: tálkák, karperecek, gyűrűk, gyertyatartók, könyvtámaszok, olajlámpások stb.

Kapcsolódási pontok

- történelem: mitológiai, történelmi párhuzamok, rézkor, bronzkor
- fizika: újkori technikai vívmányok, ahol a fémeknek döntő szerepük van (gőzgép, telefon stb.)
- rajz: fekete-fehér rajzolás
- kémia: égés; a réz, mint elem

Kulcsfogalmak / fogalmak

- a réz tulajdonságai (vághatóság, hajlíthatóság, domboríthatóság stb.)
- üreg – támaszték
- helyes, megfelelő „réztartás”
- izzáspont
- lágyság, keménység
- szépség, melegség
- ritmus
- pontos ütések
- vékonyodó anyagvastagság

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok megismerik a réz eredetét és alapvető tulajdonságait, megismerkednek megmunkálásának módjával, a kalapálás és a hevítés hatásaival
- technikai jártasságot szereznek a kijelölésben, a vágásban, az üregesítésben, egyengetésben, fényezésben, sorjázásban, szegecselesben, forrasztásban
- figyelnek a réz – drága anyagról lévén szó – takarékos és gazdaságos felhasználására
- a tanultak alkalmazásával tárgyakat készítenek (pl.: tálakat, gyertyatartót, olajmécsest)
- a szerszámokat, munkaeszközöket szakszerűen és biztonságosan használni tudják

10-11. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A későbbi időszak továbbfejleszti az eddigi technikákat; hozzáadódik még a réz úgy nevezett „felhúzása”, hengeres formába való alakítása. Ez a technika fokozott koncentráció képességet, nagyobb erőt, pontos kalapálást igényel. A diákok túllépnek a vízszintes formák körén, s a függőleges formájú alkotások irányába indulnak el.

A diákok ekkor már saját terveiket is szeretnék megvalósítani. Ehhez meg kell tanulniuk a forma körüli hajlítást, a befelé szűkülő, illetve kifelé szélesedő formázást. Szintén összetett feladat egy réz dombormű készítése, valamennyi tanult technika megjelenhet benne, és jókora alkotói szabadságot rejt magában, persze csak a megmunkálandó anyag tulajdonságainak, lehetőséginek minél tágabb ismeretével és figyelembe vételével.

Kiszélesíti a fémekről szerzett tapasztalatokat és a készíthető tárgyak körét, ha megtanulják, hogyan kell a sárgarézrel, az öntözetekkel, (esetleg az alumíniummal is) bántani. A diákok megtanulhatják azt is, hogyan kell a vízvezeték szerelésénél használatos réz csövekkel dolgozni (és készíthetnek réz rudakat az euritmia órákra is).

Órakeret: 50 óra**Előzetes tudás**

A korábbi rézműves órák tapasztalatai, elvárt eredményei.

Tantárgyi fejlesztési célok

A felhúzásos technika sajátossága, hogy az egész munkafolyamat, úgymond takarásban zajlik. Az üregesítés technikájánál említett üreges, illetve támasztott „réztartás” itt még kevésbé látható, inkább hallható, érezhető. Az ember kénytelen a látásán túl egyéb érzékszerveire figyelni, hagyatkozni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Serlegek, vázák, kancsók, öntözőkannák, süttövények, poharak, csengők, harangok, fedeles tálkák, domborművek.

Kapcsolódási pontok

- történelem: mitológiai, történelmi párhuzamok, rézkor, bronzkor
- fizika: újkori technikai vívmányok, ahol a fémeknek döntő szerepük van (gőzgép, telefon stb.)
- rajz: fekete-fehér rajzolás
- kémia: égés; a különböző fémek kémiai és fizikai sajátosságai; a réz, mint elem

Kulcsfogalmak / fogalmak

- a réz tulajdonságai
- felhúzásos technika
- helyes, megfelelő „réztartás”
- növekvő anyagvastagság
- pontos ütések

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok további jártasságot szereznek a rézmegmunkálás technikáiban. (Megtanulják a hengeres, a kifelé szélesedő, valamint a befelé szűkülő formák alakítását)
- a tanult technikákat szabadon és önállóan képesek alkalmazni, céljaik érdekében megfelelően variálni domborművek készítésénél
- kiszélesítik a fémekről szerzett ismereteiket és tapasztalataikat. (Megismerik az alumínium, a sárgarézt, az öntvözetek használatát.)
- megismerkednek a réz hasznosíthatóságával (pl.: vízvezeték szerelésnél, euritmia rúd készítésnél stb.)
- használati tárgyakat készítenek a tanult technikák, eljárásmodok alkalmazásával

Kovácsolás**Bevezetés**

A vas sok tekintetben a rézzel ellentétes tulajdonsággal bír, így megmunkálása további pedagógiai elemeket jeleníthet meg, ezért érdemes minél több helyen ezen tantárgy bevezetését szorgalmazni.

10-11. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A diákok azonnal ráéreznek a hideg és a forró vas megmunkálásának különbségeire. Megtapasztalják, hogyan viselkedik az izzó vas a kalapács ütései alatt.

Az üllő előtt biztos lábbal állni, a különböző kalapácsokat és fogókat megfelelően kezelni, a pontosan célzott bátor ütés, az éberség és a gyors reakció, melyekre az üllő és a tűz mellett szükség van, ezek mind mélyreható tapasztalatok, és fontos pedagógiai eszközök. Vannak
 olyan folyamatok, amelyekhez két pár kéz szükséges. Ez az együttműködés elemét hozza a munkába és ezzel új minőséget teremt, hiszen nagyobb a felelősség és nagyobb figyelemmel is kell dolgozni, mivel a párban való munka veszélyesebb.

Órakeret: 50 óra

Előzetes tudás

Más fémek megmunkálásának tapasztalatai.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető technikákat (élezés, nyújtás, kerekítés, lapítás, hasítás, hajlítás és összepréselés) sok gyakorlás után használhatjuk szögek, csípővas, nyárs, gyertyatartó, mérleg, piszkavas, díszítő kampók és egy sor szerszám (pl. kések, vésők) készítésére.

Javíthatunk és felújíthatunk régi szerszámokat is; készíthetünk új nyeleket, vagy szerszám készleteket mások számára.

Kapcsolódási pontok

A diákok hallanak a bányászatról és a kohászatról, valamint az acél, az acél származékok, és a rozsdamentes acél ipari termeléséről.

Mitológiai, történelmi párhuzamok. Vaskor.

Kulcsfogalmak / fogalmak

élezés, nyújtás, kerekítés, lapítás, hasítás, hajlítás, összepréselés

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok megismerik a vas tulajdonságait és feldolgozásának, megmunkálásának módját
- megismerik a forró és hideg vas megmunkálásának különbségeit
- megtanulnak biztonságosan állni az üllő előtt, a különböző kalapácsokat, fogókat helyesen kezelni, pontos, erős ütéseket végezni
- alapvető technikai ismeretekre tesznek szert (pl.: élezés, nyújtás, hasítás, összepréselés)
- szerszámokat (pl.: szög, nyárs, kampó), eszközöket (pl.: kés, véső) készítenek
- együttműködően és felelősen végzik a munkafázisokat
- tanulmányozzák a vas ipari felhasználását

Fémöntés**10-11. évfolyam*****Tematikai egység / fejlesztési cél***

Az öntés gyönyörű és fontos tapasztalatokat biztosít a fiatalok számára, hiszen látják, hogyan olvad meg a fém az olvasztótégelyben, majd nyer egy teljesen új formát általuk, amikor a formába öntik. Az öntőforma gondos kialakítása nagyon fontos a sikeres folyamathoz. Az elkövetett hibák, melyek elkerülhetetlenek, több pedagógiai értékkel bírnak, mint bármi, amit a tanár mondhatna.

Órakeret: 50 óra***Előzetes tudás***

Más fémek megmunkálásának tapasztalatai.

Tantárgyi fejlesztési célok

Legelőször könnyen olvadó fémeket (ólom, cink, ón) olvasztunk és öntünk formákba. A formák lehetnek bonyolultabbak, a kétrészes homoköntő formákban is. Maradék viasz öntése lehet a legsikeresebb tapasztalat. Aztán sárgarezet és bronzot olvasztunk a kemencében. Később használhatunk ezüstöt és aranyat ékszerkészítéshez.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Medálokat, kisebb alakokat, és mindenféle hasznos tárgyat, még csengettyűt is készíthetünk.

Kapcsolódási pontok

Mindezen tevékenységek által gyakorlatilag tapasztalják meg a diákok a technológia (esetleges látogatás egy öntödébe), és a művészettörténet (bronz szobrok) kapcsolatát.

Kulcsfogalmak / fogalmak

öntőformák, olvadáspont, olvasztás, ólom, cink, ón, réz, bronz,

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok megismerkednek a fémöntéssel
- megismerkednek a fémek olvasztásával és a formába öntéssel
- megtanulják az öntőformák gondos kialakítását
- használati tárgyakat készítenek (pl.: medálokat, kisebb alakokat)
- az eszközöket, szerszámokat biztonságosan és szakszerűen használják, a drága alapanyagokkal gazdaságosan, takarékosan bánnak

EURITMIA

Bevezetés 1-4. évfolyam

Az euritmia egy látható nyelv, mimika nélkül. Lelkesült mozgásokkal ragadja meg a testet, és összeköti a lelki-szellemivel. Ellentétében a testneveléssel, melynek más funkciója van a test megértésében és erősítésében, az euritmiának a lelki részvétel a célja, amely mozgással fejeződik ki. Az euritmia arra törekszik, hogy egy-egy mozdulatban a test, a lélek és a szellem egyformán részt vegyen, és átélje az individuumot, a világ és az ember egységét. Célja, hogy az akarat, érzés, gondolat egymást átjárva, a gyermekben harmonikus egységet tudjon létrehozni. Az euritmia mozgásalapját objektív törvényszerűségek alkotják. Az anyanyelv elemei, nyelvtan, retorika is kifejeződésre kerülnek.

Az euritmia feladata, hogy gondozza a nyelv képekben való látásának képességét, és így könnyebben vezesse át a gyermeket egy-egy tárgyról alkotott képek sorozatán át az élő fogalmak megértéséig. Láthatóvá teszi a beszédet úgy, hogy a beszédképzés összetett mozgásait kibontja, és azt az egész test mozgásává nagyítja.

Az emberi test zenei törvények és viszonyok szerint épül fel. (pl. csontváz, testarányok, stb.)

Ezeknek a zenei alkotóelemeknek mozgásait látható élménnyé teszi a zenei euritmia.

A csoportos munkákban az egyéni mozgásra való figyelem mindig kötődik a többiek mozgásába való szociális beleérzéssel. Az euritmia tantárgy fontos segédeszköze a nevelésnek, művészi értéke mellett fontos pedagógiai-didaktikai értéke van:

- harmonizálja a testi lelki szellemit a gyermekben
- a beszéd és zenei euritmia tanulása folyamán mély, élő kapcsolatba kerül a gyermek a költészettel, a zenével
- a művészi munka folyamán bővülnek a kifejezési eszközeik, szépség és harmónia hatja át a mozdulataikat
- a különböző geometriai formák tanulása közben téri tájékozódásuk folyamatosan fejlődik
- a közös, csoportos munkákban az egymásra való figyelmük, szociális érzékük is fejlődik

Az euritmiatanítás 1-12. osztályig szorosan egymásra épül. Az euritmiatanár szorosan együttműködik az osztálytanítóval és az órák anyagával kapcsolódik a főoktatáshoz.

1. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A tanítást a mesehangulat hatja át. A mesék képeivel belső átélésből jelennek meg a térbeli formák. A mozdulatok teljesen az utánzásra épülnek, a zene csak kíséri a mozgást, hangulati aláfestést biztosít. Minél több térbeli formát sajátítanak el és gyakorolnak a gyerekek.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Alapvető az iskolaérettséggel járó biztonságos mozgás és egyensúlyérzék.

Tantárgyi fejlesztési célok

- az utánzás készségének fenntartása, amely elősegíti a tanulási képességeket
- az alapvető térirányok megkülönböztetése, a térben való tájékozódást segítő gyakorlatok megismerése, gyakorlása
- a különböző lépés-, szökkenésfajták elsajátítása
- a gyermek érzelmi biztonságának megalapozása, szociális érzékenységének megerősítése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- egyenes és íves mozgások gyakorlása (kör, spirál, lemniszkáta)
- magán- és mássalhangzók utánzása (kevés, nagy hangzók)
- lépés, szökkenés, dobogás, galoppugrás (fogváltós ugrás)
- finommozgások fejlesztése, ügyességi gyakorlatok
- térirányok (jobb, bal, fent, lent, elől, hátul)
- pentaton dallamok, kvinthangköz mozdulata

Kapcsolódási pontok

A mozgás a gyermek megismerő tevékenységének az alapja, ezért szorosan kapcsolódik a tanításhoz. Az epochák témája meghatározza az euritmia órák tematikáját, így kapcsolódik a formarajzhoz, írás, olvasás tanításhoz. A zenei hallás fejlesztése a zene élményszerű átélésével történik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

nagy térformák, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, lateralizáció, finommotorika, légzés, ritmus, játékoság, mesehangulat, zeneiség

A fejlesztés várt eredményei

A különböző mesék utánzásán alapuló mozgások által, mélyebb kapcsolat jön létre a nyelvi és zenei elemekkel, a nyelv és a zene kifejező erejével. Ez segít megalapozni a gyermek érzelmi biztonságát, elősegíti tanulási képességeit.

Az egész osztállyal tud különböző térformákban együtt mozdulni.

Megtanulja a főbb térirányokat megkülönböztetni, a különböző lépés és szökkenésfajtákat örömmel és biztonsággal váltogatni.

Fejlődik az utánzóképesége.

A sok mozgás javítja az izomtónus-szabályozást, élénkíti az anyagcsere folyamatokat.

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az eurytmia szorosan kapcsolódik az epochákhoz, követve azok témáját. Ez határozza meg a tematikai egységét, hangulatát is. Ezáltal segítjük az elmélyülést és ráhangolódást egy bizonyos témakörben. Így biztosabb tudást kap a gyermek, ami segíti érzelmi biztonságát is.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban tanult térformákban és térirányokban való biztos tájékozódás. Különböző lépések és szökkenések biztos tudása, a magán- és mássalhangzók pontos utánzása.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az utánzás készségének folyamatos fenntartása. Az alapvető térirányok biztos tudásának elmélyítése, különböző pedagógiai formák megismerése, gyakorlása. A lépés és szökkenés fajták kibővítése és gyakorlása. A gyermek érzelmi biztonságának és szociális érzékenységének megerősítése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- még mindig az utánzás a mozdulatok alapja, de kisebb egyéni feladatok is megjelennek
- a térformák fajtái kibővülnek, megjelennek a különböző pedagógiai gyakorlatok: „én és te” és „mi”, „keressük egymást” (wir suchen uns)
- hullámok, szögek lejárása a kör vonalán
- két körben való csoportos munka
- egyensúlyteremtő gyakorlatok: csukódás-kinyílás, légzés a térben
- alaprítmusok bevezetése: jambus, trocheus, anapestus (kizárólag utánzással)
- tükrözések a térben
- $\frac{3}{4}$ -es ütem; rövid, hosszú hang a zenében; dallamív

Kapcsolódási pontok

Az óra tematikája kapcsolódik a főoktatás anyagához. A szentek történeteinek és az állatmeséken keresztül gyakorolhatók a lépésformák, a különböző karakterek. A térben való tükrözés jól előkészíti és elmélyíti a formarajzi tükrözést. A zenéhez való kapcsolódás is egyre konkrétabb lesz (ütem gyakorlatok), de ez még mindig játékosan, meseszerűen jelenik meg az órán.

A ritmusok gyakorlásával segít a harmonikus mozgás és beszédritmus kialakításában, így az írás olvasás órákhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

nagy térformák, tükrözés, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, finommotorika, szem – kéz koordináció, légzés, ritmus, játékoság, mesehangulat, zeneiség, $\frac{3}{4}$ es ütem, jambus, trocheus, anapestus

A fejlesztés várt eredményei

A mesehangulatban a mozgások egyre karakteresebbekké válnak a különböző szentek, állatok megjelenítésével. Ez segíti a világra való ráébredés folyamatában, annak harmonikus lefolyásában.

A gyermekek egyre bonyolultabb térformák lejárásának és átlátásának képességét szerzik meg. Folyamatosan fejlődik a térbeli tájékozódásuk. Javul a mozgáskoordinációjuk.

Az anyanyelvi érzékük fejlődik.

A zene alapelemeit (ritmus, taktus, hosszú és rövid hangok) átéli és megkülönböztetik.

A szociális érzékeik, az erre irányuló fejlesztő gyakorlatok („én és te”, „keressük egymást”) által finomodnak.

3. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A gyermek lelki fejlődéséből kiindulva alkotjuk meg az euritmia formáit és mozgásait. A főoktatáshoz kapcsolódva ritmikus mozgásokat, verseket, térbeli formákat gyakorolnak a gyerekek. Önállóan kell orientálódniuk a térben, a magánhangzókat fel kell ismerniük, és egyénileg kell mozgásukban használniuk.

Órakeret: 36 óra**Előzetes tudás**

A második osztályban tanultak már képesség szintjén vannak jelen.

Tantárgyi fejlesztési célok

Különböző pedagógiai formák gyakorlása, kibővítése segíti szociális érzékük biztonságát. A magánhangzók és térformák ismerete és tudása képessé teszi őket az önálló munkára. A testséma gyakorlatok folyamatos jelenléte segíti saját testének megismerését, ami a koordinációját erősíti. A beszéd hangzóinak megismerése és gyakorlása segíti a belső beszéd rendezését, egyre jobban alakítja a beszédfigyelmet. A figyelem tartóssága is növekszik ezáltal.

A gyakorlatsorok, ritmusok, történetek megjelenítése serkenti az észlelési folyamatokat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- a négy elem – föld, víz, levegő, tűz – megjelenítése
- magánhangzók bevezetése, gyakorlása
- mértani formák (háromszög, négyszög) játékos megjelenítése a térben,
- lemniszkáta keresztezéssel
- szociális gyakorlatok, mint kérdés-felelet, keressük egymást..., én és te
- ügyességi és koncentrációs gyakorlatok

- nyílás csukódás testben, térben
- könnyebb formagyakorlatok vezetése (heiterer auftakt a körben)
- kis és nagy terc átélése, kánon

Kapcsolódási pontok

A különböző mesterségeket is a mozgáson keresztül mélyítjük el és a teremtestörténet mélyebb átéléséhez is nagy segítséget nyújt ebben az évben az euritmia. A zene órákat segítjük a kánon gyakorlásával. A zenei hallás is finomodik a hangközök felismerésével. Az anyanyelv órákhoz kapcsolódik az euritmia a főnevek játékos mozgásos megkülönböztetésével.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai térformák, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, lateralizáció, légzés, ritmus, játékoság, mesehangulat, magánhangzók, zeneiség, szocializáció

kánon, kis és nagyterc

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermek fokozódó környezettől való elválásában a szellemi-lelki biztonságát növeli, azaz segíti a világra való újfajta ránézésre és a világban való új fajta részvételre
- megtanulja az euritmia mozdulatai közül a magánhangzókat
- átéli a kis és nagy tercet a zenében
- geometriai formákat tanul meg a térben lejárni
- a különböző szociális gyakorlatok továbbra is folyamatosan ápolják és fejlesztik a társas kapcsolatokban való kiegyensúlyozott részvételét

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A gyermekkor középső szakaszának átlépésekor a fantázia és a képzelet új erőit, valamint a moralitást kell a gyermekben kifejleszteni és ápolni. Jobban tagolódik az egységes beszédélmény a nyelvi elemek által. Az euritmia segítségével a gyermek a nyelvtani elemeket nemcsak értelmi erőivel érti meg, hanem érzelmi és akarati erőivel is. A középpontra irányuló kör a mozgás során mindig feloszlik, a térbeli formák frontálisan, előre irányulva valósulnak meg. Ügyességi gyakorlatok kísérik az önállóság felé tartó fejlődést.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

- a tanulók már jól kiigazodnak a térben, alapvető térirányok megkülönböztetése nem okoz gondot. tudják hosszabb ideig tartani a figyelmüket, önállóan is több gyakorlatból álló feladatot el tudnak végezni
- biztonsággal tudják az összes magánhangzó mozdulatát, pontosan használják
- egyszerűbb dallamíveket követni tudnak mozgással, felismerik a kis és nagy tercet

Tantárgyi fejlesztési célok

Másfajta térlátást igényel a frontális forma. Megváltozik a nézőpont, nehezebbé válnak a már megszokott térformák, ez a váltás segíti a gyermek gondolkodási erőinek fejlődését. Konkretizálódnak a zenei elemek a hangok megtanulásával, tudatosan élük meg a zenei élményt.

A zenében ill. versekben rejlő összefüggések felismerése fő célként vonul végig az évben.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- mássalhangzók bevezetése, az ábécé gyakorlása
- nyelvtani elemek térformában való átélése (ige, főnév, melléknév)
- tükörképek formái, gyorsasági és ügyességi gyakorlatok
- koncentrációs gyakorlatok
- alliterációk
- zenei hangok, c-dúr skála
- alsó, felső szólam, egész, fél, negyed, nyolcad hangok megkülönböztetése, csoportos megjelenítése
- polonéz forma
- pedagógiai gyakorlat („wir wollen suchen”)

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelv és irodalom órák anyagához szorosan kapcsolódhat az euritmia az alliteráció gyakorlásával, a különböző szófajok mozdulattal és formával való megjelenítésével. A zene órákat jól kiegészíti a zenei C dúr skála megtanulása, a negyed, nyolcad, stb. hangok gyakorlása. A zenei törvényszerűségek megismerése segíti a matematika oktatást.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai térformák, térben való tájékozódás, koordináció, koncentráció, légzés, ritmus, zeneiség, magánhangzók, szocializáció, frontalitás, mássalhangzók

A fejlesztés várt eredményei

- a világban való éberebb, egyre inkább határozott formát igénylő és kereső, tagoltabb részvételnek alapvető feltétele és előkészítője a nyelv mássalhangzóinak mozgásban való tudatos átélése és a nyelvi elemek térformái
- a zenei euritmia elemeinek kigyakorlásával differenciálódik a tanulók mozgása
- a gyermekek megtanulnak frontálisan mozogni a térben
- a speciális, szociális érzék fejlesztését elősegítő gyakorlatok elsősorban a lelki-akarat és a morális készségeket nevelik

Bevezetés 5-8. évfolyam

Negyedik osztályig az euritmia tanulásában az utánzásé a főszerep, természetesen ennek intenzitása fokozatosan csökken. Felső tagozatban már az önálló, individuálisan vezetett munka veszi át a fő szerepet. E két pólus között állnak a középtagozatos évek, ahol igazán át lehet élni azt, hogy az euritmia lélekkel teli, testi kifejezési formát kereső belső mozdulat. Ezekben az években a gyerekek egyre erőteljesebben tudják érzékelni, hogy mennyire urai a saját mozgásuknak, érzelmi kifejezési lehetőségeiket is egyre jobban megismerik. Szépség, ügyesség, teljesség érezhető mind a zene, mind a beszédeuritmiában.

A kamaszkor beköszöntével ugyan nehéz lesz ismét önmaguk mozgás által való kifejezése, de a zene és költészet erejével, újfajta mozgássorok, mint a tartásjavító gyakorlatok bevezetésével az euritmia segíti a tanulók egészséges fejlődését.

Középtagozaton a tanulók már heti két euritmia órán vesznek részt. Ez nagyban segíti őket abban, hogy a tanult feladatokat gyakorolhassák és a gyakorlás adta biztos fejlődést átéljék.

5. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A nyelvtani elemek elmélyítése mellett különös hangsúlyt kap a hang- és szómozdulat megalkotása. A nyelv szépségének, ritmusának és formájának átélése és megértése fontos célkitűzés. Az idegen nyelvek beszédminőségének, hangzásának átélése új elemként jelenik meg a tanításban. A saját test geometriáján túl a térben elképzelt geometriai formák transzformációja vezérfonalként húzódik végig az évben.

Órakeret: 72 óra**Előzetes tudás**

Az alsó tagozatban tanult, átélt mozgásformák biztos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a történelemmel összefüggésben a régi kultúrkorszakok hangulatának megismerése. ősi templomi táncok elemeinek a megismerése. az ötágú csillag, mint az emberi alak geometriájának megismerése, gyakorlása, tükrözése, térben való elhelyezése
- a hang és szómozdulat megkülönböztetése, megalkotása
- a karok és lábak különféle mozgásának összerendezett koordinálása
- a hexameter folyamatos gyakorlása
- idegennyelvű versek megjelentése
- zene euritmiában kétszólamú művek feldolgozása

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- nyelvtani formák elmélyítése
- mértani formák, bonyolult formagyakorlatok: ötöscsillag, lemniszkáták, harmonikus-nyolcas
- egyszerű geometriai formák eltolása a térben
- régi kultúrákból való szövegek feldolgozása (indiai, perzsa, egyiptomi, görög)
- „evoie”, „halleluia”, energia és béketánc
- idegen nyelvű versek, szövegek kidolgozása
- különböző dűr hangzások, kétszólamú dallamok, kánonok
- ritmus gyakorlatok rúddal

Kapcsolódási pontok

Szorosan kapcsolódik az euritmia történelem tanításhoz a különböző kultúrkorszakok mozgásainak, táncainak átélésével. A nyelvtani elemek megismerésével az anyanyelv oktatást egészíti ki. Az különböző nyelvű versek bemutatásával az idegen nyelv oktatást segíti. A geometriai eltolások, transzformációk a matematika oktatást támogatják.

A ritmusok, a kétszólamúság a zeneórákat egészíti ki. A téri tájékozódást igénylő feladatok az új tantárgyként belépő földrajzot segítik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

bonyolult geometriai formák, koordináció, légzés, ritmus, zeneiség, kétszólamúság, hangmagasság, dallamív, zenei hangok, ütem, ritmus, akkord, transzformáció, ige, főnév, melléknév, határozók, konkáv, konvex, ötös csillag, hatszög, hexameter, daktilus, anapestus, kis nyolcas, lemniszkáta, harmonikus nyolcas, szocializáció, frontalitás, idegennyelvűség

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a mozgás által megtanulják átélni a régi kultúrákat és azok mozgáskultúráját. A nyelvi formák és az idegen nyelvű versek kidolgozása mélyítik ismereteiket a nyelvi szabályszerűségekben. Egyre biztosabban használják az euritmia alapjait adó nyelvi és zenei mozdulatokat.

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A mértani alakváltozások és eltolások a térben, egészen elemi módon segítik a növekvő tájékozódási és elvonatkoztató képességet. Ebben a korban kezd a gyermekek – eddig magától értetődő – mozgásharmóniája gyengülni. Különösen koordináló hatású lehet a zenei hangok tanulása, gyakorlása, illetve a hangközökön belül az oktáv átélése. Minden gyakorlatot át kell járnia a mozgás folyamatosságának és pontosságának. Nagy hangsúlyt kap ebben az évben a rúdgyakorlatok nehezebb térformákkal való kidolgozása, ami nemcsak a koordinációjukat, hanem térlátásukat és gondolkodási erőiket is nagymértékben fejleszti.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Biztos téri tájékozódás. A szófajok ismerete. Alapvető verslábak, mint jambus, trocheus, anapestus, daktilus ismerete mozgásban. A zenei hangok ismerete. Karok és lábak egymástól független, de összerendezett mozgásának irányítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mozgás harmónia, a helyes tartás megsegítése a rúdgyakorlatok által. A geometriai térlátás fejlesztése. A költészet alapelemeinek megismerése (rím, versláb, sorfajta). A tiszta gondolkodás alakítása. Zenei hangok, hangközök, dúr és moll megkülönböztetése felismerése, átélése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- rúdgyakorlatok
- bonyolult tükörformák
- mértani alakváltozások, eltolások
- oktáv, a hozzá tartozó térformával
- dúr és moll megkülönböztetése
- hallás gyakorlatok
- rímformák
- a tiszta gondolkodást elősegítő gyakorlat: „TIAOAIT”
- középkori latin szöveg feldolgozása
- magánhangzók térformái

Kapcsolódási pontok

A gyermek különböző tér, illetve geometriai formákban való mozgáskészsége elősegíti a geometria jobb megértését. A hallás gyakorlatok, illetve a zene euritmia elemei gyakorlásával tovább fejlődik zenei értésük. A latin illetve római kori szövegek kidolgozásával nemcsak a történelemhez, de az irodalomhoz is szorosan kapcsolódik az euritmia.

Kulcsfogalmak / fogalmak

bonyolult geometriai formák eltolása, tartásjavítás, légzés, ritmus, zeneiség, oktáv, kvint, terc, rúdgyakorlatok, dúr, moll

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek különböző tér, illetve geometriai formákban való mozgáskészsége segíti térlátását, téri tájékozódását. A rúdgyakorlatok hozzájárulnak mozgásharmóniájuk koordinálásában. A hallás gyakorlatok, illetve a zene euritmia elemei gyakorlásával tovább fejlődik zenei értésük. A pedagógiai gyakorlatok támogatják gondolkodásuk helyes alakulását.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az anyanyelvi oktatással összefüggésben a nyelv differenciáltsága, plasztikussága élhető át a mozdulatokban és mozgásokban. (Lelki hangulatok kifejezése, mint öröm, komolyság, vidámság stb.)

A bonyolult geometriai térformák tiszta, világos rendszert, biztonságot adnak a gondolkodásban.

A zenei euritmiában differenciáltabbnak kell lennie a munkának. Gyakorolni kell a kicsi, gyors hangok, a forte, piano megjelenítését. A dúr és moll akkordok csoportos megjelenítésének, átélésének komoly akaraterősítő szerepe lehet.

Fontos, hogy többféle hangszerkíséretet is kipróbáljanak a gyerekek, a hangzás különbségét érezzék a mozgás kifejezésben is.

Ebben az évben a helyes lépés gyakorlása is elkezdődik.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Biztos geometriai térlátás. A szófajok ismerete. Zenei hangok, hangközök (prim, terc, kvint, oktáv) megkülönböztetése és felismerése. A rúdgyakorlatok pontos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

- lelki kifejezőeszközök megismerése. a kamaszkori lelki állapotok, mint agresszió, bizonytalanság önértékelési zavarok kezelése. különböző korok, műfajok stílusjegyeinek megismerése. a zenei ismeretek bővítése: dúr, moll, akkordok, forte, piano)
- kisebb önálló szóló munkák kivitelezése
- a reneszánsz emberideál átélése mozgásban

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- nyelvtani formaelemek kibővítése dramatikus mozdulatokkal (lelki tartások, fej, lábtartások)
- humoreszkek
- öt, hat, hét, nyolcszög eltolások bonyolult formában
- önálló munkák
- agresszivitást kezelő gyakorlatok: „streiten heftig miteinander”
- dúr és moll hangnemek
- akkordok
- hangközök felismerése
- rímformák elmélyítése
- reneszánszkori versek feldolgozása
- bonyolult rúd és koncentrációs gyakorlatok
- idegen nyelvű szövegek feldolgozása

Kapcsolódási pontok

Az újonnan belépő csillagászat megértéséhez szorosan kapcsolódhat az euritmia a bolygók mozgásainak térben való megjelenítésével. Az irodalom órák anyagát jól kiegészíti a reneszánsz kori versek feldolgozása. A zenetanulásban folyamatosan segíthet a zenei összefüggések megértésében.

Kulcsfogalmak / fogalmak

rúdgyakorlatok, dúr, moll, akkord, hangköz, lelki kifejeződés, fej és lábtartások, humor

A fejlesztés várt eredményei

- megtanulják a lelki kifejezőeszközöket az euritmiában. a szociális gyakorlatok az agresszivitást kezelik, ápolják a kamaszkori lelki állapotokat
- a zene és a nyelv lelki megjelenítését is adó elemeit (zene: forte, piano, dúr, moll, akkordok, nyelv: különböző műfajok és korok verseinek stílusjegyei) megtanulják euritmiai mozdulatokkal kifejezni

8. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Minden lelki és térbeli kifejezési lehetőséget nagyobb drámai költeményekben foglalunk össze. A gyermek életkorának a balladák és humoreszkek igen jól megfelelnek, melyek erős lelki polaritásokat tartalmaznak. A zenei euritmiában nagyobb csoportformákat lehet kidolgozni, melyekkel a szociális együttlétet fejleszthető. A dúr és moll feszültséggel teli várakozása, ennek átélése, jó hatással van erre a korosztályra.

A nyolc év alatt tanult mozgások, mozgásformák, törvényszerűségek átisméltése segítséget jelent a felső tagozatos munkában.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első nyolc év anyagának biztos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szociális együttlét fejlesztése. A nyolc év alatt tanult mozgásformák átisméltés.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- dramatikus prózai művek feldolgozása
- balladák
- humoreszkek
- intenzív munka dúr és moll hangnemben
- dramatikus zenedarabok
- ütemgyakorlatok
- nagy, bonyolult térformák (harmonikus nyolcas több irányból)
- különböző nyelvek összehasonlítása a mozgáson keresztül
- pedagógiai formák: „schau in dich” előkészítése

Kapcsolódási pontok

Az irodalom órák anyagához jól kapcsolódik a dramatikusság kifejezésének gyakorlása mozdulatok által. A különböző zenedarabok kidolgozása, a hangszerek különböző megjelenítése szorosan kapcsolódik a zenetanításhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

dráma, humor, ütem, ütemvonal, dúr, moll

A fejlesztés várt eredményei

Különböző műfajok mozgásban való kifejező eszközeit elsajátítják. Az előző években tanult euritmiai eszközöket egyre inkább önállóan és tudatosan tudják használni. Képességeik már lehetővé tesznek nagy és bonyolult térformák megjelenítését és áttekintését. Egyre önállóbban és biztonságosabban kezelik a beszéd és a zene euritmiai elemeit.

Bevezetés 9-12. évfolyam

Euritmizálás közben az állandóan mozgásban lévő életerőkkel dolgozunk, és ezen erők törvényszerűségei alapján mozdul a testünk. Ezek a mozgások ugyanakkor visszahatnak életerőinkre, így az erők egymásra hatását, eggyé-fonódását élhetjük át. Euritmizálni többféleképpen lehet. A mozgás lehet tisztán utánzó jellegű, a tudat ilyenkor inkább az alvás állapotához hasonlítható. Az így végzett mozdulatokkal a testünkre felépítő erőkre hatunk, lényünk azon részére amely a múlttal, az öröklöttséggel van kapcsolatban. Ez a kisgyermek euritmiára jellemző. Ha mozgásunkat az érzéseink vezetik, akkor a mozgás a jelenben ad örömet a jelen pillanatban hat. Ez jellemző az alsó és középtagozat munkájára. A tudatosan, az én- erő által vezetett mozgás, az ilyen tudattal gyakorolt euritmia, a jövőbe ható erőket építi. A felső tagozatban az önálló munka veszi át a vezető szerepet.

A négy év során a tanulók újra átélnek az addig tanultakat de már tudatosan, a saját szemszögükből átélve és formálva. Egyre erőteljesebben a művészi munka felé tolódik a hangsúly, ahol saját érzés és gondolatvilágukat dolgozzák át művészi módon, így jutva előbbre saját maguk megismerésében és iskolázásában. Az euritmiát, mint kifejező művészetet gyakorolják a tanulók: a pedagógiai gyakorlatok dinamikus mozgásokba mennek át, a térbeli formák a szigorúan mértaniból átalakulnak művészien megalkotott formákba.

A tanár irányítása háttérbe szorul, ezáltal utat nyit a tanulók belső hozzáállásához és önálló alkotóképességéhez. Fokozatosan megtanulnak önállóan és éberen bánni az elemekkel.

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A felső tagozat kezdetén, elszakadva az osztálytanítótól, önállósodás kezdődik a tanulóknál. Ezt sok egyéni feladattal, kisebb csoportos munkával fontos segíteni. A fiatalokban az élet minden területe felé érdeklődést, szeretetet, az értékek keresése utáni vágyat kell felkeltenünk, erősítenünk. A humor erőteljesen meg kell, hogy jelenjen a munkában.

Órakeret: 68 óra

Előzetes tudás

A beszéd és zeneeuritmia alapelemeinek ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Új tudatos munkamódszer kialakítása a cél. Az ellentétek, a polaritás, a fény és árnyék erőteljes megkülönböztetésével és átélésével egy individuális fejlődés indítása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- dinamika nyelvben, zenében és térbeli mozgásban: ellentétek megismerése
- saját test geometriájának és felépítésének tudomásul vétele és uralma
- mozgások egyéni kialakítása és átalakítása

- a zenei harmóniák megteremtése a térben
- szép, egyenletesen áramló lépés intenzív kidolgozása
- ritmusok pontos gyakorlása
- világos-sötét, forte-piano tudatos átélése, gyakorlása
- akkordok
- dallammozgások, a hangmagasság követése mozdulattal
- többszólamúság
- ütem, ritmus, hangmagasság gyakorlása
- nagy, bonyolult térformák egyéni, csoportos kidolgozása
- alliterációk
- pedagógiai formák: harmonikus nyolcas, bolygótánc, én és te, kérdés- felelet, „schau in dich, schau um dich”
- dionüszoszi formák tudatos bevezetése (én és te, gondolat, érzés, akarat)

Kapcsolódási pontok

A zene és irodalom tanításhoz szorosan kapcsolódik az összes tanítási tartalom. Szoros együttműködés jöhet létre a szaktárgyat tanító epochaadóval.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Pedagógiai formák, bonyolult térformák, dinamika, forte, piano, hangmagasság, akkordok, többszólamúság

A fejlesztés várt eredményei

A nyolc év során elsajátított euritmiai eszközöket önállóan, az elemeket dinamikusan újra értelmezve tudják használni. A részelemeket egyre tudatosabban finomítják, pontosítják, kifejezőeszközeik tára ezzel gyarapodik.

10. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A főoktatás anyagához tematikusan kapcsolódik az euritmia. Legszorosabban a költészettanhoz, vagy történelemhez. A dinamikát a mozgásban ki kell egészíteni a „gondolkodás, érzés, akarat” megfelelő kifejezéseivel. A lelki élményeket a mozdulatok által egyre differenciáltabban kell bemutatni. A saját test feletti uralmat kell iskolázni.

Órakeret: 68 óra

Előzetes tudás

Fontos, hogy előzetes élménye legyen a tanulóknak már az önálló munkáról.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lelki élmények egyre differenciáltabb kifejezése mozgások által. A „gondolkodás, érzés, és akarat” minőségeinek vizsgálata és fejlesztése.

A saját test, mint hangszer feletti egyre biztosabb uralom. A különböző hangszerek különbségének érzékeltetése a mozgás által. Klasszikus zenei formák (pl.: rondo) megismerése. Hosszabb zenei művek kidolgozása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- polarítások gyakorlása
- háromrészes lépés finomítása állandó gyakorlása
- drámai mozdulatok megismerése
- versformák, rímformák, sorfajták megjelenítése a térben
- ősi kultúrák szövegének feldolgozása
- az alapvető térformák tudatosítása, átélése: TIAOAIT, EVOE, HALLELUIA
- a kórus euritmia alapjainak megismerése (motívum átadás, hármashangzatok a térben)
- különböző hangszerek együttes megjelenítése a térben, mozdulataiknak különböző minőségének átélése

Kapcsolódási pontok

- ősi kultúrák hangulatának írott emlékeinek megismerése
- vers és rímformák vizsgálata a költészetben
- zenei darabok elemzése

Kulcsfogalmak / fogalmak

kifejező eszköz minősége, rímek, rímformák, versformák, hármashangzatok, tonika, domináns, subdomináns, motívum átadás, nyílás-csukódás, feszítés-lazítás, rondo, menüett, szonáta,

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók művészi kifejezőeszközeik minősége fejlődik. Egyre jobban tudják tudatosan irányítani a mozdulataikat, uralni a testüket.

11. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Ebben az életkorban új célként jelenik meg a hátsó, mögöttünk lévő tér tudatos megélése. Ennek érdekében új euritmiai elemek is előkerülnek a tanításban. A főoktatás anyagához kapcsolódva megjelennek a színek mozdulatai, mint a színek átélésének egy módja. Az epikus és lírai művek-nél már komoly stilisztikai munka kezdődik a mozdulatok árnyalt kifejezésében és a térformákban is.

Órakeret: 68 óra**Előzetes tudás**

A tanulók egyre jobban tudják saját mozgásukat uralni. Ismerik az alapvető térformákat, a geometriai transzformációk szabályszerűségeit. A gyakorlatokhoz kapcsolódó lelki tartalmakat kifejezésre tudják juttatni.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a tér újfajta átélése, a mögöttünk lévő, nem látható térben való eligazodás
- a színek mozgásos átélése
- az egymásra figyelés új minőségének átélése a néma nagy térformák megalkotása által
- a zenei hangok, hangközök hallás utáni felismerése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- hátsó tér kialakítás
- formavezetés
- bolygók megjelenítésének lehetséges mozdulatai
- színek
- néma, közösen végzett nagy térformák megalkotása
- szonettforma
- hangközök minőségének átélése és gyakorlása
- plasztikus mozdulatok gyakorlása
- szólómunkák
- az euritmiára való ráhangolódás gyakorlatainak megismerése(TAO, Ich denke die Rede)

Kapcsolódási pontok

A nyelvtan, irodalom, zene órákon kívül nagy segítség lehet a csillagászat, biológia, embriológia tantárgyak anyagának érthetőbb feldolgozásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

plasztikusság, formavezetés, hátsó tér, embriológia, metamorfózis, bolygómozgások, bolygó minőségek, színek, szonett

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók tapasztalatokat szereznek az önálló felkészülés folyamatáról. A szülő darabok kidolgozásával megtapasztalják a művészi folyamat különböző állomásait, nehézségeit, egy alkotó folyamaton mennek keresztül. A hátsó tér érzékelésének megtapasztalásával új minőségét élik át az eddig megtanult mozgásoknak.

12. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Ebben a tanévben az összes kifejezési eszköz áttekintése történik meg elsősorban. Ennek megfelelően a diákoknak már önállóan és differenciáltan kell tudni mozdulatot, tartást, mozgást vezetni, a mondanivalót kifejezni. Vezérfonalként húzódik végig a gondolat: „a test, mint a lélek hangszere”.

Új elemként felbukkan már egy színházi bemutatóhoz szükséges jelmezek színeinek összeállítása, a színpadi világítás megtervezése, a műsor felépítés szabályainak ismerete.

Órakeret: 72 óra**Előzetes tudás**

A tanulók már képesek egy koreográfia megalkotásában közreműködni. Differenciáltan alkalmazzák az ismereteket. Ismerik a zene térbeli felépítésének megjelenítését.

Tantárgyi fejlesztési célok

- szabad, önálló, kreatív művészi munka. A 12 év anyagának összegzése a beszéd és zene euritmiában.
- a különböző korok stílusjegyeinek felismerése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- az euritmia modern művészetként való felfogása
- az euritmia, mint az ember és világ viszonyának kifejeződése
- költemények, zenedarabok önálló kidolgozása világítással, jelmezzel
- az állatövi jegyek megismerése, mozdulattal és térformával való bemutatása
- a különböző zenei és költészeti stílusok gyakorlása
- modern zenei darabok kidolgozása

Kulcsfogalmak / fogalmak

mozgásművészet, színpadtechnika, világítás, jelmezek, állócsillag képek, atonális zene

A fejlesztés várt eredményei

Összefoglaló képet kapnak az eurytmiáról, mint modern mozgásművészetről. Megismerik, mint színpadi művészetet és elmélyítik színházművészeti és színpadtechnikai ismereteiket.

SZABADON VÁLASZTHATÓ TANTÁRGYAK

SZABAD VALLÁS

Bevezetés

A Waldorf-iskolákban is dönthet a szülő arról, hogy kívánja-e gyermekét vallásoktatásban részesíteni. Amennyiben igen, a tanulók abban a vallásoktatásban vesznek részt, amelyet szüleik választanak. Ha az iskola helyet tud adni és időt biztosítani saját épületében és órarendjében, akkor a tanítás az iskola épületében történik. Ha erre nincs mód, akkor a tanulók a különböző felekezetek által felajánlott helyen és időpontokban részesülnek vallás oktatásban.

A Waldorf-iskola elsősorban a felekezeti vallásoktatásban nem részesülő gyermekek számára szabadvallás-oktatást tart. A részvétel fakultatív. E tantárgy megjelenésének oka, hogy a Waldorf-iskola fontosnak tartja, hogy a tanuló valamilyen vallás oktatásban részesüljön. A tanítás a Waldorf-pedagógia módszerei és embertani megfontolásai alapján történik, az életkori sajátosságokhoz alkalmazkodva, a tanterv részeként. Ugyanúgy, ahogy az emberiség fejlődésének kezdetekor a tudomány, a művészet és a vallás együtt, egymással összefonódva jelent meg, ma sem jut érvényre az ember továbbhaladásának lehetősége vallásos érzések és az ehhez fűződő akarat nélkül.

A szabadvallás-oktatás a gyermek természetéből adódó spontán vallásosság lépésenkénti tudatosulásához nyújt támaszt.

1–2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A természet és a környezet jelenségei, melyek a teremtetett világ értelmét megérező tiszteletet és érdeklődést váltanak ki a gyermekből – a vallásórák és a szülői ház bizalmat sugárzó légköre biztonságot ad a tanulók érzésvilágának és akaratának: ezáltal elkerülhetővé válik Istenre vagy a Gondviselésre vonatkozó bizonyítás szükségessége.

Az évkört követő hagyományokat, szokásokat az évkör nagy ünnepeihez kapcsolva ápoljuk.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A vallásos érzület, az áhítat és a csodálkozás, a tisztelet és az odaadás, az iskoláskor előtti időszakban már erőteljesen kifejlődhetnek egy egészséges lelkületű családi és óvodai környezetben, amely pedagógiai tudatossággal teremt légkört a gyermek számára. Ezekre a magukkal hozott „erényekre” építjük fel a vallásoktatás kezdeteit, felekezeti színezet nélkül, egyformán, minden résztvevőre vonatkozóan.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az isteni, emberi és természeti világ szentsége iránti érzékenység, és a világ jelenségei iránti tisztelet továbbápolása, illetve felébresztése meséken és a keresztény hitvilág legendáin át történik.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Mindegyik olyan mese, történet, amelyben közvetlenül szólal meg egy természeti jelenség: a felhő, a patak, az erdő, magában rejtje a teremtet világ szépsége és nagyszerűsége iránti hálaérzet elmélyítését. A szentek életéről szóló legendák a lélek megnevelésének, megtisztításának lehetőségére mutatnak példát. Az elhangzott mesék, történetek, legendák átélése és az ehhez kapcsolódva szabadon történő megnyilatkozás szóban és rajzban

Kapcsolódási pontok

A szabad vallás tantárgy az életkori sajátosságoknak megfelelő mesék, történetek és az ezekhez kapcsolódó beszélgetés, éneklés, megjelenítés, rajzolás és más képzőművészeti tevékenység által közvetlenül kapcsolódik az alsó tagozatos műveltségterületekhez.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Természetről szóló mesék, gondoskodás a veszélyeztetett természetről, környezetünkről, szabályok megtartása, lakóhelyünk értékeinek megóvása, szeretete.

Legendák, történetek: Szent Mihály, Szent Márton, Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent György és más szentek ünnepéhez kapcsolódva, az egyházi ünnepek, jeles napok, hétvégék.

Népszokások, helyi szokások értékei, büszkeség, tisztelet, segítőkészség, együttműködés, türelem gyakorlása, alkalmazkodás, jó és rossz viselkedés, örömeink, bánataink, félelmeink megosztása testbeszéddel, szóban, az én viszonyulása társakhoz, felnőttekhez, környezethez, a fejlődés jelentősége, védettség, egészség, biztonság az iskolában, és otthon, a családi kör, a rokonok, a család ismerősei, barátai, szomszédok, a bizalom, tisztelet a hétköznapi életben, vitatkozás, sértés, a lelkiismeret hangja, egymás elfogadása, megbocsátás, kibékülés.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

A természetben működő élet, a teremtet világ szépsége, és annak teremtője iránti hálaérzet és tisztelet ápolása, illetve felébresztése az elhangzott mesék, legendák és azok megbeszélése során.

3–4. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Az embert Isten képmásaként állítjuk a gyermekek elé. A világra és önmagukra vonatkozó, a korosztályra jellemző kérdésekre, kételyekre az Ószövetségből merített történetekkel növeljük biztonságérzetüket és hitüket. A történetek által mutatunk rá a **test** és a **lélek** mindig továbbfejlődő kapcsolataira a világgal és az embertársakkal.

A régi korok mítoszaiban, a legendákban átélhetjük a népek sorsát, kapcsolatukat égi és földi vezetőikkel, örömeiket, vesződéseiket, ünnepeiket, mindennapi életüket, szokásaikat és a közösségüket összetartó törvényeiket.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Szentek életéről szóló legendák és az évkör ünnepeihez kapcsolódó korábbi történetek

Tantárgyi fejlesztési célok

Átélik a fájdalom és az öröm megjelenését, és annak fontosságát az emberi kapcsolatokban. A cél, hogy tudatosuljon bennük, hogy milyen módon okozhatjuk az egyiket és a másikat. Ezzel a szociális élet természetes gyökereit erősítjük. Az engedelmesség szerepe a világfejlődésben és az ember életében az Ószövetség példáin kerül a látószögükbe. Ezeknek a történeteknek gondolat- és érzésköréből kiindulva alapozzuk meg a keresztény értékrendet: A tízparancsolat, Dávidban élő kegyelem Saul iránt, Dániel próféta hűsége Istenéhez, az irgalmas szamaritanus, a hit általi gyógyulások és más példák, melyek az említett reális folyamat részei a Bibliában.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az Ótestamentum történetei, a kereszténység történetének előkészítése a héber nép sorsában megerősítik bennünk, hogy az ember az isteni világból a földre helyeztetett, a léleknek helyet adó, testet öltött isteni teremtmény. Ezt közvetítik az elhangzó történetek.

A történetek elmondása és a beszélgetések során példák adódnak az isteni világ bölcs vezetése és az egyes emberi sorsok közti kapcsolatra (magyar mitológia, a magyarok őstörténetének részletei, a kereszténység felvétele, más népek mitológiájának ismertetése: például az északi-germán mitológiáé).

A Messiásról szóló jövendölés és a Máté evangéliumának néhány részletének feldolgozásával zárul az alsó tagozatos szabad vallás órák témája.

Az évkört követő hagyományokat, szokásokat, Szent Mihály, Szent Márton, Szent Lucia, Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent György és más szentek ünnepéhez, az évkör nagy ünnepeihez és a jeles napokhoz kapcsolhatjuk. (Betlehemes játék, Pünkösdi királyválasztás...)

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelv és rajz-festés órákon mitológiai történetek képeinek megjelenítése.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Ószövetségi történetek, tízparancsolat, mitológiai történetek, erények, lemondás, önzetlenség, mértékletesség, igazságosság, megbocsátás, lelkiismeret, isten, élet, halál, lovagiasság, történelmi érték, befogadás, felelősségvállalás, szabályalkotás, nemzet, tulajdon, jog és kötelesség, következmény, megértés, véleményalkotás, együttérzés, türelem, feladatmegosztás, közösség, ünnep, egyházi ünnep a környezetkárosítás elkerülésére tett igyekezet, többek között a szelektív gyűjtéssel, lakóhelyünk védelme, óvása, együttműködés a település ezirányú kezdeményezéseivel, környezettudatosság, környezetvédelem, újrahasznosítás, természeti értékek megóvása

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

Olyan értékrend felé vezető ösvények közös felfedezése a cél, mely majd az 5–8. osztályban hivatkozási alapként szolgálhat az Újszövetség tanításakor, mint minden emberre vonatkozó értékrend.

Bevezetés

Az alsó tagozatban megalapozott területek az életkori sajátosságok változásával újabb nézőpontból kerülnek megvilágításba, az emberi értelem fejlődésére, az érzelmi élet és az akarat megnevesítésére szolgáló világirodalmi, történelmi és újtestamentumi példákon keresztül.

5-6. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Az emberi **sors** iránti érzékenységet ápoljuk a **család, a barátság, az emberi kapcsolatokkal** foglalkozó történetekben, és az ehhez kapcsolódó beszélgetésekben. Az **erkölcsösség** alapját képző **hálaérzés** ápolásával fejlődik ki az emberek iránti szeretet és a **kötelességtudat**, mely a későbbiekben nem erkölcsi előírásoknak, hanem belső meggyőződésnek **engedelmeskedik**. A tanulók számára kiderül (ha magukba néznek), hogy él bennük a **szeretet** érzése. Ezt az érzést az újtestamentumi példák alapján tágítani kezdjük, olyan emberek, természeti lények irányába, akik felé esetleg eddig nem fordultak szeretettel.

Az órák meghitt légkörében a tanulókkal őszinte, mély beszélgetésekre nyílik lehetőség.

Órakeret: 72 óra**Előzetes tudás**

Az alsó tagozatban a mesék, a történetek és a hozzáfűződő beszélgetések, tevékenységek által megalapozott vallásos érzület, mely a 4. osztályban a mitológiai történetek és a Messiásról szóló jövődölésekkel zárul. Jártasság az ünnepekhez kapcsolódó ismeretekben és szokásokban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A jó és rossz, a bűn és erény megjelenésére a mitológiai történetek, életrajzok bőséges példát adnak. A lovagkor nemes érzelmeihez, az akarat jó irányba történő edzéséhez a lovagkori erények megismerésével juthatunk közelebb. Az ösztönök néha életet mentenek, néha tönkreteszik azt. Történetek kapcsán megbeszéljük, hogyan tanuljunk meg bánni velük.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az Arthur királyról és Parzivalról szóló történetekben a betegség, a gyógyulás és a megbocsátás kérdéseivel találkozunk. Jézus Krisztus élete, a példázatok, Jézus gyógyításai, a gyógyulások, melyek elsősorban a lélek gyógyulására vonatkoztak, minden évfolyamnál egyre magasabb

szinten részei az órának. Szent Pálról, Tarsiciusról vagy Milonról, a kereszténnyé vált árva rabszolga fiúról szóló történeteken keresztül a kereszténység korai időszakára világítunk rá.

Milon sorsának követése során a **családról**, a **barátságról** a **sors** kérdéseiről, a **Gondviselésről** szóló beszélgetésekre adódik jó lehetőség.

Kapcsolódási pontok

A történelem tantárgyhoz kapcsolódva az ősi kultúrákkal és vallásokkal ismerkednek meg. Zarathusztra tanításaiban a jó és rossz, Buddha tanításaiban az **együttérzés** és a **lélek megnevelése**, megtisztulása, melyek a szabadvallás-órákon közvetlenül kapcsolódnak a történelmi ismereteikhez.

Az ókorról és a korai középkorról tanultak a szabadvallás-órákon elmélyítésre kerülnek.

Az évkör ünnepeinek, és az ezekhez fűződő szokásoknak, hagyományoknak ápolása a tanévben.

Kulcsfogalmak / fogalmak

sors, család, barátság, emberi kapcsolatok, életút, együttérzés, megbocsátás, gyógyulás

ókori kultúrák, vallások, Jézus tanításai, Szent Pál, korai kereszténység, lovagi erények, jó-rossz harca, vallási tanítás, istenhit, egyház, világkép, példakép, történelmi érték, kortárs, önismeret, önállóság, fejlődés, felelősség, harmónia, elfogadás, tervezés, tanulás, tény, vélemény, ismeret, hitelesség, együttélés, tudás, jövő tervezése, tisztelet, segítségadás, figyelmesség, támogatás, törődés, kapcsolatok, szokások a családban, rokonságban, érzések megosztása, ellenszenv, rokonszenv, barátság, őszinteség, megértés, összeütközések, lelkiismeret, békülés, közösség, baráti csoport, érdek, egyenlőség, kirekesztés, igazságosság, nemzet, vezető, felelősségvállalás, mértékletesség, létszükséglet, egészség, természetvédelem, környezetszeretet, takarékoság,

A fejlesztés várt eredményei

Az elhangzottakhoz kapcsolódva szabadon nyilatkoznak meg az órán folyó beszélgetésekben.

A tárgyalt témakörökben a sors, a Gondviselés, az emberi kapcsolatok, a szeretet megnyilatkozásainak átélése.

7-8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nagy földrajzi felfedezések, feltalálások hátterére, nagyjaink az emberiség továbbhaladása érdekében vívott küzdelmeire világítunk rá életrajzok segítségével. A **meggyőződés**, **kitartás**, a **közösségért hozott áldozatok** átélése a történelmi hősök életútjának követésében domborodik ki.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az 5-6. osztályban megalapozott ismeretek, a sors, az emberi kapcsolatok, az együttérzés megbocsátás, az eddig tárgyalt kereszténységgel kapcsolatos és más vallásokról szóló tanítások, az évkör ünnepei és az ezekhez kapcsolódó szokások ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

A tárgyalt életrajzokban finom összefüggéseket fedezhetünk fel a **gyermekkorban átéltek**, az **ifjúkori évek** és a **felnőttkor** kapcsán. A **szerелеmről, párkapcsolatokról, a házasságról, a gyermekáldásról, az anyaságról** emberi sorsok bemutatásával és ezekhez kapcsolódó beszélgetésekkel alapozzuk meg a 9-12. évfolyamokban a családi életéről szóló témaköröket. Példaképpé akkor válik igazán az életrajzokban tárgyalt kiváló személy, ha egész emberi lényre ragadja meg a gyermekeket, s az erényei, nagyszerűsége mellett a hibáit sem kendőzzük el. Ez a lelki folyamat csendesen, a lelkük mélyén játszódik le, nem feltétlenül szükséges szavakba önteni.

A szegények világának javításán segítők munkásságának megismerése által a harmadik világ életmódja, szegénysége, egészségi helyzete **együttérzést** vált ki a gyerekekből.

Az **egyén** és a **közösség**, a **szabadság** és **korlátozottság**, a **felelősség- és áldozatvállalás** kérdéseinek átélése életrajzokon keresztül.

Az Apostolok cselekedeteihez vagy egy-egy evangéliumi részlet ismertetéséhez a jelenkor etikai kérdései is kapcsolódnak. Gandhi, Albert Schweitzer vagy Teréz anya munkásságának megismerése által a harmadik világ életmódja, szegénysége, egészségi helyzete iránti együttérzés erősödik a tanulóknál. A szegénység, az elhanyagoltság, a felemelkedésre vágyódó emberekről szerzett közeli tapasztalatok, olvasmányok, hírek közvetlenül kapcsolódnak a témához.

A fogyatékkal élők elfogadására és megértésére szép példa Helen Keller „Csöndes, sötét világom” című naplója. A naplóból részleteket dolgozunk fel önállóan és csoportosan.

A székelyek középkori szervezete, az ősi indián társadalmak berendezkedése, a szerzetesrendek közössége, a szabad királyi városok élete és más történelmi példák alkalmasak arra, hogy a szabadság és a korlátozottság, a felelősségvállalás, az egyén és a közösség életének változásait nyomon kövessék és beszélgessenek róla.

A keresztény és nem keresztény vallások megértése, az ókori vallások, a zsidó vallás, a pogány magyarok hitvilága, az iszlám vallás, a buddhizmus és ezek gyakorlásáról szóló ismeretekben való elmélyülés lehetőséget ad arra, hogy nyitottá váljanak a tanulók más vallások előítélet nélküli elfogadására.

Kapcsolódási pontok

a 7–8. osztályban a szabadvallás-órak témáiban való eligazodáshoz a történelem- és földrajzóra ismeretei hozzásegítik a tanulókat a térben és időben való jobb tájékozódáshoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Aktuális etikai kérdések önismeret, önazonosság, boldogulás, jólét, munka, pénzzel való bánás, jólét, szegénység, egyenlőtlenség, gazdagság, szenvedély, függés, bizonytalanság, stressz, rendkívüli helyzetek emberi kapcsolatok, szerelem, család, párkapcsolatok, anyaság, érzelem, vonzódás, diszkréció, bizalom, hűség, igényesség, értékrend, önvédelem, zaklatás, emberi jogok, egyén, közösség, felelősségvállalás, viszonyulás, konfliktusok megoldása, jóvátétel, alkalmazko-

dás, önállóság, átélés, előítélet, elfogadás, hazaszeretet, nemzet, nemzetiség, tolerancia, szolidaritás, szabályszegés, jogsértés, tízparancsolat, arany szabály média, hitelesség, vallás, hit, erkölcs kereszténység, más népek vallásai, bűn, büntetés, agresszió, társadalmi cél, kultúra, az élet tisztelete, erőforrás, globális hatás, újrahasznosítás, környezetbarát technológia, egyéni felelősség, fenntartható fejlődés szabadság és korlátok, együttérzés, Apostolok cselekedetei,

Szent Johanna, Albert Schweitzer, Teréz anya, Gandhi

A fejlesztés várt eredményei

A példaképek, a közösségért tevékenykedő személyek életén keresztül a családi élet, az ifjúkori elhatározások, áldozatok vállalása, a kitartás, a hazaszeretet, az együttérzés, a segíteni akarás, a nemes célokért való munkálkodás, az egyén felelőssége a közösségért, a közösségek élete, a másokkal való együttélés, együttérzés és elfogadás példáinak átélése, a jelenkori etikai kérdéseinek összekapcsolása a megbeszélésre kerülő témákkal, más vallások ismerete, és ezek iránti nyitottság és elfogadás.

Bevezetés a 9-12 osztályban

Az életkori sajátosságokhoz alkalmazkodva, a 9–12. osztályban a tudomány, a vallás, és a művészetek együttes megjelenésére törekedve az őket körülvevő világ iránti érdeklődést szélesítjük ki, önálló ítéletalkotási képességüket, szociális felelősségérzetüket fejlesztve elmélyítjük erkölcsi és vallásos érzületüket.

9-10. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az életkorban a szabadvallás-órákon az Isten képére és hasonlatosságára teremtett embert szólítjuk meg, aki az emberi Ént hordozza magában. Erről a tanulónak tudnia kell. Így jutunk el Isten hangjának tapasztalásához, a lelkiismerethez. A megszólítást lehetőleg olyan életrajzokon keresztül tesszük, amelyekben a Gondviselés megérinti a főhős vagy más szereplő lelkét, és ezáltal a tanulók lelkét is.

Órakeret: 68 óra

Előzetes tudás

Az 5-8.osztályban megismert életrajzokon keresztül az emberi életutak jelentős eseményeinek, fordulópontjainak a felismerése, az egyén és a közösség kapcsolatainak sokszínűsége.

Tantárgyi fejlesztési célok

Felolvasással, beszélgetésekkel, a tanulók kiselőadásaival, művészeti munkákkal tesszük lehetővé, hogy a körvonalazott tantervi tartalmakba a tanulókat bevonva, aktívan formálják személyiségüket és ízlésüket. A lelkiismeret, az egyes ember felelőssége a közösség és a világ fejlődése irányában jól megragadhatóvá váljon az életrajzokon keresztül.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Antigoné és Oresztész mitológiai története segítségével, közös beszélgetések formájában ragadjuk meg a tanulókkal azt a pontot, ahol az emberiség történetében megjelenik a **lelkiismeret**. Rávilágítunk arra, hogy a népi, helyi tradíciók, az uralkodók parancsai felett már megszólal az egyéni, még halk belső hang. Ez a motívum az irodalomórákon is felmerül a 9. osztályban.

Századok telnek el Antigoné és Oresztész balsorsú élete után, amikor Szókratész beszélni kezd az emberben megszólaló belső hangról. A Máté evangélium szavai a törvény betöltését már nemcsak a törvény kötelességből tett végrehajtásában, hanem a lélekben való megszólalásában hirdeti. A tanulókkal közösen tesszük fel kérdéseinket: Belenőttünk-e a Máté evangéliumban megszólaló új követelményekbe, meg tudjuk-e valósítani?; Mely területen kellene ezeknek megvalósulniuk?; Milyen tettek születhetnének a megvalósítás következtében az osztályban, a családban, a munkahelyeken, hazánkban, a világban? Az **érzés az önévelésben** az Én által irányítható, sokszínűvé, árnyalttá és alakíthatóvá válhat. Beszélgetés korunk érzelmi elsivárosodásának okairól és lehető jövőbeli helyreigazításáról.

Az ember képességeinek kibontakozásában a kitartás, a kudarcok elviselése, a szenvedés, mindig is nagy szerepet játszottak, de ugyanakkor hit és a remény is.

Megmutatjuk tudósok, feltalálók, híres emberek életrajzain keresztül, hogy az ember kiteljesedéseért, saját képességeinek az emberiség szolgálatába állításáért folyt és folyik a küzdelem. (Pl. Bolyaiak, Madame Curie, Szentgyörgyi Albert élete)

Sokirányú irodalmi példákon csiszoljuk a tanulókkal a lelkiismeret gondolkörét: pl. Marlo Morgan: Vidd hírét az igazaknak, George Ritchie: Visszatekintés a holnaptól című művek alapján.

A barátság, szerelem, szexualitás kérdéseiről folytatunk beszélgetéseket A jó és a rossz megítélése, és eredete a fenti témákhoz is kapcsolódhat, és alkalmas kiindulópontja lehet a tanulókkal való további beszélgetéseknek. Megvizsgáljuk, hogy az erények és az ember jellemének kialakulásában és formálásában az önévelésnek milyen nagy szerepe van.

Az egyes ember felelőssége a család, a nagyobb közösségek, a világ fejlődése irányában történelmi és jelenkori életrajzok, közös beszélgetések alapján. (Pl. Nelson Mandela élete)

Kapcsolódási pontok

Magyar irodalom és drámaórákon az ókori görög színházról tanult ismeretek, történelemórákon az ipari forradalom következtében végbement társadalmi változásokról, a forradalmak és szabadságharcok koráról tanultak a szabadvallás-órán tárgyalt témakörök időbeli és térbeli elhelyezését segítik. A természettudományokban szerzett ismereteik hozzájárulnak az órákon szóba kerülő tudósok életrajzának megértéséhez.

Kulcsfogalmak / fogalmak

barátság, szerelem, család, lelkiismeret, önévelés, kitartás, érzelmi elsivárosodás és remény XIX-XX. századi tudósok, közéleti emberek életrajza

A fejlesztés várt eredményei

A tárgyalt életrajzokon és ehhez kapcsolódó beszélgetéseken keresztül a lelkiismeret megszólítása, a közösségért való felelősségvállalás elmélyítése, az önévelés célkitűzéseiről szóló beszélgetések. Saját használatra esetleg ilyen tartalmú feladatok megfogalmazása.

11-12. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A felsőbb évfolyamokon fokozatosan bővítjük a 9-10. osztály témaköreit, a lelkiismeretes együttélés rendjéről és buktatóiról, a gazdasági földrajzhoz kapcsolódva, a **munka és a pénz** témaköréből vett gondolatokat összekapcsoljuk a **lelkiismeret** kérdéseivel. Elengedhetetlen, hogy a *jelenkor morális kérdéseivel* is találkozzon a tanuló: A mai gazdasági helyzet nehézségeiben, az ebből fakadó gondokban hogyan lehet megőrizni az **önzetlenséget**, a lelkiismeretes viselkedést?

Órakeret: 68 óra

Előzetes tudás

Az emberi képességek kibontakozásához szükséges erkölcsi tulajdonságok, a kitartás, a kudarcok elviselése, a lelkiismeretesség és a remény a korábban tárgyalt életrajzokban. Az evangéliumokból megismert példabeszédek, a kereszténység tanításai

Tantárgyi fejlesztési célok

Párhuzamokat keresünk a buddhista, a keresztény, a zsidó, a hindu és az iszlám vallás között, a kereszténység tanításainak, erkölcsi gondolkodásának fejlődése szempontjából. A buddhizmus tanulmányozása, a „nyolctagú ösvény” gyakorlatainak kipróbálása. Ennek kapcsán megtörténik a gondolkodásnak, mint erőnek és a figyelemnek, mint „isteni ajándéknak” a felfedezése. Ezt az ajándékot az ember működteti felelősséggel. Erre, mint a minden tanuló által megélt belső szellemi tapasztalatra épül a János evangéliummal való foglalkozás. A gondolkodás ereje és a figyelem megélt tapasztalata olyan alapélmény, amelyre az iskolai éveken túli fejlődésre vágyó belső életet alapozhatják a fiatalok, és amely egyben az erkölcsi és szociális élet alapja, a jövő záloga.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A **lelkiismereti szabadság**, a **magánérdek** és **közérdek** kérdései. Vallási, világnézeti, társadalmi különbségek megismerése vihet másokat elfogadó, megértő gondolkodási útra, mely szintén a lelkiismerettel áll összefüggésben. **Szolidaritás**, **kölcsönös segítség** kérdéseinek közös vizsgálata irodalmi, történelmi példákon és a tanulók saját tapasztalatain keresztül. Az etnikai-, vallási- és fogyatékkal élő **kisebbségek** életéről beszámoló, kiselőadások megtartására vállalkozhatnak a tanulók, melyet lehetőség szerint egyéni vagy csoportos tereplátogatással is összekapcsolhatunk.

A felnőtté válás során bővülnek az emberi kapcsolatok. Iskolatársakkal, az iskolán kívüli ismerősökkel, majd később munkatársakkal, a barátsággal és a szerelemmel kapcsolatban a lelkiismeret kérdése minduntalan felvetődik. A korábbi ismeretek vizsgálódási szempontjait bővítjük, Thomas Mann: Tonio Kröger

A profit-orientált életben hogyan viszonyuljunk a lelkiismeretünkhöz? Beszélgetések a szegénység kérdéséről és az egyén felelősségéről a globalizáció világában.

Az öt nagy világvallás sokszínűségének megismertetése, személyes kapcsolatok által meghívott előadókkal bővítve a sokszínűséget. Felismertetjük a lényegi eltéréseket, különbségeket és hasonlóságokat a vallások emberképe és erkölcsi tanításai alapján. Megmutatjuk, hogy az evangéliumok nem pusztán történeti dokumentumokat jelenítenek meg, hanem az emberiség olyan közös kulturális örökségét hordozzák, melyek üzenete az emberről szól – felekezeti

hovatarozástól függetlenül, – a maguk mélységében való megértésük évezredek feladata volt eddig is. A János evangélium közös olvasására és feldolgozására teszünk kísérletet.

Az emberi figyelem tulajdonságai közül kiemeljük, hogy a figyelem szabad, bármerre irányítható, fejleszthető, tanulható. Rámutatunk egy-egy jelentős filozófus műveivel való foglalkozás során a saját gondolkodási készség erejére. Egy-egy kiemelkedő filozófus életművével hosszabb ideig foglalkozunk (pl. Szent Ágoston).

A Biblia tükrében áttekintjük a zsidó és a keresztény vallásokról szóló eddigi ismereteinket. A vallási intézményekről és vallási közösségekről önállóan végzett kutatómunkával kiselőadásokra vállalkozhatnak a tanulók.

Az emberi Énről alkotott képet bővítjük, az állatvilágtól való megkülönböztető jegyek és a hasonlóságok közös megfogalmazására is sor kerül. Az ember, mint biológiai lény, mint morális, szellemi lény és ebből kifolyólag kulturális és társas lény.

Honnan erednek a viselkedésminták, honnan ered az ember szabad cselekvése?

Csak erkölcsi tökéletességre vágyó ember lehet szabad, különben szolgájává válik belső, át nem dolgozott alacsonyrendűségeknek. E belső szabadság a külső szabadság előfeltételei, mert a legszebb eszme is áldozatul esik emberi gyarlóságoknak, ha nincs, aki kivitelezze azt a gyakorlatban morális magatartással szabott mérce segítségével. A cselekedet erkölcsi megítélése, értéke a különböző történelmi korszakokban és napjainkban. Az európai kereszténység történetében gyakran került sor igazságok megkérdőjelezésére, bátor, szabad tettekre. Ennek következtében új dolgok indultak el, bontakozhattak ki, olykor azonban a bátorságért nagy árat fizettek. Mit jelent a másokért önzetlenül véghezvitt cselekvő szeretet? Beszélgetések élethelyzetekről, személyes élményekről és tapasztalatokról. Példákon keresztül mutatjuk meg, hogy a jóra való törekvés visszhangra talál, és segítséget kaphat az ember, amiről a 130. Zsoltár alaphangja „A mélységekből kiáltok” és a Miatyánkban felhangzó kérések is beszélnek.

Kapcsolódási pontok

Történelem és gazdasági földrajzi ismeretek, a szociális gyakorlat tapasztalatai, a mai kor aktuális kérdései, melyekről közvetlenül vagy a médián keresztül szereznek tudomást a tanulók.

Kulcsfogalmak / fogalmak

önzetlenség, szolidaritás, a világvallások sokszínűsége, a János evangélium, cselekvő szeretet, Szent Ágoston, a gondolkodás iskolázása, a jóra való törekvés visszhangra talál

A fejlesztés várt eredményei

Érzékenység és önálló ítélet kialakítása a mai kor társadalmi kihívásaival kapcsolatban, az egyén és a közösség szemlélete, a kereszténység helye a világvallások közt. A figyelem és a gondolkodás önálló fejlesztése a saját és mások érdekében történjen.

AGYAGÓZÁS – SZOBRÁSZAT

Bevezetés 5-8. évfolyam

Az agyagozás, amely a szobrászat agyag használatához kapcsolt területe, a vizuális nevelés fontos része. *(Az agyagozás-szobrászat a kézművességhez szorosan tartozó tantárgy, így az iskolák lehetőségeik szerint jeleníthetik meg a kézművesség mellett. A kézművességtől eltérő jellege inkább a középiskolában domborodik ki, és a szobrászat, mint önálló művészeti ág jelenik meg a maga sajátosságaival. Ezért a szabadon választható tantárgyak közé tartozik 5.-8. és 9.-12. osztályban.)* Noha a tárgykészítés, a kerámiázás is megjelenik ebben a tantárgyban, mégis inkább az a célja, hogy a világ formaképző erőivel annak konkrét és absztrakt megragadhatóságában találkoztassa a gyermeket. Nem a használati jelleg, hanem az életben kialakuló, létező és elhaló formavilág megismerése az elsődleges. Az ásványok, növények, állatok és az emberi formák világa az életkori sajátosságoknak megfelelő mértékben és jelleggel kerül előtérbe. Az organikus és a geometrikus formák világa egyaránt jelen van, ahogy a konkrét és absztrakt formaalkotás is.

Az első három osztályban, amikor az osztálytanító azt megfelelőnek látja, engedi, hogy a gyermekek méhviaszból formázzanak. Ez a gyermekek melegtől lágyuló anyag kiváló bevezetést biztosít a formázás világába. A kilencedik életévüktől kezdődően a formarajz függetlenül is létező kiegészítőjévé válhat a formázás. A negyedik osztályban a gyermekek megismerkednek az agyag használatával. Ezt az új tevékenységet érdemes az állattan-órákhoz kapcsolódóan bevezetni, állatformákat készíthetnek gömbből kiindulva. Pl.: alvó macskát, pihenő szarvast, fekvő tehenet stb. Ezekben a kezdeti időkben elsajátítják a tenyérrel formázás technikáját és megismerkednek az alapformák (gömb, piramis, kocka) kialakításával.

A formázás a kezek közti játékból fejlődik ki, melyek együtt egy belső teret alkotnak. Nyomás és ellennyomás alakítják a felszín formáit. A formázás mélységet adhat a formarajznak és más, főoktatás-béli tantárgynak, melyektől inspirációt kölcsönöz.

Formázáskor a fejlődő gyermek természetében aktív formáló-erőkkel dolgozunk. A formázás folyamatában a forma-, mozgás- és a tapintóérzék válik különösen tevékenyvé. A munkára való ránézéskor, történjen ez akár annak folyamatában, akár a feladat befejezésekor, a gyermek „látóképességei” aktiválódnak különösen erőteljes módon.

A gyermekek megtanulják használni a forma leírására alkalmas szókinccset. A szóbeli kifejezőképesség gazdagítása és fejlesztése szintén az agyagozás feladatának.

A megformált dolog tárgyilagos leírása által a gyermekeknek el kell távolodniuk saját munkájuktól, talán még a következő óráig is várniuk kell. A formát megítélni képes érzéküket nagy gonddal kell iskoláznunk pontos megfigyelések és leírások által, melyek arra bátorítják őket, hogy „belebújjanak” a formába és leírják, mi „történik”. Beszélgetéseket folytathatunk a gyermekekkel már a formázás órák kezdeti szakaszában is, az életkoruknak megfelelő terminológiát használva, mikor a gyermekek elegendő tapasztalatot szereztek már a forma fő elemeiről. Különösen fontos, hogy tudatában legyenek a formák és környezetük kapcsolatának, valamint annak, hogy különféle formák hogyan felelnek meg egymásnak.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az ötödik osztályban az állat, növény és ember formavilága jelenik meg, kapcsolódóan a főoktatás témáihoz pl. állat- és növénytan. A kézben formázott állatok (madár, kutya, mókus stb.) megjelenhetnek környezetükben, és társaikkal együtt, kapcsolódhatnak a növényvilághoz és emberi alakokhoz. Az emberi alakot megjelenítő formáknál kezdetben törekedjünk az egységre, a forma az arányok irányában legyen határozottabb, ne részleteiben. A lábakat és karokat kidolgozatlanul hagyatjuk (pl. köpönyegbe csavarva, bölcsőben fekve), így az alkotás örömét a statikai problémák nem veszélyeztetik. Ahogy a gyermekek ügyesednek, mozdulatokat is egyre inkább megjeleníthetnek. Pl. a karok elmozdulhatnak a testtől, és a lábak is felvehetnek egy bizonyos pózt.

A görög történelemmel foglalkozó epocha kapcsán bevezethetjük a tárgykészítést, a kerámiázást is. Pl. görög ivókehely. Ebben az évben készülhetnek az első domborművek a görög művészethez, a formarajzhoz, vagy akár az ünnepekhez kapcsolódóan pl. Szent Márton.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az első négy év formázási tapasztalatai, különös tekintettel a gömb és a piramis alaptapasztalatára.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek az agyagozás technikájának egyre határozottabb ismeretére tesznek szert. Megtanulják használni az agyagot kézbe vehető mennyiségből alakok formázására. Bevezetést kapnak a tárgykészítésbe és dombormű-készítésbe. A formák leírására szolgáló szókincsük bővül.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A növénytan epochában, gömb- vagy tojás-formából kiindulva, készítünk rügyeket, gyümölcsöket és más növényformákat. Ezek nem kell, hogy naturalisztikus formát öltsenek, a fontos az, hogy a gyermekek megérezzék a növekedést és a formaképző erőket, amelyek alakítják a formátlan anyagot.

Készítünk:

- emberi formákat, álló, majd ülő alakokat
- tárgyakat agyagból pl. ivókehely
- domborműveket pl. formarajzhoz kapcsolódóan

Kapcsolódási pontok

A főoktatás epochái, különös tekintettel a növénytan, történelem ismereteire, valamit kapcsolódás az ünnepekhez

Kulcsfogalmak / fogalmak

Kézben alakított állatformák környezettel, növényformák gömbből, tojásból kiindulva; emberalakok; tárgyalakítás; dombormű-készítés; formák leírása

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek a növénytan-korszakhoz kapcsolódóan gömbből vagy tojásalakból kiindulva növényformákat formáznak, ezáltal tapasztalatot szereznek a formaképzés folyamatairól
- megtanulják az emberi alak formázását (az alakkal még egységként dolgozva)
- közösen ránéznek a készült munkákra és betekintést nyernek a formák sokféleségébe
- megtanulják megfogalmazni tapasztalataikat és egymást meghallgatni

6. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Hatodik osztályban a 12. életévükbe lépnek a gyermekek. Ezt a pre-pubertás kort a „földi-érettség” korának is nevezzük. Ezért ennek az életkornak az életteni és lelki vonatkozásait és változásait minden tantárgy, így a szobrászat is erőteljesen figyelembe veszi. Az ötödik évfolyam harmonikus, a környezetet, az emberi arányokat, az átalakulási folyamatokat, a formák élőhöz tartozó jellegét hangsúlyozta. A hatodik osztályban a formák az ásványokon keresztül jelennek meg, a statika, a formák szilárd jellemzői, határvonalai fontosak, „a két lábbal a földön” jelleg válik hangsúlyossá. Továbbá az erő kifejeződése az állatvilágban és az emberek által, olyan téma, amely közel áll ehhez a korosztályhoz. A római építészetben megjelenő ívek (diadalív, vízvezeték) kiváló lehetőséget adnak a statikai problémák bevezetésére. Az agyag mennyiségében is nagyot léphetünk, ahogy a gyermekek erőteljesebbekké válnak: már nem csak kézből, hanem szobrász asztal és szobrász kések, eszközök használatával is dolgoznak. Bevezethetjük a kettesével, csoportban, vagy akár az egész osztály bevonásával készülő közös alkotásokat pl. vízvezeték építése. Az agyagozást az ötödik osztályban a tárgyalakítás irányába bővítettük, most az építészet felé mutathatunk irányt. A közös munka során az irányítás, a szolgálat, a jutalom, az igazságosság, a szabály, a törvény témáit élhetik meg, amely a római joggal kapcsolatos történelmi ismereteikhez is köthető.

Ezekon a munkákon keresztül a gyermekek megtanulják a több alkalommal készülő munkák technikai megvalósíthatóságát, az agyag száradással kapcsolatos jellemzőit.

Az emberalakokkal való munka is továbbvihető a csoportok felé, illetve az ember és állat együttes megjelenítése felé.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

az ötödik osztály agyagozás óráinak ismeretei, különös tekintettel a formaképzés folyamatáról szerzett tapasztalatokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tömeg, a határvonalak, és a statika problémáival, az erő témájával, és a közösségben dolgozás eseményeivel találkoznak ebben az évben a gyermekek az agyagozás során. Cél, hogy már a több alkalommal készülő munkákon is képesek legyenek dolgozni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A földrajz-epochához kapcsolódva formáljuk meg a különböző hegységképző kőzetek alakjait: gránitot, homokkövet és éles határvonalakkal bíró formákat, melyek a kristályokra emlékeztetnek. Formázhatunk barlangot is és vízesést sziklákkal.

Az alakokkal való munka továbbmehet a csoportok felé: anya és gyermek, gazda és ló, birkózók stb. Az arcok, kezek, lábak és a ruházat részleteit a lehető legkevésbé dolgozzuk ki.

Az állatok formázásában nagyobb, erőt kifejező állatok: bika, oroszlán, sas

Római vízvezeték vagy diadalív készítése nagy csoportban

Kapcsolódási pontok

Főoktatási epochái, különös tekintettel a természettudományos szaktárgyakra, valamint a történelemre.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Ásványok sajátosságai; nagyobb állatok; embercsoportok; állat-ember kapcsolódások; építészeti ívek; egyéni és közös munka

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek a földrajz tantárgyhoz kapcsolódóan kövek, hegységek formálását sajátítják el
- továbbmélyítve az emberi alak megformálásában szerzett ismereteiket csoportokat, és alakok, valamint ember és állat közötti kapcsolatokat formáznak meg
- nagyobb állatokat tudnak megformázni, szobrász asztal és eszközök használatával
- közösen tudnak dolgozni egy római építészeti alkotást modellező művön

7. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A hetedik osztályban a polaritás jelenik meg a feladatválasztások területén. Egyrészt erőteljesebb hangsúlyt kap a geometria, másrészt a fantázia, a játékoság. A gyermekek egyéni megközelítése, ízlése is hangsúlyt kap azzal, hogy egy adott témához maguk közeledhetnek. Ezekkel segíthetjük azoknak az életkori sajátosságoknak a megélését, ami ebben az időszakban jellemző. A hatodik osztály után a kamaszkor felé haladva a szabályok, a törvények, a határok kérdése még határozottabb formában jelenik meg. Ugyanakkor a személyiség, az egyéni választás, a felfedezés, a kísérletezés is belső igény.

Órakeret: 36 óra**Előzetes tudás**

6. osztály agyagozás ismeretei, különös tekintettel a csoportok megformázására, valamint az építészeti alkotásokat modellező művekre

Tantárgyi fejlesztési célok

Az öt platóni test tanulmányát előkészítő, a geometriához kötődő testek formázásával (tetraéder, oktaéder) a szabályosság és szabálytalanság, szimmetria, aszimmetria témáját vezethetjük be a szobrászatba. Ezt a témát vihetik tovább játékos formában egy golyópálya megépítése által. Ez a korábbi évhez hasonlóan két-három gyermek együttműködésével is, nagyobb méretben és kellő bonyolultsággal készülhet. Fontos, hogy működjön, és tapasztalatot szerezzenek a lejtés és a golyó mozgásának összefüggéséről. Az elkészült golyópályákat a csoportok maguk alkotta szabályok szerint egymással is játszva használhatják.

Az állat téma ebben az évben úgy jelenik meg, hogy a gyermek egy maga által választott állatot formázhat meg.

Az emberi alaknál a mozdulat és a gesztus összefüggései válhatnak hangsúlyossá.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A kivetítéshez (projekció), az árnyék tanulmányozásához vagy a geometriához kapcsolódva készíthetünk tömör formákat, pl.: tölcsért, kockát vagy nyolc- és tizenkét oldalú formát. Az utóbbit úgy kaphatjuk, ha gömbből kiindulva a tenyerekkel dolgozunk.

A gömbből vagy más geometriai formából forma-változások folyamatát jeleníthetjük meg.

Az alakokkal dolgozva járjuk be a gesztus és a mozgás világát: kezdjük forduló, el- vagy lehajoló, mutató vagy valamiért nyúló alakokkal. Az arckifejezéseket hagyjuk kidolgozatlanul.

Működőképes golyópálya készítése, közreműködve társakkal.

Szabadon választott állat arányos megformázása szobrász asztalon.

Művészettörténeti ismeretekhez kapcsolódóan készíthetnek domborművet másolat alapján, amelyben megjelenik a perspektíva.

Kapcsolódási pontok

Főoktatási epochái, különös tekintettel az irodalom és a történelem, valamint a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai formák; metamorfózis gyakorlatok; emberi alak, mozgás és gesztus; golyópálya; választott állat megformázása

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek megtanulnak gömbből geometriai formákat (kocka, nyolc- tizenkét oldalú forma) tenyérrel kialakítani
- gömbből vagy geometriai formából mozgás-átalakításokat végeznek
- az alakok megformálásában a gesztus érzékeltetését meg tudják formázni
- használható játékot alkotnak agyagból
- az állatok testarányait meg tudják ragadni
- domborműben megjelenítik a perspektivikus teret

8. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A nyolcadik osztályban három fő témával követjük az életkori változásokat. A geometrikus formák az öt platóni test pontos, tömör formaként való megmintázásában kerülnek új szinten elő.

Ezzel párhuzamosan a minőségek felé tehetünk lépéseket az őselemek feldolgozásával. Ehhez kapcsolódóan elkezdhetjük a temperamentumokat tanulmányozni.

Tanulmányokat készíthetünk a földi szárazságról (melankolikus), tüzes lángokról (kolerikus), vizes selymességről (flegmatikus), és légies elpárolgásról (szangvinikus). A munkák készülhetnek absztrakt és figuratív formában is.

A harmadik fontos téma a színházi munkához kapcsolódhat; az emberi alakok dramatikus gesztusokat és viszonyokat fejezzenek ki.

Az állat téma a domborműben jelenhet meg pl. ló

A használati tárgy is megjelenhet ebben az évben, amelyen keresztül a belső tér-külső fal megalkotását, a két kéz között kialakított formák létrehozását vezetjük be. Pl. nagyobb váza felépítése

Órakeret: 36 óra**Előzetes tudás**

A 7. osztály agyagozás óráinak ismeretei, különös tekintettel a geometrikus formákkal, arányokkal és perspektívával kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az öt platóni test formázásán keresztül az ókori geometrikus (filozófiai) gondolkodás globális szemléletével, az őselemekkel és temperamentumokkal való összefüggéseiben találkozhatnak a gyerekek. Megjelenik a konkrét és az absztrakt formázás, amely egy új gondolkodásmódot, az eddigi tapasztalatok összegzését jelenti. Új módon kezdenek az agyaggal bánni, ahogy üreges formák megalkotása felé tesznek lépéseket a tömör formák alkotása után. A belső és külső térrel való együttes munka bevezetése a felső tagozatban folyó szobrászati munkának. Noha ezek még használati tárgyalakotáshoz kötött feladatok, mégis megélhetővé teszik azokat a lelki és testi válto-

zásokat, amelyeket megélnék. Az érzelmek erőteljes kifejezése az emberi alakok formázásában szintén egy új minőséget hoz.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- öt platonikus test
- őselemek, temperamentumok
- dombormű lóval
- használati tárgy pl. nagyobb váza felépítése
- dramatikus gesztusok tanulmányozása: gyermeket védő felnőtt, táncoló, alvó ember, szerelmesek ölelkezve, és más, egész testben kifejeződő gesztusok, melyeket meg kell jeleníteniük, mielőtt megformáznák őket

Kapcsolódási pontok

Főoktatás epochái, különös tekintettel a természettudományos tantárgyakra, valamint a művészeti szakórák és az osztály-színdarab

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szabályos, platóni testek megformázása; a négy őselem ((Föld, víz, tűz, levegő) különböző minőségeinek megjelenítése; használati tárgyak, és belső terek kialakítása; dramatikus gesztusok; dombormű lóval

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek absztrakt és figuratív formák kialakításában megjelenítik tapasztalataikat. Megismerik az emberi dramatikus gesztusokat, először megjelenítik, majd megformázzák azokat. Használati tárgyak alkotásához a két kéz közötti formázással és az üreges formák kialakításához gyakorlati ismereteket és tudást szereznek..

Bevezetés 9-12. évfolyam

A felső tagozatos években továbbra is alapvető, hogy a kéz ügyességét fejlesszük, amelyre szükség van a különböző alapanyagok megmunkálásakor. Ugyanakkor az akarati nevelés egyik területe is a szobrászat; az alkotások mérete nő, így erőteljesebb a bevezető megmunkálás. Előtérbe kerül a meghatározott „cél” nélküli munkában való elmerülés, a szobrászi minőségek megértése, és a művészi gondolkodás fejlesztése. A fiatalok egyre tudatosabban élik át az alkotás folyamatát. Olyan birodalom lehetőségét ajánljuk fel nekik, amelyben lépésről-lépésre megtapasztalhatják a művészetben honos törvényeket és ezzel egy időben önkifejezésük szabadságát. A szobrászatórák segíthetnek a diákok érzelmi életének alakításában és differenciálásában, ugyanakkor arra is ösztönözhetik őket, hogy örömeiket leljék a kézzel való, egyedi alkotásban. Ugyanakkor ez nagy segítség önismeretük fejlődésében is.

A formázásban az agyag mellett megjelenhet a fa- és kőfaragás, s egyre határozottabbá és tudatosabbá válik a szobrászat területén való művészi munka.

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A diákok tapasztalják meg újra a formázás alapelemeit, úgymint: tömeg, felszín, a síkok közti átmenet, vonal vagy él és pont. A polarítások jelentik a feladatok megoldásának irányát, és ezen keresztül jutnak el a statikai problémákhoz, valamint a tárgyalatás és műalkotás, a fantázia és a megfigyelés különbségeinek és összefüggéseinek megismeréséhez és feldolgozásához.

A tevékenység során felismerik és leírják a formázott alakok különböző minőségeit. Megfigyeljék és felfedezik fel a felszínek mozgását, és ezek emberre gyakorolt érzelmi hatásait, szimbolikáját.

Tapasztalatokat szereznek a külső és belső formavilágról. Ennek technikai lenyomata az üreges formák alkotása, amikor is két kézzel, kívülről és belülről egyszerre alkotva dolgoznak. Ennek az új technikának alapjait fektetjük le.

Órakeret: 34 óra

Előzetes tudás

A nyolcadikos agyagozás órák ismeretei, különös tekintettel a geometrikus formákkal és az arányokkal kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

Kísérletezünk a formázás alapelemeivel agyagot használva.

A kerámia és a szobrászat határmezsgyéjén készítenek olyan nagyobb méretű, üreges formákat, amelyek a szimmetria-aszimmetria kérdésein keresztül a centrum és periféria polaritását dolgozzák fel.

Ezáltal világossá válhat számukra a kerámia és szobrászat összefüggése, a használati tárgy és műalkotás különbsége.

Konvex és konkáv felszínekből alakuló kompozíciókat készítenek, magukba visszaforduló felszínekből kialakuló kompozíciókat.

Próbálnak egy meghatározott formanyelven belül holisztikus kompozíciókat alkotni.

Használják az üreges formák alkotásának technikáját: a korábbi évek geometrikus formáit (platóni testek, gömb) most ezzel a technikával újraalkotják, így szereznek mélyebb tapasztalatot szereznek a formákról.

A geometrikus formák mellett az organikus formák világa is megjelenik:

Az emberi alak szobrászi megalkotása két irányt vehet: egyrészt például két ember érzelmét kifejező mozdulatait formázzuk meg, ezáltal találkozunk a statikai problémákat felvető kompozíciókkal (pl. birkózók, táncosok, szerelmesek), másrészt a köztér és szobor viszonyát tanulmányozzuk, és elemezzük a funkció és művészi alkotás találkozását. Figurális köztéri szobrot terveznek az iskola, kórház, tűzoltóság stb. elé. Művészettörténeti példákat ismernek meg, az alkotás során hagyományos, allegorikus megoldásokból indulnak ki.

Domborműveket készítenek a művészettörténet-epochához kapcsolódóan.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok meg tanulják a körülöttük lévő tér valóságát átélni, és a szobrászat eszközeivel azt újraalkotni. Ugyanakkor a tér és forma geometrikus és organikus jellegének kettőssége válik hangsúlyossá, az ember alkotta világ és természeti világ formáinak különbsége és összefüggései.

A geometrikus formákhoz új technikával, üreges formák alkotásával közelednek. Kiindulás az üreges gömb megalkotása (a forma, mely önmagában pihen). Eljutnak a Möbius-szalag megalkotásáig.

Organikus formák szobrászi feldolgozása. (Nagyítás, átalakítás, geometrikus és organikus formák egysége szabad alkotásban. Választható a dombormű is.)

Egész emberi alakot formáznak, amely nemcsak minden szögből kielégítőnek látszik, hanem plasztikus egészként is megállja a helyét. A kiindulópont mindig egy alapvető geometriai forma. (Két alak, vagy köztéri szobor)

Technikák az agyaggal való munka során: dolgozhatunk egy egész darabbal, és a kerámiában is használatos egymásra építő technikával. Két kézzel, kívülről és belülről egyszerre alakítva a formát.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás epochái, különös tekintettel a művészettörténet ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Üreges formák alkotása; polarítások: tárgy/műalkotás, geometrikus/organikus; emberalakok, köztéri szobor

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok begyakorolják a formázás alapelemeit és új technikáját
- felismerik és meg tudják fogalmazni a formázott alakok különböző minőségeit
- képessé válnak a formákat kívülről és belülről egyszerre dolgozva létrehozni

10. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Ebben az évben az eddigi ismeretek szabad felhasználásán, a kreativitáson és új technikák bevezetésén van a hangsúly (párizsi gipsz, ötvözetek, kőfaragás).

Az állatok témája új módon, a statikai problémákkal és az érzelmeket kifejező gesztusokkal jelenik meg. A lovas szobrok megalkotásának nehézségeivel találkozhatnak (pl. Leonardo létre nem jött alkotása). A mitológiai lények (pl. kentaur) megjelenhet.

Az emberi alakot lepelbe burkoltan, jelszerűen mutatjuk be pl. Ernst Barlach művészetén keresztül, s a konkrétól finoman elvonatkoztatva kezdjük megalkotni.

Az afrikai szobrászat ember- és állatábrázolásai is a jelszerűség jegyében, a fizikaiból a lelki irányába terelik a figyelmet. Ezekben is találhatunk olyan mintákat, amelyekhez ez a korosztály jól tud kapcsolódni. A másolásnak nagy jelentősége van a kísérletezés mellett.

Maszkokat készítenek.

Készülhet agyagból egy tanulmány ebben az évben, egy több héten át tartó folyamatban: élet-nagyságú kéztanulmány, szabadon választott gesztusban, pontos megfigyelés alapján. Ennek támogatására mutatjuk be Auguste Rodin Katedrális c. művét. A finom részletek pontos megfigyelése és kidolgozása a fantáziához, érzelmekhez, kísérletezéshez kapcsolódó időszakot szépen kiegyensúlyozza.

Órakeret: 34 óra

Előzetes tudás

9. osztály szobrászati ismeretei, különös tekintettel a formázás új technikájára.

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok a szobrászi alkotómunka területén egyre határozottabban tudják ismereteiket a munkára fordítani. Hangsúlyosabbá válnak a minőségek a fizikai látványnál, kezdik megismerni a lelki világ megjelenésének lehetőségeit a szobrászatban. A szabad alkotások és a tanulmány, az absztrakt szobrászat és a figurális alkotások egyformán hangsúlyosak. Az új technikák új lehetőségeket teremtenek az alkotásban.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- szabad alkotások megadott témák alapján
- készítünk maszkokat agyag alappal, akár az új technikák felhasználásával (pl. gipszöntés)
- választható új technikák: a párizsi gipsz felrakásának módja
- öntvénykészítés párizsi gipszből
- el lehet készíteni például egy dombormű negatívját párizsi gipszből, majd ezután készíthetünk új pozitív domborművet ebből a negatívból
- öntvénykészítés ólommal, szilikonnal vagy más szintetikus gyantával
- fafaragás. agyagból készült mintát követve megismételjük a formát fából, a domborművek megfelelő kiindulópontnak látszanak
- bevezethetjük a kőfaragást is, valamilyen puha követ használva, pl. homokkövet vagy tufát
- a kő- és fafaragás elvezet a monumentális szobrászathoz

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az esztétika ismereteire, valamint a művészeti szakórák

Kulcsfogalmak / fogalmak

szabad alkotások, az eddigi ismeretek alkalmazása, új technikák megismerése; maszkkészítés; kéz-tanulmány pontos megfigyelés alapján; állatábrázolások, mitológiai lények; absztrakció, lelki minőségek megjelenése

A fejlesztés várt eredménye

- szobrászi technikákban jártasságot szereznek és újakat ismernek meg (egymásra építő technika, gipszkészítés, faforma kialakítása.)
- tapasztalatokat szereznek a kőfaragásban
- pontos megfigyelés alapján tanulmánykészítésre, szabad alkotásra, kísérletezésre, az új technikák használatára egyaránt képesek

11. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Miután a formázás alapelemeit begyakoroltuk 9. osztályban, a 10. osztályban nagy hangsúlyt fektettünk a szabad megoldásokra, valamint a szobrászi és lelki minőségek megjelenítésére a tanulmánykészítés mellett, a 11. osztályban továbbmehetünk egyrészt a forma mozgásának tanulmányozása felé, másrészt pszichológiai kifejezőereje felé. A metamorfózis, a formákban tetten érhető életfolyamatok tanulmányozása is bevezetésre kerülhet.

Kapcsolódhatunk a festészet és az irodalom témáihoz, a 19-20. század fordulójához, a modern művészethez. Ezen keresztül az absztrakt szobrászati alkotásokig juthatunk.

A festmények domborműbe való átírása összekötheti a szobrászatot a festészettel. Egy művészetben megjelenő téma szabad feldolgozása, alkotások másolása is aktuális.

Órakeret: 34 óra**Előzetes tudás**

A 10. osztály szobrászati ismeretei, különös tekintettel a tanulmány készítésére, valamint az új technikák használatára és a szabad alkotásokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a mozgásból indulva az átalakulások felé léphetünk. megjelenik a megalkotott forma a mozgás kifejeződéseként, a mozgást az adott agyaghalom elmozdításával formázzuk meg
- az alkotás átmenetet mutat a mozdulatlan geometriai formákból a dinamikus mozgás felé, megjelenik az önmagába forduló felszín a mozgás kifejeződéseként
- a mozgás egy-egy lépcsőfokát bemutató formák sorozatát készíthetjük el, pl.: egy hulló csepp vagy egy növekvő forma stb
- alakváltozások: variáció/metamorfózis
- egy organikus mozdulat átváltoztatása művészi formába

- a megalkotott forma a lélek kifejeződéseként is megjelenik: megformált kifejeződések kerülnek, melyek megfelelnek a lélek különböző gesztusainak
- egymással ellentétes érzéseket jelenítünk meg, pl. öröm/bánat
- párbeszéd két forma közt
- néhány absztrakt formát továbbfejleszthetünk, hogy konkréttá és figurálissá váljanak. Konkrét formát absztrahálhatunk, amíg már csak sejtethető az eredeti megjelenítés. (Mi az a legkevesebb megnyilvánulás, amely még/már elmondja a tartalmat?)
- formázunk emberi fejet három dimenzióban, pl. üreges formaként, belülről és kívülről egyszerre alakítva a formát
- tanulmányozhatjuk az emberi alak kifejezőképességét a művészettörténetből vett példákkal a realista ábrázolásból indulva, eljutva az absztrakt szobrászatig (középkori szobrászat, pl. a Chartres-i katedrális kapufigurái; expresszionista szobrászat, pl. Barlach és Kollwitz; vagy absztrakt szobrászat, pl. Arp, Bill és Moore)

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Lehetséges gyakorlatok:

- alakváltozás agyagból (variáció, metamorfózis) szabadon választott téma alapján, az osztály közösen is készíthet egy sorozatot pl. domborművet fafaragással a metamorfózis témára
- az arc arányai az arckifejezés hordozóiként
- bizonyos vonások túlzott egyoldalúsága, pl. a grimaszban, a karikatúrában és az állatra emlékeztető arcokban
- karakter tanulmányok a fejből kiindulva
- a testi felépítés az emberi hangulatok tükröként
- önarcképek
- ellentétes tulajdonságokkal bíró fejeket állítunk szembe egymással, és formázunk meg, pl.: nő/férfi, öreg/fiatal; gyönyörű/csúnya; síró/nevető. stb
- technikák: legtöbbször agyagból dolgozunk, vázlatokból indulunk ki, használhatjuk a már bevezetett technikákat (párizsi gipsz, fafaragás, kőfaragás stb.)
- nagyobb méretű dombormű készítése agyagból

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, az esztétika ismereteire, valamint a művészeti szakórák.

Kulcsfogalmak / fogalmak

alakváltozások; pszichológiai kifejeződések az emberi arcon; művészettörténeti alkotások feldolgozása, modern művészet szobrászata; realista és absztrakt szobrászat

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok tanulmányozzák a forma és az alak mozgását és átalakulási folyamatait
- tanulmányozzák az emberi alak kifejezőképességét, megértik az absztrahálás lehetőségeit
- tanulmányozzák az ember pszichológiai jellegének formában megnyilvánuló lehetőségeit, ismereteiket felhasználják szobraik készítésénél

12. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Ebben az évben a diákok éves munkájukon dolgoznak. Ekkor egyrészt lehetőség van arra, hogy a szobrászatban is végig éljenek egy éves munkafolyamatot, felhasználva eddigi ismereteiket, mindenki saját maga számára találva meg a feladatot. Másrészt az eddigiek összefoglalásaként egyetlen téma feldolgozására is sor kerülhet, és ez az emberi arc. Feladat egy mellszobor készítése (büszt).

A diákok munkái bizonyos fokú érettséget és függetlenséget tanúsítanak ebben az évben, így egyre erőteljesebben jelenik meg individualitásuk. Továbbfejleszthetik képességeiket, melyek segítségével szabadon tudnak dolgozni a saját maguk által felfedezett formákkal, számukra fontos témákkal. Ha az arc a téma, abban is teljesen individuális megoldásokig jutnak el.

Bevezetésképpen foglalkozhatunk:

a naturalisztikus formák átváltoztatásával művészi egészekké (egyszerűsítés és stilizálás).

Különálló formaelemek társításával, pl. rezet és fát, üveget és fát vagy fémet, követ és fémet használva (ékszerekben és bronz-tűkben).

Megszülethetnek az első próbálkozások, hogy szobrász-technikákat használjanak egy nagyobb lélegzetű mű megalkotására.

Kutathatják az egyéni kifejezőmódok lehetőségeit.

Órakeret: 33 óra**Előzetes tudás**

A 11. osztály szobrászati ismeretei, különös tekintettel a metamorfózis gyakorlatokra, a realista és absztrakt szobrászattal kapcsolatos tapasztalatokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ha a diákok egy éves munkára kapnak lehetőséget a szobrászatban, akkor fontos, hogy olyan témát vagy motívumot válasszanak, amely tükrözi saját művészi törekvéseiket. Végig kell küzdeni magukat a vázlatokon és tanulmányokon a viaszból vagy agyagból készített modelleken át egészen egy bizonyos alapanyagból (vagy anyagokból) készült, befejezett, nagyszabású és kiállított műig. Egy ilyen mű mellé

készíteniük kell egy, a témáról, a folyamatról és az eredményre való visszapiillantás tanulságairól szóló leírást is. Használhatják az eddig megismert technikákat (agyagozás, fafaragás, kőfaragás), és vegyes technikákat. Esetleg, az iskola lehetőségeitől függően, más szobrászati technikákat is használhatnak, pl. bronzöntést.

A mellszobor előkészítése során bevezetésre kerülhet a művészeti anatómia, amit agyagozással köthetünk össze. Az anatómiai megközelítés után a metamorfózis irányából közeledjünk. A magzati fejlődésből kiindulva, az arc arányainak életút során való változásaira végezzünk gyakorlatot, egy kisgyermek, egy felnőtt és egy öreg emberi fejet mintázva, építve a 11. osztályban átélt alakváltozási gyakorlatokra. Ha lehetőségünk van rá, modell alapján is készítsenek fejet a diákok. Fő művük végül egy üreges mellszobor, szabadon döntve életkori, nembeli, fajra jellemző vonásokról. Itt a pontos anatómiai ismeretek használatára törekedjenek, a részletes kidolgozásra. Ez a munka készülhet a művészettörténetből választott minták, vagy saját megfigyelések alapján. A kész műveket érdemes kiállítani, előtte közösen megbeszélni jellemzőit, kifejezőerejét.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Éves munka szabadon választott technikával és szabadon választott témában vagy mellszobor készítése anatómiai és életútra vonatkozó, valamint művészettörténeti ismeretek alapján.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, a történelem, az esztétika és a természettudományos tantárgyak ismereteire, valamint a 12. osztályos éves munkák, a művészeti szakórak

Kulcsfogalmak / fogalmak

választható technika, nagyszabású alkotás, egyéni művészi megközelítés, saját téma választása, írásos munka; bevezetés a művészeti anatómiába, az emberi arc, a mellszobrászat művészettörténeti példákon keresztül, üreges forma, az arc életúttal összefüggésben

A fejlesztés várt eredményei

- a diákok ismerik az szobrászati technikákat és szabadon képesek dolgozni a maguk által fedezett formákkal
- különálló formaelemeket társítani tudnak
- egyéni kifejezőmódokat képesek alkalmazni munkájukban
- eddigi tudásuk felhasználásával egy nagyobb művet alkotnak (szabadon választott témában vagy mellszobor)

FILOZÓFIA

Bevezetés

A kamaszkor előrehaladtával a különböző közismereti tárgyak témáiban egyre gyakrabban lép előtérbe eszmei, történelmi, gondolkodásbeli, erkölcsi, vallási kérdések taglalása közben a filozofálás erősödő életkori készítése. Így a 9., 10., 11. osztályokban a szaktanárok figyelmet kell fordítsanak az ébredő gondolkodóerő ápolására az egyes filozófiai rendszerek, egy-egy jelentős gondolkodó avagy eszme történelmi, művészi, társadalmi hatásait taglalva. Ezek a kérdések segítenek megtalálni a kapcsolatot a tantárgyak, a tudományok, végső soron az emberismeret és világismeret végső kérdései közt.

A filozófia tantárgy a megfelelő feldolgozás segítségével alkalmas a gondolkodóerő csiszolására: más, sokszor nagyon nehéz gondolatok megértése, fogalmainak tisztázása árnyalja a saját gondolkodást.

Az alapvető emberi kérdésekre a különböző filozófiai irányzatok eltérő válaszokat adnak. Az egyes eredeti szövegrészletek tanulmányozása során megtanulják ezeket rendszerezni, értékelni, összevetni. Az emberiség hatalmas tudástárába belelátva tisztelet ébred az emberi bölcsesség felé, és erősödik más gondolkodásmódok felé a nyitottság. Ugyanakkor formálódik saját véleményük és kritikai gondolkodásuk.

A filozófia tantárgy alkalmas az olvasott szövegek egyéni megértése és feldolgozása technikáinak elsajátítására; a szövegvázlat, a tanulási jegyzet, az összefoglaló fogalomtár készítésére, mely segítheti az érettségire való készülés metodikáját. Az órákon a feldolgozás módja gyakran a filozófiai eszmecsere, az elmélyült, improvizatív tematikájú beszélgetés formáját öltheti. Ám egyes témáknál javallott a peripatetikus, tehát „sétálva tanító”, vagy akár művészi feldolgozású értelmezése is a tanultaknak.

A filozófia tanulmányok valódi érettséget igényelnek, és méltán zárhatók a 12. év tanulmányai a bölcsesség szeretetében való elmélyüléssel.

12. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 12. osztály során a filozófia külön tantárgyként belépve a korábbi években tanultak magasabb szempontú, árfogó összegzésére nyújt lehetőséget. A fiatalok szemlélete kitágul, nyitottabbak az összefüggésekre, ezáltal formálódik saját eszmeviláguk, önálló világképük. Személyes ideáikat összevetik az emberiség történelmének nagy eszméivel. A saját megélt gyermekkorukra, fejlődésük ívére egyéb tantárgyak keretében (művészetek, mozgásórák) van mód rátekinteniük, de a filozófiatörténetben is fellelik a tudatfejlődés ívét.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

történelmi, művelődéstörténeti ismeretek, a természet és a tudomány különböző területeinek eddig vizsgált jelenségeinek és összefüggéseinek megértése, az ok-okozati és ítéletalkotó gondolkodás fejlődése

Tantárgyi fejlesztési célok

- interdiszciplináris áttekintés
- önálló anyagfeldolgozás
- gondolatok, gondolatrendszerek átlátása, felidézése
- fogalmak ismerete
- problémaérzékeny, kritikus gondolkodás
- a kulturált eszmecsere képessége
- a szabad gondolataalkotás képessége
- személyes és emberiségkérdések összekapcsolása
- gondolatok szabatos, alkotó nyelvhasználattal való kifejtése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények**javasolt témakörök**

- bevezetés
- a filozófia alapkérdése
- a filozófia a tudományok közt
- a mítoszok és a filozófia
- *filozófiatörténet*
- természetfilozófusok
- a három nagy ókori bölcs. Szókratész, Platón, Arisztotelész
- a hellenizmus kora: cinikusok, sztoikusok, epikureusok, újplatonisták, misztikusok
- a középkortól a felvilágosodásig: Szent Tamás, Augustinus, Descartes, Locke, Hume, Berkeley
- Kanttól Freudig /Hegel, Kirkegaard, Marx, Darwin/
- korunk filozófiája / egzisztencializmus, materializmus, antropozófia, ökofilozófia/

Vallás, művészet, filozófia

- Az emberiség nagy kérdései a filozófusoknál (lét, tudás, erkölcs, esztétika, politika, gazdaság, vallás)

Kapcsolódási pontok

A 12. év irodalmi, dráma, történelmi és természettudományos anyagához kapcsolódva a 18-19 évesek a nagy emberiségkérdések személyes átélése révén képesek az élet céljáról, a jó és rossz kérdéséről is fogalmakkal, ugyanakkor elevenen beszélni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

filozófiai alapkérdések és rendszerek, nagy egzisztenciális kérdések: lét, tudás, erkölcs, esztétika, politika, gazdaság, vallás, kritikai gondolkodás

A fejlesztés várt eredményei

- megismerik a különböző filozófiai irányzatokat; megtanulják ezeket rendszerezni, értékelni, összevetni.
- megértik más gondolkodásmódok logikáját és rendszerét, ugyanakkor formálódik saját véleményük és kritikai gondolkodásuk is
- képesek az olvasott szövegek egyéni megértésére és a feldolgozás technikáinak elsajátítására
- képesek a tartalomnak megfelelő szövegvázlatot, tanulási jegyzetet és összefoglaló fogalomtárat készíteni

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

Bevezetés 9-11. évfolyam

A Mozgóképkultúra és médiaismeret a Waldorf-iskolákban a vizuális művészetek részeként, választható tantárgyként a középiskola (felső tagozat) három évfolyamán jelenik meg. Ennek a tantárgynak a célja, hogy a fiatalok tájékozódni és választani tudjanak a mozgóképkultúra és média területén, és támogatást kapjanak ahhoz, hogy értő, kritikus, ugyanakkor egyenrangú résztvevői lehessenek az új társadalmi színtereken zajló érintkezésnek, a médiademokráciának. E célok az életkori sajátosságok figyelembevételével, a tevékenység-központú, kreatív lehetőségek felhasználásával érhetők el, élmény gazdag helyzetekben, játékos, alkotó vagy a disputa-módszerre épülő feladatokkal, művek feldolgozásával, önálló és csoportosan végezhető kreatív gyakorlatokkal. Az informatikához szorosan kötődik ez a tantárgy, de az eszközök használatának technikai ismeretei helyett itt a művészi értékek közvetítésének sajátos, digitális kultúrához köthető lehetőségein van a hangsúly. A kreatív tevékenység az adott iskola technikai lehetőségei szerint alakítható.

A feldolgozásra kerülő művek és műrészletek választásánál fontos szempontot jelentenek a műalkotások által közvetített sors- és magatartásminták, és a művészi mondanivaló, amellyel egyrészt kapcsolódunk az aktuális pedagógiai célokhoz, másrészt a különböző tantárgyakhoz. A mozgóképkultúra és médiaismeret egy-egy epocháján olyan alkotásokat, alkotói gondolatokat és műrészleteket mutatunk fel, amelyek mintát adhatnak a fiataloknak az értelmezésre és az értékválasztásra, és egyéni, iskolán kívüli választásaihoz mércét jelenthetnek. A mozgóképkultúra és médiaismeret tehát nem egyszerűen filmek vetítését jelenti, hanem az ezen a területen létrejött művek értő, elemző, feldolgozó megközelítését, és ehhez kapcsolódó elméleti és gyakorlati alkotások létrehozását. Ezeket az órákat kiegészíthetik filmklubok, művészeti intézmények látogatásai (mozi, színház, hangverseny, múzeum, kiállítás), és a közös élmények megbeszélése, értelmezése. A film és média területén dolgozó szakemberek meghívásával lehetőséget teremthetünk arra, hogy a fiatalok személyes érdeklődésük mentén felmerülő kérdéseikre hiteles válaszokat kaphassanak.

A mozgóképkultúra és médiaismeret során találkozhatunk azzal az általános jelenséggel, hogy a klasszikus műveltségi terület populáris irányba tolódik és hatásokat manipulál, ezért a tanár a fiatalok életkori sajátosságaiból adódó igényeit a minőségi alkotások és művészi értékek felé tereli. Ugyanakkor megfelelő módon felhasználható ez a tantárgy az önismeret és a szocializáció érdekében, a fiatalokat mélyen érintő pszichológia, társadalmi és világnézeti kérdések megvitatására. Elsődleges a művészi értékeket hordozó filmek megközelítése, és olyan alkotók gondolatainak ismertetése, akik a Waldorf-pedagógiával összhangba hozható értékeket közvetítenek világnézetükkel és művészi alkotásaikkal. A média területén kialakult vizuális jelenségekkel az életkori sajátosságok szerint egy-egy téma erejéig foglalkozunk.

A mozgóképkultúra és média területein napi szinten jó néhány új alkotás kerül a nézők elé. A mennyiség helyett a minőség megragadására törekszünk.

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A mozgóképkultúra és médiaismeret a 9. osztályban kerülhet bevezetésre. Ebben az évben a művészettörténet epochához kapcsolódva rámutathatunk a kommunikáció történetének meghatározó fordulópontjaira, az írásbeliség, a könyvnyomtatás és sokszorosítás, a fotografikus képrögzítés és a digitális jelkezelés folyamatára, e folyamat történelmi hátterére és a változás társadalmi következményeire. Ugyanakkor láttatnunk kell a képek egymásutániségának, a történet elmondhatóságának vizuális lehetőségeit a művészettörténet során, amivel mindig is élt az ember (pl. őskori barlangfestmények, ókori egyiptomi falfestmények, középkori freskók, Bayeux-i falikárpit, stb.).

A bevezetés jelentse a fogalmak tisztázását: a média fogalma és kifejezőeszközei: műfajok, eszközök, írott és elektronikus sajtó; hír fogalma, típusai; a hírérték, valamint a televíziós és filmművészeti műfajok, ezek kialakulásának háttere, a műfajok jellemzői. A népszerű vagy tömegkultúra és a szerzői vagy elitkultúra jellemzői. Üzenet, értelmezési lehetőségek. Valóság, virtuális valóság. A tömegkommunikáció fogalma, eszközei: nyilvánosság, hálózati kommunikáció, nonprofit, kereskedelmi, a közszolgálati és a közösségi média szerepe; a tömegtájékoztatás eszközei, felelőssége; az online kommunikáció lehetőségei és veszélyei.

A média kapcsán az alábbi témák kerülnek elő:

A tömegtájékoztatás és demokrácia: a nyilvános beszéd szabadsága és felelőssége; média és hatalom; a hír értéke. Tartalomszabályozás, cenzúra, médiatörvény. Erkölcsi normák, médiaetika.

Jelenségek a médiában: az erőszak (okok, hatások, kezelésük); sztárok és szenzációk; a nemi szerepek reprezentációja. Társadalmi csoportok, közéleti események ábrázolása, megjelenítése a médiában (sztereotípiák, reprezentáció, tematizáció).

Órakeret: 34 óra

Előzetes tudás

Az első 8 osztály ismeretei, különös tekintettel az irodalom, a történelem ismereteire, és a művészeti szaktárgyakra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok megismerik a mozgóképkultúra kialakulásának előzményeit, és történelmi lehetőségeit, rátekintve annak értékeire és veszélyeire.

A médiában közölt tartalmak egyidejűleg többféle célt szolgálhatnak, ezek felismerése az üzenet értelmezésének része: megőrkítés, tájékoztatás, a vélemények befolyásolása, jövedelemszerzés, szórakoztatás, gyönyörködtetés, önkifejezés, új gondolatok ébresztése. Ehhez kapcsolódóan olyan példákat ismernek meg a fiatalok, amelyek lehetővé teszik a szerzői nézőpont és szándék, a szemléleti és műfaji keretek, valamint a műsortípusok felismerését, és az ezeket szolgáló audiovizuális kifejezési eszközök azonosítását.

A fiatalok foglalkoznak az értelmezés lehetőségeivel. A műalkotások a megjelenített események személyes azonosuláson alapuló, szabad értelmezésére ösztönöznek, a műsorok és az internetes tartalmak többsége egyszerűsíti a befogadást és beszűkíti az értelmezési lehetőségeket. A fiatalok az értelmezési lehetőségek gazdagságára és korlátozott mivoltára látnak rá a hozott példákon keresztül.

Képzetet alkotnak a fogyasztói társadalom igényeire épülő műsorgyártás, amelyet többnyire a szórakoztatás, a néző vágyainak a kielégítése, az örömelvre építő fogyasztás határoz meg, és a gondolatokat ébresztő, művészi alkotás különbségéről.

Rálátnak a média sajátos szabályrendszerére, és az ebből adódó néhány jelenségre, annak pozitív és negatív hatásaira, és a hatáskeltés eszközeire.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A fiatalok megismerik a kommunikáció történetének kiemelkedő pontjait: a fotózás története, a filmezés története, az első alkotások, műfajok. Ennek kreatív feldolgozása lehetséges pl. zoetrope, cinematograph készítése, képregény rajzolása, fotó készítése lyukkamerával stb. által.

Az elbeszélés szerzői és műfaji lehetőségeit tanulmányozzák klasszikus és kortárs alkotások példáin keresztül.

Értelmezési gyakorlatokat végeznek:

Sztereotípiák és konvenciók azonosítása a mozgóképi szövegkörnyezetben. Azonos események eltérő médiareprezentációinak összevetése. Médiaszövegek értelmezése alapján feltevések, állítások megfogalmazása a szöveg keletkezésének háttéréről, a közlő (szerző, médiainstítmény) szándékairól, a hatáskeltés eszközeiről. Intertextualitás felismerése, utalás és hatáskeltés a művekben.

Feldolgozásra ajánlott klasszikus művek: az első filmek; Kertész Mihály: Casablanca, 1942; Akira Kurosawa: A vihar kapujában, 1950; Fábri Zoltán: Hannibál tanár úr, 1956; Francois Truffaut: Négyszáz csapás, 1959; Peter Brook: A legyek ura, 1962;

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, a történelem, a művészettörténet ismereteire, valamint a művészeti szaktárgyak, és az informatika.

Kulcsfogalmak / fogalmak

a médiakultúra kialakulása, művészettörténeti helyzete, társadalmi jelentősége, pozitív és negatív jellemzői; műfajok, alkotói szándék; jelenségek a médiában; értelmezési lehetőségek; intertextualitás, jel, jelzés, vizuális üzenet, hirdetés, leegyszerűsítés, szimbólum, információ, mozgókép, könyv, televízió, film, internet, animációs film, képkocka, képregény, hanghatás, képsorozat médium, média, tömegmédia, nyomtatott és elektronikus média, reprodukció és ábrázolás, dokumentum, fikció, tömegkommunikáció, nyilvánosság, közvélemény, közérdekűség, hír, hírfolyam, tömegkommunikáció, társadalmi nyilvánosság, közönségek, fogyasztók, közvélemény, nonprofit, kereskedelmi, közszolgálati és közösségi média, nézettség, közönségarány, műsorrend, online kommunikáció, vizuális kommunikáció, befolyásolás, meggyőzés, figyelemfelkeltés, piktogram, térkép, plakát, idő, címer, média, reklám, televíziós műsортípus, televíziós sorozat, ismeretterjesztő műsor, képregény, fikció fogalmak, címrend, tipográfia, illusztráció, képaláírás, link, banner, kameraállás, kameramozgás állókép, mozgókép, képes forgatókönyv, fázis, verbális és vizuális kommunikáció, közlési szándék, figyelemirányítás

A fejlesztés várt eredményei

A média és filmművészet területeit és műfaji sajátosságait felmutató alkotások és műrészletek bemutatása, a fogalmak tisztázása és a történelmi áttekintés bevezeti a diákokat a mozgókép kultúra múltjába és jelenébe. Az internet, a televízió és a filmművészet sajátosságait, és az alkotások, műsorok, weboldalak létrehozásának szándékait és a hatáskeltés alapvető eszközeit felismerik, az üzenet többszintű olvasására törekszenek. A típusosság, a konvenció és az egyediség jellemzői érthetővé válnak számukra, a tömegkultúra termékeit és a művészi értéket hordozó alkotásokat megkülönböztetik, értelmezési lehetőségeit felismerik. Tisztában van a médiaipar, médiafogyasztás és -befogadás jellemzőivel. Ismeri a kereskedelmi, közszolgálati és nonprofit média, az alkotói szándék, célcsoport, a közönség, mint vevő és áru, a médiafogyasztási szokások jellegzetességeit, a médiafüggőség tüneteit. Ismeri az internet-világ jelenségeit, a globális kommunikáció adta lehetőségeket. Érti a hálózati kommunikáció és a közösségi média működési módját, képes abban felelősen részt venni, ismeri és megfelelően használja annak alapvető szövegtípusait. Képes igényes önálló tartalmak alkotására és részt venni a lokális nyilvánosságban.

10. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Ebben az évben a hangsúly a filmelbeszélés eszközrendszerén van. Ez egyrészt a filmkészítés technikai, formanyelvi lehetőségeinek megismerését jelenti, másrészt a szereplők választásában rejlő lehetőségek megközelítését. A figyelemirányítás, a hangulatteremtés és az értelmezés legfontosabb eszközeire (nézőpont, távolság, fényviszonyok, kameramozgás, szerepjáték, montázs) irányítjuk a figyelmet, és ezek hatásmechanizmusát értik meg a diákok művek példáin és művészi tevékenységen keresztül. A filmkészítés feltételei és legfontosabb mozzanatai válnak világossá, különösen a forgatókönyvírás szempontjai. A fiatalok megismerhetnek filmkészítésekről készült dokumentumfilmeket, alkotók (rendezők, operatőrök, színészek stb.) nyilatkozatait a filmforgatás folyamatairól. Treatment készítése, forgatókönyvírás vagy egyszerűbb rajzfilm, és egy történetet sugalló fotósorozat alkotása lehet a művészi tevékenység. Fő téma a fikció és valóság kérdésköre, és ezen belül az érzelmi hatás.

Jelenségek a médiában: a reklám (a szándék, a hatás eszközei, pszichológiai jellemzők, látvány és hangzás összekapcsolása). Tudatos médiahasználat az egyén és a társadalom szempontjából: szellemi önvédelem, a kereskedelmi célú médiatartalmak kezelése – tudatos fogyasztói magatartás kialakítása; az információbiztonság, a közzsféra és a magánszféra a médiában. A média társadalmi szerepe, használata: médiaetika, mediaszabályozás, információáramlás irányítása, a véleményformálás lehetőségei, feladatai.

A mozgóképi közlésmód kifejezőeszközei; szövegépítkezés a hagyományos és az új médiában, képi eszközök a digitalizáció előtt és most; az audiovizuális elemek esztétikai szerepe a művészi alkotásoknál, és céljai a kereskedelmi célú tartalomszolgáltatásban.

Órakeret: 34 óra**Előzetes tudás**

A 9. osztályos mozgóképkultúra és médiaismeret tanulmányai, különös tekintettel a műfaji sajátosságokkal és a hatáskeltés eszközeivel kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tantárgyi célokat az alábbi témák feldolgozásával valósítjuk meg:

A látvány mozgóképi ábrázolása, a kameramozgások, utalások, időbeliség, megvilágítás és ezek hatása a nézőre. Valószerűség és fikció megjelenítésének képi eszközei. A vágás lehetőségei: párhuzamos és asszociációs montázs; flash-back; lineáris és nemlineáris történetépítés és ezek megjelenítése.

A szereplő a mozgóképen: archetípusok vizsgálata, egyéniség, fotogenitás, színész és civil szereplő, a viselkedés a kamera előtt, színészi képesség, testbeszéd, a viselet, játzmák, mit mond a szereplő és hogyan.

Valóságos/valószerű, dokumentumfilm/játékfilm.

A mozgókép a fogyasztói társadalom szolgálatában, a reklám, mint vizuális mű.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A fiatalok megismerik a filmkészítés formanyelvi eszközeit, a tartalom és a struktúra összefüggéseit hozott példákon keresztül. A montázs sajátos lehetőségeit megismerik. A látvány és hangzás érzelmekre gyakorolt hatásaival, és a hangulatkeltés vizuális eszközeivel foglalkoznak.

A szereplők választása és a színészi munka értelmezhetővé válik számukra a tartalom, az archetípus és a mondanivaló szempontjából.

Értelmezési gyakorlatokat végeznek:

Nem-lineáris és összetett cselekményű szövegformák felismerése, tagolása, értelmezése, létrehozása, elemzése.

Adott szöveg fikciós vagy dokumentum-jellegének megfigyelése, felismerése;

Összetettebb tér- és időviszonylatok, illetve karakter- és konfliktusviszonylatok felismerése.

Feldolgozásra ajánlott klasszikus művek:

Robert J. Flaherty: Nanuk az eszkimó, 1922, Charlie Chaplin: Aranyláz, 1925; Dziga Vertov: Ember a felvevőgéppel, 1929, Orson Welles: Aranypolgár, 1941; Luchino Visconti: Megszállottság, 1943 ; Vittorio de Sica: Biciklitolvajok, 1946; Jean-Luc Godard: Kifulladásig, 1959; Alfred Hitchcock: Psycho, 1960, Tarr Béla: Családi tűzfészek, 1972, Gothár Péter: Megáll az idő, 1981

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom és az esztétika ismereteire, valamint az informatika, a művészeti szaktárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

A filmkészítés, formanyelvi eszközök; a szereplő; a montázs; fikció és valóság; érzelmi hatás; nemlineáris cselekményű történet; a forgatókönyv, internet, közvetítő közeg, bullying, gyűlöletbeszéd, kommunikáció, információ és dezinformáció, képernyőidő, digitális lábnyom, időbeli változás vizuális megjelenítései, folyamatábra, képregény/storyboard kommunikációs felület, üzenet, hír/álhír, figyelemirányítás, kommunikációs cél, hatáskeltés vizuális eszközei, valóság/fikció, dokumentálás, befolyásolás

A fejlesztés várt eredményei

A diákok a filmkészítés alaplépéseivel, feltételeivel tisztában vannak, a forgatókönyv jellemzőit ismerik. A szereplők jellemzőinek értelmezésére a tartalom szempontjából képesek. A mondanivaló, az érzelmi hatás, és a hangulatkeltés eszközeire ráismernek, értelmezni tudják ezeket, és értékelni tudják művészi jellemzőit. A nem-lineáris cselekményű történetek elemzésére képesek, és a montázs szerepét ismerik. A fikció és valóság viszonya értelmezhetővé válik számukra filmalkotások alapján. Képes különböző médiatermékek értő befogadására. Ismeri a különböző médiumok formanyelvének alapvető eszköztárát, érzékeli ezek hatását az értelmezés folyamatára, valamint képes ezeknek az eszközöknek alapszintű alkalmazására is saját környezetében. Ismeri a modern tömegkommunikáció fő működési elveit, jellemző vonásait, érti, milyen társadalmi és kulturális következményekkel járnak a kommunikációs rendszerben bekövetkező változások, ezek hatásait saját környezetében is észreveszi. Értelmezni tudja a valóság és a média által a valóságról kialakított „kép” viszonyát, ismeri a reprezentáció fogalmát, és rendelkezik a médiatudatosság képességével.

Ismeri a médiareprezentáció, valószerűség és hitelesség kritériumait, a fikciós műfajok illetve a dokumentumjelleg különbségeit, a sztereotípiát, tematizációt, valóságábrázolást, hitelességet, hír fogalmait. Képes saját értékelő viszonyt kialakítani ezekkel kapcsolatban. Ismeretekkel rendelkezik a médiaetika és a médiaszabályozás főbb kérdéseit illetően, saját álláspontot tud megfogalmazni azokkal kapcsolatban. Érti a média etikai környezetének és jogi szabályozásának tétjeit.

11. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A mozgóképkultúra és médiaismeret célja ebben az évben, hogy a történetben kibontakozó átalakulási és fejlődési folyamatokra helyezze a hangsúlyt. Feltehető a kérdés, hogy „te hogyan folytatnád/fejtenéd be a történetet, hogyan alakulna, ha így vagy úgy folytatódna, mi az üzenet, ha a történetet úgy alakította a rendező, ahogy, és mi lenne, ha másként folytatta volna?” Elsődleges a rendezés jelentőségének megismerése. Olyan műveket ismernek meg a fiatalok, amelyeken keresztül jelentős rendezők művészi szándékaival és gondolataival foglalkozhatnak (pl. A. Tarkovszkij, I. Bergman, P. Brook, P. Greenaway, Szabó István), s a társadalmi, történelmi helyzethez is kötődő, arra reagáló művészi „válaszokkal”. A jelentős rendezők mellett iskolákhoz kötődő rendezők alkotásait is megismerik, megértve a közös jegyeket, célokat. Foglalkoznak a mozgóképi mű elbeszélő szerkezetével, valamint a stílussal, és a korstílussal. Eljutnak a műelemzés, a filmkritika írásáig, és kreatív tevékenységük lehet a filmkészítés. A magyar film: alkotók és alkotások; a magyar filmművészet jelentősége és értékei a nemzeti kultúrában; a magyar film korszakai, sajátosságai; jeles magyar rendezők és színészek.

Jelenségek a médiában: a klip, amelyben a ritmusnak, s a folyamatnak, (illetve a folyamat megszakításának, hiányának) a filmtől eltérő jellegét ismerik meg. („stíluhák”, plágium, fragmentum)

Kultúra és tömegkultúra: hatása az egyénre és a társadalomra; esztétikai minőség és a fogyasztói társadalom kölcsönhatása; jelenségek a médiában és a filmművészetben – sztárok, szerepek, sztereotípiák, életformák; a virtuális valóság.

Órakeret: 34 óra

Előzetes tudás

A 10. osztály mozgóképkultúra és médiaismeret tanulmányai, különös tekintettel a hangulatkeltés eszközeivel, a nem-lineáris történetvezetéssel, a forgatókönyvvel és a film formanyelvi eszközeivel kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok a választott filmeket és filmrészleteket adott szempontok alapján értelmezik, és megismerik a rendező szándékait és szempontjait. Ezek segítségével foglalkoznak a mű szerkezetével, a rejtőzködő szerkezettel, a makro- és mikroszerkezettel, valamint értelmezni tudják a ritmus és a szubjektív idő jelentését.

A stílus, a stílusalkotó elemek, a személyesség és a filmtörténeti korstílusok megközelíthetőkké válnak számukra a hozott példák alapján.

Az alábbi stílusirányzatok alkotásaiból válogathatunk: dokumentarizmus, német expresszionizmus, francia avantgárd, szovjet avantgárd, olasz neorealizmus, francia új hullám, cseh új hullám, német új film, budapesti iskola.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A fiatalok megismerik jelentős rendezők alkotásait, bepillantanak valamely alkotói életútba és az alkotó művészettel kapcsolatos gondolataiba.

Filmalkotásokról szóló írásokat, kritikákat, elemzéseket, filmesztétikai tanulmányokat ismernek meg, és maguk is készítenek elemzést, kritikát.

Fogalmat alkotnak az egyéni stílusjegyekről és filmművészeti korstílusokról.

A filmalkotásokban megmutatkozó fejlődési utat értelmezik és értékelik.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, a történelem, az esztétika ismereteire, valamint az informatika, és a művészeti szaktárgyak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

rendezés; a mozgóképi mű szerkezete; fejlődési út, folyamat és ritmus; stílus és korstílus, média-törvény, filmtörvény, algoritmszabályozás, médiaetika, közösségi médiahasználatot vezérlő algoritmusok, FOMO jelenség blogger, vlogger, YouTuber, influencer, kommentelés, montázs, filmelbeszélés, képkivágás, kameraállás, digitális kép, kultúra, civilizáció, művészet, magas-vagy elitkultúra, populáris vagy tömegkultúra, archetípus, kultúraközvetítés, szerzői és műfaji, giccs, sztár, celeb; influencer, fikció és dokumentum, neorealizmus, modern film, Budapesti iskola, szerzői film, kísérleti film, közönségfilm, történelmi parabola, irodalmi adaptáció, filmszatíra, animációs film

A fejlesztés várt eredményei

A diákok képesek a filmek elemzésére és értékelésére. Vannak ismereteik jelentősebb rendezők alkotói útjáról, sajátos stílusjegyeikről, és betekintést nyertek a filmtörténet néhány korstílusába. Rálátnak a rendezői munka mibenlétére, a történetben elmesélt fejlődési út fordulópontjait a mondanivaló és a művészi értékek szempontjából értelmezni képesek. Rendelkezik átfogó egyetemes és magyar médiatörténeti ismeretekkel. Ismeri a különböző médiumok specifikumait, a

fontosabb műfajokat, szerzőket, műveket. Ismereteket szerez a filmkultúra területéről: érti a szerzői kultúra és a tömegkultúra eltérő működésmódját; felismeri az elterjedtebb filmműfajok jegyeit; különbséget tud tenni a különböző stílusirányzatokhoz tartozó alkotások között. Ismeri a magyar filmművészet főbb szerzőit, jellegzetességeit és értékeit. Tisztában van a sztárfogalom kialakulásával és módosulásával. Azonosítani tudja a sztárjelenséget a filmen és a médiában. Képes ismert filmszereplők és médiaszemélyiségek imázsának elemzésére, a háttérben fellelhető archetípusok meghatározására. Tisztában van a média véleményformáló szerepével, az alkotók és felhasználók felelősségével, az egyének és közösségek jogaival. Ismeri a norma és normaszegés fogalmait a médiában.

Tudatosítja magában a nyilvános megszólalás szabadságával és felelősségével járó lehetőségeket és lehetséges következményeket, tisztában van a digitális zaklatás veszélyeivel. Tudatos médiahasználóként állást tud foglalni a média által közvetített értékek minőségével kapcsolatban.

GAZDASÁGI ISMERETEK

Bevezetés

A Waldorf-iskola egyik célja, hogy a gyermeket bevezesse az őt körülvevő társadalomba, hogy annak építő, formáló tagja tudjon lenni. Ehhez elengedhetetlenül szükséges, hogy megismerje, értse, átgondolja kora és a régebbi korok társadalmi, gazdasági folyamatait. A társadalmi szociális organizmus megismerésének alapjául a társadalom egymással életösszefüggésben lévő három egységének, a gazdasági, a jogi és a szellemi életnek a szabályszerűségeit kell a gyerekek elé tárunk a 10-18. életév között, a mindenkori életkori sajátosságoknak megfelelően. Meg kell mutatnunk, hogyan áll benne az ember, mint egyén a társadalom három rétegében. A tantárgy tanítása során fokozottan támaszkodik a földrajzi, történelmi, matematikai ismeretekre.

Rudolf Steiner az első Waldorf-iskola megalapításával a jövő nemzedékek számára vázolt fel egy utat. A modern kori ember legégetőbb kérdése, a szociális kérdés megválaszolására, egy új szociális impulzus megjelenítésére tett kísérletet. A szociális és gazdasági ismereteket az életismeret, a szabadvallás és az euritmia, mint szociális művészet mellé állította alapnak.

Célok és feladatok az 5-8. évfolyamig:

Az általános iskolai szakaszban a szociális és gazdasági ismeretek tanulása során arra törekszünk, hogy a gyerekekben kialakuljon egy kép arról, hogy a gazdasági folyamatokban a testvériség, a jogi viszonylatokban az egyenlőség, a szellemi-kulturális szférában a szabadság kell legyenek a meghatározók erők, ahhoz, hogy megfelelő környezetet biztosítson a társadalom a szociálisan érzékeny, de kiteljesedő emberi személyiség kifejlődéséhez. Ezen az új nézőponton keresztül mutatjuk meg a gyerekeknek az ember kapcsolatát az őt körülvevő természeti és társadalmi környezettel, és alakító szerepét a világban.

Mára már a gazdasági életben a javak előállításában kialakult a világméretű testvériség, hiszen mire szellemi tervből és ásványi nyersanyagból elkészülnek és a kereskedelem segítségével a használatunkba kerülnek a minket szolgáló használati eszközeink, addigra az egész Földet bejárják. A jog előtti valódi egyenlőségre is egyre komolyabb törekvések láthatók az elmúlt évszázadokban. A szellemi életnek a jog által biztosított szabadsága és a gazdaság általi nem piaci alapú finanszírozása terén is naponta elének tárulnak a jelen feladatai és eredményei is. Ezekre az emberiség élete során kibontakozó folyamatokra kívánunk e tantárgy keretein belül rátekintést nyújtani a felnövekvő nemzedékeknek, hogy ezáltal is képesek legyenek alkotó állampolgárokká válni.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A Waldorf-tanterv egyik gazdasági ismeret epochája által a 11 éves gyermek úgy pillanthat rá az ember születésére, mint ahogy azt a görögség tette: az isteni világ felé forduló ember tekintete egyre inkább a többi ember felé fordul. Felfedezik, hogyan kíséri egyik ember a másikat, hogyan állnak egymással harmóniában az együtt élő emberek, akik más-más képességek birtokában vannak. Hogyan szerveződik az egymásrataltságból társadalommá az emberiség. Az ember ember közti testvériség legkifejezőbbben a gazdasági életben jelenik meg. Ennek a szépségét, sokrétűségét kell, hogy felfedezzék a képzeletbeli és a valós utazások során.

Javasolt témakörök

- Az ötödik osztályban a napi élet ismeretéből indulunk ki. Kiválasztunk egy tárgyat a környezetünkben: végigkövetjük azt utat, ahogy hozzánk került ez a tárgy. Lehet ez például egy füzet, egy csomag tea, vagy vaj a konyhaasztalról, vagy bármi más.
- A füzet útját visszavezethetjük: az azt elvárásként megjelenítő tanároktól, az iskolai igényeket összesítő gazdaságvezetőn át a szállítóig, a kereskedőig a füzetgyáron át a papírgyárig és onnan egészen az alapanyagul szolgáló megfelelő cellulóztartalmú facsemetéket elültető gazdáig.
- Felfedezhetjük, hány ember munkája kellett hozzá közvetlenül: tisztelettel tekinthetünk a papírgyári munkásokra, akik a hőségben dolgoznak; a kamionsofőrökre, akik hetekig az úton vezetik az óriás teherautóikat; a darusra a kikötőben, aki nagy magasságba felemelkedve rendezi a fülkéből a hatalmas konténereket; a büfésre aki a szolgáltatói oldalról enni ad mindkettőjüknek...
- Az igazi meglepetést az okozza, amikor áttérünk a közvetve segítőkre: az útépítő munkásokra, a mérnökökre, akik a gépeket tervezték; a tanítókra, akik mindnyájuknak megadták az alapot ahhoz, hogy azzá váljanak, amivel épp a közösséget szolgálják...
- Érdeemes felkeresni egy-egy üzemet, meghívni a választott témánkban megjelenő szakembereket, meséljenek az életükről, munkájukról.
- Kísérletet tehetünk arra is, hogy az időben rátekintsünk arra is, mikor, hol, hogyan született meg a történelem során az első abból a vizsgált eszközből, aminek a kialakulását végigkövettük a jelenben; és arra is, hogy milyen valós emberi igényből születik meg egy tárgy. Megpróbálhatjuk magunk is előállítani a választott terméket.

Órakeret: 30 óra**Előzetes tudás**

A gyermekek a harmadik osztályos „mesterségek-korszakban” megismerkednek a földre teremtett embernek azzal a képességével, hogy a természetben talált, természetből anyagokból hogyan képes önmagát ellátni az életszükségleteihez elengedhetetlen tárgyakkal. Negyedik osztályban pedig egyszerű módon ismereteket szereznek a „honismeret korszakban” az ember és a táj viszonyával, kölcsönhatásával. Ezenkívül rendelkeznek azokkal az alapvető számolási és önálló ismeretszerzési képességekkel, melyekre a gazdasági és szociális ismertek tanulása során építünk.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek szerezzenek egy eleven, átélhető képet arról, hogyan kapcsolódik egyik ember munkája a másikéhoz az embertársainkban felmerülő igények kielégítése során. Kezden el ébredni a gyerekekben egy szociális érzékenység az őket körülvevő tárgyak kapcsán.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Legyen képes a gyermek a választott tárgy útját a kész terméktől az alapanyagig néhány mondatban elmesélni. Fedezze fel, hogy az egyes emberi munkatevékenységek miféle képességek által válnak hasznossá a társadalom számára!

Kapcsolódási pontok

A tantárgy tanulása során jól használhatók a Kárpát-medence földrajza kapcsán tanult ötödik osztályos ismeretek: hiszen mai világban egy nemzetgazdaság teljes mértékben beleágyazott világ gazdaságba. A tantárgy sokrétű lehetőséget biztosít a matematikából szerzett ismeretek gyakorlására, valamint a mértékegység-váltások gyakorlati hasznosítására.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Munka, közvetett és közvetlen, alapanyag, árú, szállítás, szociabilitás, kölcsönösség, termék, késztermék.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje fel az őt körülvevő tárgyi környezetben azt a rengeteg emberi erőfeszítést, ami által ő használhatja azokat. Legyen képes néhány szóban elmondani a választott termék születését. Megpróbálhatja önállóan kikutatni egy általa választott másik tárgy születését. Megjelenhetnek a környezettudatosságnak az alapjai is a tanulmányok következtében. Felébredhetnek a másokért érzett felelősség és hála érzései is az epocha során.

6. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A gyermekben a 12 évében egyre inkább el kezd ébredezni a világ megértése iránti vágy. Még egy inkább gyermeki nézőpontból, de a gyerekek megnyílnak a felnőttvilág kérdései felé. Nagyon szeretnének, nagy, komoly a családban, a környezetben hallott problémákhoz, gondolatokhoz kapcsolódni. Rendkívül nyitottak az emberek közötti viszonyok észlelésére és megértésére: ezekben a kérdéseknél a fókuszban testvériség eszméje helyett sokkal inkább a kölcsönösség elve áll. Ahogy Római történelemben az ember és ember közötti törvényekben, úgy közöttük is megjelennek az első kérdések a jogi élettel kapcsolatban.

Megjelenik a pénz természetének, a pénz ismeretének megértésére való igény is. A hatodik osztályban a gazdasági ismeretek tanítása során a középpontban pénz metamorfózisa áll. Fő kérdésünk, hogyan juthatunk el a pénz születésétől annak felismeréséig, hogy a pénz a legszellemibb jelenség a világban: mi módon szolgálja a pénz az szellemi életünk működését – feladatunk, hogy a gyermek ismerje meg az alapvető gazdasági folyamatok egészséges kialakulását, hogy majd ráismerhessen azokra a környezetében is.

Javasolt témakörök

- A gazdaság fő részeinek, a termelésnek, a kereskedelemnek és a fogyasztásnak az összekapcsolódását bemutatni az epocha során.
- Megmutatni a pénz nélküli kereskedelmet Herodotosz és XIX. századi utazók leírásai alapján.
 - Bemutatni a cserekereskedelmet.
- Tárgyaljuk a pénz keletkezését: Miért épp a görög gondolkodás megjelenésével egy időben születik? A pénz keletkezésének helye az a Lüdia, ahová a görög hagyomány Tantalosz legendáját teszi. Hogyan lett az arany-ezüst ötvözetből a mai papírpénz. Kik voltak, vannak a pénzeinken?

- A munkamegosztás megjelenése a társadalomban. A pénz összehozza a termelőt a fogyasztóval. Milyen, amikor a pénz kommunikációs eszköz, és milyen, amikor csere-eszköz? Hogyan biztosítja a kölcsönösséget a termelők és fogyasztók között?
- Piac. Ahol individuális teljesítmények találkoznak szükségletekkel a pénz segítségével. Tegyük látogatást egy nagybani zöldségpiacon. Hozzunk létre az osztályban is egy cserepiacot kisebb használati tárgyakkól. Figyeljük meg az itt lezajlott folyamatokat.
- A középkori városok piaccal kapcsolatos szabályait is tekintjük át. Hogyan védték a vevőt? Hogyan jön létre az árú?
- A pénz, mint jogi kategória. Az árú-pénz egyensúlyának szükségességét megmutatni. Mutassuk be az infláció és a defláció kialakulását.
- A tőkepénz kialakulása. A munka képességek szerinti differenciálódásával megjelenik a tőke keletkezésének a lehetősége. A tőke megszületésével lehetővé válik a hitel-pénz megszületése. Ahhoz, hogy az ég /a szellemi/ a földdel /fizikai/ összekapcsolódjon, kell a 'bizalom' jelentésű szavunk 'hitel' (a 'hit' szóból ered a kifejezés; mint ahogy a 'credit' szó is a 'credó'-ból). A hitel segítségével tud a találmány megvalósulni és a gazdaságban más emberek szükségleteit kielégíteni.
- Végül manapság megjelent a számlapénz is, ami már fizikálisan nincs is megjelenítve.

Ezen epocha során fel lehet keresni egy piacot, egy bankot és a Nemzeti Bank oktatóköz-pontját is.

Órakeret: 20 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban megszerzett gazdasági alapfogalmak, mint szükséglet, árú, fizikai és szellemi munka, termelés, alapanyag. Görög mitológia.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermek ismerje meg a pénz természetét, a pénz mögött álló gazdasági folyamatokat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A gyerekek szerezzenek ismereteket a valós gazdasági folyamatokról. Ismerjék fel az egyes ember szerepét és felelősségét a társadalom gazdasági szereplőjeként. Ismerkedjenek meg olyan alapfolyamatokkal, melyekkel az egyén kapcsolódik a társadalom többi szereplőjéhez.

Kapcsolódási pontok

A korszak során építünk a földrajzból szerzett ismeretekre Európa földrajzával kapcsolatban. Kapcsolódunk a középkor történelme során tanult városok kialakulásához, valamint a társadalomban megjelenő új szerepek ismeretéhez. Matematikában pedig a százalékszámítás gyakorlati felhasználására is jó lehetőséget nyújt ez a tárgy.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Valós emberi szükségletek, cserekereskedelem, vásárló pénz, hitel, hitel pénz, árú pénz, tőke pénz, munkamegosztás, gazdaság, termelő, fogyasztó.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje fel, hogy a kezébe kerülő pénznek nincs saját értéke, és értékteremtő képessége. Tudjon különbséget tenni a pénz egyes szerepei között. Ismerje fel azt a morális felelősséget, ami az árúk előállításához és a pénzzel való vásárláshoz kötődnek. Legyen képes saját szavaival leírni gazdasági fogalmakat. Tudjon önállóan példát hozni tőkeképzési helyzetekre egy kisvállalkozásban. Nyerjen rátekintést az egészséges gazdasági folyamatokra, hiszen hatodik osztályban még az alkotó ember megismerésén van a hangsúly.

7. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A hetedik osztályban az adó, mint adomány megismerése a fő cél a gazdasági ismeretek elmélyítése során. A gyerekek a saját iskolájuk, mint a szabad szellemi élet egy intézménye felől közelítve ismerhetik meg annak a jog által biztosított gazdasági környezetnek a kialakulását, amiben élnek. A gyermekek megismerésében egyre nagyobb szerep jut a vitának, mint megismerési útnak. A tantárgy feldolgozása során egyre nagyobb teret biztosítunk eme képesség kialakulásának. Rövid rátekintést kaphatnak arra a folyamatra, ami során a felismert érdekekből a jogi élet segítségével társadalmi megegyezés alakulhatott ki az emberek között a teokratikus társadalmi formáktól a demokráciához vezető úton. Eljuthatnak az alapvető állampolgári ismeretek kialakulásától a valós állampolgári kompetenciák felé. Felismerhetik az emberi együttélés szabályainak születését a belátástól az alkotmányig; a tizedtől egy lehetséges igazságos adózáshoz, közteherviseléshez.

Javasolt témakörök

Mint mindig a Waldorf-pedagógiában itt is a jelenből, az egészből haladunk a részek, részletek megismerése felé. Az iskolánk működéséből a múltba, és onnan egy lehetséges jövő felé.

- Mi kell ahhoz, hogy az iskolánk működni tudjon: – dologi feltételek, szolgáltatások, személyi feltételek... Ezek költségek, amik fedezéséhez tervezésre, költségvetésre van szükség. Honnan van ehhez a pénz? Hogyan kerül a pénz a gazdaságból, ahol megtermelődik az oktatásba? Ki garantálja, hogy ez megtörténjen? Kik, milyen arányban járulnak hozzá? Mit jelent az, „az egyenlők egyformán, a nem egyenlők pedig különbözően járulnak hozzá...” elv? Hogyan lehet eljutni az ehhez szükséges társadalmi megegyezésig?
- Az oktatás, a „szellemi élet” költségeinek fedezése a gazdaságban megtermelt értékekből lehetséges. Az államnak szerepe, hogy a társadalmi megegyezést törvénybe foglalja, és gondoskodik a betartásáról.
- Az állam szerepe: törvényekkel biztosítani a szabad iskolaválasztás jogát.
- Megvizsgálni egy régi falu működését. Miben voltak az emberek önállóak? Mit tudtak közmunkával, összefogással tenni a közösségért? Miből lehetett fenntartani a jegyzőt, mint a jog, a tanítót, mint a szellemi élet és a papot, mint a lelki élet gondozóját? Miért nem lehetett helyi szinten gondoskodni a külső és a belső biztonságról? Miért kellett ehhez országos összefogás? Mik azok a közös terhek, amiket együtt kellett vállalni?
- Megvizsgálni az István király által kialakított államszerkezetet. Kik milyen szolgálatot láttak el? És kik felé irányult a szolgálat? Ki gondoskodott az ország külső biztonságáról, ki a belső jogi

bíráskodásról, ki a lelki egészségről, ki a gyógyításról? Kik adóztak terményben, kik szolgálatban, kik katonai szolgálatban, kik pénzben? Hogyan valósult meg a végrehajtás, elszámoltatás?

- Milyen adózási lehetőségek, ötletek élnek, jelennek meg ma a világban? Milyen lenne, ha minden adó megszűnne, és csak fogyasztási adókkal járulnánk hozzá a közösség életéhez? Ebben az esetben mindenki a fogyasztása mértékében adózna. Képesek lennének-e a közgazdászok, képviselők egy ilyen rendre átalakítani a jelenlegi rendszerünket?
- Lehet kitölteni egy szja bevallást a gyerekekkel.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

A gyermekek rendelkeznek az alapvető gazdasági fogalmak terén ismeretekkel. Ismeretek a középkori társadalmak társadalmi berendezkedéséről.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek kapjanak egy életkoruknak megfelelő rálátást a társadalom szerkezetére. Legyenek tudatos állampolgárok, akik belátásból járulnak hozzá munkájukkal, akaratukkal a társadalomhoz.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Jussanak a gyerekek belátásra a kulturális, a gazdasági és a jogi szféra feladatairól és kapcsolódási pontjairól a társadalomban. Fedezzék fel, milyen felelősséggel jár az ember részvétele a társadalomban.

Kapcsolódási pontok

Történelemből az európai városok, társadalmak, társadalmi rendek kialakulása. Matematikából az arány és százalékszámítás már képletek szerinti számítása. Anyanyelvből az üzleti levélírás felhasználására mutatkoznak lehetőségek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Adó, állami szféra, gazdasági szféra, kulturális szféra, közteher, közfeladat, közbiztonság, állampolgári szabadság és kötelesség.

A fejlesztés várt eredményei

Ezen nagy képek megvitatásán, vezetett beszélgetésein keresztül felébredhet a gyerekek érdeklődése a felnőtt világ eme sokat emlegetett társadalmi kérdései iránt. Képesek lehetnek felismerni és elmondani a modern társadalom működésében az adók, az adózás szerepét. Röviden legyen képes a saját szavaival elmondani, mi az állami-jogi élet, a gazdasági élet és a szellemi élet feladata a társadalomban. A tanulók értsék az alapvető állampolgári kompetenciákat.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 14 éves gyerekek figyelme befelé, az ember belső kérdései felé fordul. Az individuum szerepe, feladata a világban a fő kérdés, melyhez csatlakozik a személyes jövővel kapcsolatos kérdések ébredése is. Ekkor mintegy összegzi, az addig megszerzett tudását és kíváncsi arra, miként tudja a szintetizált ismereteit alkalmazni. Ebben az életszakaszban a figyelem az egyéni biográfiák felé fordul.

Javasolt témakörök

A tanulók ismerjék meg részletesen egy nagy gazdasági világszereplő életútját. Jó lehetőséget nyújt erre Henry Ford, vagy a Rothschild család felemelkedésének bemutatása. Megjelenhet esetleg a kortárs Steve Jobs is a feldolgozható életrajzok között. Ehhez a következő szempontokat alkalmazzuk:

- Melyik életszakaszában találkozott a későbbi életfeladatával?
- Milyen volt a világ, a gazdasági társadalmi környezet, amikor megkezdte tevékenységét?
- Milyen társadalmi igényt fedezett fel?
- Hogyan építette fel a vállalkozásait?
- Milyen emberi képességei segítették az életműve megalkotásában?
- Milyen hatást gyakorolt kora közvetlen gazdaságára és tágabb környezetére?
- Milyen hatással volt a történelem alakulására?
- Hogyan van jelen a kiválasztott személy munkásságának eredménye a mai világgazdaságban, és a ma élő hétköznapi emberek életében?

Órakeret: 20 óra

Előzetes tudás

A gyermekek rendelkeznek az alapvető gazdasági ismeretekkel. Az előző tanév során megismerkedtek sok ember biográfiájával. Földrajzból sokféle módon megismerkedtek az ember és táj viszonyával, az ember környezetformáló tevékenységével. Matematikából az arány és a százalék számítással.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek jussanak el oda, hogy teljes mértékben megközelítsék, hogy egy-egy „kiválasztott” ember milyen módon képes megváltoztatni kora gazdasági, társadalmi életét, és ennek milyen kihatásai lehetnek akár az egész emberiség történelmére is.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Legyen képes a gyermek megtalálni olyan helyzeteket egy külső ember életében, amikor az ráismer egy-egy élethelyzetben a feladatára! Legyenek képesek alapvető szinten összefüggéseket találni az egyén és a társadalom kapcsolatában, és jussanak belátásra az egyéni döntések felelősségéről.

Kapcsolódási pontok

Történelemből az ipari forradalom, ipari felfedezések. Földrajzból a világgazdaság kialakulásának következményei.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Egyéni adottságok, társadalmi környezet, egyéni felelősség, az egyes életszakaszokban rejlő feladatvállalási lehetőségek.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje meg az egyén, mint önálló individualitás világformáló szerepét. Keresse a saját magában esetleg megjelenő képességeket. Legyen képes tanári segítséggel kapcsolatot találni az egyes ember gazdasági tettei és annak politikai következményei között. Ébredjen benne egy elemző kíváncsiság az őt körülvevő technikai eszközök kialakulása és világban betöltött szerepe iránt. Legyenek képesek tanári segítséggel mérlegelni az emberi döntések közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát.

Célok és feladatok a 9-12. évfolyamon

A felső tagozaton a szociális és gazdasági ismeretek elsajátítása kapcsán az általános iskolai szakaszban kialakult képet, tudást és tapasztalatot mélyítjük, tagoljuk tovább arról, hogy a gazdaságban a testvériség, a jogban az egyenlőség és a szellemi-kulturális szférában a szabadság legyenek a meghatározók az egészséges szociális életben. Érzékeljük, hogy a szociális organizmus hármas tagozódása nem egy idea, amit meg kell valósítani, hanem ez a valóság, ami jelenleg is működik, csak nem tökéletesen. Példákon keresztül megmutatjuk, milyen tünetei vannak a jelenkori kapitalizmus „működési rendellenességeinek”.

A szociális organizmust az emberek hozzák létre, így az ember fejlődésével párhuzamosan változik, változnia kell. Az emberiség minden korszakát egy meghatározott emberi életterület különösen kiemelkedő fejlődése jellemzi, a mostani kultúrkorszakban a gazdasági élet alakítása a vezető feladat. Bemutatjuk, hogy amíg a gazdaság középpontjában a munka áll, a gazdaság megőrzi emberi arculatát, de ha a gazdaság elhagyja az embert szolgáló minőséget, akkor rombolóan hat a szociális organizmusra, az emberre és végül a természetre.

9. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A gazdaság területén megjelenő testvériség gondolatának megértése.

A munka

Hogyan teszi a munka, az embert, a föld polgárává? Mit jelent a fizikai és mit a szellemi munka, miben hasonlóak és miben különböznek? Milyen hatással van a munkamegosztás fokozódása az emberi munkára, ennek milyen következményei vannak? Mi hiányzik a gépesített, hatékony,

részfeladatokra bontott munka kapcsán az embernek? Mi történik a ha a szellemi munka szakosodik? Mit lehet megfizetni: a munkaerőt, időt, tevékenységet vagy a munka által létrehozott javakat?

Mini-gazdaság kialakítása

Egyszerű, papírból, kézzel készíthető tárgy az áru. Az áru mindig olyan legyen, ami az időszakhoz illik, és ténylegesen el lehet adni bazárban vagy iskoladíszítéshez használható (pl. csillag, virág, farsangi álarc). Két termelő céget alapítunk, a piacon felismert szükséglet kielégítése céljából. A piacon egy kereskedő vásárolja fel a gyártóktól az árut, amit aztán a felhasználókhoz szállít és értékesít. A piacon ugyanazon kereskedőtől lehet gyártó eszközöket és alapanyagot vásárolni. A cél a piacon keletkező igények kielégítése és jó pénzgazdálkodás. A játék lépései: gyártás, eladás, piaci információszerzés, tervezés a következő ciklusra, alapanyag és termelő eszközök vásárlása, a ciklus értékelése. Minden piaci ciklus után beszéljük meg a tapasztaltakat, hogyan alakul ki a munkamegosztás, hogyan fejlődik a technológia, hogyan finomodnak az értékesítési stratégiák, jól sikerült-e tervezni az alapanyag és termelő eszközök megvásárlását.

Gazdasági fejlődés, világgazdaság

A gazdasági fejlődés áttekintése egy példán keresztül. Például, favágók történetének kidolgozása, hogyan alakul a termelékenység a munkamegosztás, technológiai fejlődés konkrét lépésein keresztül.

Órakeret: 34 óra

Előzetes tudás

A 6. osztályban megtanult fogalmak: termelő, fogyasztó, piac, munka, munkamegosztás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A munka lényegének megragadása: értéktermelő folyamat, olyan teljesítmény, ami minőségi igényre vonatkozik és mindig valamilyen minőségi képességnek a kifejlesztése révén jön létre. Egyszerű példákon keresztül a szellemi és fizikai munka értékteremtő képességének a bemutatása, különbségük objektív megközelítése, hogy a tanuló megértse, egyik sem alárendelt a másiknak. A termelési gyakorlat kapcsán a diákok tapasztalhatják a különböző fogalmakat, mint munkamegosztás, technológiai fejlődés, termelési hatékonyság, értékesítési stratégia, piac, pénzügyi tervezés. Az egyszerű favágók munkájából kiindulva, lépésről lépésre a különböző gazdasági fejlődési pontokat bemutatva eljuthatunk a globalizációhoz, mint a jelenben működő gazdasági berendezkedéshez. A fokozatos felépítés során magától megmutatkoznak a jelen gazdaság torzulásai.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A munka és munkamegosztás kapcsolódása a termeléshez a növekvő, egyre differenciáltabb szükségletek kielégítéséhez. A termelés folyamatának leírása, értelmezése. A kereskedelmi láncolat, áru- és pénzkörforgása. A gazdasági fejlődés lépéseinek megnevezése, példa bemutatásával.

Kapcsolódási pontok

Földrajz, történelem, magyar és matematika tantárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

Munka, szellemi munka, fizikai munka, szükséglet, termelés, jószág (javak), piac, az áru és a pénz körforgása, gazdasági fejlődés feltételei.

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló ismerje fel a munka értékét és értelmét, értse meg, hogyan viszonyul a szellemi munka a fizikai munkához, illetve e kettő az értékteremtéshez. Érteni tudja, miért van termelésre szükség, hogyan kapcsolódnak a gazdasági szereplők (fogyasztó, termelő, kereskedő, bank stb.) egymáshoz. Átlássa a munkamegosztás és technológiai fejlődés, tökékezés hatásait a gazdasági fejlődésre.

10. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A jogi életnek, mint az egyenlőség színterének megismerése.

Javasolt témakörök

- Mit jelent, mit tartalmaz a jogi szféra, milyen feladatai vannak az államnak ma? Miből, hogyan fedezi az állam a jogrend fenntartására fordított kiadásait? Mit jelent az egyenlőség a jogi életben (egyenlő súlyú vélemény, de nem azonosság)? Justitia istennő – bekötött szem, kezében kard és mérleg – a jogi élet szimbóluma.
- **Vállalkozások alapításának** és működtetésének jogi kérdései, jogi formái ma Magyarországon. Ki a vállalkozó? Mi a különbség az egyéni és társas vállalkozások között? Milyen felelősséggel jár egy vállalkozás birtoklása és működtetése? Egy sikeres magyar vállalkozó történetének megismerése.
- Szerződések
- Diákhitel szerződés és banki folyószámla mintaszerződés átnézése. Mi a különbség a megbízási szerződés és munkaszerződés között? Adásvételi mintaszerződés valamilyen tárgy értékesítésére.
- Közösségek együttműködése, írott és íratlan szabályok, szervezeti formák, jogok, kötelezettségek, döntési mechanizmusok. Waldorf-iskolák működése jogi szempontból, szervezeti felépítése, az iskola Szervezeti és Működési Szabályának, Házi rendjének közös feldolgozása.

Órakeret: 34 óra**Előzetes tudás**

A hetedik osztályban megszerzett gazdasági alapfogalmak: adó, adók típusai, adófizetés és szerepei, adóbevallás.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az egyenlőség a jogi életben az igazságosság megvalósulásaként jelenik meg, ugyanakkor a gazdasági és kulturális életben visszahúzó, igazságtalan hatású. A szellemi élet területén az individuális teljesítmények, a gazdasági élet területén az egyesülések, kapcsolódások dominálnak, melyek között kibontakozó feszültség kiegyenlítője a jogi élet. A jogi élet hozza összhangba azokat az objektív követelményeket, amelyek az emberi közösség gazdasági ellátásával járnak, és azokat a szubjektív igényeket, melyeket a szellemi törekvés támaszt. A mai magyar jogrend biztosította keretek megismertetése a vállalkozások, magánszemélyek számára, mintaszerződések áttekintése során. A közösségek belső rendező elveinek, döntési lehetőségeinek, a jogok és kötelezettségek polaritásának megbeszélése. Az iskola saját szabályainak megismerése, függetlenül azok kihirdetésétől (írott vagy íratlan), a be nem tartásuk hatásainak, a szankcióknak végiggondolása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A gazdasági és kulturális szféra alap-polaritásának kiegyenlítőjeként megjelenő jogi élet értelmezése. A magánjogi, társadalomjogi, és alkotmányjogi kérdések sokszínűsége. A tulajdonjog értelmezése, a földjog jelen formájának megértése. Az egyénekben élő jogérzék kivetítése közösségi együttműködésekben, azok közös elfogadása, betartása és be nem tartásának büntetése. Alapvető jogi szerződések kellékeinek megismerése, különös tekintettel a kisbetűs részekre. A Waldorf-iskolákban működő jogrend megismerése.

Kapcsolódási pontok

Földrajz, történelem, magyar és matematika tantárgyak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Jogi szféra, az állam szerepe, vállalkozások jogi formái, alapításának lépései, szerződések jogi kellékei, közösségek íratlan szabályai, a Waldorf-iskolák működése. Tulajdonjog, földjog.

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló meg tudja fogalmazni a jogi élet szerepét, az abban működő jogi egyenlőség lényegét. Megértse az írott és íratlan szabályok fontosságát, a jogérzet helyét és szerepét a közösségek működésében.

11. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A kulturális szféra szabadsága illetve szabadságfokozatai.

Javasolt témakörök**A szociális élet alap-polaritása**

Gazdaság	Kultúra
Értékképzés	Képesség
Közösség	Egyén

A kulturális szféra tagoltsága, társadalmi elemei: a család, az oktatás/nevelés és egyéb kulturális intézmények

A család, mint szellemi intézmény. Milyen napi, heti, havi és egyéb éves családi események vannak a Ti családokban és milyen jellemzői vannak? A közös étkezések hogyan zajlanak? Milyen ünnepeket tartotok, hogyan figyeltek egymásra?

A család, mint gazdasági egység. Családi költségvetési minták átnézése. Milyen bevételek és kiadások vannak? Melyik ezek közül az állandó értékkel bírók és melyek a változóak egy éven belül? Milyen aránya van a teljes kiadáshoz képest az élelemnek, ház/lakás fenntartásnak, ruházkodásnak, egyéb háztartási kiadásnak, kulturális kiadásnak.

Jogok a családban – kinek vannak kitüntetett jogai a családban és miért? A gyerekeknek milyen alapjoguk van és milyen joggal nem rendelkeznek? Mi történik a családtagok jogaival, ha a szülők elválnak? Miben másak a nagyszülők jogai és miért? (A kulturális szféra más elemeivel itt részletesen nem foglalkozunk).

A kultúra hármasság tagoltsága: tudomány, művészet és vallás. Mindezen területek további bontásával is lehet foglalkozni egy-egy példa, emberi életút bemutatásával.

A kulturális szféra szabadságfokai, korlátai. Az alkotói szabadság megvalósulása, példák. A megrendelt festmény, illetve élőlények klónozása mint két példa megbeszélése.

Alap-polarítások keresése és megbeszélése a gazdasági és kulturális területen.

Órakeret: 34 óra

Előzetes tudás

Az 5. osztályban tanultak, egy termék előállításának folyamata, illetve ebben a folyamatban a szellemi tőke követése. Művészeti tárgyak, történelem.

Tantárgyi fejlesztési célok

A kulturális/szellemi élet a szociális organizmusban háromféleképpen jelenik meg: (1) elemi felépítője/hordozója a család, társadalmi funkciójában (2) oktatás/nevelés és (3) a kulturális élet (tudomány, művészet, vallás). A kulturális/szellemi élet mindig az egyének individuális képességén alapul. A kultúra fejlődéséhez szükséges az, hogy a lehetőségei szabadon kibontakozhassanak. A család a kulturális és szellemi élet alap intézménye, mely az anya és apa alap polaritására épülő, mintaszerű szellemi és organikus egysége melyben a gyermeket egészségesen lehet felnevelni a nagykorúságig. A kulturális szféra szabadságának szükségszerűségét is éppen a család példáján lehet könnyen megérteni (ki dönti el, mit ünnepel, mit eszik, milyen iskolát választ, milyen kulturális programokat látogat egy család?).

A tudomány, művészet és vallás egymáshoz való viszonyának megismertetése konkrét példákon az osztály érdeklődésének megfelelően.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az ember a gondolkodó képességével hozza létre és műveli a tudomány területeit (filozófia, természettudomány, társadalomtudomány stb.). A fantázia és érzelmi erők segítségével a művészetek területén tevékenykedik: a tér-művészetben (építészet, szobrászat, festészet) és idő-művészetben (zene, tánc, irodalom). Ezen két területen úgy képes jól tevékenykedni az ember, ha vallásos létét már előzőleg kifejllesztette és ápolja.

Kapcsolódási pontok

Földrajz, történelem, magyar irodalom, matematika és művészeti tantárgyak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szabadság, értékképzés, képesség, különbség az egoista és szociális egyén között, kulturális szféra elemei, tudomány, művészet, vallás, polarítások, metamorfózis.

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló meg tudja fogalmazni a kulturális szférához tartozó elemeket, mint család, oktatás, kulturális intézmények, tudomány, vallás, művészetek. Értse, miért tudnak ezek csak szabadságban fejlődni és milyen hatással van rá a központi irányítás. Éreznie kell, hogy az élet alap polarításokon nyugszik, melyek állandó egyensúlyban tartásával lehet a fejlődést biztosítani, új szintre lépni ahol újabb polaritással találkozunk (metamorfózis).

12. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Szintézis, a szociális élet hármassága. A polarítások és hármasságok kapcsolatai. A pénz kialakulása és funkciói. A pénzintézetek működése és problémái. A gazdasági működés tükre – a kettős könyvelés.

Javasolt témakörök

Projektvezetés alapelvei

Az év végi osztálykirándulás pénzügyi feltételeinek megteremtése kapcsán az átfogó és részprojektek megtervezése, folyamatos követése, dokumentálása és értékelése. Pénzügyi terv készítése, költségvetés követése egész és rész-projektenként.

Gazdasági élethez kapcsolódó alap polaritás – a kettős könyvelés alapjai. Egy cég alapításának és főbb gazdasági eseményeinek könyvelése (főkönyvi kivonat). Egy cég felszámolásának lépései és könyvelése. A pénzügyi beszámoló fogalma, fő részének vizsgálata (az iskola előző évi beszámolója alapján). A kettős könyvelési példának az időszak végi lezárása – beszámoló készítése. Hogyan kapcsolódik az eredmény-kimutatás a mérleghez?

Alap-hármaságok keresése, megbeszélése**Pénzintézetek**

A bankok: hitel, kamat, kamatos kamat. A tőzsde: jogok adás-vétele. A pénz, mint áru, „nem romló” jószág.

Összefoglalás **a szociális élet hármasságának** áttekintése. Az asszociációs együttműködés.

Órakeret: 33 óra

Előzetes tudás

A 6. osztályban elsajátított témák: a pénz története és a pénz alapfunkciói.

Tantárgyi fejlesztési célok

A projektvezetés lépéseinek megismertetése, gyakorlati kipróbálása. A gazdasági élet objektív mérési technikáinak áttekintése, az alapvető kettős könyvelési tételeken keresztül. A könyvelés időszaki zárása, az eredmény kimutatás lezárásán keresztül a mérleg elkészítése. A pénzügyi beszámoló elemeinek megbeszélése konkrét példákon keresztül, azok objektív értékelésének lehetősége. A bank, mint a dinamikus gazdasági cirkularizációt segítő intézmény. A kamat szerepének és a kamatos kamat hatásának értelmezése, ezek hatásai a gazdasági folyamatokra. Az asszociációs együttműködés feltételei és főbb jellemzői.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis és nagy életfeladatok megfogalmazása, mint projekt és a projekt vezetés alapelveinek használata a mindennapi életben. A pénzügyi szektor jelenlegi működésének ismérvei és a bank funkciója az asszociációs együttműködésben. Konkrét pénzügyi beszámoló (lehetőleg az iskola beszámolójának) átnézése, elemzése.

Kapcsolódási pontok

Földrajz, történelem, magyar irodalom és matematika tantárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

Projektvezetés, pénzügyi jelentések, kettős könyvelés, pénzintézetek, asszociációs együttműködés

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló használni tudja a projektvezetés elemeit a saját életében megvalósítandó területekre. Be tudja mutatni a kettős könyvelés alapját és a beszámoló elemeit. A bank, mint a pénz körforgásának, véráramának fenntartója, szerepének megértése.

Ajánlott irodalom:

- A) Lothar Vogel – Az ember megvalósulása a szociális organizmusban (Ita Wegman Alapítvány 2012)
- B) Michael Spence – Az emberi szellem felszabadítása (Remedium kiadó 2008)
- C) Michael Spence – A kapitalizmus után (Remedium kiadó 2012)
- D) Rudolf Steiner – A szociális élet kérdései (Mandátum Kiadó 1990)

TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

5-8.évfolyam

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON a Nat-ban

1. A család, a családi szocializáció jellemzői, a hagyományos családmmodell
2. A család gazdálkodása és pénzügyei
3. Településünk, lakóhelyünk megismerése
4. Nemzet, nemzetiség; a haza iránti kötelezettségeink
5. A magyar állam alapvető intézményei, az állam szerepe a gazdaságban
6. Mindennapi ügyintézés, felkészülés a felnőttkori szerepekre, feladatokra
7. A fogyasztóvédelem alapjai
8. A nagy ellátórendszerek: oktatás, egészségügy és a szociális ellátás

Az egyes témakörök elhelyezhetősége a Waldorf-iskola 5-8 évfolyamán:

Az osztálytanító témakörei

A Waldorf-iskolában az osztálytanítónak középtagozaton az osztályával történő beszélgetésekre sokkal nagyobb tere van, mint amire más iskolákban az osztályfőnöki órák lehetőséget nyújtanak. Ezekben a beszélgetésekben a következő témakörök feltétlenül megjelennek (erre a Nat is utal az I.1.1 fejezetben, mely a Fejlesztési területek – nevelési célok leírásakor beszél az osztályfőnöki órák szerepére az alábbi területeken (is)): Nemzeti öntudat, hazafias nevelés; Állampolgárságra, demokráciára nevelés; Családi életre nevelés; Gazdasági és pénzügyi nevelés.

- a család, a családi szocializáció jellemzői, a hagyományos családmmodell
- nemzet, nemzetiség; a haza iránti kötelezettségeink
- mindennapi ügyintézés, felkészülés a felnőttkori szerepekre, feladatokra
- a fogyasztóvédelem alapjai

Tantárgyi tartalmak

A következő témakörök megjelennek az alsó- és középtagozat egyes tárgyaiban:

- településünk, lakóhelyünk megismerése: 4. és 5. osztályos földrajz anyag
- a család gazdálkodása és pénzügyei: 6. osztályos matematika anyag

A felső tagozatra áthelyezendő területek

- a magyar állam alapvető intézményei, az állam szerepe a gazdaságban
- a nagy ellátórendszerek: oktatás, egészségügy és a szociális ellátás
- településünk, lakóhelyünk megismerésének összetettebb kérdései

A fentiekén felül a Nat is kiemeli azt a lehetőséget, hogy bizonyos témakörök témahetek, tematikus hetek, tematikus napok, tehát különböző projektek keretében is megjelenhetnek. Erre példák a Natban: Családtörténeti kutatás, Településkutatás, Szakmák, foglalkozások, mesterség és hivatás

9-12. osztály

A Waldorf-kerettanterv két választási lehetőséget kínál fel:

A) Az iskola választható tárgyként használja a Nat 2020-ban szereplő Állampolgári ismeretek tárgy témaköreivel kibővített, alább bemutatott Társadalomismeret tárgyat.

B) Az állampolgári ismeretek tantárgy tartalmai és követelményei beépülhetnek egyéb tantárgyakba (pl. történelem, osztálykísérői óra, társadalomismeret, gazdasági ismeretek, projektek, témaheft), vagy 12. osztályban külön tantárgyként epocha/szakóra formájában is megjelenhetnek.

TÁRSADALOMISMERET**Bevezetés**

A társadalomismeret tantárgy bevezetésére abban az életkorban kerülhet sor, amikor a fiatalok figyelmét, érdeklődését szándékaink szerint egyre inkább az őket körülvevő szűkebb majd tágabb környezet felé irányítjuk. A nemi éréssel ugyanis hajlamossá válnak arra, hogy túlzottan önmaguk felé forduljanak, saját megváltozott érzéseiket, gondolataikat helyezték figyelmük középpontjába, nekünk azonban életérzésüket ellensúlyozandó éppen az a dolgunk ekkor, hogy felmutassuk számukra a világ érdekességeit, összefüggéseit, logikus felépítettségét.

A tantárgy nagy segítséget nyújthat a fiataloknak e téren.

A tanított területekkel tudatosítjuk bennük a család és a társadalom szerkezetének, összetételének jellegzetességeit, a gazdasági folyamatok tartalmait és hatásukat a mindennapi életünkre, a munka világának kihívásait, a pénz szerepét, mozgását, a pénzzel való kapcsolatunk kultúráját. A családot ebben a vonatkozásban az emberi szerveződések legkisebb egységeként tárgyaljuk, és megmutatjuk, hogy milyen messzemenő következményei vannak egyes családi helyzeteknek, bizonyos életformáknak. Ennek kapcsán természetesen lehetőség nyílik az egyes évfolyamokon bizonyos nagyon fontos személyes döntési szituációk kibontására, megbeszélésére, és ezeken keresztül a fiatalokat érintő morális kérdések megvitatására is.

Célunk tehát egyfelől annak megmutatása, hogy életünkkel számtalan szálon kapcsolódunk a társadalom egészéhez, másfelől a leendő felnőttekben a személyes felelősség felébresztése. (A 11. évfolyam végi szociális gyakorlat nagyon fontos tapasztalatot jelent számukra e téren.) Ugyanakkor a fiataloknak látniuk kell, hogy a helyes életvezetés, a jól megválasztott élethelyzetek, döntések végső soron saját boldogulásukat segítik majd elő. Pedagógiánkban hiszünk abban, hogy az iskolát elhagyó tanítványainknak ideákra, a vágyaik megfogalmazására és a realitás, a lehetőségek világos felismerésére egyaránt szükségük van. Olyan emberek nevelését tűztük ki tehát célul, akik a bennük megfogalmazódott elképzelések megvalósításának bátran nekifognak, és akik ugyanakkor nem rettennek vissza a valóságban eléjük kerülő nehézségektől sem, hiszen már ismereteket szereztek róluk, és jó esetben meg is tanultak azokkal bánni.

A tantárgy foglalkozni szeretne az állam felépítésével, és ezen keresztül fontos állampolgári ismeretekre is kitér. Célunk ezáltal, hogy tudatos állampolgárokat neveljünk, akik tisztában vannak jogaikkal és kötelességeikkel egyaránt. Itt is szeretnénk a fiatalokban tudatosítani, hogy az állam működése nagyban az állampolgárok felelős döntésén múlik, másfelől szeretnénk megmutatni, hogy miként hatnak a politikai döntések a mindennapjainkra.

A tantárgy témáit úgy állítottuk össze, hogy többnyire a kisebb társadalmi egységek felől közeledünk a nagyobb, átfogóbb társadalmi kérdések felé. Néhány téma, pl. a pénz, többször is szerepel

az évek alatt, hiszen először megjelenik mint a családi költségvetés szereplője, majd később mint a társadalmi különbségek előidézője, majd még később a munka után járó bérként és annak költségeiként. Azt gondoljuk, hogy a mai világban ez az a téma, amivel kiemelten kell foglalkoznunk, hiszen köztudottan nekünk, magyaroknak nagy elmaradásaink vannak a pénz kultúrájának terén. Azonban miközben tehát szinte minden évfolyamon beleütközünk a pénz, pénztelenség súlyos kérdéseibe, nem szeretnénk mégsem túlhangsúlyozni a pénz szerepét. Kettős szemlélettel nyúlunk a témához. Szinte minden évfolyamon ápoljuk azt a gondolatot a maga reális valóságában, miszerint „a pénz nem boldogít”, de ezzel párhuzamosan arra is módunk nyílik, hogy megmutassuk, hogyan tehet tönkre családokat a szegénység, máskor meg éppen a gazdagság, vagy a rossz gazdálkodás, stb.. A társadalmi felelősség megéreztetése e téren is döntő, vagyis hogy a fiatalok megértsék, milyen fontos a jómódúak szolidaritása a szegényekkel. Másrészt az egyén szintjén meg felelős, okos pénzügyi gazdálkodást tanítunk a fiataloknak.

A társadalomismeret tantárgyat gyakorlatiasan tanítjuk, feladatunk, hogy minél konkrétan nyúljunk az egyes területekhez. A fiatalokat az élő példák megmutatása juttatja majd valódi élményekhez, felismerésekhez. Ez az a tantárgy, melyben nagy jelentősége van a tapasztalatoknak: bátran hagyatkozhatunk a diákok élményeire, és azokból fakadó kérdéseikre.

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

- család, a családi szocializáció a család szerkezete
- a család gazdálkodása és pénzügyei, a mindennapi ügyintézés területei és megszervezése
- a szülői felelősség kérdései
- a szülők jogai és kötelességei
- a gyermekjogok;
- diákmunka
- fogyasztóvédelem
- mikro- és makrogazdaságok
- a költségvetés
- önkormányzat(iság) – az állami szféra
- a pénz fogalma: árfolyam, valuta, deviza, infláció
- banki műveletek: befektetés, kölcsön, kölcsönszerződés, thm, a kamat, a tőzsde
- értékpapír

Órakeret: 34 óra

Előzetes tudás

- kisebb, nem túl nehéz, általános tartalmakkal bíró szövegek értése
- grafikonok, diagramok értése

- egyszerűbb szövegek alkotásában való jártasság
- az életkornak megfelelő matematikai ismeretek: pl. százalékszámítás

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok ebben az életkorban biztos fogódzókat keresnek az életben, hiszen önmagukban ezeket még nem találják meg. Fontos szempont itt, hogy az őket körülvevő szűkebb környezet jelenségeinek megértésében nyújtsunk elsősorban segítséget. Ezért a központi téma ebben az évben a család. A fiatalok saját családjukat vehetik alapul a beszélgetésekben, emiatt a téma közel áll hozzájuk. Sokszor lehetőség nyílik arra, hogy a bennük feszülő látni kívánt kérdéseket más családok példája által érintsük, így a problémák kimondása segítően hathat rájuk. Téma lehet itt a családszerkezet kapcsán a párválasztás, házasság, élettársi kapcsolat, válás, a gyerekvállalás, és ezek morális vetületei valamint jogi, gazdasági következményei. A témának történelmi távlatot adhatunk azzal, hogy nagyszülőktől esetleg dédszülőktől felmenőn vizsgáljuk a családszerkezetet, a házassági, együttélési, gyerekvállalási szokásokat. Ebben az életkorban még az ideális felől tekintünk a nehéz helyzetekre is, hiszen a 14-15 éves fiatalnak lelki szüksége a hit a teljes emberi életben, így a teljes emberi kapcsolatokban, a családban is.

A családi gazdálkodás izgalmas összefüggésekre világít rá, és ennek kapcsán betekinthetünk a bevétel-kiadás tételeire. Jótékonyan hat ezen a területen a tervszerűség, előrelátás igényének az ápolása, hiszen éppen ebben az életkorban nehezen tudják a fiatalok beosztani, megtervezni saját napjaikat, munkájukat. A pénz realitásként való felmutatása, a családi háztartásban betöltött szerepe, a hibás vagy jó gazdálkodás következményeinek példái nagy pedagógiai erővel bírnak. Alapvető pénzügyi folyamatok, fogalmak tárgyalására is lehetőség nyílik ezen az évfolyamon.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- a fiatalokat körülvevő szűkebb környezet érzékelése
- a család szerepének sokoldalú hatása
- családjogi és morális kérdések megértése
- az önkormányzat működése
- a gazdaság működésének alapjai; a költségvetés
- a pénz életünkben betöltött szerepének tudatosítása
- a tervezés józansága

Kapcsolódási pontok

- XX. századi történelem
- magyar nyelv: szövegfeldolgozás, szövegalkotás, szövegfajta
- magyar irodalom: példák a xx. századi kisepika világából
- matematika: pénzügyi számítások
- művészettörténet: a család ideálja a festészetben

Kulcsfogalmak / fogalmak

Családszerkezet; család, családi szocializáció, családtervezés, családi gazdaság, bevétel/kiadás, adózás, az egy főre jutó jövedelem, költségvetés; családi háztartás, pénzügyi tervezés, pénzügyi

tudatosság, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság, hitel, GYES, GYED; házasság/élettársi kapcsolat, jogrend, családjog, gyermekjog; önkormányzatiság; értékpapír, tőzsde, megtakarítás, kamat, kamatadó, kölcsön, THM, kölcsönszerződés; fogyasztóvédelem, tudatos fogyasztó, a fogyasztó jogai, a fogyasztói érdekek védelme, békéltető testület, webáruház, garancia, szavatosság, jótállás.

A fejlesztés várt eredményei

- a fiatalok biztosabban, azaz mélyebb ismeretek birtokában képesek eligazodni saját családjuk viszonyaiban, történetében
- megértik a család mint a társadalom alapvető intézményének szerepét, alapvető feladatait
- megértik, hogy a család egyrészt magánéletünk színtere, másrészt azonban jogilag jól körüljárható együttélési forma; kezd tudatosulni bennük, hogy döntéseinknek a magánéletünkre és a közéletünkre nézve, azaz jogi értelemben is, következményei vannak
- felismerik a jogok és kötelességek közötti egyensúly kialakításának és fenntartásának fontosságát, megismerik az őket meghatározó közösségek (pl. család, munkahely, haza) iránti kötelezettségeiket, feladataikat
- felismerik az alapvető emberi jogok egyetemes és társadalmi jelentőségét
- egészséges, józan szemléletük kezd kialakulni a pénzzel kapcsolatban: tervezhető, átlátható, érthető területe az életünknek
- ismerik a családi háztartás összetevőit, értelmezi a család gazdálkodását meghatározó és befolyásoló tényezőket
- megtervezik egy fiktív család költségvetését
- felismerik a családi háztartás gazdasági-pénzügyi fenntarthatóságának és a környezettudatos életvitel kialakításának társadalmi jelentőségét
- a környezettudatos életvitel kialakításának társadalmi jelentőségét
- saját pénzügyi döntéseiket körültekintően, megalapozottan hozzák meg
- azonosítják a mindennapi ügyintézés alapintézményeit
- megismerik és értelmezik a diákmunka alapvető jogi feltételeit, kereteit
- tájékozottak a munkavállalással kapcsolatos szabályokban
- felismerik a véleménynyilvánítás, érvelés, a párbeszéd és a vita társadalmi hasznosságát;
- képesek arra, hogy feladataikat akár önálló, akár társas tanulás révén végezzék el
- célorientáltan képesek az együttműködésre

10. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

- településünk, lakóhelyünk megismerése szociális szempontból
- társadalmi rétegződés megmutatása
- a szegénység fogalmának körbejárása, szegénység-számítások
- a lemaradó rétegek jellemzői; a lemaradás okai
- a munkanélküliség, a szegénység rendszerváltás utáni történetének áttekintése
- a hajléktalanság
- a kisebbség és többség
- a roma kisebbség helyzete
- környezet- és természetvédelem

Órakeret: 34 óra**Előzetes tudás**

- az előző évben tanult pénzügyi fogalmak ismerete
- hosszabb, nem túl nehéz, általános tartalmakkal bíró szövegek értése
- grafikonok, diagramok értése
- egyszerűbb szövegek alkotásában való jártasság
- az életkornak megfelelő matematikai ismeretek

Tantárgyi fejlesztési célok

Ebben az életkorban a társadalomismeret tantárgy kiváló lehetőséget nyújt az intim és sokszor összekuszálódott belső lelki folyamatok, érzések ellensúlyozására. A család után most figyelmünkkel a társadalmi rétegek és a köztük feszülő különbségek felé fordulunk. Miközben a fiatalokkal a szegénységre és az ebből fakadó élethelyzetekre figyelünk, saját nehéznek tűnő problémáik relativizálódnak, és ezáltal egészségesebb életszemlélethez segítjük őket. A számokban megfogalmazott tények világa – pl. szegénységszámítás – itt is azt a jóleső érzést erősíti bennük, hogy a folyamatok leírhatók, megragadhatók, hogy az egyes jelenségek között ok-okozati összefüggés van. Miközben tehát a 15-16 éves fiatal azt éli meg, hogy minden képlékeny benne és körülötte, most megtapasztalhatja, hogy törvények élnek a társadalomban is, az emberi együttélésnek szabályai, jól érthető tényei vannak. Bár a téma sokszor nem szívderítő, de azzá is tehetjük, ha megmutatunk olyan társadalmi szervezeteket, embereket, akik azon dolgoznak, hogy a nagy feszültségeket okozó különbségek enyhüljenek. (Célszerű intézményeket látogatni, ahol ilyen jellegű munka folyik.)

Kézenfekvő ebben a témakörben, hogy megvitassuk a romakérdést, mint társadalmunk talán legégetőbb problémájának egyikét. Itt is fontos a jó példák megmutatása, valamint a kisebbség és a többség viszonyát érintő fogalmakon keresztül a tanulóinkban a szolidaritás érzésének a felébresztése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- saját, illetve családjának a társadalomban betöltött helyzetének reális felmérése
- a magyar társadalom nehézségeinek ismerete
- ok-okozati összefüggések megértése a társadalmi rétegződés terén
- családi/ térségi megélhetési lehetőségek
- a munkanélküliség okainak megértése
- bizonyos morális kérdésekben való eligazodás, a szolidaritás érzésének megélése
- az előítéletes gondolkodás okának megértése, elutasítása
- a többség felelősségének értelmezése a társadalomban
- társadalmi szervezetek munkájával való ismerkedés

Kapcsolódási pontok

- történelem: a szegénység, a hajléktalanság, a romák, a munkanélküliség történelmének felvilágosítása
- magyar nyelv: szövegértés, szövegalkotás, szövegfajták/műfajok
- magyar irodalom: versek a XX. századból (pl. József Attila) a témakörhöz kapcsolódóan

Kulcsfogalmak / fogalmak

intézmény, önkormányzat, polgármester, polgármesteri hivatal, jegyző, egyház, vallási közösség, szervezet, karitatív szervezet, civil szervezet, alapítvány, településfejlesztés, társadalmi felelősség, társadalmi rétegződés; társadalmi mobilitás; abszolút/relatív szegénység, mélyszegénység; ellenségkép, projektálás; diszkrimináció, asszimiláció, integráció, szegregáció; politikai döntés/akarat; törvényi háttér; A fogyasztói kosár/szokások; törekvő fogyasztás; szükségletek: lelki, szellemi, anyagi szükségletek; depriváció; hátrányos helyzet; többség/kisebbség, szociális háló; természetvédelem, épített környezet, klímavédelem, ökológiai lábnyom;

A fejlesztés várt eredményei

- a fiatalok értik a társadalom szerkezetének lényeges elemeit, a rétegek létrejöttének, létezésének történelmi és jelenkori okait
- a konkrét számok fényében erősödik realitásérzékük
- családjukat el tudják helyezni a rétegek valamelyikében, tudatosan bennük életformájuk más rétegbeli családokhoz viszonyítva
- erősödik bennük a társadalom egészében való gondolkodás, felelősségérzetük
- megértik, hogy a nehéz helyzetű rétegekért lehet és kell is tenni
- ismerik a saját településüknek, lakóhelyüknek alapvető szociális jellemzőit, értelmezik a településen működő intézmények és szervezetek szerepét és működését
- önállóan vagy társaikkal együttműködve javaslatokat fogalmaznak meg, tervet, tervezetet készítenek
- a lakóhelyükkel kapcsolatos javaslatokat fogalmaznak meg, tervet készítenek a település fejlesztésének lehetőségeiről

- életvitelükbe beépülnek a tudatos fogyasztás elemei, életmódjukban figyelmet fordítanak a környezeti terhelés csökkentésére, érvényesítik a fogyasztóvédelmi szempontokat
- felismerik és értékelik a helyi, regionális és országos közgyűjtemények nemzeti és egyetemes kulturális örökség megőrzésében betöltött szerepét

11. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

- a deviancia, a deviáns viselkedési formák, azok lehetséges okai
- a családi háttér
- a magyar jogrend szerkezete, a hatalmi ágak szétválasztása, törvényhozás, a bíróság, a végrehajtás
- szabadság és felelősség; jogok és kötelezettségek, a társadalmi felelősségvállalás
- a bűnüldözés, büntetésvégrehajtás
- politikai döntések a témakörben, azok következményeinek megvizsgálása
- a rehabilitáció lehetőségei
- az ember identitását meghatározó közösségek és azok iránti kötelezettségei
- a nagy ellátórendszerek: oktatás, egészségügy és a szociális ellátás

Órakeret: 34 óra

Előzetes tudás

- az előző évek fogalmainak ismerete, használata
- nehezebb, hosszabb, népszerű tudományos szövegek értésének, értelmezésének készsége
- a fogalmi gondolkodás az életkornak megfelelő képessége

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok ebben az életkorban már kellő ismerettel és felelősséggel rendelkeznek ahhoz, hogy súlyos morális kérdéseket feszegezzünk. Ekkor már tágabb társadalmi összefüggéseket is világosan fel tudnak ismerni, így pontosabban képesek látni mint korábban az egyén helyét is a közösségben, felelősségét a társadalom, a világ egésze iránt.

Az idei év témái – a deviancia különböző formái, ezek megelőzése, a rehabilitáció lehetőségei, a bűnüldözés, büntetés – jól kapcsolódnak más tantárgyak kérdésfeltevéséhez: Mi életünk értelme, hogyan alakíthatjuk életünket, melyek életünk buktatói? Ugyanakkor a személyes életút-problémán túl itt nyílik először arra lehetőség, hogy a mindenkorai politikai döntések mélyére, azok következményeire nézzünk, hogy lássuk tehát az összefüggést a politikai akarat és a társadalmi jelenségek között. Konkrét példákon keresztül ezért betekintünk a törvényhozás és a végrehajtás folyamataiba: hogy elgondolkozzunk az állam szerepvállalásáról a deviancia jelenségének terén. Erre a témára az egyházak is érzékenyen reagáltak, ezért célszerű néhány általuk működtetett jó gyakorlatot is bemutatni. Itt visszanyúlunk a korábbi évfolyamok témáihoz is, hiszen a deviáns viselkedési formák sok tekintetben levezethetők a családi háttérből, neveltetésből, életformából; ezt az évet tehát egyfajta összefoglaló évnak is tekinthetjük.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- a társadalmi normák, és az azoktól eltérő viselkedési formák
- a deviáns viselkedés fajtái
- az állam működésének áttekintése
- a törvénykezés, a politikai akarat kifejeződése, hatásának értése
- a bíróságok működése
- a bűn, büntetés fogalmainak társadalmi értelmezése
- a rehabilitáció szükségességének és lehetőségeinek megismerése
- a családok/a társadalom felelőssége a deviáns viselkedés kialakulásában

Kapcsolódási pontok

- történelem: a deviancia fogalmának történelmi alakulása
- magyar nyelv: szövegértés, szövegalkotás
- magyar irodalom: az évfolyam irodalmi anyagához való kapcsolódás
- szociális munka

Kulcsfogalmak / fogalmak

állam, államforma, politikai rendszer, alapjog(ok), emberi jog, alkotmány, Magyarország Alaptörvénye, polgári szabadságjog, a jövő nemzedékek jogai, norma, normakövető magatartás, állampolgári felelősség, állampolgári kötelesség, közteherviselés, adómorál, választójog, állampolgári részvétel, választási rendszer, országgyűlési választás, önkormányzati választás, európai parlamenti választás, népszavazás, politikai párt, képviselő, közjog, magánjog, jogforrás, jogforrási hierarchia, jogérvényesülés, bűncselekmény, szankció, büntetőjog, ügyész, bíró, ügyvéd, természetes személy, jogi személy, jogképesség, közokirat, magánokirat, közjegyző; polgári peres eljárás, felperes, alperes; , deviancia, törvénszegés; kiskorúság, fiatalkorúság, nagykorúság; bűnüldözés, büntetés-végrehajtás; személyiségi jogok; függőségek; rehabilitáció; köznevelés, felsőoktatás, szakképzés, egészségügyi rendszer, társadalombiztosítás, szociális ellátás, család-támogatás, kórház, rendelőintézet, szakorvos, háziorvos;

A fejlesztés várt eredményei

- a fiatalok összefüggéseiben látják a törvények szerepét a társadalomban; ismerik a választások alapelveit és a törvényhozás folyamatát
- életkori sajátosságaiknak megfelelően jártasságot szereznek a jog területének mindennapi életben való alkalmazásában
- értik a társadalmi normák és az egyéni cselekedetek, akaratok, célok egyeztetésének, összehangolásának követelményét
- elméleti és tapasztalati úton ismereteket szereznek a társadalmi felelősségvállalásról, a segítségre szorulóknak támogatásának lehetőségeiről
- felismerik és értelmezik az igazságosság, az esélyegyenlőség biztosításának jelentőségét és követelményeit

- azonosítják az alapvető ellátó rendszerek funkcióját és működési sajátosságait
- felismerik a deviancia jelenségének társadalmi vonatkozásait
- emellett képesek annak lelki okaira is mélyebb összefüggésben tekinteni
- együttérzés ébred bennük a nehéz sorsú, különböző deviáns magatartást mutató emberek iránt
- egyre világosabban teszik fel a kérdést: hogy lehet megelőzni az ilyen helyzeteket? hogyan lehet segíteni a bajba jutott embereken egyénileg és társadalmi szinten

12. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

- a magyar állam intézményei, az állam gazdasági szerepvállalása
- pályaválasztás a munkaerőpiac aktuális fényében; önismeret; álláshirdetések
- a munka világa: jogok és köteleességek
- a munkaadó és munkavállaló kapcsolata, a munkaszerződés
- a munkatörvénykönyv
- fekete munka, bejelentett, legális munka – a munkavállaló, a munkaadó és az állam szemszögéből nézve
- a pályázat fogalma, önéletrajz, interjú
- vállalkozási alapismeretek: fajtái, létrehozása, tervezés, pénzügyi ismeretek
- bankrendszer, hitelfelvétel

Órakeret: 33 óra

Előzetes tudás

A tanult pénzügyi ismeretek;

Az életkornak megfelelő szövegértés, diagramm és grafikon értelmezésének készsége;

Tantárgyi fejlesztési célok

Az év központi témája a fiatalokhoz ebben az életkorban már nagyon közel álló terület, a munka világa. A jövő felé tekintünk, mint ahogy számos más tantárgyra is ez a gesztus a jellemző: Hogyan tovább?

A fiatalok pályaválasztás előtt állnak, ezért a munkaerőpiac fogalmának körbejárása, éppen aktuális helyzete igen hasznos lehet számukra. De a továbbtanulásnak, a munkahely keresésének számos praktikus vonatkozása van, melyeknek megbeszélésére itt nyílhat lehetőség. Gyakorolhatjuk az önéletrajz-írás egyes fajtáit, készülhetünk egy állásinterjúra, de önismereti tréningen is gondolkozhatunk.

A munkavállalás is jogokat és kötelességeket vet fel, és olyan morális és gyakorlati kérdéseket, melyeket most tudunk végigbeszélni a fiatalokkal. A munkabér kapcsán ismét a pénz világába kerülünk, ezért itt újra megbeszéljük a korábban – pl. a családi költségvetés kapcsán – már megismert különböző járulékok aktuális összegét, a bért érintő pénzügyi kérdéseket. Külön téma lehet a pályázati lehetőségek kihasználása.

Ebben az évben a társadalomismeret tantárgy elsősorban a fiatalokat a közeljövőben konkrétan érintő praktikus kérdésekkel foglalkozik, és kevésbé a folyamatok „filozófiájával”. Ugyanakkor fontos morális kérdésekre célszerű itt is sort keríteni, mint amilyen a „fekete munka”, az adócsalás, stb.

A vállalkozás elindítása, a vállalkozási életforma, annak pénzügyi vonatkozásai szintén érdekes téma lehet.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- korunk válságjelensége, és ennek hatásának értése
- a munkaerőpiac és a képzések összefüggéseinek felismerése
- az önismeret szükségességének felismerése
- alapvető munkajogi összefüggések értelmezése
- egyes morális kérdésekben való állásfoglalás: gyermekmunka, prostitúció, stb.
- önéletrajztípusok megismerése, önéletrajzírás
- felkészülés egy állásinterjúra
- a vállalkozói munkaforma mibenlétének ismerete
- a fontosabb pénzpiaci mozgások ismerete (részben ismétlés)
- a jogorvoslat lehetőségeinek ismerete

Kapcsolódási pontok

- történelem: a válságjelenség történelmi felvillantása
- magyar nyelv: szövegértés, szövegalkotás
- magyar irodalom: szövegek a munka világáról, a munkavállaló méltóságáról; a kizsákmányoló magatartásról

Kulcsfogalmak / fogalmak

nemzet, nemzettudat, nemzeti identitás, lokálpatriotizmus, hazaszeretet, honvédelem, honvédség, különleges működési rend, nemzetállam; állam, intézmény, politikai rendszer, hatalmi ágak, jogforrási hierarchia, köztársasági elnök, Országgyűlés, törvényalkotás, törvény, országgyűlési határozat, képviselő, mentelmi jog, országgyűlési bizottság(ok), házszabály, parlamenti frakciók, interpelláció, Kormány, miniszterelnök, miniszter, államtitkár; miniszterelnöki, kormány- és miniszteri rendelet, Alkotmánybíróság, alkotmánybírósági határozat, Állami Számvevőszék, Kúria, Országos Bírói Hivatal, ügyészség, legfőbb ügyész, főügyészségek, fellebbviteli főügyészségek, járási és járási szintű ügyészségek, az alapvető

jogok biztosa, gazdaságpolitika, államháztartás, költségvetés, költségvetési egyensúly, adórendszer, adók, járulékok, illetékek, korrupció és integritás, hatóság, hatáskör, illetékesség; munkaerő, munkaerőpiac, munkáltató, munkavállaló, a „fekete” munka, Munkatörvénykönyv;

pályázat, személyiségi jog; állásinterjú; válság, infláció, devalváció, profit; munkanélküli segély; szervezet, ügyfélkapu, kormányablak, körjegyzőség, járási hivatal, polgármesteri hivatal, települési, fővárosi és kerületi önkormányzat, képviselőtestület, önéletrajz, motivációs levél, állásinterjú, munkaszerződés, kollektív szerződés, adásvételi, ajándékozási, megbízási, vállalkozási szerződés, kölcsön-, biztosítási, tartási és életjáradéki szerződés; Bank, kétszintű bankrendszer, jegybank, Magyar Nemzeti Bank, kereskedelmi bank, pénzügyi intézmények, hitel, hitelszerződés, a hitelek típusai, kamat, hitelfedezeti mutató, jövedelemarányos törlesztő részlet, jelzáloghitel, kezesség, hitelbiztosítás, teljes hiteldíjmutató (THM), futamidő, követeléskezelés, hitelközvetítő, pénzügyi tervezés, pénzügyi tudatosság, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság; jogi személy, vállalkozás, egyéni vállalkozó, gazdasági társaság, betéti társaság (bt.), korlátolt felelősségű társaság (kft.), részvénytársaság (rt.), zártkörű (zrt.) és nyilvános (nyrt.) részvénytársaság, startup, a vállalkozások mikro- és makrokörnyezete; vállalkozói kompetenciák, üzleti terv, pénzügyi tervezés, pénzügyi tudatosság, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság;

A fejlesztés várt eredményei

- a fiatalok egyre inkább képesek magukat dolgozó, felnőtt emberként elképzelni
- tisztul önképük és ezzel párhuzamosan saját jövőképük
- meglátják a munkaerőpiac és a képzettség közti szoros összefüggéseket
- magabiztosságot szereznek a munka világában való fellépés, eljárások terén
- megismerik a demokratikus jogállam működésének alapvető sajátosságait; alapvető kötelezettségeiket
- ismerik a magyar állam alapvető intézményeinek feladatkörét és működését
- ismerik Magyarország alaptörvényének legfontosabb részeit
- felismerik és megértik a közteherviselés nemzetgazdasági, társadalmi és morális jelentőségét, a társadalmi felelősségvállalás fontosságát
- véleményt alkotnak a nemzetállamok és a globalizáció összefüggéseiről
- ismerik a munka világát érintő alapvető jogi szabályozást, a munkaerőpiac jellemzőit, tájékozódnak a foglalkoztatás és a szakmaszerkezet változásairól
- megértik, hogy ezen a téren szakadatlan megújulásra lesz szükségük
- felismerik az életpálya-tervezés és a munkavállalás egyéni és társadalmi jelentőségét
- megismerkednek a vállalkozói forma néhány összefüggésével
- értelmezik a vállalkozás indítását befolyásoló tényezőket
- jártasságot szereznek mindennapi ügyeik intézésében, életük megszervezésében alkalmazzák a jogi és gazdasági-pénzügyi ismereteiket
- megismerik a megalapozott, körültekintő hitelfelvétel szempontjait, illetve feltételeit
- tiszteletben tartják a másik ember értékvilágát, gondolatait és véleményét, ha szükséges, kritikusan viszonyulnak emberi cselekedetekhez, magatartásformákhoz
- megismerkednek a tudatos médiafogyasztói magatartással és a közösségi média használatával

- a tanulási tevékenységek szakaszaiban használják az infokommunikációs eszközöket, lehetőségeket, tisztában vannak azok szerepével, innovációs potenciáljával és veszélyeivel is

B variáció (az Állampolgári ismeretek külön tantárgyként)

Az állampolgári ismeretek tantárgy alábbi tartalmi és követelményei beépülhetnek egyéb tantárgyakba (pl. történelem, osztálykísérői óra, társadalomismeret, gazdasági ismeretek, projektek, témahetek) vagy 12. osztályban külön tantárgyként epocha/szakóra formájában is megjelenhetnek.

Fő témakörök

1. A család, a családi szocializáció
2. A család gazdálkodása és pénzügyei
3. Településünk, lakóhelyünk megismerése
4. Szabadság és felelősség; jogok és kötelezettségek, a társadalmi felelősségvállalás
5. Az ember identitását meghatározó közösségek és azok iránti kötelezettségei
6. A magyar állam intézményei, az állam gazdasági szerepvállalása
7. A mindennapi ügyintézés területei és megszervezése, felkészülés a felnőttkori szerepekre, feladatokra
8. Fogyasztóvédelem
9. A nagy ellátórendszerek: oktatás, egészségügy és a szociális ellátás
10. Környezet- és természetvédelem
11. Bankrendszer, hitelfelvétel
12. Vállalkozás és vállalat

Óraszám: 2 x 34 óra

Várható eredmények

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

- megérti a család, mint a társadalom alapvető intézményének szerepét, alapvető feladatait és értelmezi jellemzőit
- értelmezi a családi kohézió alapelemeit, jellemzőit
- felismeri a párválasztás, a családtervezés fontos szakaszait, szempontjait és a gyermekvállalás demográfiai jelentőségét
- felismeri, hogy a családtagok milyen szerepet töltenek be a szocializáció folyamatában
- értelmezi a családi szocializációnak az ember életútját befolyásoló jelentőségét
- ismeri a demokratikus jogállam működésének alapvető sajátosságait, alapvető kötelezettségeit
- felismeri az alapvető emberi jogok egyetemes és társadalmi jelentőségét
- ismeri a magyar állam alapvető intézményeinek feladatkörét és működését

- bemutatja Magyarország alaptörvényének legfontosabb részeit
- érti a társadalmi normák és az egyéni cselekedetek, akaratok, célok egyeztetésének, összehangolásának követelményét
- elméleti és tapasztalati úton ismereteket szerez a társadalmi felelősségvállalásról, a segítségre szorulókat támogatásának lehetőségeiről
- megismeri a honvédelem szerepét az ország biztonságának fenntartásában
- megismeri a haza védelmének legfontosabb feladatcsoportjait és területeit, az egyén kötelezettségeifelismeri és értelmezi az igazságosság, az esélyegyenlőség biztosításának jelentőségét és követelményeit
- értelmezi a választójog feltételeit és a választások alapelveit
- értelmezi a törvényalkotás folyamatát
- ismeri a saját településének, lakóhelyének alapvető jellemzőit, értelmezi a településen működő intézmények és szervezetek szerepét és működését
- a lakóhelyével kapcsolatos javaslatokat fogalmaz meg, tervet készít a település fejlesztésének lehetőségeiről
- ismeri településének, lakóhelyének kulturális, néprajzi értékeit, a település történetének alapvető eseményeit és fordulópontjait
- véleményt alkot a nemzetállamok és a globalizáció összefüggéseiről
- felismeri és értékeli a helyi, regionális és országos közgyűjtemények nemzeti és egyetemes kulturális örökség megőrzésében betöltött szerepét
- felismeri a jogok és köteleességek közötti egyensúly kialakításának és fenntartásának fontosságát, megismeri állampolgári kötelezettségeit, feladatait
- jártasságot szerez mindennapi ügyeinek intézésében
- a mindennapi életének megszervezésében alkalmazza a jogi és gazdasági-pénzügyi ismereteit
- felismeri az életpálya-tervezés és a munkavállalás egyéni és társadalmi jelentőségét
- ismeri a munka világát érintő alapvető jogi szabályozást, a munkaerőpiac jellemzőit, tájékozott a munkavállalással kapcsolatos szabályokban, megismeri és értelmezi a diákmunka alapvető jogi feltételeit, kereteit
- információkat gyűjt és értelmez a foglalkoztatási helyzetről, a szakmaszerkezet változásairól;
- azonosítja a mindennapi ügyintézés alapintézményeit, az alapvető ellátó rendszerek funkcióját és működési sajátosságait
- életkori sajátosságainak megfelelően azonosítja az igazságszolgáltatás intézményeit és működésük jellemzőit, jártasságot szerez a jog területének mindennapi életben való alkalmazásában
- ismeri a családi háztartás összetevőit, értelmezi a család gazdálkodását meghatározó és befolyásoló tényezőket
- felismeri a családi háztartás gazdasági-pénzügyi fenntarthatóságának és a környezettudatos életvitel kialakításának társadalmi jelentőségét

- megtervezi egy fiktív család költségvetését
- saját pénzügyi döntéseit körültekintően, megalapozottan hozza meg
- megismeri a megalapozott, körültekintő hitelfelvétel szempontjait, illetve feltételeit
- azonosítja az állam gazdasági szerepvállalásának elemeit
- felismeri és megérti a közteherviselés nemzetgazdasági, társadalmi és morális jelentőségét, a társadalmi felelősségvállalás fontosságát
- életvitelébe beépülnek a tudatos fogyasztás elemei, életmódjában figyelmet fordít a környezeti terhelés csökkentésére, érvényesíti a fogyasztóvédelmi szempontokat
- értelmezi a vállalkozás indítását befolyásoló tényezőket
- felismeri a véleménynyilvánítás, érvelés, a párbeszéd és a vita társadalmi hasznosságát
- képes arra, hogy feladatait akár önálló, akár társas tanulás révén végezze el, célorientáltan képes az együttműködésre
- önállóan vagy társaival együttműködve javaslatokat fogalmaz meg; tervet, tervezetet készít
- tiszteletben tartja a másik ember értékvilágát, gondolatait és véleményét, ha szükséges, kritikusan viszonyul emberi cselekedetekhez, magatartásformákhoz
- megismerkedik a tudatos médiafogyasztói magatartással és a közösségi média használatával
- a tanulási tevékenységek szakaszaiban használja az infokommunikációs eszközöket, lehetőségeket, tisztában van azok szerepével, innovációs potenciáljával és veszélyeivel is

Fogalmak

intézmény, önkormányzat, polgármester, polgármesteri hivatal, jegyző, egyház, yallási közösség, szervezet, karitatív szervezet, civil szervezet, alapítvány, településfejlesztés, társadalmi felelősség, fenntarthatóság; ügyfélkapu, kormányablak, kormányhivatal, járási hivatal, polgármesteri hivatal, települési, fővárosi és kerületi önkormányzat, körjegyzőség, diákmunka, munkaszerződés, pályorientáció, életpálya-tervezés, köznevelés, felsőoktatás, szakképzés, egészségügyi rendszer, társadalombiztosítás, szociális ellátás, családtámogatás, kórház, rendelőintézet, szakorvos, háziorvos; család, családi szocializáció, családi életciklus, családtervezés, gyermekvállalás, házasság, demográfia; családi háztartás, családi költségvetés, pénzügyi tervezés, pénzügyi tudatosság, gazdasági-pénzügyi

fenntarthatóság, megtakarítás, hitel, GYES, GYED; állam, államforma, politikai rendszer, alapjog(ok), emberi jog, alkotmány, Magyarország Alaptörvénye, polgári szabadságjog, a jövő nemzedékek jogai, norma, normakövető magatartás,

állampolgári felelősség, állampolgári kötelesség, közteherviselés, adómorál, választójog, állampolgári részvétel, választási rendszer, országgyűlési választás, önkormányzati választás, európai parlamenti választás, népszavazás, politikai párt, képviselő, közjog, magánjog, jogforrás, jogforrási hierarchia, jogérvényesülés, büncselekmény, szankció, büntetőjog, ügyész, bíró, ügyvéd, természetes személy,

jogi személy, jogképesség, közokirat, magánokirat, közjegyző; polgári peres eljárás, felperes, alperes; nemzet, nemzettudat, nemzeti identitás, lokálpatriotizmus, hazaszeretet, honvédelem, honvédség, különleges működési rend, nemzetállam; állam, politikai rendszer, hatalmi ágak, jogforrási hierarchia, köztársasági elnök,

Országgyűlés, törvényalkotás, törvény, országgyűlési határozat, képviselő, mentelmi jog, országgyűlési bizottság(ok), házszabály, parlamenti frakciók, interpelláció, kormány, miniszterelnök, miniszter, államtitkár; miniszterelnöki, kormány- és miniszteri rendelet, Alkotmánybíróság, alkotmánybírósági határozat, Állami Számvevőszék, Kúria, Országos Bírói Hivatal, ügyészség, legfőbb ügyész, főügyészségek, fellebbviteli főügyészségek, járási és járási szintű ügyészségek, az alapvető jogok biztosa, gazdaságpolitika, államháztartás, költségvetés, költségvetési egyensúly, adórendszer, adók, járulékok, illetékek, közteherviselés, adómorál, korrupció és integritás, hatóság, hatáskör, illetékesség; hivatal, intézmény, szervezet, ügyfélkapu, kormányablak, körjegyzőség, járási hivatal, polgármesteri hivatal, polgármester, jegyző, települési, fővárosi és kerületi önkormányzat, képviselőtestület,

munkaerőpiac, munkáltató, munkavállaló, munkavállalás, önéletrajz, motivációs levél, állásinterjú, munkaszerződés, kollektív szerződés, adásvételi, ajándékozási, megbízási, vállalkozási szerződés, kölcsön-, biztosítási, tartási és életjáradéki szerződés; fogyasztóvédelem, tudatos fogyasztó, a fogyasztó jogai, a fogyasztói érdekek védelme, békéltető testület, webáruház, garancia, szavatosság, jótállás, természetvédelem, épített környezet, klímavédelem, ökológiai lábnyom; Bank, két-szintű bankrendszer, jegybank, Magyar Nemzeti Bank, kereskedelmi bank, pénzügyi intézmények, hitel, hitelszerződés, a hitelek típusai, kamat, hitelfedezeti mutató, jövedelemarányos törlesztő részlet, jelzáloghitel, kezesség, hitelbiztosítás, teljes hiteldíjmutató (THM), futamidő, követeléskezelés, hitelközvetítő, pénzügyi tervezés, pénzügyi tudatosság, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság; jogi személy, vállalkozás, egyéni vállalkozó, gazdasági társaság, betéti társaság (bt.), korlátolt felelősségű társaság (kft.), részvénytársaság (rt.), zártkörű (zrt.) és nyilvános (nyrt.) részvénytársaság, startup, a vállalkozások mikro- és makrokörnyezete; vállalkozói kompetenciák, üzleti terv, pénzügyi tervezés, pénzügyi tudatosság, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság;

TANULÁSMÓDSZERTAN

Bevezetés

A tanulás tanítása bizonyos készségek, képességek fejlesztését jelenti. Akkor tud hatékonyan működni, ha az osztálytanító a tanulásmódszertant nem csak tanítja, hanem használja is, azaz épít rá az egyes epochák közben. Ha a diákok nem csak elméletben tanulnak a helyes szokásokról, módszerekről, hanem a gyakorlatban is van lehetőségük kipróbálni a tanultakat, hallottakat.

A koncentrálóképesség minden szellemi munka alapja, ezt a diákok az epochákon már elsős koruk óta fejlesztik, de középtagozaton és később a felsőtagozaton kiemelt szerepet kap. Az emlékező-képesség fejlesztése minden életkorban létfontosságú, ehhez a rendszeres memoriterek is hozzájárulnak. Az önismeret, az önbizalom fejlesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy valaki sikeres legyen az iskolai megmérettetésekben. A szókincs bővítése, fejlesztése magától értetődően történik meg a legtöbb tantárgyból. Az írott szövegek értéke az eredményes tanulás egyik elengedhetetlen feltétele egy bizonyos életkor után. Kiemelten fontos terület a vázlatkészítés, jegyzetelés elsajátítása, amit nap mint nap használhatnak az egyes órákon. A problémamegoldó képesség és a gondolkodóképesség két olyan terület, mellyel a Waldorf pedagógus nap mint nap dolgozik. A 8.osztály végi kiselőadás összeállítása, megtartása önálló munkát igényel, amire felkészítjük a diákokat.

A tanulásmódszertan tantárgyszerű bevezetése helyett a Waldorf iskolákban arra van szükség, hogy az osztálytanító és a szaktanárok a megfelelő életkorban a megfelelő feladatokat, feladattípusokat gyakoroltassák saját tantárgyaik tanításakor. Mégis, legalább havi egy alkalommal, a gyakorlóóra keretében vagy félévente egy-egy héten át az epochába építve javasolt időt szánni bizonyos jó tanácsok összegyűjtésére, megbeszélésre és gyakorlására. Ez a kevésnek tűnő idő akkor ér valamit, ha a szakórákon és az epochákon rendszeresen történik visszautalás és van lehetőség a további fejlesztésre.

Az osztálytanítóknak javasolt Oroszlány Péter: Könyv a tanulásról vagy Tanulásmódszertan című tankönyvének használata.

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A diákok emlékezőképességét memoriterekkel, koncentrálóképességét óra eleji játékokkal fejlesztjük. Ugyanakkor ebben az életkorban fontos annak a tudatosítása, mit jelent a tanulás, az órai figyelem. Ehhez némi önismeretre is szükség van. Hangsúlyt kap a tanuláshoz való szándék, a cél tudatosítása, a kíváncsiság, az érdeklődés felébresztésének fontossága.

Órakeret: 10 óra

Előzetes tudás

Eddig megszerzett tanulási tapasztalatok, ismeretek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákokkal tanulási szokásaikról beszélgetünk, segítve őket abban, hogy kifejlesszék saját technikáikat. Jó tanácsokat gyűjtünk és adunk. Arról is beszélgetünk, ki miért tanul, mire jó a tanulás. Megbeszéljük, hogyan lehet azt is megtanulni, ami kevésbé érdekel, hogyan lehet magunkban a kíváncsiságot felébreszteni, a figyelmet, érdeklődést magunkban szándékosan fenntartani.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok megtanulnak tudatosan, hatékonyan tanulni, figyelmüket tudatosan irányítani, érdeklődésüket fenntartani. Koncentrációs gyakorlatokkal (szókeresés, hibakeresés) fejlesztjük éberségüket.

Kapcsolódási pontok

A diákok minden tantárgyban használni tudják az itt tanultakat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Mire való az iskola? A tanuláshoz szükséges belső állapot, a tanulást segítő külső körülmények. Tanácsok a tanuláshoz. Jó szokások. Önismeret, önbizalom. Tanulást segítő módszerek. A figyelem. Az otthoni és az iskolai munka összefüggése. Az ismétlések jelentősége. Kíváncsiság, érdeklődés, tudásvágy. A cél, mint motiváció.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok sikeresek a tanulásban, tudják, mire jó a tanulás. Szívesen végzik házi feladataikat, tudják, milyen külső-belső körülményeket kell megteremteniük ahhoz, hogy rövid idő alatt elsajátíthassák a megtanulnivalót. Az órákon tudatos figyelemmel dolgoznak. Képesek hosszabb ideig koncentrálni egy adott feladatra.

7. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

Az olvasott szövegek értését ebben az életkorban tudatosan gyakoroltatjuk. Megfelelő módszereket tanítunk az olvasási készség fejlesztéséhez, a helyes olvasási szokások kialakításához. A másik fontos terület a jegyzetelés, vázlatírás technikájának megtanulása. Először írott szövegből készítünk vázlatot, jegyzetet, majd a diákok a szóban elhangzottakat is megtanulják írásban rögzíteni.

Órakeret: 10 óra**Előzetes tudás**

Az eddig megismert hatékony tanulási technikák alkalmazása, a megszerzett ismeretek felhasználása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók olvasási szokásait nagyító alá vesszük és segítünk javítani rajta. Önálló olvasási gyakorlatokkal fejlesztjük szövegértési képességeiket. Megtanulják a feladatokhoz tartozó utasításokat egyedül értelmezni.

Megtanítjuk a diákokat olvasott és hallott szövegekből vázlatot írni, jegyzetet készíteni.

Mindkét területet rendszeresen beépítjük az epochákba és a szakórai tevékenységekbe.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A tanulóknak a szintjüknek megfelelő olvasott szövegeket jól kell érteniük. Megtanulják, hogyan kell felébreszteniük magukban és fenntartani a kíváncsiságot, az érdeklődést egy szöveg iránt. A szövegekkel kapcsolatban feltett kérdésekre tudnak válaszolni. Értelmezni tudják az egyes feladatokra vonatkozó utasítást. Az önálló vázlatírás, jegyzetelés már nem okoz nehézséget számukra.

Kapcsolódási pontok

A diákok a legtöbb tantárgyban, a legtöbb órán használni tudják az itt tanultakat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Címmeditáció. A lényeg megragadása. Kulcsszavak. (Skimming, skipping) Vázlat. Jegyzet. Utasítások követése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok olvasási szokásai jelentősen javulnak, az olvasott szövegek értése nem okoz különösebb gondot számukra. A szöveggel kapcsolatos kérdésekre olvasás után akkor is tudnak válaszolni, ha nem látják a szöveget. Önállóan tudják értelmezni a feladatokra vonatkozó utasításokat. Tudnak kulcsszavakat gyűjteni, azokból önállóan vázlatot írni. Az olvasott és hallott szövegekből jegyzetet is tudnak készíteni.

8. évfolyam**Tematikai egység / fejlesztési cél**

A tiszta beszéd technikáját ebben az életkorban már fontos tudatosítani. Ehhez remekül használhatók a memoriterek közös és egyéni felmondása, a légzőgyakorlatok, különböző artikulációs gyakorlatok, a hangos olvasás. Az évvégi színdarab előadásához rendkívül hasznos, hogy a diákok a színpadon érthetően, hangosan tudjanak beszélni.

A 8. osztályban az éves munka során kiemelten fontos szerepet kap a kiselőadás. Ehhez ismerniük kell a megfelelő technikákat.

Órakeret: 10 óra**Előzetes tudás**

Különböző tanulási technikák alkalmazása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok tudnak közönség előtt érhetően, tisztán, jól artikulálva hangosan olvasni és beszélni.

Az év végére kis segítséggel önállóan fel tudnak készülni egy szabadon választott témából tartott kiselőadásra, amit leírnak és élvezhetően, szemléletesen elő is adnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A tanulók közönség előtt tudnak hangosan, jól érthetően, tisztán beszélni. Gyakorolják a hangos olvasást. A diákok megtanulják, mitől jó egy kiselőadás, amit önállóan állítanak össze. Tudják, hogyan kell a hallgatókban felébreszteni az érdeklődést, a kíváncsiságot a téma iránt, és hogyan lehet azt ébren tartani. Megismerkednek a szemléltető eszközök lehetőségeivel.

Kapcsolódási pontok

Bármely tantárgyból tartott kiselőadás, valamint évvégi színdarab, éves munka előadás.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Légzőgyakorlatok. Artikuláció. Hangos olvasás. Blattoló olvasás. Szereplés. Anyaggyűjtés egy témához, annak írásbeli kidolgozása. Szemléltetés.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok képesek közönség előtt színpadon jól érthetően, megfelelő tempóban, megfelelő hangsúllyal megszólalni. Az év végi színdarabban mindenki tudásának, képességének és kíváncsiságának megfelelő szerepben kap lehetőséget a szereplésre. Az éves munka előadására a legtöbb diák alaposan fel tud készülni, le tudja írni és azt élvezhetően elő tudja adni.

A felső tagozaton a középtagozaton tanult technikák gyakorlása, további fejlesztése elsősorban a szakórákba, epochákba beépítve történik. A diákoknak gyakorlatban kell tudniuk használni a korábban tanultakat.

A *koncentrációképeség* gyakorlása a felsőtagozatos órákon kiemelt szerepet kap. Az *emlékezőképességet* minden egyes dolgozatra való készüléskor használják. Az *önismeret*, az *önbizalom* ebben az életkorban is fontos a sikeres tanuláshoz. *Szókincsük* továbbra is a legtöbb tantárgyból a tanulás során bővül, fejlődik. Az *írott szövegeket* ebben az életkorban már jól kell tudniuk érteni. A *vázlatkészítés*, *jegyzetelés* szinte minden órán gyakorolható. A diákok *problémamegoldó képességét* és *gondolkodóképességét* a legtöbb epochán fejlesztjük. A 12. osztály végén tartott *kiselőadás* összeállítására, megtartására az önálló munka mellé folyamatos tanári segítséget kapnak a diákok, az adott évben az osztálykísérő együtt is készíti osztályát a megmérettetésre.

Ha az osztálykísérő azt érzékeli, vagy a szaktanárok azt jelzik, hogy egy osztály, vagy annak egy része olyan hiányokkal rendelkezik a fent említett területek bármelyikével vagy a tanulással kapcsolatban, hogy az gyakorlást igényel, az osztályfőnöki órákon lehet időt szorítani a jelzett területeken felmerült hiányosságok pótlására, képességek fejlesztésére, technikák átbeszélésre.

Ehhez a munkához segítséget jelent Oroszlány Péter: Könyv a tanulásról című tankönyvének használata.

ERDŐJÁRÁS

(A mindennapos testnevelés szabadon választható tantárgya)

Bevezetés

„Nincs rossz idő, csak rossz ruházat.”

Az általános iskolai évek első felében kiemelt fontosságú a rendszeres kapcsolatot az erdővel. Ahogy az alcím is mutatja, az iskolai élet szerves egészébe kívánjuk beemelni az erdőt, a gyerekek jelenlétét az erdőben, ahol ezt az iskola helyi adottságai megengedik. Nem az időjárás határozza meg, hogy alkalom nyílik-e az erdő felkeresésére, hanem a gyerekek alkalmazkodnak megfelelő ruházatukkal a váltakozó időjáráshoz: a tűző napsütéstől a szakadó esőig. Ennek köszönhetően lehetőség nyílik megismerni az erdő összes arcát.

Az érzékszervi tapasztalatok teszik lehetővé a gyermekek számára a világ megismerését. Ezek hiányában egyre inkább sorvad az emberi megismerési képességünk is. Minél több természetes tárggyal és élőlénnel találkozik élő közegében a kisgyermek, annál jobb alap képződik a későbbi tantárgyak megértésére. Érzékszerveink mind gyakrabban találkoznak manapság egy művi világgal, több és több időt töltünk az elektromos készülékek garmadája előtt és között. Ha a gyermek első 8-9 éves korában nem kap megfelelő ellensúlyt mindezekhez, nem lesz mire alapoznia a későbbi években és eleve kevesebb eséllyel vág neki az intellektuális tartalmak felvételéhez! Az agykutatás kimutatta, hogy az érzékek által közvetített tapasztalatokon keresztül jönnek létre a kognitív struktúrák az agyban, melyek minden tanulás alapját képezik. A gyermekek érzékelése egységben zajlik, egyszerre vesz részt benne minden érzékszerv.

1-2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Képek segítségével, mesékbe szöve jelöli ki az osztálytanító a „határfákat”, melyek körbehatárolják a játék színterét. Fontos, hogy legyen egy törzshely, ahova újra és újra megérkeznek. Egy hely, ami burokként szolgál a kialakulandó osztályközösség számára. Egy állandó, kiválasztott központi hely, amely megadja a kiindulási és gyülekezési pontot. Mindezek segítik a gyerekek tájékozódását, biztonságos keretet adnak a játékhoz. Az erdőjárás alapvetően az életfolyamatok egészségét szolgálja, s egyben terápiás feladatot is ellát az elakadt áramlások újra indulásában, a legyengült életerők felerősítésében. A játékok során megfelelő mesékkel fel kell hívni a gyerekek figyelmét a növények, állatok szeretetére, de módot kell adni elfojtott agressziót felszínre hozó játékaikban azok kiélésére is. A gyerekek ösztönösen megtalálják a nekik legmegfelelőbb tevékenységeket.

Második osztályban központi szerepet kap a 'víz' és a 'víz körforgása' témakör. A víz körforgása, a forrástól a torkolatig szépen nyomon követhető például egy pataknál. Jó olyan helyekre elvinni a gyerekeket, ahol két merőben más, akár ellentétes minőség találkozása van a természetben. A gyerekek ebben az életkorban is igénylik még, hogy egy helyen megállva hosszabb időt játszhassanak, de képesek nagyobb távok megtételére is.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az első iskolás években a gyerekek képesek sok mindent pótolni a korábban esetleg elmaradt tapasztalatokból. Vannak folyamatok, amelyek bepótolhatatlanok, mások viszont különleges módon mégis teljesülhetnek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek többsége ösztönösen ráérez saját lényének legmegfelelőbb terápiájára. Nem véletlen, ha egy gyermek több erdőjárás órán keresztül újra és újra gurul lefele a hegyoldalon teljesen magától, vagy egy másik gyermek állandóan a felvizezett sarat dagasztja, harmadik társuk pedig fák törzsének közelében tartózkodik túlnyomórészt. Találkoznak önmagukkal, s egyben az erdő lényeivel is. Ebből a találkozásból gyümölcsöző kapcsolat születik, ami mindkét fél számára gazdagító. A lemaradt képességű gyerekeket ugyanúgy tudjuk foglalkoztatni ebben, mint a mozgásukban jól fejletteket. Az erdőjárás azon kevés közegehez tartozik az iskolai életben, ahol az egészséges csoportdinamika és a természetes közösségformálás teret kaphat. Például a fizikailag gyengébbet segíti az erősebb fára mászni, míg az intellektuálisan fejlettebb az állatokról fog tanítani a többieknek.

A Waldorf-pedagógia alapját képező antropológia az erdőt egységes organizmusnak tekinti. Nemcsak gazdaságilag pénzzé tehető értékeket lát az erdőben, hanem egy élő szervezetet, melynek megnyilvánulási formái mögött mindenhol egy magasabb tudat áll. Az erdő az a világ, ahol megelevenednek az otthonról hozott és az iskolában elmesélt történetek: bebocsátást nyernek a gyerekek a különleges lények birodalmába, a faunok, törpék, manók, sellők és tündérek életterébe; saját élőhelyükön találkozhatnak békákkal, mókussal, fácánnal, rákkal, vaddisznókkal, madarakkal. Nem csupán a négy fal között tanulnak róla, hanem átéli az évszakok váltakozását, hétről hétre megtapasztalják, hogyan sárgulnak, barnulnak meg a levelek, hullatják le lombjukat a fák, száll alá a köd, jelenik meg a dér, hogyan fagynak be a patakok, változik meg a táj a hótakarótól. Látják: milyen, amikor megjelennek az első virágok, kipattannak az első rügyek; hogy a tölgyfa jócskán várat magára, ahogyan zöldbe borul az egész táj. Ellepik a réteket a virágok, s megjelennek a rég nem látott madarak. Hétről hétre saját bőrükkel érzékelik az év körforgását. Másodikban az erőben mesélt mesék egyre hosszabbakká és bonyolultabbakká válnak. Megjelenik a természet és annak látható alkotói: a kövek, növények, állatok. Egy-egy megfigyelt állat megjelenik másnap egy történetben, ahol további érdekes dolgokat tudnak meg róluk a gyerekek. Állatok találkoznak egymással, különböző tulajdonságaik kidomborodnak, és kapcsolódnak a gyerekek tapasztalataihoz. Ezek nem a klasszikus, valamilyen tanúságot tartalmazó állatmesék - amik szintén fontosak ebben az életkorban -, hanem főként a tanár által megfigyelt természeti jelenségek és saját lényén átgyúrt történetek. Ezt képesek a gyermekek érzés szinten is megélni, s ezzel a későbbi tudatos megélést előkészíteni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az erdőjárás során az érzékszervi tapasztalatok gazdagítása által természetes környezetben fejleszthetők a különböző érzékelések: egyensúly, tapintás, mozgás, hallás, szaglás, látás, hőérzékelés, testtudat érzékelés. Kialakul és mélyül a gyermek önképe és önismerete, valamint a világban való eligazodás és biztonság érzés az öntudatra ébredést, helyes önértékelést, önbecsülést és önbizalmat segíti elő.

Kapcsolódási pontok

Formarajz, ritmikus rész és mesék a főoktatásban, természetmesék

Kulcsfogalmak / fogalmak

- érzékszervi tapasztalatok: természetes kontra mesterséges közeg
- egészséges fejlődés: erdő mint lehetőség – az érzékelés egysége; védett és változatos természetes tér és idő
- hiánypótlás, önterápia
- erdő, mint élő organizmus, mögötte magasabb tudat
- az erdő birodalma: ritmus, körforgás; ahol ég és föld találkozik

A fejlesztés várt eredményei

Az erdőjárások alatt szerzett tapasztalás a gyerekek életének egészére kihat és alapvető érzést ad a természet szeretetéről. Ezáltal olyan emberek válnak így belőlük, akik az erdőt és lényeit nem ellenségnek, nem kizsákmányolandó terepnek, hanem társnak tekintik, olyan helynek látják majd, ahol az ég és föld találkozik, s amelynek egészséges léte záloga az emberiség fennmaradásának.

3. évfolyam**Tematikai egység / Fejlesztési cél**

Ebben az évfolyamban fontos sokat gyalogolni a gyerekekkel, életkorukból kifolyólag gyógyító hatással van rájuk ebben az időszakában. Persze szívesen játszanak egy-egy helyen hosszabb ideig, mégis az újabb és újabb helyek felfedezése kerül előtérbe, ami a tanártól is komoly bátorságot igényel, a járt és ismert út elhagyásakor. Elkezdjük felfedezni a távolabbi helyeket is az iskola körül. Ez már előkészítése a negyedik honismeret korszaknak, annak, hogy lábukkal bejárják és tudat alatt magukba szippantsák néhány kilométeres körben az iskola közvetlen környezetét. Az első két év alatt megerősödött gyerekek hallatlan kitartással és jókedvvel sétálnak az erdőben.

A mesterségek kapcsán fel lehet keresni a környéken fellelhető helyeket, melyek emlékeztetnek hajdanvolt mesteremberek hétköznapijaira.

Órakeret: 36 óra**Előzetes tudás**

Az első két osztályban megismert alapvető szabályok és szokások, amikre figyelni kell az erdőben. Jó fizikai kondíció, ami a korábbi gyakori erdőjárások hozadéka.

Tantárgyi fejlesztési célok:

Bensőséges viszony alakuljon ki a gyermek és környezete között. A fizikai erőnléte tovább fejlődjön, ne riadjon vissza ez erdőben őt ért kihívásoktól. Biztosan közlekedjen a járatlan úton is, keresztül kasul mindenben úgy, hogy közben figyelemmel legyen a természetes élettérre.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- az iskola környezetének bejárása minden irányban legalább 2 km-es távolságban
- a jelzett ösvények, földes utak elhagyása
- kihívások keresése az erdőben. Lehetőség teremtése bátorságuk kipróbálására, s eddigi tapasztalataik kamatoztatására

Kapcsolódási pontok

Mesterségek korszak, házépítés korszak

Kulcsfogalmak / fogalmak

Fizikai erőnlét, magabiztos közlekedés az erdőben, erdő lényeinek tisztelete és szeretete

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek megismerik közvetlen környezetüket, képesek kitartóan vándorolni folyamatosan az erdőben több mint egy órán át. Erős érzelmi kötődés alakul ki az erdő élőlényei iránt.

A WALDORF-ISKOLÁK NEVELŐ MUNKÁJÁHOZ SZÜKSÉGES HELYISÉGEK, BERENDEZÉSEK ÉS ESZKÖZÖK JEGYZÉKE

„I. HELYISÉGEK

Eszközök, felszerelések	Mennyiségi mutató	Megjegyzés
tanterem	osztályonként 1	
szaktanterem	a helyi tantervben foglaltaknak megfelelően	a szaktantermet igénylő tárgy belépésének évfolyamától
tornaterem	iskolánként 1	kiváltható szerződés alapján igénybe vett sportlétesítménnyel
tornaszoba	iskolánként 1	ha az iskolának nincs saját tornaterme
sportudvar	iskolánként 1	helyettesíthető a célra alkalmas szabadterülettel, szabadtéri létesítménnyel; kiváltható szerződés alapján igénybe vett sportlétesítménnyel
iskolatitkári iroda	iskolánként 1	a három és az ennél kevesebb évfolyammal működő iskolában az nevelőtestületi szobával közösen is kialakítható, ha a helyiség alapterülete ezt lehetővé teszi
nevelőtestületi szoba	iskolánként 1	
intézményvezetői iroda	iskolánként 1	iskolatitkári irodával összevontan is kialakítható
könyvtár	iskolánként 1	kivéve, ha a feladatot nyilvános könyvtár látja el
könyvtárszoba	iskolánként 1	ha az iskolában nincs könyvtár vagy a székhelyen, telephelyen nem működik könyvtár; a könyvtárszoba tanteremben is kialakítható
orvosi szoba	iskolánként 1	
Kiszolgáló-helyiségek		
sportszertár	iskolánként 1	
aula (előtér, közösségi tér)	iskolánként 1	attól az évfolyamtól kezdve, melyben a tanulók létszáma eléri a 120 főt, kiváltható szerződés alapján igénybe vett helyiséggel

ebédlő	iskolánként 1	kivéve, ha az étkeztetést iskolán kívül oldják meg
főzőkonyha	iskolánként 1	ha helyben főznek
melegítőkonyha	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	ha helyben étkeznek
tálaló-mosogató, ezen belül felnőttétkező	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	ha helyben étkeznek
öltöző	iskolánként és nemenként 1	
hideg-meleg vizes zuhanyozó	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) és nemenként 1	
személyzeti WC	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) nemenként 1	
tanulói WC	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) szintenként, nemenként 1	tanulói létszám figyelembevételével
élelmiszerhulladék-tároló	iskolánként 1	ha helyben étkeznek
éléskamra	iskolánként 1	ha helyben főznek
szárazáru raktár	iskolánként 1	ha helyben főznek
földesáru raktár	iskolánként 1	ha helyben főznek
egyéb raktár	iskolánként 1	
szertár	iskolánként 1	

II. A HELYISÉGEK BÚTORZATA ÉS EGYÉB BERENDEZÉSI TÁRGYAI

Eszközök, felszerelések	Mennyiségi mutató	Megjegyzés
1. Tanterem		
tanulói asztalok, székek	tanulók létszámának figyelembevételével	életkornak megfelelő méretben; mozgáskorlátozottak, középsúlyos értelmi fogyatékosok és gyengénlátók esetén állítható magasságú, dönthető lapú, peremes, egyszemélyes asztalok; gyengénlátóknál – szükség szerint – egyéni megvilágítási lehetőséggel; mozgáskorlátozottak székei állítható magasságú ülőkével, lábtartóval
nevelői asztal, szék	tantermenként 1	
eszköztárolók	tantermenként szükség szerint	
tábla	tantermenként 1	
ruhatároló (fogas)	tanulók létszámának figyelembevételével	Az épület adottságait figyelembe véve egyéb helyen (pl. a folyosón) is kialakítható
szeméttároló	helyiségenként 1	
2. Szaktantermek (a tantermi alapfelszereléseken felüli igények)		
a) számítástechnikai terem		
tábla vagy flipchart	1	
számítógépek és perifériák	tanulónként 1	szoftverek az általános alapfeltételek között
b) művészeti nevelés szaktanterem		nem kötelező, a foglalkozások az osztálytermekben szervezhetők
asztal vagy rajzpad, rajzbak	tanulónként 1	
vízcsap (falikút)	1	
pianínó	iskolánként 1	
tábla	tantermenként 1	
Audiovizuális eszköz	iskolánként 1	
c) mesterségek szaktanterem	csoportbontásos foglalkoztatásra	berendezése a helyi tantervben szabályozottak szerint, a tantárgy megjelenésének évfolyamától szükséges

3. Tornaszoba		
kislabda	5	
labda	5	
tornaszőnyeg	2	
tornapad	2	
zsámoly	2	
bordásfal	2	
mászókötél	2	
gumikötél	5	
ugrókötél	5	
medicinlabda	5	
stopper	1	
kiegészítő tornakész- let	1	
egyéni fejlesztést szolgáló speciális tornafelszerelések		a pedagógiai programban foglaltak szerint
4. Tornaterem (mindazok a felszerelések, amelyek a tornaszobában, továbbá)		
kosárlabda palánk	2	
gyűrű	1	
mászórúd	1	
5. Sportudvar		
szabadtéri labdajáték felszerelése	1	bármelyik játék kiválasztható
egyéni fejlesztést szolgáló speciális tornafelszerelések	egy iskolai osztály egyidejű foglalkoztatá- sához szükséges mennyiségben	fogyatékos tanulót oktató iskolában; pedagógiai programban foglaltak szerint
6. Intézményvezetői és iskolatitkári iroda		
asztal	felnőttlétszám szerint	
szék	felnőttlétszám szerint	
iratszekrény	1	

telefon	1	
7. Nevelőtestületi szoba		
asztal	pedagóguslétszám szerint 1	
szék	pedagóguslétszám szerint 1	
Könyvszekrény vagy könyvespolc	1	
Napló és folyóirattartó	1	e-napló használata esetén nem szükséges
ruhásszekrény vagy fogasok	pedagóguslétszám figyelembevételével	
Számítógép és perifériái, internetkapcsolattal	1	
7. Könyvtár		
tanulói asztal, szék	egy iskolai osztály egyidejű foglalkoztatásához szükséges mennyiségben	életkornak megfelelő méretben; mozgáskorlátozottak és gyengénlátók esetén állítható magasságú, dönthető lapú, peremes, egyszemélyes asztalok; mozgáskorlátozottak székei állítható magasságú ülőkével, lábtartóval
egyedi világítás	olvasóhelyenként 1	
könyvtárosi asztal, szék	1-1	asztal egyedi világítással
szekrény (tároló)	1000 könyvtári dokumentum elhelyezésére	
tárolók, polcok, szabadpolcok	2	
számítógép,	1	
8. Könyvtárszoba		
asztal, szék könyvtári dokumentum (tanári, tanulói felkészüléshez)	3 6 öt száz	legalább hat tanuló egyidejű foglalkoztatásának feltételeiről, illetve az iskolai könyvek, tankönyvek, segédkönyvek elhelyezéséről gondoskodni kell
könyvespolc vagy szekrény	öt száz könyvtári dokumentum elhelyezésére	

III. A NEVELŐMUNKÁT SEGÍTŐ ESZKÖZÖK

ÁLTALÁNOSAN SZÜKSÉGES ALAPFELSZERELÉSEK:

- fehér és színes táblakréták
- sima, nagyalakú füzetek
- méhviasz kréták
- méhviasz gyurma
- akvarell festék, akvarell papír, vastag ecset
- filc, gyapjú, fonalak
- színes papírok (selyem, transzparens stb.), olló
- vastag és vékony színes ceruzák, grafit, vonalzók
- agyag (edények a használatához)
- babzsákok
- furulyák
- ütőhangszerek
- húros hangszer
- gyertyák, csengők
- rajzgyűjtő dossziék

Technikai eszközök:

- CD lejátszó
- televízió, (9. évfolyamtól)
- DVD lejátszó
- személyi számítógép (konfiguráció)

Tárgyak, eszközök, információhordozók a tantárgyak alapján

1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

- méhviasz kréták (tégla és ceruza formájú)
- méhviasz gyurma, agyag
- fonalak
- színes selyempapír, olló
- lúdtoll, tollszem, tollszár, tinta, nádtoll, itatóspapír, töltőtoll
- golyóstoll
- vékony színes ceruzák, grafitceruzák,
- vonalas füzetek

- osztálykönyvtár, szakkönyvtár
- saját készítésű szemléltető eszközök
- akvarellfesték, ecset
- akvarellpapír
- rajztábla
- filc, gyapjú
- színes selyempapír

2. SZÁMTAN ÉS MATEMATIKA

- szemléltető eszközök (termények, termések, kövek, hétköznapi tárgyak stb.)
- méterrúd, térfogatméréshez eszközök, mérleg + súlyok
- táblai vonalzó, körzők, szögmérő
- négyzethálós füzetek
- saját készítésű szemléltető eszközök
- fonalak, kartonpapír, műszaki rajzlap
- zsebszámológép
- függvénytáblázat, feladatgyűjtemények

3. TÖRTÉNELEM

- falitérképek, atlaszok
- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök
- jelmezek, tárgyi kiegészítők

4. HONISMERET ÉS FÖLDRAJZ

- a tervezett ház építéséhez szükséges építő és kötőanyagok
- a választott mesterségek alapanyagai és szerszámai
- a földműveléshez szükséges vetőmagok és kézi szerszámok
- iránytű, létra, homok, agyag, papír
- atlaszok, térképek, földgömb, éggömb, távcső
- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök
- tárgyi kiegészítők
- földmérő eszközök (kölcsonzással is megoldható)
- ásványok, kőzetek

5. TERMÉSZETRAJZ ÉS BIOLÓGIA

- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, tárgyi kiegészítők
- koponya, csontváz
- anatómiai atlaszok
- mikroszkóp
- bonceszközök

6. FIZIKA

- a fizikai kísérletekhez szükséges szemléltető- és mérőeszközök, anyagok
- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, tárgyi kiegészítők

7. KÉMIA

- a kémiai kísérletekhez szükséges szemléltető- és mérőeszközök, laboratóriumi felszerelések, alapanyagok
- védőfelszerelések

8. IDEGEN NYELVEK

- bábok és speciális szemléltető eszközök
- szótárak, hangzó- és képanyagok

9. MOZGÁS ÉS TESTNEVELÉS

- zsonglőr és akrobatikai eszközök
- szalagok, fonalak, kötelek, botok, kislabdák, frizbik, nagyméretű szivacsabdák
- saját készítésű és speciális eszközök, tárgyi kiegészítők
- gerelyek, diszkoszok, súlyzók
- sportági felszerelések, labdák

10. KERTMŰVELÉS

- kerti (kézi)szerszámok
- vetőmagok, hagymák
- kertészeti felszerelések

11. INFORMATIKA

- számítógépek és azok perifériái
- internet kapcsolódások
- kapcsolások alkatrészei (diódák, vezetékek, tranzisztorok, kapcsolók stb.)
- szoftverek

12. MŰVÉSZETI NEVELÉS

- (i) *Kézimunka*: filc, gyapjú, kötőtűk (faanyag az elkészítésükhöz és kész tűk), fonalak, papír, ragasztó, cérna, olló, tű, vastag fonal, kongré, hímzőfonal, nagylyukú hímzőtű, gyöngyök, textíliák, szövőkeret, varrógép és minden olyan (segéd)eszköz, amely a tantervben megadott oktatási témákhoz kapcsolódik
- (ii) *Kézművesség*: a különböző mesterségek – a fa-, a fém-, a bőrmegmunkálás – eszközei, speciális kézi-, (amennyiben az iskola kiépített műhellyel rendelkezik) gépi szerzői, a plasztikához és a szobrászathoz szükséges anyagok és kéziszerszámok
- (iii) *Művészettörténet*: audiovizuális eszközök, művészeti albumok, reprodukciók, filmek
- (iv) *Rajz-festés, formarajz*: rajz- és festő papírok, különböző festékek és kréták, ecsetek, tinta, rajzszen, különböző minőségű ceruzák, saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, művészeti albumok
- (v) *Dráma*: saját készítésű jelmezek, textíliák, tárgyi kellékek (többnyire szintén saját készítésű munkák).
- (vi) *Euritmia*: rézrudak, fagolyók, színes anyagok, zongora, egyéb hangszerek
- (vii) *Ének-zene*: pentatonfurulya, C-szoprán furulya, különböző ütőhangszerek (apró dobok, triangulum, csörgődob, csengettyűk, apró cintányérok), kottafüzet, kották.

13. EGYÉNI FEJLESZTÉST SZOLGÁLÓ SPECIÁLIS TANESZKÖZÖK

– az egyéni terápiának megfelelően a fejlesztő pedagógus által meghatározott eszközök

- (viii) A tizenhárom évfolyammal működő Waldorf-iskolák akkor rendelkeznek a működésükhöz szükséges eszközökkel és felszerelésekkel, ha rendelkezésükre állnak a kerettantervben felsorolt helyiségek, berendezések és eszközök. Nyolc évfolyammal általános iskolaként, illetve öt évfolyammal gimnáziumként működő Waldorf-iskolákra a jegyzékben foglaltakat a megfelelő eltéréssel kell alkalmazni.
- (ix) A kerettantervi jegyzékben foglaltak teljesülése esetén az iskola rendelkezik a működéséhez szükséges, jogszabályban meghatározott feltételekkel.
- (x) Ha a helyiséget létszám figyelembe vételével kell kialakítani, a helyiség olyan méretű és berendezésű kell, hogy legyen, amelyben minden egyidejűleg jelenlévő tanuló, munkát végző felnőtt igénye egyidejűleg teljesíthető. A tanulók részére kialakított helyiség akkor megfelelő, ha – rendeltetésétől függően – alapterülete lehetővé teszi az iskolai osztály, osztálybontás esetén a csoport valamennyi tagjának egyidejű befogadását a tényleges tanulói létszám alapján.

A WALDORF-ISKOLÁKBAN A PEDAGÓGUS-MUNKAKÖRÖK BETÖLTÉSÉHEZ SZÜKSÉGES VÉGZETTSÉGEK

1. Osztálytanító munkakörben foglalkoztathat az 1-8. évfolyamon, aki

- a) tanítói, konduktor-tanítói vagy gyógypedagógusi végzettség mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik,
- b) általános iskolai vagy középiskolai tanári végzettség mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik,
- c) magyarországi illetve külföldi Waldorf-pedagógusképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik

Az osztálytanító taníthatja a kötelező és a szabadon választható tantárgyakat az alábbiak kivételével:

- idegen nyelvek
- kézművesség
- euritmia
- szabad vallás
- mozgás és testnevelés, Bothmer-gimnasztika 3. osztálytól
- zene 5. osztálytól

Ez utóbbiak oktatására csak akkor jogosult, ha rendelkezik a 2-5. pontokban előírt végzettségekkel.

2. Az 1-8. évfolyamon szaktanárként foglalkoztatható, aki

- a tantárgynak megfelelő műveltségi területet végzett tanító, e mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdí Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- a tantárgynak megfelelő szakos tanár (főiskolai vagy egyetemi végzettséggel), e mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdí Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- a tanított tantárgynak megfelelő Waldorf-szaktanári képesítéssel rendelkezik.

3. A 9-13. évfolyamon szaktanárként foglalkoztatható, aki

- a tantárgynak megfelelő szakos egyetemi szintű vagy mesterfokozatú tanár, e mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdí Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- a művészeti nevelés tantárgyai és a testnevelés tantárgyak esetén a tantárgynak megfelelő szakos tanár, e mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 3. tanévben megkezdí Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- a speciális Waldorf-tantárgyak esetén a 6. pontban meghatározott végzettséggel rendelkezik.

4. Fejlesztő pedagógusként foglalkoztatható az 1-12. évfolyamon, aki pedagógus végzettség mellett fejlesztő pedagógus végzettséggel rendelkezik.

5. A Kézművesség tantárgy oktatására az 5-13. évfolyamon a 2-3. pontban foglaltaktól eltérően foglalkoztatható, aki

- a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettséggel rendelkezik,
- az oktatott tartalomnak megfeleltethető végzettséggel bíró művész, iparművész; népi iparművész vagy 5 éves szakmai gyakorlattal rendelkező szakember.
- (Így például megfelelő: a fémművességek körében a kovács, a maszk- és bábkészítés körében népi iparművész, bábkészítő alkalmazása, faragás: asztalos...)

6. A Waldorf kerettanterv alapján bevezetett speciális tantárgyak

6.1. Mozgás és testnevelés, Bothmer-gimnasztika tanárként foglalkoztatható az 1-6. évfolyamon, aki a Bothmer Movement International által elismert magyarországi vagy nemzetközi képzésen megszerzett Bothmer-tanár végzettséggel rendelkezik,

a 3-4. évfolyamon, aki osztálytanítóként elvégezte a Bothmer-képzés megfelelő modulját,

a 7-8 évfolyamon, aki Bothmer-tanárként elvégezte a Bothmer-képzés 7-8. osztályos modulját,

az 1-8. évfolyamon, aki testnevelőtanár végzettség mellett Bothmer-tanár végzettséggel vagy akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdte Bothmer- vagy Waldorf-pedagógiai tanulmányait,

a 9-13. évfolyamon, aki testnevelőtanár (főiskolai vagy egyetemi végzettséggel), e mellett Bothmer-tanár végzettséggel, vagy akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdte Bothmer- vagy Waldorf-pedagógiai tanulmányait.

6.1.1. Mozgás és testnevelés tantárgy keretében Bothmer-gimnasztikát taníthat és Bothmer-gimnasztika tanárként foglalkoztatható a 7-12. évfolyamon, aki a Bothmer Movement International által elismert magyarországi vagy nemzetközi képzésen megszerzett Bothmer-tanár végzettséggel rendelkezik.

6.2. Euritmiatanárként foglalkoztatható az 1-13. évfolyamon, aki az Euritmia Iskolák Nemzetközi Szövetsége, a „Goetheanum, Freie Hochschule für Geisteswissenschaft, Sektion für redende und musizierende Künste” által elismert magyarországi vagy külföldi képzésen szerzett euritmia alapidiplomát, valamint a pedagógiai euritmia oktatására jogosító diplomát.

6.3. Kertművelés-tanárként foglalkoztatható, aki

- a) a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettséggel rendelkezik, és részt vesz a Biodinamikus Egyesület által jóváhagyott vagy ennek megfelelő nemzetközi biodinamikus szemléletű (Demeter irányelvek szerinti) gazdálkodást oktató tanfolyamon,
- b) közép- vagy felsőfokú szakmai (kertész vagy agrár) végzettséggel vagy hároméves igazolt szakmai (kertész vagy agrár) gyakorlattal rendelkezik, és részt vesz a Biodinamikus Egyesület által jóváhagyott vagy ennek megfelelő nemzetközi biodinamikus szemléletű (Demeter irányelvek szerinti) gazdálkodást oktató tanfolyamon,
- c) a tanított tantárgynak megfelelő Waldorf-szaktanári képesítéssel rendelkezik.

6.4. Szabadvallás-oktatás tanárként foglalkoztatható, aki gyakorló Waldorf-pedagógusként részt vesz a hazai szabadvallás-tanárok szakmai találkozóin és továbbképzésein. E mellett részt vesz a tanári kollégium által felkért mentorral való rendszeres szakmai konzultációkon.

7. Intézményvezető

A Waldorf-iskolákban az intézményvezetőt a Tanári Kollégium döntése alapján a fenntartó bízza meg, pályázati eljárást az iskolák alkalmazhatnak. Az iskolaképviselőnek az állami kötelezettségeknek megfelelő végzettséggel kell rendelkeznie.

8. Egyéb rendelkezések

1. Új alkalmazás esetén osztálytanítóként az a pedagógus is foglalkoztatható, aki tanulmányait a Waldorf-osztálytanító képesítést nyújtó képzésben a munkába lépés évében megkezdi.
2. Ha a Waldorf-iskolában foglalkoztatott pedagógus szakképzettsége e kerettantervben meghatározott képesítésnek nem felel meg, és a kerettanterv jóváhagyásakor
 - a) a nyugdíjjogosultság eléréséhez szükséges korhatárig tíz évnél kevesebb ideje van, legfeljebb a nyugdíjkorhatár eléréséig változatlan munkakörben tovább foglalkoztatható,
 - b) a nyugdíjjogosultság eléréséhez szükséges korhatárig tíz évnél több ideje van, a kerettanterv jóváhagyásától számított öt év után csak akkor foglalkoztatható tovább pedagógus-munkakörben, ha tanulmányait az előírt szakképzettséget nyújtó képzésben megkezdte.
 - c) legalább 8 éves Waldorf-iskolában pedagógus munkakörben eltöltött gyakorlattal rendelkezik, az iskola ajánlásával mentesül a Waldorf-képesítés megszerzése alól.
 - d) A b) pontban meghatározottak alól mentesül és változatlan munkakörben tovább foglalkoztatható a Waldorf-iskolában tanító pedagógus, ha rendelkezik Waldorf-képesítéssel és a kerettanterv jóváhagyásakor Waldorf-iskolában pedagógus munkakörben való foglalkoztatása eléri a tizenöt évet.
3. Új alapítású Waldorf-iskolák osztálytanítói az iskola működésének első három évében a Magyar Waldorf Szövetség megfelelő testületével egyeztetve mentességet kaphatnak a fenti esetekben meghatározott szakos végzettségek alól, kivéve a Waldorf-kerettanterv alapján bevezetett speciális tantárgyakat (I. fentebb, 5. pont)
4. Pedagógusképző felsőoktatási intézmény hallgatójának iskolai gyakorlati képzés vezetésére vagy pedagógusok továbbképzésére vezető tanári (gyakorlatvezető tanítói), továbbá szaktanácsadói megbízást az kaphat, akinek Waldorf-pedagógus munkakör betöltéséhez szükséges felsőfokú iskolai végzettsége és szakképzettsége, valamint Waldorf-iskolai nevelő-oktató munkában eltöltött legalább ötéves szakmai gyakorlata van.

MINŐSÉGGONDOZÁS A WALDORF-ISKOLÁKBAN

Bevezető

A minőség gondozása vagy biztosítása?

A nemzetközi Waldorf-mozgalom 1999-ben rendezte első minőségbiztosítási konferenciáját Rotterdamban, melyet továbbiak követtek 2001-ben Zürichben, 2005-ben Berlinben, 2008-ban Budapesten. Ezeken a konferenciákon az volt a központi téma, hogy hogyan lehet minél jobb minőséget, minél magasabb színvonalat elérni a Waldorf-intézményekben. Az első konferenciákon sok eljárás bemutatására került sor, sok pozitív tapasztalatot osztottak meg az előadók, de a konferenciák résztvevői közül sokan mégis szkeptikusok maradtak, mert hiteltelennek érezték, hogy különböző eljárásokkal biztosítani lehet, hogy jól működjön egy Waldorf-iskola. Azt fogalmazták meg a minőségbiztosítási eljárásokkal szemben, hogy az iskola minősége elsősorban azon múlik, milyen pedagógusok dolgoznak benne: jó pedagógusok jó iskolát csinálnak mindenféle eljárás nélkül is, a rosszak pedig rosszat. Másik aggályuk az volt, hogy ezek az eljárások elterelik a figyelmet az iskola alapfeladatáról, a nevelésről. További ellenvetés volt a kollégák részéről, hogy sok plusz adminisztrációs feladattal járnak a bemutatott eljárások, amik megint csak a gyermekekkel való foglalkozástól veszik el az időt.

Vagyis elmondható, hogy sokáig nagy volt az ellenállás a konferencia résztvevői, vagyis a gyakorló pedagógusok körében. A konferencia programjában szerencsére az előadások mellett voltak fórumbeszélgetések is, ahol volt lehetőség ezeknek az aggályoknak felvetésére, megvitatására. Ezeken a vitákon fogalmazták meg a kollégák, hogy az iskola, különösen egy Waldorf-iskola, úgy működik, mint egy élő organizmus, megvannak a szervesen kialakult működési folyamatai. Egyet értettek a résztvevők azonban abban, hogy bár egy külső mechanikus eljárással nem lehet biztosítani azt, hogy az iskola jól működjön, de lehet vigyázni az iskola egészségére, lehet gondoskodni arról, hogy a lehető legjobb módon élje a mindennapjait s a vele kapcsolatban lévő emberek a lehető legjobban érezzék magukat a helyükön (gyermekek, pedagógusok és szülők egyaránt), vagyis sokat lehet tenni azért, hogy az iskola jó minőségű, jó hírű legyen. E viták eredményeképpen fogalmazták meg a kollégák, hogy mindannyian gondoskodni akarnak arról, hogy az intézményben magas színvonalú oktatás, nevelés történjen, de nem gondolják, hogy egy eljárás önmagában a jó minőséget biztosítani tudja. Ezért bevezettek egy új fogalmat a 2001-es zürichi konferencián, a „Quality Care” fogalmát, amit magyarra a MINŐSÉGGONDOZÁS szóösszetétellel fordítottunk le.

A 2001-es Zürichi konferencia óta mi is ezt a fogalmat használjuk, mert meglátásunk szerint ez a fogalom magában hordozza a Waldorf-pedagógusok törekvését és elkötelezettségét a jó minőségű nevelés és oktatás iránt.

1. A Waldorf-pedagógiából adódó minőségi sajátosságok

Az első Waldorf-iskola 1919-ben Stuttgartban nyitotta meg kapuit Rudolf Steiner szakmai vezetésével. Rudolf Steinernek az akkori tanárok számára tartott előadásai és az iskola indításakor folytatott szemináriumi beszélgetések a mai kor pedagógusai számára is alapvető iránymutatást nyújtanak a Waldorf-pedagógia alapelveit illetően. A Waldorf-pedagógia tartalmi alapelvei mellett olyan működési elveket is tartalmaznak, amiket a Waldorf-pedagógia minőségi sajátosságainak is tekinthetünk annak ellenére, hogy ezek megfogalmazására sok-sok évtizeddel azelőtt került sor, hogy a minőségbiztosítás vagy minőség gondozás fogalmai megjelentek volna az oktatás területén.

Nézzük meg most két szempontból ezeket az alapelveket, először az iskola szereplőinek oldaláról, majd az intézmény működésének szemszögéből.

Az iskola szereplőit érintő alapelvek

Tevékenységünk középpontjában a gyermek áll.

Minden Waldorf-intézmény, legyen az óvoda vagy iskola, elsődleges céljának tekinti a GYERMEK fejlődésének segítését. Nem a gyermekekét általában, hanem az egyes gyermekét, az iskolába járó minden egyes gyermekét, külön-külön. Ezen a helyen nem feladatom a pedagógiai célok részletes kifejtése, de amiatt szükséges megemlíteni ezt az elsődleges célt, mert ez okozza, hogy olyan sajátos a Waldorf-iskolák oktatás-szervezési rendszere és más működési alapelvek is erre a célra vezethetők vissza.

A pedagógus egyéni felelőssége

A Waldorf-iskolában kiemelt hangsúlyt kap a pedagógusok egyéni felelőssége elsősorban amiatt, mert a nevelést és az oktatást nem egy tevékenység eredményének tartjuk, hanem a gyermek és a pedagógus között létrejövő szabad interakciónak, ahol a pedagógus teljes személyiségével nevel azáltal, hogy kreatívan alkalmazza a gyermek egyéni fejlődését leginkább segítő pedagógiai eszközöket. Mindehhez nagy szakmai felkészültség, fejlett művészi érzék és sok-sok önnevelés szükséges a pedagógusok részéről. Ezért már az első Waldorf-iskola indításakor elvárás volt a pedagógusokkal szemben a rendszeres önértékelés (napi rendszerességgű visszatekintés) és olyan gyakorlatok végzése, amelyek által a pedagógusok olyan lelki erőkre tehetnek szert, melyek a mindennapi feladatok ellátásához, a hibákból való tanuláshoz és a morális fejlődéshez is segítséget jelentenek.

A pedagógusok közössége

Az egyes pedagógus felelősségét az előbb említettük, nem szabad megfeledkeznünk ugyanakkor arról, hogy az iskola teljes pedagógiai életéért a pedagógusok közössége felel. A pedagógusok közösségét Pedagógiai Kollégiumnak, vagy Tanári Kollégiumnak nevezzük, akik egymás munkáját segítve komoly együttműködésben vezetik az iskola pedagógiai életét.

A Tanári Kollégium vagy Pedagógiai Kollégium határozza meg az iskola Pedagógiai Programját.

A Tanári Kollégium, vagy Pedagógiai Kollégium alakítja ki az új pedagógus kollégák felvételének folyamatát és gondoskodik arról, hogy a felvétel után az új kolléga bevezetése minél gördülékenyebben történjen. – Tekintve, hogy az Waldorf-iskolák működése sok ponton eltér a hagyományos iskolákétól szükséges a kiemelt figyelem ezen eltérések megismeréséhez. – Az új kolléga segítségének, bevezetésének legalkalmasabb eszköze a Mentorálás, amikor az új kolléga mellé egy olyan kollégát – mentort – választ a Tanári Kollégium, aki nagy tapasztalattal bír és már régóta az intézményben dolgozik. A mentor feladata, hogy folyamatosan figyelemmel kísérje az új kolléga munkáját, segítséget nyújtson, tanácsokkal lássa el, megismertesse vele az intézmény szokásrendjét, működési szabályait. Így az új belépőnek van kihez fordulnia kérdéseivel, nem érzi magát idegennek, tájékozatlannak az új környezetben.

A Tanári Kollégium vagy Pedagógiai Kollégium tagjai minden héten találkoznak az ún. Tanári / Pedagógiai konferencián, ahol egyrészt közös pedagógiai munkát folytatnak, másrészt megbeszéli az aktuális feladatokat. Minden iskola maga határozza meg a konferencia konkrét tartalmát és menetét, de azt elmondhatjuk, hogy egy Konferencia általában a következő jól elkülöníthető részekből áll.

- A Stúdium, melynek keretében Waldorf-pedagógiai szakirodalom egyes elemeinek közös feldolgozása történik. A kollégák közösen mélyednek el a Waldorf-pedagógia alap elveiben, így alakul ki a közös értés, az „egyet-értés” a kollégiumon belül.
- Gyermek-megbeszélés vagy osztálymegbeszélés, ahol előre meghatározott metódus alapján fordítják a kollégák figyelmüket egy-egy gyermek, vagy egy-egy osztály pedagógiai problémájának megoldására. Így az osztálytanítók, vagy a szaktanárok az egész kollégium segítségével tudják megoldani a számukra nehéz pedagógiai feladatokat.
- Közös művészi tevékenység, ahol a pedagógusok közösen vesznek részt valamilyen alkotó, művészi folyamatban (éneklés, festés, eurytmia, vagy akármi más). A közös művészi tevékenység hozzájárul ahhoz, hogy a pedagógusok a nevelést, mint művészi alkotó munkát élhessék meg, továbbá sokat segít a közösség összekovácsolásában, az együvé tartozás érzésének s a bizalom légkörének kialakításában.

A konferenciamunka elengedhetetlen az iskola egységes pedagógiai arculatának kialakításához és a pedagógusok szakmai fejlődéséhez.

A Tanári Kollégium vagy Pedagógiai Kollégium feladata a pedagógiai munka belső értékelési rendszerének kialakítása és megvalósítása is. Minden iskola maga fogalmazza meg, hogy milyen rendszer szerint járnak a kollégák egymás óráit meglátogatni, és milyen rendszer szerint tartanak visszatekintéseket, rátekintéseket egymás munkáira, beszámolókat, stb...

Az iskolánkénti különbségek mellett is elmondható, hogy iskoláinkban minden tanév végén sor kerül a Tanárértékelésekre. Ezekben a beszámolóknak a kollégák önértékelése emellett egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a kollégák visszajelzései (hospitálások, illetve az együttműködés tapasztalatai alapján), a diákok értékelései, illetve a szülői értékelések is. A tanárértékelések közül kiemelt jelentőségűek a végzős (8-os) osztálytanító, illetve a végzős (13-os) osztálykísérő visszatekintése az osztályával együtt töltött évekre. Az itt megfogalmazott tapasztalatok az egész iskola életére hatással vannak.

A szülők szerepe a pedagógiában

Az iskolai élet harmadik szereplője a gyermek és a pedagógus mellett a szülő. Mivel a szülőnek azzal együtt, hogy gyermekének iskolai nevelését és oktatását a pedagógusokra bízta, továbbra is jelentős szerepe van a gyermek nevelésében, ezért a Waldorf-iskolában úgy tartjuk, hogy a gyermek fejlődésének biztosítása a szülő és a pedagógus közös felelőssége. Ennek a közös felelősségnek a viseléséhez elengedhetetlen a szülők és a pedagógusok nyílt, bizalomteljes együttműködése, problémamegoldásra törekvő hozzáállása.

Emiatt iskoláinkban különös hangsúlyt fektetünk a szülőkkel való együttműködésre, havi rendszerességgű szülői esteken és egyéb rendezvényeken beszélgetünk a szülőkkel a Waldorf-pedagógiáról, a gyermekek életkorából adódó pedagógiai kérdésekről és rendszeresen tartunk fogadó órákat is. Sok iskolai rendezvényt szervezünk a szülők részvételével, amelyek során közvetlen személyes kapcsolatok tudnak kialakulni a szülők és a pedagógusok között.

Az intézményi működést érintő alapelvek:

Autonómia, egyéni felelősség, önigazgatás

Rudolf Steiner az első Waldorf-iskola megalapítása előtt előadásokban foglalta össze a pedagógiai alapelveit (ezek az előadások magyarul az Általános embertan, mint a pedagógia alapja címmel jelentek meg a Genius kiadó és a Magyar Waldorf Szövetség közös kiadásában) az előadássorozat előtti este 1919. augusztus 20-án, dr. Steiner egy megnyitó beszédet tartott, ahol nem a peda-

gógiáról, hanem a pedagógia céljáról beszélt. Arról, hogy a Waldorf-iskolának valódi kulturális tette kell válnia, hogy a társadalom megújításának eszközévé lehessen. Itt olvashatunk a Waldorf-iskola sajátos működési elvéről és az egyéni felelősség jelentőségéről is. „...Ezért nem irányítási, hanem igazgatási elvek alapján alakítjuk ki az iskola működését, és republikánus módon fogjuk irányítani. Egy valódi tanár-köztársaságban nem támaszkodhatunk kényelmes vánkoscént olyan rendszabályokra, amelyek az igazgatóságtól jönnek. Nekünk kell belevinnünk (magunkban hordoznunk) mindazt, ami megadja a lehetőséget a teljes felelősség viseléséhez az iránt, amit tennünk kell. Mindenkinnek magának kell a teljes felelősséget viselnie....”

Ezen alapelvek mentén születik egy-egy Waldorf-iskola azoknak az embereknek szabad kezdeményezése által, akik a Waldorf-pedagógiában a kultúrtettet, a társadalom formáló feladatot látják. Az egyének belső elhatározásaiból közös cél születik és a közös célért küzdő emberek (szülők és pedagógusok) közösséget alkotnak, amely jogilag egy civil szervezet alakját veszi fel, és az így létrejött civil szervezet válik az iskola alapítójává és fenntartójává. A feladat nagyságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Olyan feladatra vállalkoznak szülők és pedagógusok, ami igen nagy hozzáértést és elköteleződést kíván. A gyermek nevelésére egy új forma létrehozásával vállalkoznak: autonómián, egyéni felelősségen és öngazgatáson alapuló iskolai működést alakítanak ki, mert tudják, hogy minden, ami körülveszi a gyermeket, még az iskola struktúrája is nevelő hatással bír.

Tanuló közösség

Az öngazgatásból adódóan az iskola működtetésével kapcsolatos szervezési feladatok éppúgy hozzá tartoznak a pedagógusok feladataihoz, mint a tanórák megtartása. A tanulók szociális képességeinek fejlesztése ott kezdődik, hogy a gyermeket körülvevő felnőttek is nap, mint nap fejlesztik szociális készségüket. Az együttműködés területén elsősorban példával nevelnek. Szükség van a folyamatos tanulásra az új és újabb feladatok megoldásához, így válik a Waldorf-közösség tanuló közösséggé, ahol nemcsak a gyermek, hanem a közösség minden tagja fejlődhet.

Szülők és pedagógusok együtt a gyermekekért

Ahogy az iskola a szülők és a pedagógusok közös elhatározásából születik, úgy a szülők és a pedagógusok egymást segítő és kiegészítő együttműködése elengedhetetlen a működés évei alatt is. Az iskola a gyermekért van s a szülők és a pedagógusok együtt tesznek meg mindent, hogy a gyermek nevelése, oktatása a lehető legjobb mederben folyjon. Ez a szokatlanul intenzív együttműködés a közösséghez újonnan kapcsolódó szülők számára először meglepő, de a tapasztalat azt mutatja, hogyha az iskola kellő figyelmet fordít az új szülők bevezetésére, akkor a kezdeti idegenség nem sokáig tart. Hamar megértik az újonnan érkezett szülők is a nevelésnek és az intézmény fenntartásának közös felelősségét. Hiszen egy Waldorf-iskolában a szülői szerepek bővebbek egy „átlagos iskolai” szülői feladatnál abból adódóan, hogy az iskoláinkat fenntartó civil szervezetek lényegében a szülőkből állnak, akik ezáltal jogilag és gazdaságilag is felelősek az intézmény-működéséért. Így elmondható, hogy a Waldorf-szülők a pedagógiai együttműködés mellett napi szinten részt vesznek az intézmény-fenntartás és működtetés feladataiban is.

Tudatosság az intézményi működésben

Ahogy a pedagógiában törekszenek a Waldorf-iskolák a lehető legmagasabb színvonal elérésére, úgy az intézményi működés terén is a minél gördülékenyebb működés, a problémák kiküszöbölése s a folyamatok folyamatos jobbá tétele a cél. Ennek érdekében az intézmények különböző minőség-gondozási eljárásokat alkalmaznak. Jelenleg még nincs egységes minőség-gondozási rendszer a Waldorf-iskolák körében. Az intézményi autonómia alapján minden intézmény maga dönt arról, hogy melyik rendszert választja. Ugyanakkor elmondható, hogy a Magyar Waldorf Szövetségben, azon belül az Iskolák Gyűlésében megszületett az elhatározás arra vonatkozóan, hogy az iskolák

közösen kialakítanak egy olyan minőséggyondozási rendszert, amely elkészülte után meghatározó lesz a Waldorf-intézményekre nézve.

2. Az intézmények együttműködése a Magyar Waldorf Szövetségben

Ha a minőséggyondozás első szintjének az intézményen belüli minőséggyondozást tekintjük, akkor egy második, magasabb szintnek tekinthetjük az intézmények közötti együttműködésben közösen megfogalmazott elvárásokat, alapelveket, kritériumokat.

Az iskolák ilyen együttműködésének tere a Magyar Waldorf Szövetség (MWSZ), mely 1997-ben jött létre és azóta képviseli a Waldorf-intézmények és az egész Waldorf-mozgalom érdekeit.

A MWSZ egyesületi formában működik, jelenleg 78 tagszervezete van (iskolák, óvodák, képzések, intézmény-fenntartó civil szervezetek). Szervezeti struktúrája biztosítja, hogy az iskolák, képviselőik útján, maguk döntsének az Iskolák Gyűlésében az őket érintő kérdésekről, ahogy az óvodák ugyanígy tesznek az Óvodák Gyűlésében és így tovább.

Így az iskolák aktív együttműködéséből, közös döntések által születnek azok a dokumentumok, amelyek kívülről határozzák meg a magyarországi Waldorf-intézmények működését.

Az első ilyen közös döntések által létrejött dokumentum a Magyarországi Waldorf-iskolák Kerettanterve volt, mely első formájában 2001-ben készült el, 2005-ben átdolgozásra került és jelenleg egy újabb átdolgozása folyik.

Második ilyen – a Waldorf-iskolák összefogásán és közös döntésein alapuló – dokumentum a Waldorf-iskolák névhasználati eljárásrendje, melynek alapelvein az iskolák képviselői a 2010/2011-es és a 2011/2012-es tanévben dolgoztak. A következő tanévre maradt a névhasználati eljárásrend közgyűlés általi elfogadása, és az eljárások lefolytatása.

Következő közös kritériumrendszer felállítását a Minőséggyondozás területén határozta el az Iskolák Gyűlése, ennek kidolgozását a következő tanévre tervezik a kollégák.

3. Waldorf Ház – Pedagógiai Szolgáltató Intézet

A Waldorf-intézmények minőséggyondozásának elengedhetetlen támasza a Waldorf-pedagógiai alapokon, országos feladatellátással működő Pedagógiai Szolgáltató Intézet, melyet a MWSZ 2008-ban Waldorf Ház néven alapított.

A Waldorf Ház a pedagógiai tanácsadás, a pedagógiai tájékoztatás, az intézményműködtetés, pedagógiai értékelés területén, valamint továbbképzések szervezésében nyújt szolgáltatásokat Waldorf-pedagógusoknak, -szülőknél, -fenntartóknál és a Waldorf-pedagógia iránt érdeklődőknél. Célja, hogy szolgáltatásaival a Waldorf-intézmények munkáját segítse és ezáltal hozzájáruljon megerősödésükhöz, az ott folyó szakmai munka minőségének javulásához.

Tevékenységei közül kiemelendők a Waldorf-pedagógiai továbbképzések, melyek egyedülálló továbbképzési lehetőségeket biztosítanak tanárainknál; az intézmény-működtetéssel kapcsolatos konzultációk, melyek a Waldorf-iskolák sajátos működési elveit és a szintén sajátos jogi helyzetét ismerve nyújt segítséget az intézmény-működtetéssel foglalkozó kollégáknál, civil intézmény-fenntartóknál; és végül de nem utolsósorban említeném az „Utak a minőséghez” elnevezésű minőséggyondozási eljárást, mely szintén a Waldorf Ház által szervezett rendezvények és képzések által kezdett meghonosodni Magyarországon.

4. Nemzetközi viszonylat

Az országos szinten egyesületi formában együttműködő Waldorf-intézményeink a nemzetközi Waldorf-mozgalomhoz is sok szálon kapcsolódnak.

Elsősorban képviselőink útján részt veszünk a nemzetközi Waldorf-szervezetek munkájában

- ECSWE: European Council for Steiner Waldorf Education,
- IASWECE: International Association for Steiner Waldorf Early Childhood Education,
- IAO: Internationale Assoziation für Waldorfpädagogik in Mittel- und Osteuropa und weiter östlichen Ländern e.V.)

Másrészt sok kollégánk vesz részt a különböző nemzetközi szervezetek által szervezett továbbképzéseken, pedagógiai találkozókön.

„Utak a minőséghez” eljárás bemutatása:

A nemzetközi együttműködés egyik eredményeképpen jutott el Magyarországra az a svájci kollégák által kidolgozott, „Utak a minőséghez” nevű minőséggyondozási eljárás, amely a Waldorf-intézmények sajátosságait messzemenően figyelembe véve segíti az intézmény működésének javítását, a közösség tudatossági szintjének emelését, az intézményi célok szolgálatát.

Egyre több intézmény ismerkedik meg ezzel az eljárással és a megismerés után egyre többen döntenek úgy, hogy ezt az eljárást akarják bevezetni a mindennapi működésük színvonalának emelésére.

Álljon itt egy rövid ismertető az „Utak a minőséghez” eljárásról:

Az „Utak a minőséghez” nevű minőséggyondozási eljárást a svájci székhelyű Stiftung „Wege zur Qualität” munkatársai dolgozták ki azzal a céllal, hogy az olyan intézmények számára, ahol a munka ember-ember közötti kapcsolatokon alapul, releváns minőségbiztosítási megoldást nyújtson. Az eljárás különlegessége, hogy az ipari termelésben ismert vásárló-termék-folyamatszabályozás alapú minőségbiztosítás helyett az ember-ember közötti kapcsolat szabadságának biztosítására helyezi a hangsúlyt azt vizsgálva, hogy milyen körülményeket kell ahhoz biztosítani, hogy az emberi kapcsolatokon alapuló ún. kapcsolati-szolgáltatás (tanítás, nevelés, gyógyítás, gondozás) a lehető legjobb minőségben valósulhasson meg az intézményben.

Az eljárás az intézmény működésének alábbi 12 területét öleli fel:

1. Feladatkitűzés

Egy intézmény szolgáltatásainak a minőségi követelményei, valamint ezek megítélése azoktól a feladatoktól és céloktól függ, amelyekre az intézmény maga vállalt kötelezettséget. Azokat a feladatokat, amelyek a mindenkorai célcsoport igényeihez igazodnak, egy kötelező jellegű vezérképben határozzák meg. Ezáltal a vezérkép szakmai és jogi alapul szolgál (teljesítményígéret) az intézmény minden belső és külső szerződő fele számára.

2. Egyéni felelősség

Egy intézmény olyan mértékben tudja betölteni feladatát, amilyen mértékben az alkalmazottak hajlandók és képesek felelősséget vállalni (helyi delegáció). Ez egyrészt a feladatkitűzésen való rendszeres munkálkodással, valamint az alkalmazottak szakmai, szervezeti és szociális képzettségének állandó biztosításával érhető el; másrészt – a rendszeres visszatekintés és periodikus beszámoló segítségével – ellentétes irányból is reflektálnak a valóságos fejlődésre. Ez az ingamozgás

jellegű munkaritmus képezi „dinamikus delegációként” a fenti eljárás alapvető folyamatát, és ezzel a minőség megteremtésének, megtartásának és az innovatív minőségfejlesztésnek a feltételét.

3. Képesség és tudás

A teljesítmény minőségét döntően meghatározza a résztvevő munkatársak képessége és tudása. A minőségi célokból vezethető le, hogy a funkció-orientált követelmények alapján milyen legyen az alkalmazottak képzettsége. Másrészt a folyamatosan felhalmozódó tapasztalatok szakmai, szervezeti és szociális tekintetben állandó képzési és továbbképzési szükségletet eredményeznek, hogy a rendelkezésre álló szaktudás és szakmai képességek minden felelősségi szinten korszerűek, színvonalasak legyenek. Az „Utak a minőséghez” a külső továbbképzési lehetőségek mellett az intézményen belüli tanulási folyamatok megszervezésére helyezi a hangsúlyt, amelynek a meglevő munkastruktúrákba és -folyamatokba való integrációja a nap mint nap növekvő tapasztalatpotenciált nélkülözhetetlen továbbképzési forrássá teszi. A képesség és tudás területéhez az együttműködési képességek is hozzátartoznak.

4. Szabadság

Az eljáráshoz alapvetően hozzátartozik, hogy mindenekelőtt azoknak a feladatoknak, amelyek egyes személyekhez kötődnek, egyre inkább egyedivé, személyre szabottá kell válniuk. Az egyes ember helyzetébe történő beleélés képessége – mint az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatások fontos minőségi mutatója –, csak akkor bontakozhat ki, ha a kompetens felelősségviselők számára alkotó munkatereket tudnak biztosítani egy teljesítményorientált intézményben is. A feladatléírások ezért nemcsak a munkához kapcsolódó kötelezettségeket tartalmazzák, hanem a kreatívan alakítandó kompetencia- és felelősségterületeket is tisztázzák. A 3. területen leírt képzés és továbbképzés megvalósítása, valamint a 2. területen tárgyalt mindenkor reflektáló folyamatokba történő beágyazás biztosítja, hogy a feladatteljesítésnek ez a nyitott része ne fusson vakvágnáyra.

5. Bizalom

Minden szervezeti szabályozás ellenére sem jöhet létre egy intézményben minőségileg magas szintű munka az érintettek közötti bizalom nélkül. Mivel a bizalmat nem lehet „elrendelni”, ez a terület azokkal a feltételekkel foglalkozik, amelyek között létrejöhet és megmaradhat, ill. megerősödhet a bizalom. Az ehhez szükséges formák és viselkedésmódok kutatása mellett ehhez a területhez tartozik a bekövetkezett bizalomhiány kezelésének szabályozása is.

A bizalomteremtő intézkedések kérdése egyrészt az alkalmazottak közötti kapcsolatokat érinti (alá/fölé-, valamint mellérendeltségi viszonyban egyaránt), másrészt a szolgáltatásokat igénybe vevőkhöz, hozzátartozóikhoz, ill. az intézmény más partnereihez – mint a hivatalok és/vagy költségviselők – fűződő viszonyokat, ha különböző súlyozottsággal is.

6. Védelem

A megfelelő egyeztetések (jogok és köteleességek) képezik az együttműködés minden formájának az alapját, ezáltal az egyes cselekedetek egy célirányos egészé állnak össze. Az „Utak a minőséghez” a felnőttek közötti megegyezések legmegfelelőbb formájának a szerződést, ill. a megállapodást tartja. Ez tulajdonképpen csak az egyéni és együttes felelősség elvének következetes alkalmazása, egy szerződés ugyanis kétoldalú kötelezettségvállalást és a közös feladatvállalás teljesítési szándékát jelenti a szerződő felek részéről. Így a szerződéseknek kettős védelmi jelle-
gük van: minden más szerződő fél számára garantálják a szerződésben vállalt (saját) szolgáltatás teljesítését (teljesítési kötelezettség), ezzel együtt biztosítják a saját felelősségi területet a másik fél túlkapásaival szemben (kompetenciavédelem). Mivel egy szerződés alapja a közös akarat, a

szerződésben foglaltak teljesítéséért mindkét fél felelős. A külső, az intézmény számára kötelező előírások automatikusan a belső szerződések részének minősülnek.

7. Pénzügyi kiegyenlítés

A feladatkitűzés megvalósítását és annak minőségét döntően befolyásolják a rendelkezésre álló anyagi eszközök. Ezekről függ ugyanis, el lehet-e végezni a munkát, és ha igen, milyen személyi és tárgyi feltételekkel. Minél hosszabb távon biztosítottak az anyagi eszközök, annál inkább lehet a feladatteljesítésre koncentrálni. A pénzügyi kiegyenlítést illetően három szempont áll a középpontban. – 1. Az eszközök előteremtése: Az anyagi eszközök elsősorban a teljesítések ellenértékéeként és hozzájárulások formájában folynak be az intézmény számlájára. – 2. Az eszközfelhasználás: Mennyire célszerűen, szakszerűen és gazdaságosan használják fel a kapott anyagi eszközöket? – 3. Az anyagi szükségletek meghatározása: A hozzáállás a pénzügyekhez hosszú távon attól függ, milyen mértékben vonják be tudatosan az érintetteket feladatukhoz mérten a költségvetés kidolgozásába és kezelésébe.

8. Felismerésből fakadó felelősség

A munkateljesítmény alapja, hogy mind a felelősségviselők, mind az alkalmazottak helyesen értelmezzék a feladatot. Az ehhez szükséges szakmai tudás és képességek (l. 3. terület) elsősorban azokhoz a tevékenységekhez igazodnak, amelyek a mindenkori feladatok teljesítéséhez szükségesek, ezért elsősorban speciális tudásról van szó. Az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatások esetén nem lehet elválasztani a teljesítés megtörténtét a teljes emberi létnek, az emberi individualitásnak és felépítettségének, belső fejlődésének, biográfiai élethelyzetének, valamint kapcsolati és társadalmi beágyazottságának megértésétől. Így a megértésnek olyan irányokba is ki kell terjednie, ahol a szakmai tudás csak részlegesen van jelen. Ebből egy olyan folyamatos felismerési folyamat alakul ki, amin állandóan dolgozni kell. Ezzel a munkával létrejön egyrészt az alkalmazottak speciálisan különböző tevékenységeinek közös alapja, másrészt kialakul a saját feladatkitűzéssel szemben egy reflektáló-kritikai tudatosság.

9. Egyéni fejlődés

Az együttműködés tapasztalatai alapján köztudott, hogy a teljesítmény minősége messzemenően függ a résztvevők hozzáállásától. Minél igényesebbek a feladatok, annál inkább fontos, hogy maguk az emberek is felnőhessenek hozzájuk, és fejlődésük biztosított legyen. Hogy milyen mértékű az effajta fejlődés, az egyrészt attól függ, hogy a résztvevők megtanulják-e saját kezükbe venni fejlődésüket. Másrészt arról van szó, hogy az együttműködési folyamatokat úgy szervezzék, hogy ösztönözzék és támogassák a fejlődést. Külön jelentősége van annak, hogy figyelembe vegyék és kialakítsák a munka világa és a privát szféra közötti határt.

10. A jelennek megfelelő cselekvés

Minden intézmény részese az állandóan változó társadalmi életnek. A saját változásnak belső vagy külső konkrét indítékai lehetnek. Ez különösen érvényes az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatásokra, amikor a cselekedet tárgya az ember, aki egyben önálló szubjektum: amennyiben magát az embert mint egy már állandóan fejlődő lényt tekintünk, ennek megfelelően kell a kapcsolati szolgáltatásoknak is átalakulniuk. A civilizációs környezet is, amely nagy sebességgel fejlődik, hasonlóképpen egyre újabb tájékozódási és szervezési kihívás elé állítja az intézményeket. Míg korábban a teljesítmény állandósága volt a minőség jelzője, addig ez ma egy intézménynek az a képessége, hogy a változásokra időben és alkotó módon reagáljon. A „jelennek megfelelő cselekvés” munkaterületén arról van szó, hogy egy intézmény mennyire érzékeli időben a változtatás

szükségességét, hogyan kezeli ezeket a felismeréseket, és milyen módon reagál ezekre a kihívásokra anélkül, hogy elvesztené impulzusát.

11. Individualitás / egyén és közösség

Minden munkaközösség a választott jogi forma révén társadalmilag elismert jogi személlyé válik, amely felelős magáért. Ezen saját maga választotta egység szakmai és személyügyi alakítása, szervezése és igazgatása az önigazgatás, és egyben az intézmény vezetőségének a feladata. Amennyiben az egységet elsősorban eszköz és szervezeti vonatkozásban igyekeznek megvalósítani, akkor az intézmény teljesítményének a standardizálása felé mozdulnak el. Az alkotói cselekvés által létrejövő egyéni differenciálási lehetőség, amely szükséges az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatásokhoz, ebben az esetben áldozatul esik az intézményi egység elvének. – Ha ezzel szemben minden személyes szándék esetében az egyéni-alkotónak a célzatos szabályfeloldó elvét alkalmazzák, úgy szubjektíven visszaélnék az intézmény egységével. Az önigazgatás akkor éri el minőségbeli célkitűzéseit, ha az alkalmazottak egyéni tevékenységeiben az egész közösség szándékai fejeződnek ki, és ha a közösség támogatja az alkalmazottak egyéni felelősségteljes tevékenységét (l. A vezérkép). A vezető szerveknek az a feladatuk, hogy a két szükséges tendencia között (egység és egyén) harmóniát teremtsenek.

12. A közösség, mint sors

Csak úgy maradhat vagy erősödhet meg hosszú távon a résztvevők azon szándéka, hogy odaadóan dolgozzanak egy munkaközösség céljaiért, ha a feladatkitűzéshez fűződő érdekeltségen túl kialakítják a többi érdekelt iránti kölcsönös érdeklődést is. Ez kiemelten vonatkozik a kapcsolati szolgáltatásokra, ahol maga az ember a tevékenység tárgya. Egyértelműen látható a munkahelyen töltött idő élethosszhoz viszonyított nagy arányából, hogy milyen mértékben befolyásolják a munkában szerzett tapasztalatok az életút fejlődését és ezzel az érintettek sorsát. Ami az ott dolgozókra érvényes, még erőteljesebben áll azokra, akik az intézmény szolgáltatásait keresik, és igénybe veszik. Amit az intézményben és az intézmény révén megtapasztalnak, az kötődésük ideje alatt teljes életvezetésük jelentős részét teszi ki. Ezért az intézmény nemcsak egy szervezeti egység, hanem egyben szociális felelősségközösség is. Nemcsak a tevékenység tartalma, a „mit” fontos, hanem a „ki” és a „hogyan” is.

A WALDORF-ISKOLÁK ÖNIGAZGATÓ RENDSZERE, SZERVEZETE ÉS MŰKÖDÉSE

I. A Waldorf-iskolák típusai

- nyolc évfolyammal működő Waldorf-iskola, amely ellátja az általános iskola és az alapfokú művészeti iskola alapfeladatát
- tizenhárom évfolyamos Waldorf-iskola, amely többcélú intézményként (egységes iskola, közös igazgatású többcélú intézmény) ellátja az általános iskola, a gimnázium és az alapfokú művészeti iskola alapfeladatát
- öt évfolyamos Waldorf-középiskola, amely ellátja a gimnázium és az alapfokú művészeti iskola alapfeladatát
- Waldorf-iskola egész napos iskolaként is megszervezheti az oktatást a jelen kerettantervben foglaltak megtartásával és megfelelő alkalmazásával

II. Az alapfokú művészetoktatás sajátosságai

- A Waldorf-iskola választásával a tanuló (szülő) egyben azt is választja és elfogadja, hogy a Waldorf-iskolában kötelezően részesül alapfokú művészetoktatásban. Erre figyelemmel a Waldorf-iskola tanulója további alapfokú művészeti képzésbe a mindenkorai jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően kapcsolódhat be.
- Az alternatív Waldorf-művészetoktatás sajátosságait a kerettanterv IV. fejezetének (A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének kerettanterve az 1-12. évfolyamokon) bevezető rendelkezései mutatják be.
- A sajátosságokból fakadóan a művészeti csoportok megegyeznek az osztályokkal, a közösmereti órák és a művészeti órák egymástól nem különülnek el, együttesen és egységesen alkotják a Waldorf-nevelést. Ez megjelenik az adminisztrációban is: az iskola a két köznevelési alapfeladat együttes nyilvántartására egységes tanügyi dokumentációt vezet.

Tanulói kötelező órák

A kerettanterv két tantervi programot tartalmaz: az általános műveltséget megalapozó oktatás tantervét, amelynek alapján a tanulók a Waldorf-pedagógia szerint részesülnek általános iskolai és gimnáziumi képzésben, valamint a művészeti nevelés tantervét, amely az alapfokú művészetoktatás alternatív tantervi programja. A két tantervi program egymástól elválaszthatatlanul és egymáshoz kapcsolódva alkotja a Waldorf-pedagógia tantervi modelljét, ezért a művészeti nevelés tantárgyai kötelezőek, a művészeti órák a tanterv által ajánlott szabadon választott órákkal együtt a tanulói kötelező óraszámot megnövelhetik.

III. A Waldorf-iskolák szervezete és öngazgató rendszere

A Waldorf-iskolák öngazgató intézmények, melyek szervezeti életük kialakítása során a Rudolf Steiner által a szociális élet hármasságáról megfogalmazott elvek megvalósítására törek-szenek. A Waldorf-pedagógia legfontosabb célja a szociális megújulás, az egészséges szociális fejlődés, amely tükröződik a Waldorf-iskola szervezeti felépítésében, vezetési szerkezetében. Az iskolák a feladatok delegálásának elvén működnek, amely során egyének és csoportok vállalnak

felelősséget a vezetés és döntéshozatal bizonyos területein a közösen meghatározott célok figyelembevételével. A Waldorf-iskolák a fenntartóiktól elkülönült, szakmai és szervezeti szempontból önálló jogi személyek, köznevelési feladataikat e kerettantervnek megfelelően, a mindenkor hatályos jogszabályokban meghatározott felelősséggel valósítják meg.

A tanári kollégium

- Az iskolát a **Tanári Kollégium** felelős testületként vezeti, dönt az iskolát érintő minden kérdésben és ellátja az igazgatói felelősség körébe tartozó feladatokat. Az iskolát a Kollégium által választott **igazgató/iskolaképviselő** képviseli, aki a jogszabályok szerinti jogok gyakorlása során, valamint minden más esetben a Kollégium döntésének megfelelően jár el. A Tanári Kollégium a heti rendszerességgel tartott *Tanári Konferencián* foglalkozik a pedagógiai munkát érintő kérdésekkel, az igazgatási-működési kérdésekre ajánlott külön *Igazgatási Konferencia* szervezése. A Kollégium a pedagógusok köréből konferenciavezetőt vagy vezetőket választ, a körforgás elvének megfelelően. A Kollégiumban minden pedagógus szabadon alakíthatja ki szakmai munkáját. A közös pedagógiai és igazgatási-működési feladatokból az egyének vagy csoportjaik szabad kezdeményezésre vállalnak, teljes körű felelősséggel.
- Az iskola gazdasági szervezetét a nem pedagógus munkatársak alkotják: a gazdasági vezető (gazdasági felelős), iskolatitkár, könyvelő, gondnok, takarító stb. A gazdasági vezető (gazdasági felelős) az elfogadott iskolai költségvetés alapján, a munkakörére meghatározott jogkörrel és felelősséggel látja el az intézményi gazdálkodással felmerülő feladatokat. A gazdasági szervezet munkatársai részt vesznek az Igazgatási Konferencia munkájában. Az intézmény éves költségvetését a gazdasági vezető készíti elő és a Tanári Kollégium fogadja el.
- A Tanári Kollégium saját döntésével az intézményvezetést részben vagy egészben átruházhatja, és a vezetői feladatok ellátásával – beszámolási és tájékoztatási kötelezettség mellett – *egyszemélyben felelős igazgatót vagy néhány fős vezetői csoportot is megbízhat*.
- A Tanári Kollégium maga alakítja ki működésének rendjét, amely az iskola szervezeti és működési szabályzatának részét képezi.

A fenntartó

A Waldorf-iskolák fenntartói a szülői közösség által működtetett közhasznú civil szervezetek: alapítványok, egyesületek. A fenntartók önálló jogi személyként a hatályos jogszabályoknak megfelelően biztosítják a működési kereteket és – az iskolával közösen kialakított együttműködési rendben – ellátják a fenntartói feladatokat.

A szülői szervezet

A Waldorf-iskolákban a szülők különböző szinteken vesznek részt az intézmény életében. A szellemi élet részesei a szülői estek és egyéb események pedagógiai beszélgetései során, az ünnepeken való részvétel alkalmával, teremtői, amikor hangversenyt, színházat, kiállítást stb. szerveznek az intézmény felnőtt közössége számára. A gyermekek beíratásakor, az iskola rendjének formálásakor a jogi élet résztvevői. Gazdasági szerepben vannak azáltal, hogy támogatják a Waldorf-iskola fenntartásának finanszírozását. Minden egyes szülő hordozója mindhárom funkciónak. A szülők szabad vállalással és felelősen, az iskolával kötött megállapodás, iskolai szabályzat alapján bekapcsolódhatnak az iskolai feladatellátásba. Az iskolákban működhet iskolaszék vagy ennek mintájára más hasonló szervezet is létrehozható.

Szabályozás

- A Waldorf-iskolák szervezetének és működésének alapelvei az egyes intézményekben a helyi sajátosságoknak megfelelően valósulnak meg. Az iskola működése, mint közös cél szolgáltatásban az intézmény és a fenntartó egymással szorosan együttműködik, jogosítványaitak rendeltetésszerűen és a Waldorf-pedagógiai elvekkel összhangban gyakorolják. Az iskolák – a jogszabályok kötelező előírásainak figyelembe vételével – szervezeti és működési szabályzatukban határozzák meg szervezetük és működésük sajátos felépítését, így különösen: a fenntartóval való együttműködés területeit, formáit és szerveit, valamint a feladat- és felelősségmegosztást, a tanári kollégium szervezetét és működését, az intézményvezetői jogkörök megosztását, az egyszemélyi, testületi vagy közösségi döntés és felelősség területeit és szerveit, illetve munkáltatói minőségükben további belső szabályzatokat alkotnak.
- A Magyar Waldorf Szövetség a Waldorf-iskolák szervezetére és működésére irányelvet, állásfoglalást adhat ki.

IV. A Waldorf-iskolai munkakörök sajátosságai***Fejlesztő pedagógus***

- A Waldorf-pedagógiai célok és feladatok megvalósítása érdekében az iskolákban ajánlott az általános iskolai szakaszban fejlesztő pedagógus alkalmazása.
- A fejlesztő pedagógus feladata az iskolára való készség megállapítása, a teljes tanulói kör rendszeres szűrése, a tanulási és viselkedési nehézségek kiszűrése és ezek nyomán a tanuló fejlesztése, vagy megfelelő fejlesztő szakemberhez, szakmai szervezethez irányítása, e szervekkel folyamatos és rendszeres kapcsolattartás. Fejlesztő pedagógus alkalmazása esetén az általános iskolai szakaszban az iskolapszichológus feladatait a kerettantervi sajátosságok figyelembevételével a fejlesztő pedagógus látja el, alkalmazása megfelel az iskolapszichológus munkakör betöltésének.
- Fejlesztő pedagógus foglalkoztatásának hiányában és a középiskolai képzésben a Waldorf-iskolára az általános előírások vonatkoznak.

Igazgató, igazgató-helyettes

- A Waldorf-iskolákban kialakult gyakorlat, hogy a vezetői munkakörökkel (igazgató, igazgató-helyettes) megbízott pedagógusok nem, vagy csak részben élnek a vezetőkre előírt kötelező óra kedvezményrel, arra is tekintettel, hogy az intézményvezetői feladatok egy részét az önigazgatás folytán a Tanári Kollégium, vagy annak különböző testületei, munkacsoportjai látják el. Amennyiben a vezető a vezetői kötelező órájánál többet tanít, az iskola jogosult a fel nem használt órákedvezményt delegálni a vezetői feladatellátásban közreműködő pedagógusokra.
- A Waldorf-iskolák választhatják a vezetői munkakörök betöltését az általánosan irányadó szabályok szerint is.

Egyéb nem pedagógus munkakörök

- A Waldorf-iskolák többsége évfolyamonként egy, legfeljebb két osztállyal működő, méretüket tekintve kis iskolák. Fenntartóik többségükben szülői kezdeményezésre létrehozott és általuk működtetett civil szervezetek (alapítványok, egyesületek), a fenntartói tevékenységet a mindenkori szülői közösség valósítja meg. Az iskola működésével felmerülő nem pedagógiai feladatok egy részét (gondnoki, karbantartói feladatok, pénzügyi-gazdasági-adminisztrációs te-

vékenység) a fenntartó látja el a szülői közösség aktív személyes közreműködésével. A nem pedagógiai feladatok ellátása az iskolában történhet

- a fenntartói tevékenység keretében,
 - külön technikai létszám biztosításával vagy
 - önkéntes szülői közreműködéssel.
- Az iskolák és fenntartók saját helyi lehetőségeikhez mérten döntenek el és szabályozzák, hogy milyen módon gondoskodnak az egyéb, nem pedagógus munkakörök ellátásáról.

V. A pedagógus munkakör sajátosságai

- A pedagógusokkal szemben többetkövetelményeket támaszt a tanórákra való felkészülés, a Tanári Kollégium ülésein megvalósuló közös pedagógiai munka (gyermek- és osztálymegfigyelések), az önképzés, valamint a Tanári Kollégium vezető szerepére épülő öngazgatás. Munkaköri kötelezettségként jelenik meg a heti rendszerességgel megtartott konferencia-üléseken való részvétel, a vezetői feladatok ellátásában való közreműködés delegálás alapján, amelyek a pedagógus javára kötelező óraként vagy órakedvezményként elszámolhatók.
- Az epochális oktatásszervezésben a szaktantárgyi epochák 3-4 hétig tartó időszakok, a tantárgyi órák tehát a tanévre egyenlőtlenül elosztva jelennek meg. A munkavállalói érdekek megkövetelik és indokolják a munkaidőkeret és ezen belül a kötelező órákra tanítási időkeret alkalmazását. A tanéves viszonylatban alkalmazott átalányelszámolás mellett a tanévi epochális órák havi átlagában számított „kötelezőóra-átalány” kiegyenlítetté teszi a munkaidőt, biztosítva a pedagógus egyenletes havi bérezését.
- Az iskolák mindenkor helyi körülményeik alapján belső szabályzatukban határozzák meg a pedagógusok kötelező óraszámát, az általános előírásoktól eltérő kötött és kötetlen munkaidőjét, valamint az osztálytanítók, a szaktanárok és a középiskolai tanárok szabad évre / időszakra való jogosultságának feltételeit és a pedagógus szabad év / időszak alatt ellátandó feladatait.

VI. Tankönyvhasználat, könyvtár

A speciális tankönyvhasználati elvek és az iskolai méretek (egy évfolyamon általában egy osztály) folytán az iskolai könyvtárral szemben támasztott követelmények az általános szabályoktól az alábbiak szerint eltérhetnek.

A Waldorf-iskolában az iskolai könyvtár feladatát kiválthatja nyilvános könyvtár és az iskolai könyvtárak gondozását elláthatják az iskola pedagógusai. A Waldorf-iskolákban a könyvtárra vonatkozó rendelkezéseket azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a minimális állomány 500 könyvtári dokumentum, a könyvtári SZMSZ-nek csak a könyvtárhasználatot és a katalógusrendet kell szabályoznia.

VII. Bizonyítványok, értékelés

- A Waldorf-iskolák szöveges értékelése minden tanuló esetében egyénre szabott, részletes értékelés, amely terjedelme folytán a hivatalos és kötelező bizonyítvány-nyomtatvány (bizonyítványkönyv) formai kereteit meghaladja. A Waldorf-iskolák minden tanulóra kiállítják a bizonyítványkönyvet és abban feltüntetik, hogy a tanulóról szöveges értékelés készült. A tanuló teljesítményéről az egyes Waldorf-iskolákban alkalmazott formai szokásoknak megfelelően kézzel vagy géppel kiállított részletes szöveges értékelés („Waldorf-bizonyítvány”) a hivatalos bizonyítvány-nyomtatványtól elválaszthatatlan, annak hivatalos kiegészítő mellékletét képezi. Az iskolák a szöveges értékelésre rendszeresített, egyedi nyomtatványaik kezelésére és nyilvántartására megfelelően alkalmazzák a bizonyítványokra vonatkozó előírásokat.
- Az iskolák a szöveges értékeléstől a tanuló vagy szülő kérésére nem tekintenek el, az érdemjegyre átváltást kizárólag iskolaváltás és továbbtanulás esetén alkalmazzák. Az iskolák az érdemjegyre átváltás szabályairól pedagógiai programjukban maguk rendelkeznek. A Magyar Waldorf Szövetség a Waldorf-iskolák közös munkája eredményeként a szöveges értékelés és az érdemjegyre átváltás alapvető követelményeiről és szabályairól irányelvet alkothat.

VIII. Közösségi szolgálat

A Waldorf-iskolák tanulói a kerettanterv 11. évfolyamára előírt 72 órás szociális gyakorlaton való részvétellel teljesítik a középiskolai érettségi feltételét képező közösségi szolgálatot. A szociális gyakorlat teljesítését az iskola a tanügyi dokumentumok (napló, bizonyítvány) vezetésével nyilvántartja, és ennek alapján állítja ki a közösségi szolgálat elvégzéséről szóló igazolást.

IX. Magántanulói jogviszony

A magántanulói jogviszony természeténél fogva nehezen illeszthető a Waldorf-iskola keretei közé. A Waldorf-pedagógia a tanulók folyamatos jelenlétére és munkájára épít, az értékelés a tanuló teljes tanévi teljesítményére és jelenlétére irányul, a vizsgáztatást csak szűk keretek között fogadja el. A magántanulói jogviszony létesítése nem automatikus, az iskolának körültekintően kell vizsgálnia, hogy szülői felkészítés mellett miként teljesíthető és értékelhető a tantervi követelmény. A Waldorf-iskolákban a magántanulói státusz az iskola engedélyéhez kötött.

X. A Magyar Waldorf Szövetség és a Waldorf Ház Pedagógiai Intézet szerepe

A Magyar Waldorf Szövetség a tagságába tartozó magyarországi Waldorf-iskolák és fenntartóik közös tevékenységével ellátja a kerettantervvel kapcsolatos feladatokat, a Waldorf-pedagógia általános név- és minőségvédelmét, és a Waldorf-intézmények, intézményfenntartók érdekképviselését. A kerettanterv felhatalmazása alapján állásfoglalásokkal és ajánlásokkal segíti az intézmények feladatellátását, továbbá a fenntartásában működő pedagógiai-szakmai szolgáltató intézet (Waldorf Ház) útján országos pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújt a Waldorf-pedagógia területén.

ÚTMUTATÁSOK A WALDORF-ISKOLÁK HELYI TANTERVÉNEK ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

A Magyar Waldorf Szövetség ajánlása szerint az egyes iskolák a magyar Waldorf-kerettanterv adaptálása során a helyi tantervük kidolgozásánál a következőket vehetik figyelembe:

1. A tanterv egészére vonatkozó általános szempontok

- Lehetséges a különböző tantárgyak integrációja és a témakörök egymás közötti átcsoportosítása.
- A tantárgy kerettanterben szereplő megjelölésével módosíthatják a tantárgyak megnevezését (a helyi tantervben lévő indoklás alapján).
- Lehetséges az egyes tantárgyakhoz javasolt időkeretek tanéven belüli, illetve tanévek közötti átcsoportosítása, valamint a tantárgyi óraszámok növelése a jogszabályok adta keretek között.
- A helyi tantervben a kerettantervtől eltérően lehetséges a kötelezően választható és a szabadon választható órák meghatározása (a kerettantervben megfogalmazottak a jelenlegi gyakorlaton alapulnak, mely szerint néhány tantárgy, pl. a szabadvallás-oktatás a szülők igényei alapján szabadon választható tárgynak számít; az 1-4. évfolyamon a mindennapos testneveléshez kötelezően választható tevékenységek tartoznak; a felső tagozatos gyakorlati-művészeti nevelésben pedig választható tevékenységek találhatók).
- A szabadon választható éves órakeretek a tanévek között átcsoportosíthatók.
- A szabadon választott órakeret terhére bármely kötelező tantárgy óraszámja megnövelhető (pl. Gyakorlatok), illetve a tantárgyhoz szervesen hozzá kapcsolódó tevékenységgel kiegészíthető (pl. a Magyar nyelv és irodalom tantárgy mellett már középtagozatban is megjelenhetnek a dráma-foglalkozások).
- Az iskolák a szabadon választható órakeret terhére a helyi tantervükben meghatározott tantárgyakat vezethetnek be (pl. ökológia, néptánc stb.); a Waldorf-kerettantervben nem szereplő tantárgyak bevezetéséhez a Magyar Waldorf Szövetség megfelelő szakmai szervezetének jóváhagyása szükséges.
- Kis tanulólétszámú iskolák esetében összevont évfolyamos oktatás is szervezhető. Az ilyen helyi tantervek kidolgozásánál figyelembe kell venni a külföldi és hazai tapasztalatokat, és a helyi tantervet a Magyar Waldorf Szövetség megfelelő testületével véleményeztetni kell.

2. Az egyes szaktárgyakra vonatkozóan

NYELVOKTATÁS

- Az idegen nyelvek tantárgyban kidolgozott nyelvi tantervek mintaként szolgálnak más nyelvi tantervek kidolgozásához. Az iskolákban bármely más idegen nyelv oktatása lehetséges, amennyiben megszerezték a Magyar Waldorf Szövetség megfelelő szakmai szervezetének jóváhagyását.
- Helyi döntés alapján a 9. osztálytól kezdődően a két tanított idegen nyelv között súlyozás lehetséges, mely az óraszámoknak a két nyelv közötti átcsoportosításában is megmutatkozhat.

MŰVÉSZETOKTATÁS

- A vizuális kultúra, a kézművesség és a dráma óraszámai a 9-12. évfolyamon iránymutatóak. Minden iskola a helyi tantervében határozza meg, hogy az adott tanévben ezek közül mely tárgyakat milyen arányban szerepeltet, amely az óraszámoknak a tantárgyak közötti átcsoportosításában is megmutatkozhat.
- A Kézművesség tantárgy keretében a 9-12. évfolyamon a választandó tevékenységeket az iskola a helyi tantervében határozza meg. A konkrét tevékenységek (a különböző anyagtípusokkal való foglalkozás szempontjainak figyelembe vételével) az iskola adottságainak, a helyi viszonyoknak megfelelően változtathatók. Egyes kézműves munkák oktatása projektszerűen, külső helyszínen (pl. helyi műhelyekben, helyi mesterek bevonásával) is megszervezhetőek.

KERTMŰVELÉS

- A Kertművelés tantárgy az iskola lehetőségeinek függvényében projekt-szerűen is megszervezhető, óraszámai az évfolyamok között átcsoportosíthatóak.

GYAKORLATOK

- A 9-12. évfolyamon végzett mezőgazdasági, földmérési, néprajzi, szociális— és ipari gyakorlatok a helyi adottságok figyelembe vételével alakíthatóak, az óraszámok a 9-12. évfolyamok között átcsoportosíthatóak.